

C:\Users\Plazma\Desktop\Pausanias - Cesta po Řecku
1,2\Merle\Smrt.je.mym.remeslem.pdb

PDB Name: Smrt.je.mym.remeslem.txt
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 26.5.2010
Modification Date: 26.5.2010
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Komu dedikovat tuto knihu, ne-li obětím těch,
pro něž smrt je řemeslen?

l13

Na rohu Kaiser-Allee jsem odbočil, nápor větru a zledovatělého deště mě šlehl po holých nohách a já jsem si s hrůzou uvědomil, že je sobota. Poslední metry jsem utíkal, vrazil do průjezdu našeho domu, do pátého poschodí jsem bral schody po čtyřech najednou a potom jsem dvakrát krátce zaklepal.

Uklidnil jsem se, když jsem poznal pomalé kroky tlusté Marie. Otevřely se dveře, Maria si odhodila z čela pramen šedivých vlasů, pohlédla na mne laskavými očima a rychle mi zašeptala:

„Tdeš pozdě.“

Zdálo se mi, jako by přede mnou vyvstal můj otec, černý a hubený, a řekl, odděluje jedno slovo od druhého:

„Přesnost - je ctností Němců - pane.“

Vydechl jsem: „Kde je?“

Maria pomalu zavřela dveře.

V pracovně. Kontroluje účty.“

A dodala:

„Donesla jsem ti trepky. Aspoň nemusíš do svého pokoje.“

Abych se dostal k sobě, musel bych projít kolem otcovy pracovny. Vkleče jsem si začal rozšněrovávat boty. Maria stála nade mnou, veliká a bez hnutí. Zvedl jsem hlavu a řekl:

„A co s taškou?“

„Dám ji tam sama. Tak jako tak musím ještě vyleštit tvůj pokoj.“

Vysvlékl jsem si blůzu, pověsil ji vedle velkého otcova černého pláště a řekl:

„Děknji ti, Marie.“

Pokynula hlavou, pramen šedivých vlasů jí spadl zpátky do očí a plácla mne po rameni.

7

Šel jsem do kuchyně. Otevřel jsem tiše dveře a hned je zavřel. Maminka stála u dřezu a umývala nádobí.

"Dobry večer, maminko."

Otočila se, její světlé oči sklouzly po mých, podívala se na stojací hodiny a ustrašeně řekla:

"Jdeš pozdě."

"U zpovědi bylo hodně žáků. A potom mě ještě zdržel velebný pán Thaler."

Dala se znovu do nádobí, takže jsem ji viděl jen na záda. Nepodívala se na mě a dodala:

"Kbelík a hadry máš na stole. Pospěš si, tvoje sestry se už do toho daly."

„Ano, maminko.“

Vzal jsem kbelík i hadry a šel do předsíně. Postupoval jsem pomalu, abych nerozlil vodu.

Prošel jsem kolem jídelny, dveře byly otevřené, Gerda a Berta stály na židlích u okna. Byly ke mně obrácené zády. A tak jsem pokračoval kolem salónu a vešel do matčina pokoje. Maria postavila k oknu žebřík. Přinesla jej pro mne z komory. Podíval jsem se na stoličku a napadlo mi: "Děkuji, Marie," ale neřekl jsem ani slovo. Při mytí oken neměl nikdo právo mluvit.

Později jsem stoličku přenesl do otcova pokoje, vrátil se pro kbelík a hadry, vystoupil na žebřík a znovu jsem začal leštit skla. Zapískal vlak. Trať přede mnou byla plná kouře a rámusu, přistihl jsem sám sebe, jak se skoro vykláním z okna a rozhlížím se, a s hrůzou jsem tiše šeptal: "Pane Bože, dej abych se nikdy do ulic nepodíval." A ještě jsem dodal: „Pane Bože, dej, abych se při umývání oken neprovinil."

Potom jsem se začal modlit, polohlasitě jsem začal zpívat nábožnou píseň a trochu se mi ulevilo.

Když byla otcova okna hotova, zamířil jsem do salónu. Gerda a Berta se objevily vzadu v předsíni. Šly mýt okna do svého pokoje. Přisunul jsem štafle ke zdi a uhnul jim. Prošly kolem mne, ale já jsem odvrátil hlavu. Byl jsem starší, ale ony byly obě větší než já.

Postavil jsem štafle k oknu v salónu a vrátil jsem se

do otcova pokoje pro kbelík a hadry a uložil je do kouta. Začalo mi prudce bít srdce, zavřel jsem dveře a zahleděl se na obrazy. Byli zde dva bratři, strýc, otec, a otcův dědeček. Všichni důstojníci, všichni v parádních uniformách. Na dědečkovu podobiznu jsem se díval nejdéle: byl plukovník a všichni říkali, že se mu podobám.

Otevřel jsem okno a vystoupil na žebřík; do pokoje pronikl vítr s deštěm, byl jsem hlídkou na předsunuté pozici a v bouři jsem vyhlížel blížícího se nepřítele. Scéna se proměnila, najednou jsem byl na kasárenském dvoře a důstojník, který měl jiskřící oči a otcovu hubenou tvář, mi ukládal trest. Stál jsem v pozoru a uctivě opakoval: "Ano, pane hejtmane!" Po zádech mi běhal mráz, hadr se pohyboval po skle s mechanickou přesností, se zadostiučiněním jsem na ramenou i v zádech cítil nelítostné pohledy všech důstojníků z naší rodiny.

Když jsem byl hotov, odnesl jsem žebřík do komory, vrátil se pro kbelík s hadry a vešel jsem do kuchyně. Maminka se ke mně neobrátila a poručila mi: "Polož to

na zem a pojď si umýt ruce."

Přistoupil jsem k umyvadlu, maminka mi udělala místo a já jsem

ponořil ruce do vody. Byla teplá. Otec nám zakázal mýt si ruce v teplé vodě a já jsem zašep- tal: ;

Ta voda je ale teplá!" Maminka si povzdechla, chytla kbelík, bez řeči jej vylila do dřezu a otočila

kohoutkem. Vzal jsem si mýdlo, maminka, obrácená ke mně napůl zády, trochu ustoupila, rukou se držela okraje

dřezu, oči měla upřené na kredenc. Její pravá ruka se lehounce chvěla. Když jsem skončil, podala

mi hřeben. Otočená ke mně zády řekla: "Učeš se." , Postavil jsem se k

malému zrcadlu na kredenci a počkal, až maminka přenese nádobu s prádlem do dřezu. Prohlížel jsem se v

zrcadle a ptal se sám sebe,

8

zda jsem nebo nejsem podobný svému dědečkovi. Bylo to pro mne důležité, protože kdyby to byla pravda, měl bych naději, že se stanu plukovníkem jako dědeček.

Za mými zády se ozvala maminka: "teká na tebe otec."

Položil jsem hřeben na kredene a roztřásl se. „Neodkládej hřeben na kredene," řekla maminka. Udělala dva kroky, hřeben otřela o zástěru a zavře

la ho do zásuvky v kredenci. Zoufale jsem se na maminku zadíval, její pohled se mě na okamžik dotkl, otočila se zády a vrátila se na své místo u dřezu. Vyšel jsem a pomalým krokem zamířil k otcově pracovně. V předsíni jsem znovu potkal sestry. Potutelně po mně pokukovaly a mně bylo jasné, že si domyslely, kam jdu.

Před dveřmi pracovní jsem se zastavil. Musel jsem se hodně přemáhat, abych se netřásl. Zaklepal, jsem. Otec křikl: "Dále!" Otevřel jsem dveře, zavřel za sebou a zůstal jsem stát v pozoru.

V tu chvíli mnou ledový chlad pronikl až na kost. Otec seděl za svým stolem před dokořán otevřeným oknem. Byl obrácen zády ke mně a nehýbal se. Zůstával jsem stát v pozoru. Krápance deště padaly s nárazy větru do pokoje, pod oknem jsem zahlédl nevelkou louži.

Otec řekl svým úsečným hlasem: Pojd si - sednout."

Popošel jsem a posadil se na nízkou židli po jeho levici. Otec se v křesle pootočil a podíval se na mne. Jeho oční důlky byly ještě hlubší než jindy, jeho tvář byla tak hubená, že bylo možné spočítat na ní všechny svaly, jeden vedle druhého. Svítila malá stolní lampa a já byl rád, že zůstávám ve stínu.

"Je ti zima?" "Ne, otče."

"Snad se - neklepeš?" "Ne, otče."

Všiml jsem si, že i on se musí přemáhat, aby se netřásl. Jeho tvář i ruce byly promodralé.

"Už jsi hotov - s čištěním - oken?" "Ano, otče."

"Mluvil jsi?" "Ne, otče."

Jako by byl duchemjinde, sklonil hlavu. Protože se odmlčel, prohlásil jsem:

"Zpíval jsem nábožnou píseň."

Znovu pozvedl hlavu a řekl svým přerývaným způsobem:

"Stačí - odpovídat - na mé otázky." , Ano, otče."

Vyslychal mě dál, ale jaksi nesoustředěně, jakoby ze zvyku:

"Tvé sestry - mluvily?" "

"Ne, otče."

"Nerozlil jsi - vodu?" "Ne, otče."

Díval ses - na ulici?" ,

Na nepostřehnutelný okamžik jsem zaváhal: "Ne, otče."

Upřeně mě pozoroval.

"Dej - dobrý - pozor. Díval ses - na ulici?" Ne otče."

, Zavřel oči. Zdálo se, že je opravdu nesoustředěný. Jinak bych to neměl tak lehce odbyto.

Chvilé ticha. Jeho velké hubené tělo se v křesle posunulo. Sprška deště vnikla do pokoje a já jsem ucítil, že mám levé koleno mokré. Bylo mi zima až do morku kostí, ale to nemělo nic společného s mým utrpením: měl jsem strach, že otec pozná, že jsem se znovu roztřásl.

, Rudolfe - musím s tebou mluvit." ,

Ano, otče."

Otřásl jím prudký záchvat kašle. Potom se zahleděl na okno a já jsem měl dojem, že se zvedne a zavře je. Ale rozmyslel si to a pokračoval:

"Rudolfe - musím s tebou mluvit - o tvé budoucnosti."

"Ano, otče."

Dlouhou chvíli mlčel a díval se z okna. Jeho ruce

10 11

byly od mrazu modré, ale přesto si nedovolil jediný pohyb.

Nejprve - se - pomodlíme. " "

Povstal a já současně s ním. Přistoupil ke křížifixu, který visel na stěně nad nízkou židličkou a klekl na podlahu. Poklekl jsem také, ale za ním, ne vedle něho. Pokřižoval se a začal odříkávat Otčenáš, zvolna, zřetelně, každou slabiku zvlášť. Při modlitbě nebyl již jeho hlas tak úsečný.

Upřeně jsem se díval na velkou strnulou postavu klečící přede mnou a jako vždy jsem měl pocit že moje modlitba platí spíš této postavě otce než Bohu.

Otec pronesl důrazně slovo "Amen" a povstal. Ihned jsem udělal totéž. Posadil se znovu za stůl.

, Sedni si. " ,

Vrátil jsem se na své místo na židličce. Ve spáncích mi bušil tep.

Dost dlouho mne pozoroval a já jsem měl zvláštní pocit, že nenachází odvahu promluvit. A během toho váhání náhle ustal děš. Otcova tvář se vyjasnila a já jsem pochopil, co bude následovat. Otec vstal a zavřel okno: to sám Bůh se rozhodl skoncovat s trestáním.

Otec se znovu posadil a mně se zdálo, že našel ztracenou odvahu.

"Rudolfe", řekl, "je ti třináct let - jsi ve věku kdy už pochopíš - Díky Bohu - jsi inteligentní a díky mně . . . "

. . nebo přesněji," pokračoval, "di'ky tomu - že mě .Bůh milostivě osvětil - při tvé výchově - jsi dnes ve škole - dobrým žákem. Protože jsem tě naučil - Rudolfe - naučil jsem tě - abys plnil své úkoly - tak jako čistíš okna - důkladně!"

Na chvíli se odmlčel a pak pokračoval zvýšeným hlasem, jako by křičel:

"Důkladně!" Pochopil jsem, že bych měl promluvit já, a řekl jsem slabým hlasem: "Ano, otče." Od chvíle, kdy zavřel okno, jsem měl dojem, že je v místnosti mnohem větší zima.

"Chci ti tedy oznámit - jak jsem rozhodl - o tvé budoucnosti."

"Přeji si však," pokračoval, "abys znal - abys chápal - důvody - mého rozhodnutí."

Odmlčel se, pevně sepal obě ruce a rty se mu začaly chvět.

"Rudolfe - kdysi - jsem zhřešil." Díval jsem se na něj s úžasem.

"A abys pochopil - mé rozhodnutí - je třeba dnes - je třeba, abych ti o svém provinění - řekl. Vína - Rudolfe - hřích - tak veliký - tak strašný - že nemohu - že nesmím doufat - že by mi Bůh odpustil - aspoň na tomto sv ětě . . . "

Zavřel oči, jeho rty se začaly křečovité chvět a tvářil se tak zoufale, že se mi sevřelo hrdlo a na několik vteřin jsem se přestal třást.

Otec s námahou uvolnil ruce a opřel si je o kolena. "Dokážeš si jistě představit - jak - je mi zatě.žko - ponížit se - pokorit - tady - před tebou. Moje utrpení - však nic neznamená. Nejsem ničím." Zavřel oči a opakoval:

,Já nejsem ničím."

Bylo to jeho obl'bené rčení a jako vždy, když je pronášel, měl jsem děsivý pocit studu a viny, jako bych sám mohl za to, že tento skoro božský tvor, který je mým otcem, "není ničím".

Otevřel oči a zíral do prázdna.

"Rudolfe - kdysi dávno - přesněji - několik týdnů - před tvým narozením - bylo nutné, abych zajel - služebně . . .

Pak s odporem hláskoval:

" . . . do Francie, do Paříže . . .

Zarazil se, zavřel oči a z jeho tváře zmizely poslední známky života.

"Paříž, Rudolfe, je hlavním městem všech neřestí!" Pojednou se na židli zvedl a upřel na mě oči planoucí nenávistí.

Chápeš to?"

Nic jsem nechápal, ale jeho pohled mě vyděsil a já jsem odpověděl přiškrceným hlasem: "Ano, otče."

12 ! 13

"Bůh," řekl otec tiše, "postihl - ve svém hněvu mé tělo i mou duši."

Díval se doprázdna.

"Byl jsem nemocný," řekl s nevyslovitelným opovržením, "léčil jsem se a uzdravil - ale duše se neuzdraví nikdy."

Zničeho nic začal křičet: Nesměla se uzdravit!"

Dlouho bylo ticho, pak se zdálo, že si znovu uvědomil mou přítomnost.

"Třešeš se?" zeptal se bezmyšlenkovitě. "Ne, otče."

Pokračoval: "Vrátil jsem se - do Německa. Přiznal jsem se ze svého hříchu - tvé matce - a rozhodl jsem se - že v budoucnu - vezmu na svá bedra - kromě své vlastní viny - i viny svých dětí - i své ženy a že budu prosit - Boha - za odpuštění vašich hříchů - stejně jako za odpuštění stýřch."

Po delší chvíli pokračoval, mně se zdálo, že se modlí protože přestal oddělovat jednotlivá slova. "Nakonec jsem slavnostně slíbil Panně Marii, když

přijde na svět dítě, které jsme čekali a bude to syn, stane se jejím služebnčkem."

Podíval se mně do očí.

„Panna Maria si přála - aby to byl syn."

S neslýchanou odvahou jsem se pohnul: povstal jsem.

„Sedni si," řekl, ale hlas nezvýšil. ,

„. . . Otče . . ." "Sedni si."

Znovu jsem se posadil.

„Až skončím, budeš mluvit ty." ,

Ano otče," vydechl jsem, ale dobře jsem věděl, že "

až skončí, nebudu schopen říci ani slovo.

"Rudolfe," pokračoval, "od chvíle, kdy jsi ve věku - kdy můžeš hřešit - bral jsem tvé hříchy všechny - na svá bedra.

Prosil jsem - Boha o odpuštění - za tebe - jako bych byl vinen já sám a budu ve svém jednání pokračovat - dokud nebudeš - plnoletý."

14

Začal kašlat.

"Ty však = až budeš vysvěcen na kněze - Rudolfe - budu-li ještě - tak dlouho naživu - budeš muset nést - na svých bedrech - moje hříchy . . ."

Znovu jsem se pohnul a otec vykřikl: „Nepřerušuj mě!"

Opět se rozkašlal, tentokrát však v tak dusivém záchvatu, že se nad stolem málem zhroutil, a mě náhle napadlo, že kdyby zemřel, nemusel bych být knězem.

"Kdybych zemřel," pokračoval, jako by četl mé myšlenky, a mne zaplavila vlna studu "kdybych zemřel - dřív než budeš vysvěcen - dal jsem pokyny - tvému poručníku - aby moje smrt - nic nezměnila. A po mé smrti - Rudolfe - i po mé smrti bude tvou povinností - povinností kněze - přimlouvat se za mne - u Boha."

Snad čekal na mou odpověď. Nebyl jsem však schopen slova.

"Je docela možné - Rudolfe," pokračoval, "že sis myslel - někdy - že jsem byl - na tebe přísnější - než na tvé sestry -- nebo i na matku - ale pochop - Rudolfe - pochop, že ty - ty! - nemáš právo - poslouchej - ty nesmíš - hřešit."

"Snad přece stačí," pokračoval horečně, "snad stačí mé vlastní hříchy - ale vy všichni tady v domě všichni - všichni!" nečekaně přešel do křiku, "ještě moje břemeno - den ze dne zvětšujete!"

Vstal, začal chodit po .pokoji, jeho hlas se chvěl zlostí.

"Tak to je ta vaše pomoc! Potápíte mne! Všichni. Všichni! Potápíte mne! A den ze dne hlouběji!"

Celý bez sebe vykročil proti mně. S úžasem jsem ho pozoroval. Až do toho dne mě nikdy neuhodil. Krok přede mnou se nečekaně zastavil, hluboce se

nadechl, obešel mě a klesl na kolena před krucifixem. Automaticky jsem vstal.

"Zůstaň tam, kde jsi!" ozval se za mým ramenem, "to se tebe netýká."

Začal odříkávat Otčenáš, zvolna a bez přerušování, jako vždy, když se modlí.

IS

Hodnou chvíli se modlil, potom si znova sedl za stůl a pozoroval mě tak dlouze, že jsem se znovu roztřásl.
, Máš nějakou otázku?" ,
"Ne, otče."
,Zdalo se mi, žeš chtěl něco říct." ,
"Ne, otče."
"Tak dobře, můžeš odejít."

Postavil jsem se do pozoru. Lehce mi pokynul. Obrátil jsem se čelem vzad, vyšel z pokoje a zavřel za sebou dveře. Vrátil jsem se do svého pokoje, otevřel okno a zavřel okenice. Rozsvítil jsem lampu, sedl si ke stolu a pustil jsem se do početního přehledu z aritmetiky. Nemohl jsem však pokračovat. Stažené hrdlo mi působilo bolest. Postavil jsem se, sáhl pod postel pro boty a dal jsem se do čištění. Od mého návratu ze školy byly již úplně suché, nanesl jsem na ně trochu krému a začal je leštit hadrem. Za okamžik se začaly lesknout. Pokračoval jsem v leštění čím dál rychleji, tlačil jsem víc a víc, až se mi z toho rozbolely ruce. V půl osmé zazvonila Maria malým zvonkem k večeři. Po večeři jsme se pomodlili, otec se nás jako vždy zeptal, jestli někdo z nás ten den nezhřešil, a potom odešel do své pracovny. V půl deváté jsem byl ve svém pokoji a v devět mi přišla maminka zhasnout světlo. To jsem už ležel v posteli. Ani se na mě nepodívala, beze slova zavřela dveře a já jsem zůstal potmě. Později jsem si pěkně rovně lehl, natáhl pevně sevřené nohy, hlavou jsem ani nehnul, oči zavřené a ruce zkřížené na prsou. Právě jsem zemřel. V mém pokoji klečela rodina na kolenou a modlila se kolem mé postele. Maria plakala. Trvalo to dosti dlouho, než se otec konečně zvedl, černý a hubený, vyšel topornými kroky, zavřel se ve vymrzlé pracovně, usedl k oknu dokořán otevřenému a čekal, až přestane pršet, aby okno zavřel. Ted' to ale bylo všechno málo platné. Už jsem tu nebyl, abych se stal knězem ani abych za otce u Boha orodoval.

V pondělí jsem jako vždycky vstal v pět hodin, byla citelná zima, a když jsem otevřel okenice uviděl jsem, že střecha nádraží je pod sněhem. V půl šestě jsem v jídelně s otcem posnídal, vrátil se do svého pokoje a najednou se v předsíni zjevila Maria. Ťekala tu na mě. ' Položila mi na rameno velkou, červenou ruku a šeptala: "Nezapomeň tam jít." I Thnul jsem pohledem a odpověděl: ,Ano, Marie." , Nehýbal jsem se, Maria mi rukou svírala rameno a tiše řekla: "Nestačí to tvoje ,Ano, Marie.' Musíš tam jít. Hned." , Ano, Marie." , Sevřela mě ještě pevněji. ,Tak, Rudolfe." , Pustila mě, zamířil jsem k záchodu a v zádech jsem cítil tíhu jejího pohledu. Otevřel a zavřel jsem dveře. Klíč tam nebyl a otec vyšrouboval žárovku. Sporné ranní světlo pronikalo dovnitř okénkem stále dokořán otevřeným. Sedl jsem si, zuby mi drkotaly a já jsem s přemáháním hleděl do země. Vůbec to však nepomáhalo. Byl tu přede mnou, s obrovskými rohy, s velkýma vypoulenýma očima, s převislým nosem a tlustými rty. Papír byl již trochu zežloutlý, právě před rokem ho sem otec přišpendlil na dveře naproti sedátku, do výše očí. Po zádech mi stékal pot a já jsem si hlasitě říkal: "Vždyť je to jenom rytíř. Nebudeš se přece bát rytíře." Nadzvedl jsem hlavu. Satan hleděl přímo na mě a jeho hnusné rty se roztahovaly v úsměvu. Vstal jsem, natáhl si katoly a utekl do předsíň. Maria mě chytila a přitáhla k sobě.. Udělals to?" " " "Ne, Marie." Kroutil hlavou a zadívala se na mne dobráckýma modrýma očima. "Měls strach?"

Vydechl jsem: „Ano.“

„ „, Nesmíš se na něj dívat.

Přivinul jsem se k ní a pln hrůzy jsem očekával, že mi poručí, abych se vrátil. Řekla jenom:

„Tak velký chlapec jako ty!“

Z otcovy pracovny bylo slyšet kroky a Maria mi rychle šeptla: „

„Uděláš to ve škole. Nezapomeň. „Nezapomenu.“

Pustila mě a já zašel do svého pokoje. Zapnul jsem si kalhoty, obul boty, vzal jsem brašnu se stolu a sedl si na židli s brašnou mezi kolena jako v čekárně.

Netrvalo dlouho a za dveřmi se ozval otcův hlas: „Šest hodin, deset minut, pane!“

„ Slovo „pane“ znělo z otcových úst jako prásknutí bičem.

Sní pokrýl už ulici silnou vrstvou. Otcův krok byl strnulý a pravidelný, šel mlčky, s pohledem upřeným před sebe.

Dosahoval jsem mu tak k rameni a dalo mi dost práce, abych nezůstával pozadu. Neohlížel se a řekl:

„Tak už srovnej krok!“

Změnil jsem krok, tiše jsem si počítal „levá . . . , levá . . .“, otcova chůze se však neustále prodlužovala, opět jsem šel špatným krokem a otec mi nařídil svým úsečným hlasem: „

„Růž jsem ti přece abys srovnal krok. „

Znovu jsem vykročil, málem jsem šel v předklonu abych mohl dělat stejně dlouhé kroky jako on, nijak to však nepomáhalo, ztratil jsem rytmus a ve výšce před sebou jsem zahlédl, že se otcova hubená tvář křečovitě stáhla zlostí.

Přišli jsme ke kostelu jako vždy deset minut před mši. Našli jsme si místo, poklekli a začali se modlit. Otec se za chvíli zvedl, odložil modlitební knížku na lavici před sebe, posadil se a sepal ruce. Udělal jsem totéž.

Byla zima, na chrámová okna padal sníh, ocitl jsem se před nekonečnou zledovatělou stepí, střílel jsem

v salvách se svým mužstvem, které tvořilo zadní roj. Step zmizela, byl jsem s puškou v ruce v pralese sle- dován

dravými šelmami a pronásledován domorodci, utmáčený vedrem a hladem. Na sobě jsem měl blou sutanu. Domorodci

mě dohonili, připoutali mě ke kůlu, uřízli mi nos, oči a pohlaví, a zničehonic jsem se ocitl v paláci guvernéra obleženém

černochoy, ved- le mne padl voják, uchopil jsem jeho zbraň a bez pře- stání jsem střílel s neuvěřitelnou přesností.

Začala mše. Vstal jsem a vytrvale jsem si opakoval: „Pane Bože, dej, abych byl aspoň misionářem.“ Otec se sklonil ke

klekátku pro modlitební knížku, učinil jsem totéž a sledoval obřad bez vynechání jediného řádku. Zůstali jsme po mši

ještě asi deset minut, mně se pojednou sevřelo hrdlo při myšlence že otec již možná rozhodl, abych byl obyčejným

knězem. Vyšli jsme ven, po několika krocích na ulici jsem přemohl chvění, které mnou zmítalo, a řekl jsem: „Dovolíš,

otče.“ Ani neotočil hlavu: „ „, Ano.“ „ „, Dovolíš, otče, abych promluvil?“ Kolem úst se mu sevřely

svaly a odpověděl úseč- ným a znepokojeným tónem: „Ano.“ „Když dovolíš, otče, chtěl bych být misionářem.“

Stroze prohlásil: „Uděláš, co se ti přikáže.“ A bylo po všem. Změnil jsem krok a tiše jsem skan- dovál: „Levá . . . , levá

. . . „ Otec se náhle zastavil a sjel po mně očima. „Pročpak chceš být misionářem?“ Zalhal jsem: „Protože

je to ze všeho nejtěžší.“ „Chceš teda být misionářem, protože je to nejtěž- ší?“ Ano otče.“ „ „ Šel dál,

asi po dvaceti krocích obrátil ke mně hlavu a prohlásil viditelně zmaten:

18 19

, Uvidíme." ,
O něco dál dodal:
Tak ty bys chtěl být misionářem?" ,
Zvedl jsem oči, otec se na mě upřeně zahleděl, svařtil obočí a přísným hlasem opakoval:
, Uvidíme." ,
Docházeli jsme na roh Schloss-Strasse. Zastavil se. "Na shledanou, Rudolfe."
Odpověděl jsem v pozoru: "Na shledanou, otče."
Slabě mi pokynul, udělal jsem čelem vzad a vyrazil jsem se staženými rameny. Zahnul jsem do SchlossStrasse a ohlédl se. Otec již zmizel a já se dal do bláznivého běhu. Stalo se něčeho neobyčejného: otec neřekl "ne".
Stále v běhu jsem mával puškou, kterou jsem vzal zabitému vojákově z guvernérova paláce, a začal jsem mířit na dábla. Moje první rána mu uštěrla celou levou část obličeje. Polovina mozku vystříkla na dveře záchodu, vyhrzle levé oko mu viselo, zatímco na mne hleděl s hrůzou pravým a v roztržštěných ústech plných krve se ještě pohyboval jeho jazyk. Můj druhý výstřel mu urval pravou část, znovu však narostla levá polovina a levé oko mě teď pozorovalo s výrazem zoufalé hrůzy a snažné prosby.
Když jsem procházel portálem školy, smekl jsem čepici, pozdravil jsem školníka a přestal stříMet. Zazvonilo, zařadil jsem se a důstojný pán Thaler vešel.
Do studovny se šlo v deset hodin. Vedle mne se posadil Hans Werner, oko měl namodralé a oteklé. Pohlédl jsem na něj a Hans šeptal jakoby s hrdostí: "Člověče! Já ta schytal!"
A hned dodal:
O přestávce ti vše vysvětlím."
Okamžitě jsem ho přestal pozorovat a zabral se do četby. Zazvonilo a my jsme vyšli na dvůr pro starší ročníky. Na sněhu to začalo klouzat, došel jsem až ke zdi kaple a začal počítat kroky. Od kaple až ke kreslárně to dělalo 152 kroků. Když jsem jich však napočítal 151 nebo 153, cesta neplatila. Za hodinu jsem musel ujít celou délku čtyřicetkrát. Když jsem někde udělal chybu a přešel jsem vzdálenost jen osmatřicet- krát, o další přestávce jsem musel udělat o dvě cesty víc, abych dohonil zpoždění, ale ještě mě čekaly za trest dvě cesty navíc. Počítal jsem: "jedna, dvě, tři, čtyři . . ." Vedle mě se objevil zrzavý Hans Werner, rozesmátý, chytil mě za ruku a s křikem mě táhl vpřed: "Člověče, já to schytal!" Zapomněl jsem, u kterého čísla jsem přestal počítat, vrátil jsem se a od zdi kaple jsem začal počítat: "Jeden, dva . . ." , Podívej se na to," říkal Werner a položil si ruku , na oko. "To můj otec." Pro jistotu jsem se zastavil. On tě bil?" Werner se otřásl smíchem: "Co . . , bil . . . To není přesné. Nařezal mi. Pořád- ně mi nařezal!" "A víš, co jsem udělal?" pokračoval v záchvatech smíchu. "Rozbil jsem . . . v salóne . . . japonskou vázu." A bez přestávky, ale bez smíchu, opakoval se šta- stným výrazem: "Rozbil jsem v salóne japonskou vázu." Znovu jsem se dal na pochod a tiše počítal: "tři, čtyři, pět . . ." Zastavil jsem se. Udivovalo mě, jak se může tvářit tak šťastně, když provedl tak špatný sku- tek. , A řekls to svému otci?" , ,já a říct rnu to? Co si myslíš. Sary přišel na všech- no sám!" "Sary?" "Můj otec přece!" To znamená, že říká svému otci "sary", ale ještě podivnější se mi zdálo, že při všem tom neuvěřitel- ném nedostatku úcty do toho vkládá i jakousi náklon- nost. "Sary si to vyšetřil. Je to prohnáný dědek. Člověče, všechno poznal!" "

Zahleděl jsem se na Wenera. Jeho rezavé vlasy zářily ve slunci, poskakoval na místě, a i když měl oteké oko, byl celý rozjásaný. Uvědomil jsem si, že znovu nevím, kam až jsem došel v počítání kroků, měl jsem pocit viny a bylo mi špatně. Utkal jsem zpátky ke zdi kaple.

"Hej, Rudolfe!" křičel Werner, když běžel vedle mne. "Co je ti? Proč letíš? Na tom sněhu se můžeme akorát potlouct!" Bez odpovědi jsem se postavil ke zdi a začal odpočítávat.

"A tak mi jich starý," pokračoval Werner a automaticky vykročil stejnou nohou, "naložil pořádně. Zpočátku se zdálo, že je to legrace, když jsem ho ale kopl do holeně..."

Zůstal jsem stát jako přibitý. "Tys ho kopl do holeně?"

"To víš," smál se Werner, "člověče, jak on potom vyváděl! Začal mě tlouct. A stálo to za to. Tloukl a tloukl. A nakonec mě knokautoval..."

Dal se do smíchu.

"... byl z toho celý pryč! Poléval mě vodou, nutil mě pít koňak. Nakonec starý nevěděl, co dělat..." "A co bylo dál?"

"Dál? To je jasné, začal jsem trucovat." Polkl jsem sliny.

,Trucovat?"

"Jistě. A starý byl čím dál bezradnější. Šel dokonce štrachat do kuchyně a přinesl mi koláč."

,Přinesl ti koláč?"

"Jistě. A teď si poslechni, co jsem mu řekl: 'Když je to tak, to abych rozbil ještě i druhou vázu...'!"

S údivem jsem ho pozoroval. ,Tos řekl? A co udělal on?"

,Smál se."

Smál se?"

"Staxý se nemohl smíchy udržet. Se slzami v očích mi řekl... Jen poslouvej, jak je starý mazaný... Pověděl: 'Ty čuně, jestli rozbiješ druhou vázu, tak ti zmaluju druhé oko.'"

"A potom?" zeptal jsem se bez uvažování.

,tjá jsem se smál a tak jsme si začali oba hrát." "Vy jste si hráli?"

"Samozřejmě!" A s nadšením pokračoval: "čuně, řekl mi čuně!"

Probouzel jsem se z úžasu. Docela jsem zapomněl počítat kroky. Mrkl jsem na hodinky. Polovina přestávky byla pryč.

Za tu dobu jsem měl už dvacetkrát přejít ode zdi ke zdi. A s tresty čtyřicetkrát. Bylo mi jasné, že tak velké zpoždění nedohoním. Začala se mě zmocňovat úzkost a já cítil, jak ve mně roste vlna nenávisti vůči Wernerovi.

,Co tě to chytlo?" ptal se Werner a běžel za mnou,

,kam jdeš, proč se pořád vracíš k té zdi?"

Neodpovídal jsem a začal znovu počítat. Werner byl stále vedle mě.

,tjo," řekl, "ráno jsem tě viděl na mši. Chodíš tam denně?"

"Ano." tJá taky. Jak je teda možné, že tě nikdy nevidím, když vycházím z kostela?"

"Otec tam zůstává ještě deset minut po mši." "Proč, když mě skončila?"

Nečekaně jsem se zastavil a zeptal se: ,Ta váza...? Vy jste se nemodlili...?" ,. "Modlit se?" Werner na mne vykulil oči, "modlit?"

Proč? Protože jsem rozbil vázu?"

Rozesmál se od ucha k uchu, cítil jsem na sobě jeho pohled, potom mě rychle vzal za ruku a donutil mě zastavit se.

,A ty? Ty by ses modlil kvůli váze?"

Byl jsem zoufalý, protože jsem opět zapomněl počítat kroky.

Pust' mě!"

,Odpověz mi! Ty by ses modlil?" "Pust' mě!"

Pustil mě a já jsem se vrátil ke kapli. Šel za mnou. Zaťal jsem zuby a znovu vykročil. Chvilí šel mlčky vedle mne a pak se náhle začal smát.

22 23

"Už to mám! Že? Ty by ses modlil."

Zarazil jsem se a nenávisťně jsem ho pozoroval: „já ne! Já ne! To můj otec by se modlil!“ Znovu na mne vykulil své veliké oči.

"Tvůj otec . . .?"

A opět se rozesmál.

"Tvůj otec, to je k smíchu. Tvůj otec a modlí se, protože tys něco rozbil!"

"Mlč!" On se už nedokázal zastavit.

"Vždyt je to směšné! Ty rozbiješ vázu, ale modlí se tvůj otec! Neblázní snad tvůj stary, Rudolfe!"

Okřikl jsem ho varovně: "Mlč!"

"Vždyť se . . ."

Skočil jsem na něj se zaťatými pěstmi. Uhnul, ujížděla mu noha a snažil se najít rovnováhu, ale na sněhu sklouzl a spadl, jednu nohu měl pod sebou. Slyšel jsem suché zapraskání, strašlivý výkřik bolesti a zlomená kost pod kolenem protrhla kůži.

Profesor a tři starší žáci se opatrně rozeběhli po sněhu. Netrvalo dlouho a Werner ležel na lavici obklopený spolužáky. Já jsem ohromeně pozoroval kost, která mu trčela těsně pod kolenem. Werner byl bledý, oči zavřené a tiše sténal.

"Nešiko!" křikl profesor, "cos to Wernerovi udělal!"

Werner otevřel oči. Uviděl mě a pousmál se. „Utíkal jsem a upadl.“

, "Vždyť jsme vás varovali, abyste po tom sněhu neběhali."

"Upadl jsem," opakoval Werner.

Hlava mu klesla zpět, ztratil vědomí. Větší spolužáci ho opatrně zvedli a odnášeli.

Zůstal jsem stát jako bez ducha, přikován na místě, zdrcený tíhou své viny. Po chvíli jsem se obrátil k profesorovi a postavil se do pozoru.

"Prosím, mohl bych jít za důstojným pánem Thalerem?"

Profesor na mě pohlédl, potom se podíval na hodinky a přikývl.

Rychle jsem zamířil k severnímu schodišti a s bušícím srdcem jsem bral čtyři schody najednou. Ve třetí patře jsem odbočil doleva a po několika krocích jsem zaklepal na jedny z dveří. . . "Dále!" ozval se silný hlas.

Vešel jsem, zavřel za sebou dveře a postavil se do pozoru. Páter Thaler zde stál uprostřed mračna kouře. Začal mávat rukou, aby je rozehnal. "To jsi ty, Rudolfe? Přeješ si?" "Chtěl bych se, prosím, vyzpovídat, důstojný pane."

"U zpovědi jsi byl v pondělí." "Zhřešil jsem." Důstojný pán Thaler se zahleděl na svou dýmku a prohlásil s důrazem, který vylučoval jakoukoliv odpověď: "Ted' není doba na zpověď."

"Důstojný pane, velmi vás prosím, dopustil jsem se něčeho velice špatného." Přejel si palcem po vzrostlých vousech. , "Cos udělal?" "Důstojný pane, prosím vás, chtěl bych to říct až u zpovědi." t

A proč to neřekneš hned?" " Neodpovídal jsem. Důstojný pán Thaler vypustil z dýmky obláček kouře a chvíli mě pozoroval. "Je to tak vážné?" Začervenal jsem se, ale neřekl jsem ani slovo.

"Tak dobrá," prohlásil s náznakem, že se začíná bát, poslouchám tě." S lítostí se podíval na dýmku, odložil ji na stůl a posadil se na židli. Klekl jsem si před ním a všechno mu vypověděl. Vyslechl mě pozorně, párkrát se na něco zeptal, jako pokání mi uložil odřít kat dvacet Otčenášů a dvacet Zdrávasů a nakonec mi dal rozhrěšení.

Potom vstal, nespouštěl ze mne oči a zapálil si dýmku. "Tak proto jsi chtěl zpovědní tajemství?" , "Ano, důstojný pane."

, "Ano, důstojný pane."

24 25

Pokrčil rameny, pak se na mě upřeně zadíval a jeho tvář se změnila.

"Přiznal se Hans Werner, že to byl "Ne, důstojný pane."

"Co tedy řekl?" "Že upadl."

, Tak, tak," řekl mi do očí, "vím to tedy jenom já , " a já jsem vázán zpovědním tajemstvím.

Odložil dýmku na stůl.

"Ty darebáku!" řekl nahněvaně, "pěkně sis to zařídil, ulevíš svému svědomí a zároveň se vyhneš potrestání."

"Ne, důstojný pane," řekl jsem vzrušeně, „ne! Tak to není! Nechtěl jsem se vyhnout potrestání., Ve škole mě mohou potrestat, jak budou chtít!"

Tvářil se překvapeně.

"A proč vlastně " "Protože bych nechtěl, aby to věděl otec. Pohladil si palcem zarostlou bradu.

"Ano. Tak proto!" řekl již klidnějším hlasem. "To máš ze svého otce takový strach?"

Znovu se posadil, vzal dýmku a chvíli mlčky kouřil. "A co by ti udělal? Zbil by tě?"

, Ne, důstojný pane."

Zdálo se, že se chce ještě na cosi zeptat, potom si to rozmyslil a pokračoval v kouření.

"Rudolfe," dodal po chvilce ztišeným hlasem. "Ano, důstojný pane."

"Bude přece jenom lepší, když mu to řekneš." Okamžitě jsem se začal třást.

"Ne, důstojný pane! Jenom to ne, prosím vás!" Vstal a překvapeně se na mě podíval.

"No, no . . . Co je ti? Třeseš se? Snad mi tady neomdlíš?"

Zatřásl mi rameny, párkrát mě pleskl po tvářích, pustil mne, šel otevřít okno a po chvíli se ozval: "Už je ti líp?"

"Ano, důstojný pane." , Tak si sedni."

Uposlechl jsem, páter začal přecházet po místnosti,

ti, něco si pobrukoval a občas se na mě podíval. Potom zavřel okno. Zazvonilo.

"Jdi už, jinak přijdeš pozdě do vyučování." Zvedl jsem se a šel ke dveřím.

, Rudolfe."

Otočil jsem se. Byl za mnou.

"Se svým otcem," šeptal sotva slyšitelně, "se svým otcem si to zaříd, jak chceš."

Dal mi ruku na hlavu, chvíli ji tam ponechal, potom otevřel a vystrčil mě ze dveří.

Když mi ten den večer Maria otvírala, řekla tiše: "je tu na návštěvě strýček Franz."

Se zájmem jsem se zeptal: „Je v uniformě?"

Strýček Franz byl pouze poddůstojníkem, jeho podobizna nevisela v salóne vedle důstojníků, ale i tak jsem se mu velice obdivoval.

,Ano," řekla mi Maria smutně, "nesmíš s ním ale ,

mluvit." „Proč?" ,

"Pan Lang to zakázal."

Svlékl jsem blůzu, pověsil ji a všiml jsem si, že zde není otcův plášť.

"Kde je otec?" "Odešel." "A proč nesmím mluvit se strýčkem?" "Protože se rouhal."

,Co říkal?" ,

"O to se nestarej," odpověděla přísně Maria. Potom mi najednou řekla důrazně a vystrašeně: "Prohlásil, že církev je jen velikánská fraška."

Z kuchyně bylo slyšet hlasy, pozorně jsem se zaposlouchal a uslyšel jsem hlas strýčka Franze.

"Pan Lang zakázal, abys s ním mluvil." "Smím ho pozdravit?"

"To ano," řekla Maria vyhýbavě, "slušnost nemůže být hřích."

Přešel jsem okolo kuchyně, dveře byly otevřeny dokořán, zastavil jsem se a postavil do pozoru. Strýc Franz seděl se skleničkou v ruce, s rozepjatou halou

2G

2?

nou a nohama na židli, a maminka stála vedle něho a tvářila se šťastně a zároveň provinile.

Strýček mě zahlédl a halasně vykřikl:

"No ne! Tady je náš llandáček. Dobry den, řlandáčku."

"Franzi," ozaala se vyčítavě maminka.

"A co jiného mám říct? Je to obětní beránek. Dobrý den, beránku!"

"Franzi," opakovala maminka a obrátila se s hrůzou, jako by čekala, že uvidí za zády stát otce. " "Copak!" řekl strýček

"vždyť přece říkám pravdu. Zůstal jsem mezi dvěma bez hnutí. Díval jsem se na strýčka Franze.

Rudolfe," řekla stroze maminka, "okamžitě jdi do "

svého pokoje."

"No co, no co," divil se strýček a mrkl na mě. "Dej mu aspoň na chm'li pokoj."

Zvedl sklenici směrem ke mně, ještě jednou na mě mrkl a dodal právě s tím lehkomyšlným výrazem, který jsem na něm tak obdivoval: "

"At vidí jednou za čas pořádného chlapa. "Rudolfe," opakovala maminka, "odejdi do svého pokoje."

Otočil jsem se a vykročil do předsíně. Za zády jsem slyšel jak strýček řtá:

"Ubohý chlapec. Snad uznáš, že je to trochu silný tabák, stát se knězem jenom proto, že tmšj manžel ve Francii . . ."

Dveře do kuchyně se s prasknutím zavřely a já už konec neslyšel.

Potom jsem ještě zaslechl mamčin vyčítavý hlas, ale slovům nebylo rozumět, pak se znou ozval strýček a já jsem jasně slyšel: " . . . velikánská fraška."

Večeřeli jsme o něco dřív než jindy, protože otec musel do školy na schůzi rodičovského sdružení. Po večeři jsme si v jídelně klekli a pomodlili se. Když byl otec u konce modlitby, obrátil se k Bertě a zeptal se:

"Berto, nemáš na svědomí nějaký hřích?" "Ne, otče."

Potom se zeptal Gerdy:

28

„Gerdo, nemáš na svědomí nějaký hřích?" ,

Ne, otče." ,

Byl jsem nejstarší, proto se mě otec ptal až naposledy:

„Rudolfe, nemáš na svědomí nějaký hřích?" ,

„Ne, otče."

Napřímil se a my všichni jsme udělali totéž. Vytáhl hodinky a řekl mamince:

"je osm. V devět ať jste všichni v posteli!" Maminka kývla na souhlas hlavou. Otec řekl tlusté Marii :

"Vy také, paní."

„Ano, pane," odpověděla služka.

Otec přelétl celou rodinu pohledem, vyšel do předsíně a vzal si plášť, šálu a klobouk. Nikdo se ani nehнул. Nepřikázal nám, abychom se hýbali.

Oblečený do černého pláště, s černými rukavicemi se vrátil na práh pokoje, v jeho očích zářil odraz osvětlení jídelny.

Znovu nás přešel pohledem a řekl: „Dobrou noc."

„Tři hlasy se ozvaly sborově: "Dobrou noc" a s nepatrným zpožděním Mariino: "Dobrou noc, pane Langu."

Maminka šla s otcem až k hlavním dveřím, otevřela je a počkala, až otec projde. Jenom ona měla právo na samostatné Dobrou noc.

Byl jsem už asi deset minut v posteli, když maminka vstoupila do mého pokoje. Otevřel jsem oči a přistihl ji, že se na mne dívá. Mohlo to trvat nanejvýš zlomek vteřiny, protože okamžitě odvrátila oči a zhasla světlo. Mlčky pak zavřela dveře a z předsíně jsem zaslechl, jak se její měkký krok vzdaluje.

Probudilo mě prasknutí hlavních dveří a hlučné kroky dupající po podlaze v předsíni. Byl jsem oslněn prudkým světlem, přivíral jsem oči a měl pocit že vidím otce stojícího vedle mé postele, byl v kabátě, s kloboukem ještě na hlavě. ější ruka mnou zabloumala a já jsem se náhle probudil: byl to otec, stál přede

29

mnou, celý v černém, nehybný, hluboce vpadlé oči mu planuly.

"Vstaň!" přikázal hlasem, který mrazil. Pozoroval jsem ho ohromen hrůzou. "Vstaň!"

, Strhl ze mě pokrývku rukou v černé rukavici. Povedlo se mi vyklouznout z postele a sehnul jsem se pro bačkory. Kopl do nich, až odletěly pod postel.

; Pájdeš tak, jak jsi."

Vykročil do předsíně, nechal mě projít kolem sebe, zavřel dveře mého pokoje a potom těžkým krokem došel k pokojíku Marie. Prudce klepal na dveře a křičel:

, Vstávat!"

Potom tloukl na dveře mých sester. Vstávat!"

, Nakonec ještě silněji, pokud to bylo vůbec možné, bušil na dveře marhinčina pokoje.

, Vstávat!"

Maria přišla první, s natáčkami, v košili se zelenými květy. Pohlédla na otce, který tu byl v kabátě a s kloboukem na hlavě, podívala se na mě, jak po jeho boku bosý drkotám zuby.

Ze svých pokojů vyšla maminka i sestry, byly vyděšené a rozespálé. Otec se k nim obrátil celým tělem a nařídil:

"Vemte si pláště a pojďte!"

řekal strnule a mlčky. Když se ženy vrátily z pokojů, šel do jídelny a my všichni za ním. Rozsvítil, smekl, klobouk položil na přiborník a vyzval nás: "Pomodleme se."

, Klekli jsme si a otec se začal modlit. Oheň už vyhasl, ale já, klečící jen v košili na studené dlážděné podlaze, jsem zimu skoro ani nevnímal.

Otec ukončil slovem Amen a povstal. Byl před námi, v rukavicích, nehybný. Podobal se obru.

"Mezi námi je Jidáš," řekl bez zvýšení hlasu. Nikdo se ani nehnul, nikdo na něho nepohlédl. "Slyšíš, Marto?"

"Ano, Heinrichu," odpověděla maminka skleslým hlasem.

Otec pokračoval: "Večer - při modlitbě - jste - všichni - slyšeli - a dobře slyšeli - že jsem se ptal Rudolfa - ne- má-li - na svědomí - nějaký - hřích." Pohlédl na maminku, ta na znamení souhlasu přikývla. "A slyšely jste - všechny - slyšely jste dobře - je to tak - že Rudolf odpověděl - ne." "Ano, Heinrichu," řekla maminka. "Rudolfe," nařídil otec, "vstaň."

Postavil jsem se, třásl jsem se po celém těle. "Jenom se na něj podívejte!" Maminka, obě sestry i Maria na mne strnule hleděly. "Odpověděl ne," otcova slova zněla jako triumf, "a teď vám prozradím, že jen několik hodin před svou zápornou odpovědí, dopustil se - neslýchaně - surového - činu." "Tloukl," řikal otec, "malého bezbranného kamaráda - a zlomil mu nohu!" Otec jim nemusel ani přikazovat, aby se na mě dívaly, takjaktak ze mě nespouštěly oči.

"Potom," dodal otec, "si tento krutý tvor sedl mezi nás - jedl s námi - mlčel - modlil se - modlil se . . .! - s námi . . ."

Sklonil hlavu a hleděl na maminku. "Takového syna - jsi mi dala!" Maminka se odvrátila. "Jen se na něj dívej!" řekl hrubě otec. Maminka se na mne znovu upřeně zadívala, její rty se roztřáslly. "A tento syn," pokračoval otec hlasitě, "tento syn - kterému jsme dávali - jenom příklad lásky . . ." Pojednou se stalo něco naprosto nezvyklého: tlustá Maria si cosi začala šeptat. Otec se napřímil, přelétl nás pohledem, z něhož sršely blesky, a řekl tiše, jasně, skoro s úsměvem ve tváři: "Kdo chce něco říct, ať se ozve!" Pozoroval jsem Marii. Měla sklopené oči, rty ma-

30 31

lounko pootevřené, a silné; masité prsty svíraly pevně plášť. V tom okamžiku jsem s úžasem slyšel svůj vlastní hlas, který řkal:

"Byl jsem u zpovědi."

"To vím!" ozval se triumfující otec. Hleděl jsem na něho zdrceně.

"Měly byste vědět," pokračoval otec, "že tento dábel - hned, jak provedl svůj čin - opravdu navštívil - s duší plnou lsti - důstojného kněze - a s falešnou lítostí - dostal rozhřešení. A to ještě - se svatým odpuštěním na čele - měl odvahu poskvřnit povinnost - ctít otce svého - a zapřel mu svůj hřích. Nebýt - jenom šťastné náhody - která odhalila - jeho zločin - já, jeho otec - bych se . . ."

Jeho hlas přerušilo vzlyknutí.

„Já, jeho otec - který od malička - z lásky bral na sebe - všechny jeho hříchy - jako by byly moje - byl bych - nevědomky - poskvřnil vlastní svědomí . . ."

Náhle se rozkřikl:

"Nevědomky . . . jeho hřichem!" Podíval se zlostně na maminku.

"Jen poslouchej, Marto . . .! Poslouchej! Kdybych se - náhodou - nedozřel - o hříchu třetího syna - nesl bych sám - před tváří Boží . . ."

Uhodil se do prsou.

. . . nesl bych - nevědomky - sám celou tíhu jeho krutosti - jeho lži . . .!"

"Pane!" pokračoval otec a celou svou tíhou se vrhl na kolena, "budeš mi moci - vůbec kdy - odpustit . . .?"

Zmlkl a po vráskách mu stékaly slzy. Potom si sevřel oběma rukama hlavu a začal se kývat dopředu i dozadu a naříkal jednotvárným, drásavým hlasem:

"Odpusť mi, Pane! Odpusť mi, Pane! Odpusť mi, Pane!"

Po chvíli se zdálo, že se tiše modlí. Trochu se uklidnil, zvedl hlavu a nařídil:

"Rudolfo, klekni a vyzpovídej se ze svého hříchu." Klekl jsem si, spojil ruce, otevřel ústa, ale nedostal jsem ze sebe ani hlásek.

32

"Vyzpovídej se ze svého hříchu!" Všichni se na mě dívali, já jsem se zoufale snažil, otevřel jsem znovu ústa, ale nevyšlo z nich ani slovo. "Dábel!" vykřikl otec hrůzou, "to dábel mu - ne- dovoluje promluvit!" Hleděl jsem na maminku a ze všech sil, mlčky, jsem ji prosil o pomoc. Snažila se mě nevidět, ale právě v této chvíli se jí to nedařilo.

Dlouho na mě hleděla ze široka otevřenými očima, potom její pohled znejis- těl, zbledla a beze slova padla na podlahu.

Okamžitě jsem si uvědomil, co se stalo: znovu mě vydala na milost a nemilost otci. Maria se začínala zvedat. „Nehýbat se!" řval otec strašlivým hlasem. Maria strnula a pomalu si znova klekla. Otec hleděl na maminčino tělo ležící před ním a ozval se, skoro neslyšitelně ale s určitým náznakem radostného vy- koupení v hlase: "Trest začíná." Pohlédl na mě a řekl temným hlasem: "Vyzpovídej se ze svého hříchu!" Opravdu, zdálo se, že do mne vstoupil démon, ne- dokázal jsem promluvit. „Je to dábel!" křičel otec. Berta skryla svou tvář do dlaní a rozplakala se. "Pane," ozval se otec, "protože jsi opustil - mého syna - dovol ve svém milosrdenství - abych aspoň já - vzal ještě jednou - na svá bedra - jeho od- porný zločin!" Bolest mu zkřivila tvář, lomil rukama a pak, jako by chroptěl, dralo se z jeho hrdla jedno slovo za dru- hým: „Pane Bože - kladu si za vinu - že jsem zlomil nohu - Hansu Wernerovi." Nic z toho, co řekl předtím, na mne tak nezapůso- bilo jako tato věta. Otec zvedl ještě jednou hlavu, přelétl planoucím pohledem jednoho po druhém a nařídil:

"Modleme se." Začal odříkávat Otčenáš. O zlomek vteřiny za ním

33

se přidaly Marie a sestry. Otec se podíval na mě. Otevřel jsem ústa, ale zvk jsem nevydal, vstoupil do mě d'ábel. Začal jsem pohybovat rty, jako kdybych se potichu modlil, usilovně jsem si vybavoval každé slovo modlitby, ale vše bylo zbytečné, nedařilo se mně to.

Otec se pokřižoval, zvedl se a odešel do kuchyně pro sklenku vody a vychrstl ji mamince na tvář. Nepatrně se pohnula, otevřela oči a nejistě se postavila na nohy.

"Jděte spát!" rozkázal otec. Udělal jsem krok.

"Vy ne pane " řekl otec chladně.

Maminka vyšla a neohlédla se. Obě sestry šly za ní. Maria se na prahu otočila, podívala se na otce a řekla pomalu a jasně:

"Je to hanba!"

Odešla. Chtěl jsem vykřiknout: Marie, ale nedokázal jsem promluvit. Zaslechl jsem, jak její šouravé kroky mizí v předsíni. Zapadly dveře a já jsem zůstal s otcem sám.

Otočil se a hleděl na mě tak nenávistně, že ve mně na okamžik zableskla naděje; věřil jsem, že mě otec začne bít. Pojd!" nařídil mi.

šel svým strnulým krokem a já hned za ním. Ve srovnání s dlaždicemi v jídelně jsem měl pocit, že mé bosé nohy jdou v předsíni po teplé podlaze.

Otec otevřel dveře pracovny, místnost byla ledová, nechal mne projít kolem sebe a zavřel dveře. Ani nerozsvítil, roztáhl záclony. Byla jasná noc a na střeše nádraží ležel sníh.

, Modleme se!" ,

Poklekl před křížem, já těsně za ním. Po chvilce se obrátil.

Ty se nemodlíš?"

Pohlédl jsem na něho a pohybem hlavy naznačil, že se modlím.

"Modli se nahlas!"

Chtěl jsem mu odpovědět, že nemohu, rty se mi zaoblily, zvedl jsem ruce k hrdlu, ale nedostal jsem ze sebe ani hlásek.

34

s Otec mě popadl za rameno, aby mnou zalomcoval. Ihned mě však pustil, jako kdyby mu dotek se mnou naháněl strach. , Modli se!" řekl mi nenávistně. "Modli se! Modli se! ` Pohnul jsem rty, ale nepropustily ani slůvko. Otec klečel pootočen ke mně, upřeně na mě hleděl vpa- dlýma, jiskřícíma očima, a zdálo se, že nyní zase on není schopen slova. Potom se zahleděl jinam a řekl: Tak se modli potichu!" Znov se otočil ke křížifixu a začal Zdrávasem. Tentokrát jsem se o slova ani nepokoušel. V hlavě jsem měl prázdno a horko. Už jsem se ani nesnažil potlačit třesení. Chvillemi jsem si tiskl košili k bokům. Otec se pokřižoval, otočil se, upřeně se mi podíval do očí a řekl mi vítězoslavným tónem: , Po tom všem - Rudoře - pochopíš - doufám, že pochopíš - že se ještě můžeš stát knězem - ale nemůžeš být - misionářem . .

."

Příštího dne jsem těžce onemocněl. Nikoho jsem nepoznával, nerozuměl jsem co mi kdo říká, a ne- mohl jsem promluvit. Obraceli mne na všechny stra- ny, přikládali na mě obklady, dávali mi pít, na hlavu mi položili led a umývali mě. To byl můj jediný kon- takt s rodinou. Největší radost jsem měl z toho, že nerozeznávám tváře. Viděl jsem jenom jakési plné kruhy, trochu vy- bledlé, neměly ani nos, ani oči, ani ústa, ani vlasy. Kruhy chodily sem a tam po pokoji, skláněly se nade mnou, ztrácely se, a zároveň jsem mohl slyšet jakýsi šepot, nejasný a monotónní jako bzukot hmyzu. Kru- hy byly nejasné, jejich obrys se bez ustání chvěl jako želé, a zároveň ve hlasech bylo cosi měkkého a roze- chvělého. Ani ty kruhy, ani ty hlasy mi nenaháněly hrůzu. Jednou ráno jsem seděl v posteli, záda jsem měl

35

opřená o polštář a roztržitě jsem pozoroval, jak se jeden z kruhů vznáší nad peřinou, a právě nyní se stalo cosi strašného: jeden z kruhů se zabarvil. Napřed jsem uviděl dvě malé červené skvrny po obou stranách jedné větší žluté skvrny, která se, jak se mi zdálo, nepřestávala pohybovat. Potom se vidění vyjasnilo a znovu zamlžilo a mně na okamžik zastřítla naděje. Snažil jsem se odvrátit oči, ale samy se vracely k obrazu, který se s ohromující rychlostí vyjasňoval, zjevila se velikánská hlava s červenými stužkami na obou stranách. Obličej se zvýrazňoval s neúprosnou rychlostí: bylo vidět oči, nos, ústa, a pojednou zničehonic jsem uviděl svou sestru Bertu. Seděla na židli u mé postele s hlavou skloněnou nad knihou. Zářalo mně prudce bít srdce, div že se nerozskočilo. Zavřel jsem oči a znovu otevřel: byla zde. Úzkostí se mi sevřelo hrdlo, zvedl jsem se na polštářích a ještě předtím, než jsem pochopil, co se se mnou děje, začal jsem pomalu, namáhavě, jako dítě slabikovat:

„Kde - je - Maria?“ ,

Berta se na mě vylekaně podívala, vyskočila, kniha jí upadla na podlahu, a vyběhla z pokoje s křikem: "Rudolf promluvil! Rudolf promluvil!"

Po chvilce vešla opatrně do pokoje moje maminka, Berta a druhá sestra, zastavily se u nohou postele a vystrašeně na mě hleděly.

"Rudolfě?" , Ano."

„, Můžeš mluvit?“ ,

„Ano.“ ,

"To jsem já, tvoje maminka." "Ano."

„Poznáváš mě?“ ,

Ano." "

Rozladěně jsem otočil hlavu a zeptal se: "Kde je Maria?"

Maminka sklopila oči a neodpovídala. Opakoval jsem nazlobeně:

"Kde je Maria?"

3G

	"Odešla," rychle odpověděla maminka.	V břiše jsem cítil křeče, roztřásl se mi ruce. S
veli-	kou námahou jsem řekl:	"V ten den, co jsi onemocněl."
„Proč?“	Maminka mlčela. Zeptal jsem se:	"Otec ji vyhnal?" , „Ne."
	"To ona sama chtěla odejít?"	„Ario." , i "V ten den, kdy jsem
onemocněl?"	Ano."	I Maria mě opustila. Zavřel jsem oči.
"Rudolfě, mám zůstat u tebe?"	Odpověděl jsem se zavřenýma očima:	
Ne."	Slyšel jsem, jak chodí po pokoji, cinkly léky na	mém nočním stolku, vzdychla si a její
lehký krok se	vzdaloval, tiše zapadly dveře a já jsem konečně mohl	otevřít oči.
V týdnech, které následovaly, jsem začal myslet na	zradu důstojného pána Thalera a přestal jsem věřit.	
	Maminka vstupovala do mého pokoje několikrát za	den. - "Cítíš se dobře?" ,
„, Ano."	„Chceš nějakou knížku?"	"Ne." , „Budu ti
sama něco číst?"	"Ne."	"Pošlu sem sestry, chceš?" "Ne."
Po chvíli ticha se zeptala:	"Mám tu zůstat?"	Ne." "
Přerovnávala léky na nočním stolku, natřásala mně	polštáře a bez důvodu zůstávala v pokoji. Když byla	
ke mně obrácena zády, díval jsem se na ni upřeně	a zarytě jsem si šeptal: „Jdi pryč! Jdi pryč!"	

Netrvalo

37

to dlouho a odešla, já jsem se cítil šťastný, jako by ji řekla: "Ne, otče." k odchodu přinutil můj pohled. Jteště chvíli na mě upřeně hleděl a dodal: "Jednou večer přišla do pokoje s rozpačitým pohledem. řekla: "Když nemůžeš, tak se modli potichu." dem plným provinění. Děkala totéž co jindy, tvářila se, že ,Ano, otče. se, že uklízí, ani se na mne nepodívala a řekla: "Pokračoval v Otčenáši, já jsem znovu začal pohybovat. Co budeš chtít dnes k večeři, Rudolfe?" "vat rty a snažil se na nic nemyslet. " " Po dalších dvou dnech jsem se vrátil do školy. , To co druží. Zády ke mně zatáhla rolety v okně a dodala: "O tom, co se stalo se nikdo ani nezmínil. "Otec říká, že bys měl večeřet společně s námi." " V dopolední přestávce jsem znova začal počítat Tak tak je to. Stručně jsem odpověděl: kroky a když jsem počítal procházel od jedné zdi "Dobrá." k druhé, vynořil se mezi mnou a sluncem stín. Po- " " zvedl jsem oči: byl to Hans Werner. , y P j ? , M sliš, že to ů de ,Dobry den, Rudolfe." " Ano." "

Vstal jsem. Snažila se mně pomoci, ale já jsem to Bez odpovědi jsem pokračoval v cestě. Šel vedle odmítl. Do jídelny jsem došel sám. Na prahu jsem se mne. Díval jsem se mu na nohy a počítal přitom své kroky. Trochu pokulhával. zastavil. Otec a sestry už byli u stolu. Rudolfe, musím s tebou mluvit." "Dobry večer, otče." " Pozvedl hlavu. Zdálo se, že je pohublý a nemocný. Zastavil jsem se. , Dobry večer, Rudolfe." "Já s tebou mluvit nechci." Potom dodal: , Tak je to " ozval se za okamžik a zůstal stát jako "Cítíš se zdravý?" přibitv. Šel jsem dál až ke kapli. Werner stále ještě stál na "Ano, otče." " Sedni si." místě, kde jsem ho opustil. Vracel jsem se směrem Posadil jsem se a otec už nepromluvil. Po večeři k němu, zdálo se, že se nemůže rozhodnout, pak se vytáhl hodinky a vybídl nás: ale na místě otočil a odešel. "Ted se pomodlíme." Ještě téhož dne jsem na chodbě potkal pátera Tha- Poklekli jsme. Z kuchyně přišla nová služka a po- lera. Oslovil mě. Zarazil jsem se a zůstal stát v pozo- klekcia vedle nás. Otřásl mnou chlad, jak jsem s nahý- ruť si!" mi koleny klečel na podlaze. "Tady j . Otec začal Otčenášem. Svými rty jsem napodobil "Ano, důstojný pane." jeho pohyby, ale nevydal jsem ze sebe ani hlásek. "Slyšel jsem, že jsi byl vážně nemocný." Upřeně mě sledoval, jeho vpadlé oči byly smutné "Ano, důstojný pane." a znavené přestal uprostřed modlitby a řekl jakoby "Ale ted už si v ořádku hluchým hlasem: Ano, důstojný pane." ,Modli se nahlas, Rudolfe." Chvíli mě mlčky pozoroval, jako by mě nepoznával. , Změnil ses." " Oči všech byly obráceny na ně. Dosti dlouho jsem se díval na otce a potom jsem s námahou řekl: A pokračoval: "Rudolfe, kolik je ti let " " , Nemohu. ' ,Třináct, důstojný pane." Otec si mě překvapeně změřil. , Nemůžeš?" Potřásl hlavou.

"Třináct. Jenom třináct!"

Bručel si cosi do vousů, pleskl mě po tvářích a odešel. Pozoroval jsem jeho záda, byl mohutný a silný a mě napadlo: "je to zrádce" a prostoupila mne zběsilá nenávist.

Druhý den ráno, když jsem se rozloučil s otcem a zabočil kolem rohu Schloss-Strasse, uslyšel jsem za sebou jakési kroky.

"Rudolfe!" Otočil jsem se. Byl to Hans Werner. Obrátil jsem se k němu zády a šel dál.

"Rudolfe," ozval se udýchaně, "já s tebou musím mluvit."

Už jsem se neohlížel.

"Já s tebou mluvit nechci."

„Rudolfe, nerozumíš mi, musím s tebou mluvit!" ,

Zrychlil jsem krok.

"Nespěchej tak, Rudolfe, prosím tě. Nestačím ti." Ťel jsem ještě rychleji, rozběhl se nešikovnými kroky. Při letném pohledu ze strany jsem poznal, že má tvář rudou, „poznamenanou velikou námahou.

"Dobrá," řekl a lapal přitom po dechu, "chápu, že . . . se mnou . . . už nechceš mluvit . . . po tom . . . co jsem ti udělal . . ."

Nečekaně jsem se zastavil. "Po tom, cos mi udělal?"

"Ne já," odpovídal nejistě, "to můj starý. To on tě prozradil."

Zíral jsem na něho jako na zjevení. "Šel to oznámit důstojným pánům?"

"Ještě ten den večer!" pokračoval Werner, "ještě ten večer jim šel vynadat. Vtrhl do školy právě uprostřed schůzky rodičovského sdružení. A přede všemi jim tam vynadal."

"A jmenoval mě?"

"To víš, že jo. K tomu ještě řekl doslova: „Když máte mezi žáky takové surovce, tak je vyžeňte!“"

„Tak to řekl?" ,

"Ano," odpověděl mi Werner skoro se smíchem, "ale neboj se. Druhý den napsal představenému, že s

40

to nezavinil ty, že to bylo tím sněhem a já že nechci, abys byl potrestán." „Tak tak to je " řekl jsem
beze spěchu a špičkou , boty jsem šoupal po chodníku. "Potrestali tě?" "Ne." Werner chvíli
váhal. „A tvůj . . . Chtěl říci.- tvůj starý - ale zavčas se zarazil. "A co tvůj otec?" Rychle jsem
odpověděl: „Neříkal nic." Po chvíli jsem zvedl oči a jakoby jedním dechem jsem řekl: "Hansi,
odpusť mi to, za tu nohú. sť. Vypadal překvapeně. "To nic! To nic!" řekl se spěchem. To ten sm'ň!"
„A to budeš kulhat navždycky?" pokračoval jsem. , Rozmýšlel se, co odpovědět. "Je to jenom na
čas. Rozumíš? Na čas." A s nadšením slova opakoval. "To znamená," vysvětloval mně, "že to nebude tr-
vat věčně." Než jsme vešli do školního průjezdu, obrátil se na mě, usmál se a podával mi ruku. Viděl jsem
jeho ruku a v tu chvíli jsem si připadal jako kus ledu. Musel jsem se skutečně namáhat, abych řekl:
"Ruku ti podám, ale potom už s tebou nechci mlu- vit." "Ale člověče!" překvapeně vykřikl. "Ty se na mě
stále ještě zlobíš!" „Ne, nezlobím." , Potom jsem ještě dodal: Nechci už mluvit s nikým."
Pomalů, bezmyšlenkovitě jsem zvedl ruku a podal mu ji. Pak jsem ji rychle stáhl zpátky. Werner mne beze
slova pozoroval, jako by zkameněl. „Jsi divný, Rudolfe!" Ještě se na mne chvíli díval, pak se obrátil zády a
vešel do průjezdu. Pár minut jsem počkal a potom jsem šel i já. 41

Musel jsem na tento rozhovor myslet celý den i následující týden. Nakonec jsem s překvapením došel k závěru, že se po něm kromě mých vlastních pocitů k páteru Thalerovi vlastně nic nezměnilo: ztratil jsem víru, ztratil jsem ji navždycky.

15. května 1914 zemřel otec a u nás zůstalo vše jako dřív, chodil jsem dál každé ráno na mši, matka převzala obchod a naše finanční situace se zlepšila. Matka neměla v lásce židovské krejčí, ohrnovala nad nimi nos stejně jako otec, ale věděla, že to není důvod neprodávat jim látky. Matka také zvýšila některé ceny, protože byly stanoveny tak nízko, že se nabízela otázka, jak tvrdil strýček Franz, jestli otec neurčil ceny tak, aby tím škodil sám sobě.

Asi týden po otcově smrti jsem vstoupil do kostela a ihned se mne zmocnil nepříjemný pocit: naše stálá místa byla obsazena. Sedl jsem si o dvě řady dál, začala mše a já ji sledoval slovo od slova podle misálu, přesto jsem najednou začal být nesoustředěný, zvedl jsem hlavu a pohlédl na chrámovou klenbu.

Zdálo se mi, jako by se znenadání kostel zvětšoval do obrovských rozměrů. Lavice, sochy, sloupy ustupovaly se závratnou rychlostí do prostoru. Jako domeček z karet, který se sesuje jediným trhnutím, zřítily se najednou kostelní zdi. Spatřil jsem jenom pustou měsíční krajinu, liduprázdnou, nekonečnou. Úzkostí se mi sevřelo hrdlo a začal jsem se třást. Nade vším se zvedala strašlivá hrozba, všechno znehybnělo v očekávání katastrofy, jako by se měl rozpadnout svět a ponechat mě samotného ve vzduchoprázdnu.

Zaklinkal zvonek, poklekl jsem a sklonil hlavu. Pod levou rukou jsem cítil dřevo kostelní lavice, ponožkou mi pronikl pocit tepla a bezpečí, vše se vrátilo do normálních kolejí, vidění zmizelo.

V následujících týdnech se záchvaty opakovaly. Zjistil jsem, že se vrátí, kdykoliv naruším pravidelný režim dne. Od této chvíle jsem neudělal jediné gesto,

aniž bych si byl jist, že zapadá do mých navyklých pohybů. Vždy, když se mi zdálo, že některý můj pohyb neodpovídá mému "pravidlům", sevřelo se mi hrdlo, zavíral jsem oči, neodvažoval jsem se podívat na věci kolem sebe, bál jsem se, že uvidím, jak se rozpadá - jí. Když se to stávalo v mém pokoji, zabral jsem se okamžitě do jakékoliv

navyklé práce. Začal jsem například leštit boty. Hadr na lesklém povrchu se pohyboval sem a tam, zvolna, lehce, nakonec čím dál rychleji. Upřeně jsem ho pozoroval, vdechoval jsem pach leštidla a kůže, a v tom okamžiku mnou

prostupoval pocit bezpečí, cítil jsem, že mě to ukolébává a ochraňuje. Jednou krátce před večeří vešla do mého pokoje matka. Samozřejmě jsem okamžitě povstal. Musím s tebou mluvit. " " " "Ano, maminko.

Vydechla. A hned jak se posadila, byla vidět na její tváři únava. Rudolfe . . . " " " "Ano, maminko."

Lehnula očima a řekla nejistě: "Chceš i dál vstávat na mši v pět ráno?" Úzkost mi sevřela hrdlo. Chtěl jsem odpovědět, ztratil jsem však hlas. Matka si s rozpakami uhladila zá-

stěru a pokračovala: "Napadlo mě, že bys tam třeba mohl chodit jenom obden." Vykřikl jsem: "Ne!" Maminka na mě překvapeně vzhledla, potom se znovu podívala na zástěru a řekla nejistým hlasem: "Rudolfe, připadáš mi unavený." "Nic mi není." Znovu se

na mě podívala, povzdychla si a s očima odvrácenými mi řekla: "I to naše modlení - po večeři - co kdyby se každý sám pomodlil - ve svém pokoji - podle to- ho, jak se mu to hodí . . ."

42 z 43

Matka se schoulila v židli, víčka se jí chvěla. Bylo ticho, po chvilce matka ustrašeně pokračovala:

"Vždyť ty sám . . ."

Myslel jsem, že řekne: "Ty sám se přece nemodlíš." Řekla pouze:

"Vždyť ty sám se modlíš potichu." "Ano, maminko."

Dávala se na mě. Nezvýšil jsem hlas a řekl stejným způsobem jako otec, když nám něco přikazoval:

"Ať tě ani nenapadne cokoliv měnit."

Matka si po chvíli vzdychla, vstala a vyšla z pokoje. Brzy nato, bylo to večer v srpnu, se u nás nečekaně objevil strýček Franz a zastihl nás právě při večeři. V obličeji byl rudý a radostně křičel už ve dveřích:

"Vypověděli jsme válku!"

Matka celá bledá vstala a strýc Franz pokračoval: "Co se tak díváš? Za tři měsíce bude po všem." Mnul si spokojeně ruce:

"Moje žena zuří."

Matka šla k přiborníku pro láhev kirsche. Strýček Franz se posadil, opřel se o opěradlo, natáhl nohy ve vysokých botách, rozeplnul si kabát a přivřenýma očima mě pozoroval.

"No, mladíku!" řekl se smíchem, "co si o tom myslíš ty?"

Podíval jsem se mu do očí a odpověděl: "Já se přihlásím dobrovolně."

Matka vykřikla: "Rudolfé!" S lahví v ruce stála před přiborníkem, vzpřímená a pobledlá. Strýček Franz se na mě podíval, jeho tvář byla vážná:

"To je ono, Rudolfé. Hned jsi myslel na svou povinnost."

Naklonil se k matce a s úsměvem jí řekl: "Tak už tu láhev postav. Ještě ji rozbiješ."

Matka poslechla, strýček Franz ji dobrácky upokojoval:

"Neboj se, tak mladé neberou."

Beze slova jsem se zvedl, šel do svého pokoje, zavřel dveře a rozplakal jsem se.

Několik dnů nato se mi povedlo, že mě přijali, abych po vyučování jako dobrovolný pomocník červeného kříže vypomáhal při vynášení raněných z vlaků.

Záchvaty zmizely, dychtivě jsem polykal z novin všechny válečné zprávy, z obrázkových časopisů jsem si vystříhoval fotografie s hromadami nepřátelských mrtvol na bojišti a připichoval je na všechny čtyři stěny svého pokoje.

y sv

Matka dala zase na záchod žárovku a já jsem zde každé ráno před mší hltal noviny, které jsem přečetl už večer. Byly to samé zprávy o zvěrstvech které napáchali Francouzi, aby kryli svůj ústup. Vřelo to ve mně rozhořčením, pozvedl jsem tvář od novin a do očí mi hleděl Íšábel. Ted už jsem se ho nebál. Dokázal jsem vzdorovat jeho pohledu. Měl hřídé vlasy, černé oči, neřestný pohled. Až do puntíku se podobal Francouzům. Vytáhl jsem z kapsy tužku, přeškrtnal na dolním kraji rytiny nápis "Der Teufel" a napsal tam "Francouz".

Přišel jsem do kostela o deset minut dřív, obsadil otcovo místo, položil misál na lavici a sepjal ruce. Předemnou se vynořily tisíce d'áblů. Defilovali předemnou, poražení a odzbrojeni ruce měli zdviženy nad hlavou, mezi rohy francouzskou vojenskou čapku.

Nařídil jsem, aby se svlékli. Ještě jednou obešli kolem a nakonec je postrčili předemně. Seděl jsem s přilbou na hlavě a v holínkách, kouřil jsem, u mých nohou stál nablýskaný kulomet, a když už byli dostatečně blízko, pokřížoval jsem se a začal střílet. Krev stříkala, s řevem padali, plazili se ke mně po měkkém břichu a prosili, dožadovali se slitování, a já jsem jim kopanci drtil obličej a neustále jsem střílel. Objevovali se další a další, tisíce a tisíce, a já jsem je nepřetržitě kropil kulometem, křičeli, padali, tekly potoky krve, předemnou se kupila jejich těla a já jsem pátil a pátil. Rázem bylo po všem, ze zajatců už nezůstal ani jediný. Napřímil jsem se a stručně jsem svým vojákům rozkázal, aby to všechno uklidili.

Potom, v rukavicích a vysokých botách bez jediné poskvrny, jsem

45

44

zamířil do důstojnické jídelny na sxieničku koňaku. Zůstal jsem sám, neblomný a spravedlivý. Na zápěstí pravé ruky jsem měl zlatý řetízek.

Podle funkce pomocného sanitáka s páskou na rukávě mě teď už na nádraží dostatečně znali.

Na jaře 1915 se to už nedalo vydržet. Když se rozjížděl vlak přeplněný vojáky, vyskočil jsem na stupátko, čísi ruce mě zachytly, zvedly, a teprve když už jsem byl mezi vojáky, napadlo je zeptat se, co vlastně chci. Odpověděl jsem nadšeně, že chci s nimi na frontu a bojovat. Zeptali se, kolik je mi let. "Patnáct," odpověděl jsem. Rozesmáli se a začali mě poklepávat po zádech. Nakonec mi ten, kterému všichni říkali starý, řekl, že jakmile přijdou do stanice, zaručeně mě chytí a pošlou zpět domů, ale až do příjezdu mě jistě neuškodí žít mezi vojáky a poznat, "jaké to je". Udělali mi mezi sebou místo a jeden z nich mi nabídl chléb. Byl černý a dost špatný, a "starý" prohlásil se smíchem: "Lepší vojenský chléb než žádný." S potěšením jsem jej snědl, potom začali vojáci zpívat, jejich silný a chlapecký hlas ve mně zůstal třet jako šíp.

Na noc si rozezpuli opasky, uvolnili si límečky a pohodlně si natáhli nohy. Ve zvlhlé tmě vagónu jsem dychtivě vdechoval pach kůže a potu, který z nich byl cítit.

Podruhé jsem to zkusil na začátku března 1916. Dopadlo to stejně jako před rokem. Přišel jsem na frontu, chytli mě, vyslýchali a poslali zpátky. A zároveň mi zakázali vstup na nádraží, z nemocnice mě už neposílali vykládat vagóny s raněnými, určili mě jako pomocníka na sále.

1916

Šel jsem do sálu číslo 6, zabočil jsem doprava, minul lékárnu, znovu zahnul doprava, kde byly důstojnické pokoje, a tam jsem zpomalil. Dveře k rytmistro

vi Gúntherovi byly jako vždycky otevřené a já jsem věděl, že bude sedět opřený o polštáře, od hlavy až k patě zafačovaný, s očima upřenýma do chodby. Prošel jsem kolem dveří, zběžně jsem se na něj podíval a on vykřikl zvukným hlasem: "Mladi'ku!" Srdce mi začalo bušit. "Pojď sem!" Odložil jsem v

chodbě kbelík, pytel i hadry a vstoupil k němu do pokoje. "Zapal mi cigaretu!" "Á, pane rytmistře?" "Ty, hlupáku. Copak je tu ještě někdo druhý?" Zároveň trochu nadzvedl paže a ukázal

obvazy, jimiž měl zafačované ruce. Řekl jsem: "Ano, pane rytmistře!" Zasunul jsem mu cigaretu mezi rty a zapálil. Dva-krát třikrát pořádně zatáhl a krátce přikázal: "Ven!" Vyndal jsem mu opatrně cigaretu a

čekal. Rytmistr se usmíval, oči měl upřené doprázdna. Byl zafačovaný po celém těle, ale mně se přesto zdálo, že je to opravdu krásný muž. V jeho úsměvu, v jeho pohledu bylo cosi vyzývavého. Připomínalo mi to strýčka Franze. "Dovnitř!" zavelel rytmistr. Vsunul jsem mu znovu cigaretu do úst. Popotáhl.

"Ven!" Vytáhl jsem mu cigaretu. Mlčel, chvilu se na mě díval a pak se zeptal: "Jak se jmenuješ?"

"Rudolf, pane rytmistře." "Rudolfě," ozval se zovílně, "zdá se mi, že nejsi takový pitomec jako Paul. Když mi to prase zapaluje cigaretu, tak ji skoro půlku spálí. A hlavně tu nikdy ne- ní, když ho volám." Naznačil mně,

abych mu dal cigaretu, zatáhl a přikázal: "Ven!" Pozoroval mě.

4G47

"Odkud tě vystrachali, chlapečku?" "Ze školy, pane rytmistře."

"To teda umíš psát?" "Ano, pane rytmistře."

"Sedni si, budu ti diktovat dopis pro mé dragoun

A dodal:

"Nevíš kde jsou mí dragouni?"

"Na sále číslo osm, pane rytmistře." "Dobře," poznamenal spokojeně, "sedni si." Posadil jsem se k jeho stolu. Začal diktovat a já

jsem psal. Když skončil, podal jsem mu dopis. Četl jej a pokyvoval hlavou, potom mi nakázal, abych se znovu posadil a připsal ještě dovětek.

"Rudolfě," ozvala se mi za zády vrchní sestra, "co tu děláš?"

Vyskočil jsem. Stála na prahu pokoje, vysoká, nehybná, s pevně staženými světlými vlasy, rukama zkříženými před sebou, s přísným a panovačným pohledem.

"Rudolf," řekl rytmistr Günther a vyzývavě hleděl vrchní sestře do očí, "Rudolf pracuje pro mne." "Rudolfě," ozvala se vrchní sestra a na rytmistra se

ani nepodívala, "nařídila jsem ti, abys šel uklidit sál číslo dvanáct. Tady rozkazují já a nikdo jiný." Rytmistr Günther se usmál.

Milostivá," prohlásil s arogantní zdvořilostí, "Ru, `dolf nebude uklízet na dvanáctce ani dnes, ani zítra. `

"Tak!" spěšně řekla vrchní sestra a prudce se k němu obrátila. "Mohu vědět proč, pane rytmistře?" "Protože ode dneška nastupuje do služby ke mně, ,

k mým dragounům. A Paul může uklízet na dvanáctce, budete-li si přát, milostivá."

Vrchní sestra se vypnula a suše řekla:

"Nejste snad s Paulem spokojen, pane rytmistře?" "Zajisté, milostivá, mám důvod si stěžovat. Paul má ruce jako prase a Rudolf je má čistě. Paul zapaluje cigarety jako prase a Rudolf je zapaluje, jak se má. Navíc Paul škrábe jako prase a Rudolf má hezký rukopis. Když to všechno sečtu, milostivá, kromě toho i pro

to, že tu nikdy není, může jít Paul do háje a Rudolf bude ode dneška v mých službách." Oči vrchní sestry sršely jiskrami. "Mohu se zeptat, pane rytmistře, kdo o tom roz- , hodl?" "Já." "Pane rytmistře!" zvolala vrchní sestra a hrud se jí vzedmula. "Přála bych si, abyste jednou pro vždycky pochopil, že o tom, co zde bude dělat personál, roz- hodují jenom já sama!" "Ale!" poznamenal rytmistr Günther. Začal se usmívat a s neuvěřitelnou vyzývavostí si měřil vrchní sestru zvolna od hlavy až k patě, jako by ji svlékal. "Rudolfě!" vykřikla a její hlas se chvěl zlostí. "Pojd' se mnou! Okamžitě půjdeš se mnou!" "Rudolfě," ozval se klidně rytmistr Günther, "po- , sad' se." Díval jsem se od jednoho k druhému a pěknou chvíli jsem byl na rozpacích. Rudolfě!" křičela vrchní sestra. Rytmistr mlčel a usmíval se. Podobal se strýčku Franzovi. "Rudolfě!" řvala vrchní sestra zuřivě. Sedl jsem si. Otočila se a opustila pokoj. "Rád bych věděl!"

křičel za ní rytmistr hromově, "co by ta dlouhá blond děvka, plochá jako prkno, do- kázala v posteli? Zřejmě nic slavného. Co ty na to, Rudolfě?" Vrchní sestra byla na druhý den přeložena na jiné oddělení a já jsem nastoupil službu u rytrizistra Gün- ther a jeho dragounů. Jednou zrána jsem uklízel v jeho pokoji a za mými zády se ozvalo: "Pěkné věci jsem se o tobě doslechl!" Otočil jsem se. Hleděl na mě tak přísně, až se mi stáhlo hrdlo. Pojd blíž." Přistoupil jsem k jeho posteli. Natočil se na polštá- řích tak, aby mi mohl vidět do tváře.

"Říkájí, že jsi dvakrát využil práce na nádraží, aby ses mohl dostat do transportů na frontu. Je to pravda?"

, Ano, pane rytmistře."

Dost dlouho mě beze slova zkoumal přísným pohledem.

"Sedni si."

Nikdy jsem si před ním nesesl, jenom když jsem psal dopisy pro jeho dragouny. Váhal jsem.

"Sedni si, hlupáku!"

Přisunul jsem k lůžku židli a posadil se. Srdce mi bušilo.

Cigaretu." "

Vytáhl jsem cigaretu a podal mu ji. Udělal rukou odmítavé gesto.

Ta je pro tebe."

Plný pýchy jsem si vzal cigaretu, zapálil, párkrát vdechl kouř a ihned se zakuckal. Rytmistr to viděl a rozesmál se.

"Rudolfe," ozval se pojednou vážně, "všiml jsem si, že jsi malý, ne právě dobře urostlý a moc toho nenamluvíš. Jsi však chytrý, vzdělaný, a vše, co děláš, děláš tak, jak se dá čekat od správného Němce: pořádně!"

Říkal to stejně jako můj otec a já měl dojem, že mluví i jeho hlasem.

"Zároveň jsi odvážný a uvědomuješ si svou povinnost k vlasti."

"Ano, pane rytmistře."

Znovu jsem se zakuckal. Díval se na mě s úsměvem.

"Rudolfe, můžeš tu cigaretu odložit." "Děkuji, pane rytmistře."

Dal jsem cigaretu do popelníku na nočním stolku, potom jsem ji znovu vzal mezi ukazováček a palec a opatrně jsem ji uhasil. Nemluvil, pozoroval mě. Potom zvedl obvázanou ruku:

, , Rudolfe!"

"Ano, pane rytmistře."

"Bylo to správné, že chtěl jako patnáctiletý do vál

to, pane rytmistře."

"

"A že jsi to po prvním neúspěchu zkusil znovu, to je taky správné." "

, Ano, pane rytmistře. ř ,že správné, že pracuješ tady."

"Ano, pane rytmistře."

"Ale mnohem lepší

by bylo, kdybys byl u dragounů."

Překvapením jsem vyskočil ze židle. "Já, pane rytmistře?" Sedni si! "

zařval na mě, "kdo ti dal rozkaz, abys

"

vstal?" Postavil jsem se do pozoru a řekl: "Rozkaz, pane

rytmistře " a znovu jsem si sedl.

No tak," ozval se po chvíli, "co na to říkáš?"

"

Odpověděl jsem s

rozechvělým hlasem:

"Když dovolíte, pane rytmistře, myslím, že by to bylo prostě nádherné." Díval se

na mne a v očích mu zářila pýcha souhlas-

ně pokynul hlavou a několikrát opakoval ,prostě

nádherné". Potom

dodal vážně, laskavě a skoro še-

ptem: ,To je dobře, Rudolfe. To je dobře."

Srdce mi v prsou poskočilo. Chvilí ticha přerušil rytmistr:

"Rudolfe, až se ta moje škrábnutí zahojí, mám za úkol připravit oddíl . . ."

A pokračoval:

. pro některou naši frontu. Před odjezdem ti dám adresu kasáren a tam se u mne ohlásíš. Všechno ostatní zařídím."

"Ano, pane rytmistře," odpověděl jsem a třásl se po celém těle.

Pak mi najednou bleskla hlavou hrozná myšlenka: "Pane rytmistře," koktal jsem, "nevezmou mě, ještě _ mi není šestnáct."

"Ale co," smál se, "kdyby šlo jen o tohle! V šestnácti je už člověk dost starý na to, aby mohl bojovat! To jsou ty jejich idiotské předpisy! Ničeho se neboj, Rudolfe, já to zařídím."

50 51

Trochu se na polštářích narovnal, oči mu planuly a zavolal k otevřeným dveřím:

„Dobrý den, zlatíčko!“

Obrátil jsem se. Byla tam malá světlavá sestríčka, která ho ošetřovala. Ťel jsem si k umyvadlu umýt ruce a pomohl sestríčce sundat rytmistrovi obvazy. Trvalo to dost dlouho a zdálo se, že rytmistr opravdu necítí žádnou bolest, po celou tu dobu se smál a žertoval. Nakonec ho sestríčka začala obvazovat jako mumii. Zafačovanou rukou jí nadzvedl bradu a zeptal se napůl žertem, napůl vážně, kdy „už se s ním, kruci, rozhodne vyspat?“

„Ale já nechci, pane rytmistře.“

„Co to říkáte,“ zeptal se a v očích mu to jen hrálo. „Snad se vám nelíbím?“

„Ale ano, pane rytmistře,“ odpověděla se smíchem. „Jste skutečně krásný muž.“

Potom velice vážně dodala: „Byl by to přece hřích.“

„Co tě to napadá!“ zlobil se, „hřích! Taková hloupost!“

Zaťal zuby a zůstal tak až do konce. Sotva odešla, řekl mi rozrušeně:

„Rudolfě, slyšels? To je ale husička. Má tak pěkné kozičky a ještě věří na hřichy. Kruci, hřích, taková pitomost. To jim vtluckají do hlavy všichni ti velebníci! Tak obelhávají naše dobré Němce. Ta prasata jim přiřívají hřichy, a naši poctiví Němci do nich vrážejí peníze. A čím víc jim ty vši cucají krev, tím jsou naši hlupáci spokojenější. Jenom vši, Rudolfě, samé vši! Jsou horší než židi. Dostat je tak všechny do rukou, ti by poznali, zač je toho loket! Hřichy! Jen se narodíš už je to tady. Už máš jeden hřích. Na kolena hned od narození! Takhle oblbovat lidi! Naše dobré Němce! Strachem! A z těch ubohých idiotů se stanou zbabělci, co nemají odvahy ani šoustat! Místo toho se ti idioti vlečou po kolenou, modlí se a bijí se v prsa: Odpusť nám, Pane . . . Odpusť nám, Pane . . .“

Napodobil věřícího, jak se bije v prsa s vědomím viny, takovým strhujícím způsobem, že mě na okamžik napadlo, že před sebou vidím otce.

Hrom aby to vzal! Taková volovina! Rudolfě, po“

slouchej mě dobře, existuje jenom jediný hřích. Nebýt dobrým Němcem! To je hřích! A já, rytmistr Günther, jsem dobrým Němcem. Co Německo rozkáže, abyťh udělal, to vykonám! A to je vše! A nechci, aby mi při tom všem sály ty vši krev!“

Zvedl se na polštářích skoro do půlky těla, silný hrudník natočený ke mně, z očí mu sršely blesky; ještě nikdy se mi nezdál tak krásný.

Potom se rozhodl, že vstane a udělá pár kroků po pokoji opřený o moje rameno. Vrátila se mu dobrá nálada občas se pro nic za nic rozesmál:

„ftekni mi, Rudolfě, co tady o mně povídají?“ ,

„Zde? V nemocnici?“

„Ano, hlupáku! V nemocnici. Kde jinde?“ Zalovil jsem svědomitě v paměti.

„Říkají, že jste opravdový německý hrdina, pane rytmistře.“

„Co? Tak toto se říká? A dál?“ ,

„že jste podivín, pane rytmistře.“ ,

„A dál?“

„Ženské říkají, že jste . . .“ „Co?“

„Chcete, abych to opakoval?“ „Samozřejmě!“ „Že jste sukničkář!“

„Toto? Mají pravdu! Ještě jim to ukážu!“ „A pak říkají, že jste hrozný.“

„Co dál?“

„Říkají o vás, že máte rád své dragouny.“

Přesně to se o něm říkalo a já jsem věřil, že mu tím udělám radost, on však okamžitě zbrunátněl. „Povídačky! Taková volovina! Mít rád své dragouny“

ny! Zase ta jejich stupidní sentimentalita! Do všeho se musí cpát city! Rudolfě, poslouvej, já nemám rád své vojáky. Starám se o ně, ale to je něco jiného. Starám se o ně, protože jsou dragouni a já dragounský důstojník a Německo dragouny potřebuje, to je všechno!“

„Ale říká se, že po smrti malého Erika jste poslal jeho ženě polovinu svého platu.“

52 53

"Ano," odpověděl rytmistr a přimhouřil oči, "a ještě jsem napsal krásný dopis, kde jsem jí v nejlepších barvách vykreslil hrdinství toho uličníka, ulejšáka Erika, nemehla, které se ani neudrželo na koni! A proč jsem to, Rudolfe, udělal? Myslíš, že jsem ho měl rád? Co? Jen se trochu zamysli, Rudolfe. Ten dareba byl po smrti: Nebyl už dragounem. Ne, udělal jsem to jenom proto, aby si všichni z vesnice přečetli můj dopis a aby si řekli: náš Erik byl německý hrdina a jeho důstojník je německý důstojník."

Zarazil se a chvíli se mi díval do očí.

To jenom pro příklad, chápeš? Staneš-li se jednou "

důstojníkem, zapamatuj si: peníze, psaní, všecko. Takhle se to musí dělat, přesně tak! Jako příklad pro Německo, Rudolfe!"

Obrátil se čelem ke mně, položil mi zničehonic ovázané ruce na ramena a přitáhl si mě k sobě. „Rudolfe."

„Prosím, pane rytmistře."

Z výšky celé své postavy zaryl do mne svůj pohled. Dobře poslouvej!"

"Tiskl mě k sobě a odděloval jedno slovo od druhého:

„Já mám jedinou církev, a tou je Německo!"

Začal jsem se třást a rozechvělým hlasem jsem odpověděl:

"Jistě, pane rytmistře."

Sklonil se ke mně a bolestivě mě tiskl na svou hruď.

Moje církev je Německo! Opakuj to!" "

Moje církev je Německo!" "

„Hlasitěji!"

Opakoval jsem silným hlasem: Moje církev je Německo!"

" „Hlasitěji!"

Opakoval jsem silným hlasem: „Moje církev je Německo!"

„ „Tak je to správně, Rudolfe!"

Pustil mě a sám bez pomoci se vrátil na postel. Potom zavřel oči a dal mi znamení, abych odešel. Před

54

odchodem jsem si vzal cigaretu, kterou mi věnoval, a když jsem vyšel na chodbu, schoval jsem ji do peně-ženky. Bylo pět osmých pryč, když jsem se ten večer vrátil domů. Matka se sestrami již byly u stolu. Čekaly na mě. Zastavil jsem se ve dveřích a pomalu jsem hleděl z jedné na druhou. "Dobrý večer." "Dobrý večer, Rudolfe," odpověděla matka a sestry o něco později jako ozvěna. Sedl jsem si. Matka nalévala polévku. Zvedl jsem lžici k ústům a ostatní mě okamžitě napodobili. Když jsme dojedli polévku, přinesla matka mísu brambor a postavila ji na stůl. "Zase brambory," ozvala se Berta a rozzlobeně odstrčila talíř. Napomenul jsem sestru: "V zákopech nemají každý den ani ty brambory, Berto!" Zrudla, ale bránila se: "Co ty o tom víš? Vždyť ses tam nedostal." Odložil jsem vidličku: "Berto," řekl jsem, "dvakrát jsem se pokoušel dostat se na frontu. Nechtěli mě. Zatím pracuji dvě hodiny denně v nemocnici . . . Po chvíli jsem řekl s důrazem: "To dělám pro Německo já. Co děláš pro Německo ty, Berto?" "Berto," přidala se matka, "mohla by ses stydět . . ." Okamžitě jsem ji přerušil. "Maminko, prosím tě." Už nepromluvila. Obrácený k Bertě díval jsem se na ni a opakoval jsem bez zvýšení hlasu: "Co děláš pro Německo ty, Berto?" Sestra se rozplakala a až do podávání moučny jsme již nepromluvili. Když matka chtěla vstát a uklidit se stolu, řekl jsem: "Maminko . . ." Znovu si sedla a já z ní nespouštěl oči: "Myslím, že by bylo lepší večer se společně ne- modlit. Každý by se pomodlil ve svém pokoji." 55

Matka mi odpověděla:

"Ty jsi to přece nechtěl, Rudolfe." "Rozmyslel jsem si to."

Bylo ticho, které přerušila matka: "Jak ty budeš chtít, Rudolfe."

Měl jsem dojem, že chce ještě něco říct, ale asi si to rozmyslela. Společně se sestrami začaly odnášet se stolu. Seděl jsem dál bez hnutí. Když se vrátily z kuchyně, řekl jsem:

"Maminko . . ." "Ano, Rudolfe." "Ještě něco." "Ano, Rudolfe."

Od zítřka budu ráno snídat s vámi."

Cítil jsem, jak na mě překvapeně hledí. Obrátil jsem se: okamžitě sklopily zrak. Matka bezmyšlenkovitě postavila na stůl sklenici, kterou právě držela v ruce. Také ona měla sklopené oči.

Za chvíli řekla:

"Vstával jsi až dosud v pět ráno, Rudolfe." Ano, maminko."

"To už . . . nebudeš?" "

,Ne, maminko." Poznamenal jsem ještě: „Budu vstávat v sedm."

Matka se nehýbala, byla trochu bledá a její ruka několikrát vzala se stolu sklenici a vždy ji tam znovu vrátila. Potom řekla nejistě:

V sedm, není to trochu pozdě, Rudolfe?" "

Odpověděl jsem:

Ne. Budu chodit rovnou do školy."

Zdůraznil jsem slovo "rovnou". Matce se párkrát zachvěla víčka, ale mlčela. Pokračoval jsem:

"Cítím se trochu unavený." Obličej matky ožil.

"To je přirozené," řekla překotně, jako by jí s mou větou spadl kámen ze srdce, "přirozené, při tom všem, co děláš . . .

Skočil jsem jí do řeči: "Tak dohodnuto?" Naznačila, že souhlasí. Íťekl jsem "Dobrou noc",

počkal na jejich odpověď a odešel do svého pokoje. Otevřel jsem učebnici geometrie a probíral úlohu

na zítřek. Nedovedl jsem se však soustředit. Položil jsem knihu zpátky na stůl, sehnul se pro boty a začal je leštit. Za chvíli se leskly a já jsem se cítil spokojen. postavil jsem je pečlivě k nohám postele tak, aby podpatky byly v přesné rovnoběžce s čarou parket. potom jsem si stoupl k zrcadlu, a jako by mi to rozkázal jakýsi hlas, postavil jsem se do pozoru. Dobrou minutu jsem pozoroval a vyrovnával svůj postoj, a když už byl bez jediné chybičky, podíval jsem se do zrcadla sám sobě do očí a pomalu, zřetelně, s důrazem na každé slabice, jako to dělával otec, když se modlil jsem řekl:

"Moje církve je Německo!"

Svlékl jsem se, lehl si do postele, vzal z židle noviny a začal jsem číst válečné zprávy, od prvného do posledního řádku.

Na nádraží bilo devět. Složené noviny jsem položil na židli a natáhl se s otevřenýma očima, připraven zavřít je ve chvíli, kdy matka přijde do pokoje zhasnout. Zaslechl jsem lehounké zaskřípění dveří u mých sester, za chvíli prošly tiché kroky za mými dveřmi, pak jsem poslouchal, jak matka otvírá do svého pokoje, jak zaklapla klika. Na opačné straně stěny se ozval matčin kašel a pak nastalo ticho.

Chvíli jsem ještě bez hnutí čekal. Pak jsem vzal znovu noviny a dal se do čtení. Nakonec jsem se podíval na hodinky.

Bylo půl desáté. Odložil jsem noviny a šel zhasnout.

Potřetí jsem utekl z domova prvním srpna 1916. Díky rytmistrovi Güntherovi jsem se dostal k 23. pluku v B. Bylo mi patnáct let a osm měsíců.

Výcvik byl rychlý. Byl jsem malý, ale na svou postavu dost silný, úspěšně jsem absolvoval únavná cvičení. Oproti druhým brancům jsem měl v jednom výhodu: uměl jsem již jezdit na koni, protože jsem několikrát trávil prázdniny na statku v Meklenbursku. Ale hlavní bylo, že jsem měl rád koně. A nebylo to jenom proto, že jsem na nich rád jezdil. Děla SG

lo mi radost pozorovat je, hřebelcovat, vdechovat jejich pach, být v jejich blízkosti. V kasárnách jsem si brzy vysloužil pověst obětavého mladťá, často jsem totiž kromě své služby ve stájích ochotně přebíral službu i za druhé. Těžko říct, že to byla zásluha: nejraději jsem byl se zvířaty.

Rovněž pravidelný kasárenský život byl pro mne nyní zdrojem uspokojení. Věděl jsem dobře, co je to pravidelnost, protože doma jsme měli velice přesný řád. To však nebylo zdaleka ještě ono. Doma jsem měl přece jen chvílemi volný čas, ničím nevyplněný, prázdný. V kasárnách byl pořádek naprosto dokonalý. Především mne nadchl výcvik se zbraní. Byl bych si přál, aby celý život mohl být takto rozložitelný, úkon za úkonem. Ráno o budíčku jsem pro sebe vymyslel malou hru, ale dával jsem pozor, aby si toho nevšiml nikdo kolem mě. Když jsem vstával, myl se a oblékal, rozdělil jsem si všechny pohyby takto: 1 - shodit pokrývku, 2 - zvednout nohy, 3 - počkat, až dopadnou na podlahu, 4 - postavit se. Tato malá hra mi přinášela pocit uspokojení, bezpečí, a během celého výcviku jsem ji ani jednou nevynechal. Dala by se myslím rozšířit na všechny mé pohyby během dne, ale bál jsem se, že si toho přece jen někdo všimne.

Rytmistr Günther nám neustále nadšeně opakoval, že budeme odveleni "jinam, herrgott, jinam", ale pesimisté tvrdili, že jeho nadšení je jenom "prachspřstý podvod" a že jsme stejně určeni na ruskou frontu. Jednou ráno přišel rozkaz, abychom nastoupili do skladiště, kde vyfasujeme nové uniformy. Seřadili jsme se ke dveřím, a když první z našeho útvaru vyšli ven s balíkem nové výstroje, zahlédli jsme khaki kalhoty i blůzu a koloniální přilbu. Okamžitě proběhlo celým zástupem jako záchvěv jediné slovo a nakonec za všeobecné radosti a uvolnění vybuchlo jako bomba:

"Turecko!"

Mezitím přišel rytmistr Günther celý rozzářený a kolem krku se mu blýskalo vyznamenání "Za zásluhy", kterým byl právě vyznamenán. Vybral si jednoho z dragounů, kus po kusu nám předváděl obsah balíku a současně připomínal, že je tam toho za moc a moc marek". Když se dostal až ke krátkým kalho- tům, roztáhl je, držel je legračně v konečcích prstů, mával jimi a smál se, "armáda nás obléká jako chla- pečky, abychom moc nevylekali Angličany". Všichni jsme se rozesmáli a kdosi poznamenal: "Ti chlapečci je pěkně proženou." Rytmistr Günther řekl: "Samož- řejmě!" a poznamenal že zatím se "ti angličtí lenoši povalují na březích Nilu, pijí čaj a hrají fotbal ale přisám- bůh, my jim ukážeme, že Egypt není žádná čajov- na nebo fotbalové hřiště!" Z Cařihradu nás neposlali do Palestiny, jak nám pů- vodně řekli, ale do Iráku. Z vlaku jsme vystoupili v Bagdádu, oddíly nasedly na koně a po krátkých eta- pách jsme dorazili do chudícké vesničky s dlouhými nízkými domky z nepálených cihel. Jmenovala se Fel- lalieh. Zbylo tu sem tam nějaké opevnění a my jsme si zřídili tábor asi tak dvě stě metrů od tureckého le- žení.

Za týden po našem příchodu, na den přesně, za nádherného jasného počasí Angličani po prudké dě- lostřelecké přípravě zaútočili svými indickými oddíly. Krátce před polednem vzal poddůstojník kulomet a tři vojiny, Schmitze, Beckera a mě. Zavedl nás dale- ko před pravé křídlo našich jednotek do opuštěného nehlubokého zákopu, vyhrabaného v písku. Před ná- mi se prostírala nekonečná planina s porůznu rozse- tými chomáčky palem. Linie, odkud útočili Indové, byly skoro rovnoběžné s našimi. Viděli jsme je docela zřetelně. Postavili jsme kulomet připravený k palbě a pod- důstojník nám stroze nařídil: "Kdyby to jeden z vás přežil, tak vezme kulomet zpátky." Schmitz se ke mně natočil, tlusté tváře měl ble- dé, a procedil jen mezi zuby: "Slyšels to?" "Becker!" nařídil poddůstojník. Becker se posadil ke kulometu se sevřenými rty. Poddůstojník dal povel:

58 59

"Pal!" Netrvalo to arů pár vteřin a kolem nás začaly vybuchovat malé granáty. Becker padl celou délkou na záda. Ale bez obličejů.
"Schmitz!" vykřikl poddůstojník a dal mu rukou znamení.
Schmitz odtáhl Beckerovo tělo dozadu, ve tvářích mu cukalo.
"Rychle, člověče!" řval poddůstojník.
Schmitz si sedl ke kulometu a spustil. Po obou stranách úst mu kapal pot. Poddůstojník poodstoupil o dva tři metry, ani mu nenapadlo, aby se kryl. Schmitz sakroval se zařatými zuby. Ozvalo se krátké zaprasknutí, zasypala nás sprška písku, a když jsme zvedli hlavy, poddůstojník zmizel.
Ozval se Schmitz. "Mrknu se po něm."
Odplížil se. Všiml jsem si, že mu na podrážkách chybí pár cv očků.
Uběhlo několik vteřin. Pak se Schmitz znovu objevil, ve tváři byl sinalý a šeptal bezbarvě:
"Je na dvě půlky."
A ještě dodal šeptem, jako by nás poddůstojník mohl slyšet:
"Blázen! Takhle se postavít, když padají granáty. Co si myslíš? že se mu whnou?"
Posadil se ke kulometu, ale nestřílel, nepohnul se. Dost daleko vlevo od nás byl slyšet rachot dělostřelecké palby, ale od chvíle, kdy se náš kulomet odmlčel, přestal nás nepřítel ostřelovat. Bylo to podivné, sedět tak tiše jako v zákoutí, zatímco celá fronta byla v ohni.
Schmitz nabral hrst písku, nechal ho propadávat mezi prsty a zhnuseně řekl:
"Když si pomyslí, že bojujeme o tohle!"
Sklonil tvář nad kulomet, ale místo aby střílel, pohlédl na mě spiklenecky a řekl:
"Co kdybysme teď . . ."
Pozoroval jsem ho. Skloněný dopředu, kulatou, tlustou tvář přitisknutou ke kulometu, růžovoučký obličej napůl otočený ke mně:
"Tak co?" řekl, "splnili jsme svou povinnost." A ještě dodal:
"Nemáme žádný rozkaz." "
Protože jsem neodpovídal, řekl ještě: "Poddůstojník říkal, že máme vzít kulomet zpátky, kdyby to někdo přežil."
"Poddůstojník říkal: jeden z nás!" Schmitz na mě civěl rozšířenými očima.
"Zbláznil ses, ty kluku? Jaký to má smysl čekat tady až to někdo z nás koupí?"
Díval jsem se mu do očí, ale neodpověděl.
"To je šílenství!" třávil. "Můžeme se vrátit do tábora. Nikdo nám to nebude mít za zlé. Vždyť přece nikdo neví, co nám poddůstojník nařídil."
Jeho velká, zakulacená hlava se přiblížila. Položil mi ruku na rameno. Rychle jsem ucukl.
"Herrgott! Vždyť mám ženu chápeš? A tři děti!" Bylo ticho, ale Schmitz rezolutně pokračoval:
"Tak jdeme! Nemám chuť dát se rozpůlit! Poddůstojník může být horlivý, prosím! Ale co my?"
Položil ruku na kulomet, jako by ho chtěl odnést. Ihned jsem dal svou ruku vedle jeho a řekl:
"Můžeš jít, když chceš. Já zůstanu. A kulomet tu Odtáhl ruku a zděšeně na mě zíral.
"Člověče," řekl chraplavým hlasem. "Ty ses docela zbláznil. Když se vrátím bez kulometu, zastřelí mě. To je jasné!"
Zničehonic zrudl, hněvivě zaklel a pak mě vši silou uhodil pěstí do prsou. Ztratil jsem rovnováhu, Schmitz popadl kulomet oběma rukama a zvedl ho.
Pohotově jsem vzal karabinu vsunul náboj do komory a namířil na něj. Zůstal ohromeně stát.
"Co tě to napadá . . ., co tě to napadá," koktal. Neodpovídal jsem, zůstal jsem bez hnutí stát s namířenou puškou.
Pomaloučku postavil kulomet, znovu si za něj sedl, ale na mě se nepodíval.
Položil jsem si pušku na kolena hlavě obrácenou proti němu a založil jsem do kulometu nový pás. Schmitz několikrát zvedl hlavu, jako by chtěl něco

GI

GO

řict, zamrkal bleděmodrýma očima, potom sklonil ke kulometu kulatou hlavu, zamířil a stiskl spoušť. V zápětí začaly kolem nás pršet granáty, zasypávající nás při každém výbuchu pískem.

Z kulometu se začalo kouřit. Řekl jsem: "Dost!"

Schmitz zastavil palbu a díval se na mě. Pravou rukou jsem držel stále pušku levou jsem vzal polní láhev, v zubech ji odzátkoval a vyřil jsem vodu na hlaveň kulometu. Tekutina padala na kov a se syčením se měnila v páru. Nepřítel už nestřílel.

Sehmitz se schoulil, pozoroval, co dělám, a mlčel. Po obou stranách úst mu stékaly kapky potu. Nesměle se ozval: „Nech mě odejít.“

Odmítl jsem pohybem hlavy. Navlhl si jazykem okoralé rty, uhýbal očima a šeptal:

„Nechám ti tu kulomet. Nech mě odejít.“, „Tak jdi, když chceš. Ale bez pušky. Hleděl na mě vytřeštěně, ústa dokořán.

"Ty ses nadobro zbláznil. Vždyť by mě zastřelili!" Protože jsem neodpovídal, zeptal se:

"Proč bez pušky?"

"Ani mě nenapadne nechat se od tebe zastřelit zezadu. Aby sis mohl odnést i kulomet."

„Přisáhám ti, že mě nic podobného ani nenapad,

lo." Odvrátil hlavu a prosil mě tichým, jakoby dětským hlasem:

"Nech mě odejít."

Založil jsem nový pás, uzávěr zaklapl, Schmitz zvedl hlavu a hleděl na mě, pak bez jediného slova přiblížil oko k hledáčku a stiskl spoušť. Znovu začaly pršet granáty. Dopadaly za nás, suše praskaly a mračno písku nás pokaždé uhodilo do zad.

Schmitz se ozval již uklidněně: Nesedí se mi dobře."

Napřimil hlavu, nepatrně se na místě nadzvedl, potom najednou rozhodil obě ruce do vzduchu jako loutka na divadle a zhroutil se na mě. Obrátil jsem

G2

ho. Uprostřed hrudníku zela velká tmavá díra a já jsem byl celý od krve. Schmitz byl velký a těžký, stálo mě to hodně sil než jsem ho odtáhl dozadu. Když jsem skončil vzal jsem jeho i Beckerovu polní láhev, polil jsem hlaveň kulometu a čekal. Kulomet byl strašně rozpálený, proto jsem nemohl střílet. Podíval jsem se na Schmit- ze. Ležel bez vlády na zádech. S víčky napůl pootevře- nými připadal mi jako dětská panna, která otevře oči, když se posadí. Přenesl jsem kulomet asi o dvě stě metrů dál do úzké, ale hlubší díry. Postavil jsem ho a přiložil k ně- mu tvář. Cítil jsem se opuštěný, kulomet se mi leskl u nohou a mne se zmocnil pocit uspokojení. Náhle jsem uviděl, jak se asi osm set metrů přede mnou zvedají Indové, tak pomalu že mi to připadalo komické, a běží vpřed malými krůčky, jejich dlouhá řada byla skoro rovnoběžná se mnou. Viděl jsem do- cela jasně, jak pohybují dlouhýma hubenýma noha- ma. Za nimi se vynořila druhá řada, potom třetí . . . Měl jsem je z boku na mušce. Namířil jsem hlaveň těsně před první řadu a stiskl spoušť. Pálil jsem a po- malu otáčel hlavní dopředu, pak dozadu a zase zpát- ky. Potom jsem přestal střílet. V tu chvíli jsem měl pocit, jako by mě někdo udeřil pěstí do levého ramene. Upadl jsem na záda, ale hned jsem se zase posadil. Prohlédl jsem si rameno, bylo zalité krví. Bolest jsem necítil, ale hýbat paží jsem nemohl. Pravou rukou jsem vylovil balíček s ob- vazem, zuby roztrhl obal a zastrčil fáč mezi blůzu a rameno. Necítil jsem nic, ani když jsem se dotkl rá- ny. Po chvíli rozmyšlení jsem si řekl, že teď bych se měl stáhnout a odnést zpátky kulomet. Při ústupu jsem zahlédl na malé vyvýšenině před několika palmami čtyři pět nehybně stojících indic- kých jezdců. Jejich tenká, dlouhá kopí vystupovala proti obloze. Opatrně jsem si připravil kulomet a po- střílel je. Ještě jsem pak ušel pár set metrů směrem k naší li- nii. Asi jsem těsně u cíle ztratil vědomí, protože na víc si už nevzpomínám. G3

Po uzdravení jsem byl vyznamenán Železným křížem a poslali mě na palestinskou frontu do Birseby. Dlouho jsem tam ale nezůstal, protože jsem onemocněl malárií a byl jsem ihned evakuován do Damašku.

V nemocnici jsem byl zpočátku dlouho v bezvědomí, a první věc, na kterou si bezpečně vzpomínám, byla světlavá hlava skloněná nade mnou.

„Už je ti líp, chlapče?“ slyšel jsem usměvavý hlas. ,

„Ano, slečno.

„Ne slečno, ale Vera. Pro německé vojáky jsem Vera. A teď pozor.“

Pár chladných a silných rukou vklouzl pode mne a nadzvedl mě.

Všechno bylo rozmazané, nesla mě jakási žena, slyšel jsem její hlasitý dech a zahlédl jsem na jejím hrdle ve výši svých očí malinké perličky potu. Potom jsem cítil, jak mě ukládají na lůžko.

„Honem,“ zaslechl jsem rozesmátý hlas. „Dokud děťátko nemá horečku, rychle toho využijeme a umyjeme je . . .“

Cítil jsem, jak mě někdo svléká, jak mi po celém těle klouže vlhká žínka, osušuje mě drsná látka, a osvěžený, s očima stále ještě přivřenýma jsem byl zpátky v posteli. Pomalu jsem otočil hlavou, za krkem to zabolelo, a spatřil jsem, že mě dali do malého pokojíku.

„Tak, mládenče. Cítíme se dobře?“

„Ano, slečno.

„Vera. Pro německé vojáky jsem Vera.“ ,

červená ruka mě nadzvedla za hlavou, natřásla polštáře a položila zpátky do čistého povlečení.

„Nevadí ti, že jsi v pokoji tak sám? Víš vůbec, proč tě sem dali?“

„Nevím.“ „Protože v noci, když blouzníš, naděláš tolik rámu

su, že tví sousedé nemohou spát.“

Rozesmála se a sklonila se, aby mi urovnala přikrývku. Kůži na hrdle měla narůžovělou, jako by byla před chvílí v lázni, světlé vlasy spletené a stažené, a příjemně voněla toaletním mýdlem.

„Jak se jmenuješ?“

„Rudolf Lang.“ „Dobrá, budu ti říkat Rudolfe. Když pan dragoun dovolí?“ „Samozřejmě, Vero.“ „Rudolfe, na dragouna jsi nějak moc zdvořilý. Kolik je ti let?“ „čestnáct a půl.“ „Proboha na nebesích! Šestnáct?“ „A půl.“ „Na tu půlku se nesmí zapomínat, Rudolfe! Právě ta půlka je strašně důležitá, vid?“ S úsměvem mě pozorovala. „Odkud jsi?“ „Z Bavorska.“ „Z Bavorska? Jo? Bavoráci mají tvrdou hlavu. Máš taky tvrdou hlavu, Rudolfe?“ „To nevím.“ Zasmála se a ještě jednou mi položila hřbet ruky k tváři. Potom se na mě vážně podívala a řekla s po- vzdechem: „Šestnáct let, třikrát zraněn a malárií!“ , Pokračovala: „A opravdu nemáš tvrdou hlavu, Rudolfe?“ , Nevím, Vero.“ , . Dala se do smíchu. „Tak je to správné. Tak se má správně odpovídat: řvevím, Vero. Ty to nevíš, a tak odpovídáš: Nevím, Ve- ro. A kdybys věděl, odpověděl bys: Ano, Vero, nebo raději: ne, Vero? Tak co?“ ; „Ano, Vero.“ Znovu se rozesmála. „Ano, Vero !

Nechme toho, nesmíš moc mluvit. Aby ti znovu nestoupla horečka. Jsi opět celý rozpálený. Večer se uvidíme, chlapečku.“ Po několika krocích ke dveřím se obrátila, stále ješ- tě rozesmátá. „Řekni mi, Rudolfe, komu jsi zlomil nohu?“ , Vztýčil jsem se na posteli. Srdce mi v hrudi tlouklo, jak jsem se vyděsil. „No tak, co se děje?“ řekla ustrašeně a honem se

G4 GS

vrátila k mému lůžku. "Pěkně si zase lehni! Co to má znamenat? Mluvil jsi o tom po celou dobu, co jsi byl v deliriu. No tak! Pěkně si zase lehni, Rudolf!"

Tlačila mě do ramena a přinutila mě, abych ulehl. Potom se kdosi posadil na mou postel a položil mi ruku na čelo.

No," ozval se čísi hlas. "Už je to lepší? Mně je jed"

no, komu jsi zlomil nohu, i kdyby jich bylo třeba deset tisíc."

Pokoj se přestal točit a já jsem viděl, že Vera sedí na mém lůžku. Vera se svou narůžovělou pletí, s utaženými vlasy a s vůní toaletního mýdla. Otočil jsem hlavu, abych ji mohl líp vidět, ale všechno náhle zmizelo v růžovém oparu.

"Vero!"` ,

"Jste to vy?"

"Já, ano, já, ty ošklivo. Já, Vera, ale pěkně si zase lehni."

"Vero, za tu nohu já nemohu, to ten sníh." "Vím, vím, tolikrát jsi to opakoval. Jen klid."

Ucítil jsem, jak mě dvě silné chladivé ruce tisknou v zápěstí. "

, O tom už mlč! Nebo ti stoupne horečka. ,

"Já za to nemohu, Vero." "Vždyť vím."

Přímou u ucha jsem cítil svěží rty. "Ty za to nemůžeš! Slyšíš?" Ano."

Kdosi mi přiložil ruku k čelu a dlouho jí nepohnul. „Musíš spát, Rudolf."

Pojednou jsem měl dojem, že čísi ruka chytla postel a roztřásla ji.

"Tak!" ozvalo se a já jsem otevřel oči. "To jste vy, Vero?"

"Jistě. Mlč už!"

"Někdo mi třese postelí." "Ale to nic."

Tak proč mi kdosi třese postelí?"

Hlava se světlými vlasy se skláněla nade mnou a já jsem ucítil vůni toaletního mýdla.

„To jste vy, Vero?" p`

"Já, chla ečku. ` " Vero, prosím vás, zůstaňte aspoň chvíli.

Ozval se zvonivý smích, potom se přede mnou rozprostřela temnota obklopil mě ledový vítr a já jsem padal do závratné ,hlubiny.

Vero! Vero! Vero!

Z veliké dálky bylo slyšet hlas: „Ano, chlapče."

, " "Já za to nemůžu.

"Nemůžeš, můj broučku! Ty za to nemůžeš. Ale teď už dost!"

Nade mnou zazněl velice silný hlas podobný rozkazu:

Dost už o tom!"

S nepopsatelným uspokojením mně napadlo: , To je rozkaz."

Přede mnou vyvstal stín, potom změť šeptajících hlasů, a když jsem otevřel oči byl pokojík zalitý neprostupnou tmou a kdosi, koho jsem nemohl vidět, nepřetržitě pohyboval mou postelí.

Náhle jsem vykřikl:

Přestaňte mi hýbat postelí!"

Bylo hluboké ticho. Potom se u mé postele zastavil otec, byl celý v černém a upřeně mě pozoroval vpadlými, jiskřícíma očima.

"Rudolfe!" řekl a usekával jednotlivá slova, "vstaň - a pojd - tak, jak jsi!"

Pak s nečekaně šílenou rychlostí se začal ztrácet v prostoru, neudělal přitom jediný pohyb, náhle se ocitla jeho silueta mezi ostatními, nohy měl dlouhé a hubené, byl to Ind, dal se do běhu seděl jsem na posteli, kulomet před sebou a střílel jsem do řady uríkajících Indů, kulomet na matraci poskakoval a já jsem si připomínal: "Vůbec se nedivím, že se postel pohybuje."

Otevřel jsem oči, přede mnou byla Vera. Slunce zaplavilo pokoj a já jsem řekl:

"Asi jsem trošku spal!"

, Trošku!" souhlasila Vera. ,

666

Zeptala se: Nemáš hlad?" "

, Mám." ,

"To je dobře. To je dobře, horečka už klesla. Zase jsi křičel celou noc, chlapečku."

"Copak už není noc?" Rozesmála se:

"To víš, že je. Co myslíš? Jenom sluníčko si to popletlo."

Pozorovala mě při jídle, a když jsem se najedl, odklidila nádobí a sklonila se nade mnou, aby mi urovnala přikrývku.

Viděl jsem její světlé vlasy, pečlivě utažené, její narůžovělý krk a vdechoval jsem její vůni mýdla. Když byla hlavou dost blízko mě, objal jsem ji kolem krku.

Nesnažila se ji odtáhnout. Obrátila se ke mně a podívala se mi do očí.

Takhle se chovají dragouni!"

Ani jsem se nehnul. Dívala se na mě, přestala se usmívat a řekla tiše a vyčítavě:

Tak ty tak, chlapečku?"

Zničehonic se zdála smutná a unavená. Měl jsem dojem, že chce něco říct, že bych musel odpovídat, tak jsem ji rychle pustil.

Pohládila mě hřbetem ruky po tváři, kývla hlavou a řekla:

Samozřejmě." A pak mi pošeptala: "Později," smutně se pousmála a zmizela. Pozoroval jsem ji, jak odchází. Sám jsem byl překvapem svým pohybem. Ted', když už bylo o všem rozhodnuto, nemohl jsem udělat ani krok zpátky. Marně jsem se snažil odhadnout, jestli z toho mám radost nebo ne.

Odpoledne mi Vera přinesla noviny a dopisy z Německa. Jeden z nich byl od doktora Vogla. Trvalo to celé tři měsíce, než mi dopis došel. Oznamoval mi matčinu smrt. Další dva dopisy byly od mých sester, Berty a Gerdy, se stejnou zprávou jako od doktora Vogla. Dopisy byly psané neúhledně, chyba na chybě.

Doktor Vogel mi sděloval, že se stal našim poruční

G8

kem, že svěřil mé sestry do péče manželky strýce Franze, který se teď stará o obchod. Co se mne týká, naprosto chápe mé vlastenecké rozhodnutí, které mě přivedlo k tomu, abych se přihlásil na frontu, ale zároveň mě upozorňoval, že můj neohlášený útek byl důvodem mnoha starostí mé nebohé maminky že tento útek, anebo přesněji tato dezerce nepochybně zhoršila její zdravotní stav a s největší pravděpodobností urychlila konec. Chce věřit, že aspoň na frontě plním řádně povinnosti, ale nezapomněl dodat, že po skončení vtlky mě bude čekat povinnost jiná. Pozorně složené dopisy jsem zastrčil do náprsní tašky. Potom jsem otevřel noviny a přečetl všechno, co se psalo o válce ve Francii. Když jsem dočetl, složil noviny, navlékl je do paťl'írové manžety a položil je na židli vedle své postele. Pak jsem zkrřížil paže a díval se z okna, jak se prodlužují sluneční paprsky na rovných střeších. Přišel večer a já jsem se vyspal s Verou. Vrátil jsem se na palestinskou frontu, byl jsem znovu raněn, jmenován při čtení rozkazu a vyznamenán, potom jsem se vrátil k oddlu a navzdory svému mládí jsem byl povýšen na poddůstojníka. Brzy byl Gúnterův oddíl připojen k 3. jezdecké divizi, které velel turecký plukovník Essad Bey a zúčastnil jsem se protiútoků na městečko Es Salt, které zradou Arabů padlo Angličanům do rukou. Byl to úporný boj, sesedli jsme z koní, přilepili jsme se k zemi a po osmačtyřicetihodinovém boji muže proti muži jsme konečně pronikli do městečka. Druhý den ráno mě probudily silné tupé rány. Vyšel jsem z ubikace, oslepilo mě slunce, musel jsem se opřít o zed a oči jsem musel nechat jen pootevřené. Viděl jsem bělostnou, zářící masu, sevřený houf Arabů, nehybných, mlčících, hlavy vztyčené. I já jsem zvedl hlavu a uviděl na čtyřicet Arabů, zezadu osvětlených sluncem, s hlavou vyvrácenou k rameni, jak se ve vzduchu podivně otáčejí, jako by tančili bosýma

G9

nohama na hlavách diváků. Po chvíli byly jejich pohyby čím dál menší, ale úplně neustaly, postavy se houpaly a otáčely na místě s tváří jednou přímo k divákům, podruhé z profilu. Udělal jsem několik kroků. Stín domu tu narýsoval na zářící půdě černý čtverec. Vešel jsem do čtverce, dýchl na me příjemný chládek, dokořán jsem otevřel oči a teprve pak jsem uviděl provazy.

Turecký tlumočník Sulejman stál trochu stranou, ruce zkřížené na prsou. Tvářil se pohrdavě a nespokojeně. Došel jsem až k němu a ukázal na oběšence.

"Ach, tohle!" řekl a sraštil obočí nad křivým nosem. "To jsou povstalci emira Faisala."

Pozoroval jsem ho.

. hodnostáři, kteří vydali Es Salt Angličanům."

To je jen malá ukážka, příteli! Jeho Excelence Džemal Paša je až moc milosrdný. Zasloužili by pověsit všichni!"
Všichni?"

Podíval se na mě a ukázal své bílé zuby. Všichni Arabové by měli viset!"

Od mého příjezdu do Turecka jsem viděl hodně mrtvol. Ale pohled na tyto oběšence vyvolal u mne podivný, nepříjemný pocit. Obrátil jsem se k nim zády a šel pryč.

Večer mě dal zavolat rytmistr Günther. Seděl ve stanu na skládaci židliče. Postavil jsem se do pozoru a salutoval. Kývl, jako by mi dával pohov, mlčel a dál si hrál s překrásnou arabskou dýkou se stříbrou rukojetí. Obracel ji v rukou na všechny strany.

Chvilí po mně se dostavil poručík Ritterbach. Byl to mimořádně vysoký a mimořádně hubený muž s černým obočím zvedajícím se ke spánkům. Rytmistr mu stiskl ruku a aniž se na důstojníka podíval, řekl:

, Dnes v noci na vás připadl zatraceně těžký úkol,

poručíku. Turci chystají trestní výpravu proti arabské vesnici, je to jen nedaleko odtud. Ta vesnice se provinila v době, kdy Angličani vyhnali Turky z Es Saltu.

Rytmistr se podíval na Ritterbacha jen koutkem oka.

"Já si myslím," pokračoval rozladěně, "že se to týká jen Turků. Oni ale chtějí abychom byli u toho." Von Ritterbach sraštil povvšenecky obočí. Rytmistr se netrpělivě zvedl, otočil se k poručíkovi zády a začal ve stanu přecházet.

"Krucí!" vykřikl a otočil se, "copak jsem zde proto, abych bojoval proti Arabům!" Von Ritterbach neodpovídal.

Rytmistr udělal ještě pár kroků a prohlásil skoro žoviálně: "Poslyšte, poručíku, vy si vezmete tady s naším malým Rudolfem třicet mužů a tu vesnici obklíčíte. Nic víc.", Rozkaz, pane rytmistře." Rytmistr vzal arabskou dýku a popotahoval jí v pochvě a znovu se podíval ze strany na Ritterbacha. "Vaším úkolem bude obklíčit vesnici a nedovolit povstalcům, aby se dostali ven. To je všechno." Ritterbachovo černé obočí se protáhlo až ke spánkům.

"Pane rytmistře . . .", Co kdyby naším obklíčením chtěly proniknout žens- n Rytmistr byl zjevně nespokojený a po chvíli odsekl: "Rozkaz to neupřesňuje." Ritterbach zvedl hlavu, všiml jsem si, že mu na hubeném krku poskakuje ohryzek.

"Máme ženy a děti považovat za povstalce, pane rytmistře?" Rytmistr povstal. "Krucifix, poručíku!" zaklel, "už jsem vám řekl, že to rozkaz neupřesňuje!" Poručík trochu zbledl, postavil se do pozoru a s le- dovou zdvořilostí pokračoval:

"Ještě otázku, pane rytmistře. Co kdyby povstalci chtěli projít?" "Rozkážete jim, aby se vrátili." "A když neuposlechnou?" "Poručíku!" vykřikl rytmistr, "jste voják nebo ne- jste?"

70 71

Von Ritterbach udělal něco, co nikdo nečekal. Usmál se.

"Jsem voják, samozřejmě," odpověděl trpce. Rytmistr máchl rukou. Von Ritterbach až neuvěřitelně toporně pozdravil a vyšel ze stanu. Celou tu dobu, co mluvil s rytmistrem, se na mě neuráčil podívat. Ani když rytmistr řikal s naším malým Rudolfem.

"Tak vidíš, Rudolfe," bručel rytmistr a sledoval ho očima, "to jsou ti junkeři. S tou jejich povýšeností! Nafoukaností! S tím jejich zatraceným křesťanským svědomím! Jednou se všemi těmi von pěkně zatočíme!"

Vysvětlil jsem svému mužstvu, co má dělat, a kolem jedenácté večer dal poručík von Ritterbach znamení k odchodu.

Byla mimořádně jasná noc.

Asi po čtvrt hodině jízdy klusem nás dohonal Sulejman, který zajišťoval spojení s oddílem Turků. Řekl nám, že jsme již docela blízko cíle a že byl určen jako náš průvodce. Skutečně, po několika minutách se zableskly v měsíčním světle bílé skvrny a ukázaly se první vesnické chalupy. Von Ritterbach mi nařídil, abych se svým mužstvem odbočil na východ a sám vyjel s druhou skupinou k západu. Cestou jsem rozestavoval své vojáky a po chvíli jsme se spojili s částí poručíkovy skupiny. Ani pes nezaštěkl. Chvilu jsme počkali. Ticho přerušil dusot turecké jízdy přijíždějící od jihu, noc proťal chraplavý povel, znovu bylo slyšet dusot, divoký křik, padly dva výstřely a dragoun vedle mě poznamenal:

"Začíná to."

Řev přestal, bylo slyšet ještě jeden výstřel a znovu nastalo ticho.

Přijel ke mně jeden z našich dragounů a vykřikl: "Pane poddůstojníku, na poručíkův rozkaz se máte zformovat na jižní straně."

A dodal:

"Turel Si Spleth VeSnICI."

Vrátil jsem se na cestu, kterou jsme přijeli, a sebral své vojáky. Před vstupem do vesnice se von

72

Ritterbach vzrušeně dohadoval se Sulejmanem. Ně-	kolik metrů před nimi jsem zastavil.
Von Ritterbach seděl strnule v sedle, jeho zamračená tvář byla ozáře-	ná světlem měsíce, a s
pohrdáním vzhlížel na Sulej-	mana. V okamžiku, kdy zvýšil hlas, jsem jasně slyšel:
Ne . . ! Ne . . !"	Sulejman vystřelil jako šíp. Vrátil se za okamžik
s tureckým majorem, tak velikým a tlustým, že se je-	ho kůň pod ním jen prohýbal. Major dlouze
něco tu-	recky vysvětloval a mával přitom vytasenou šavlí. Von ' Ritterbach seděl v sedle
jako socha. Když major skon-	čil, bylo slyšet Sulejmanovu němčinu, slavnostní,
vémlovavou, pronikavou. Zaslechl jsem: "Velitel . .	čestné slovo . . , při své šavli . . ., to nebyla ta vesni-
ce...	Von Ritterbach stroze pozdravil a klusal k nám. Když dojel až ke
mně, prohlásil ledově:	"Byl to omyl. Jedeme dál."
sebe a já jsem uviděl,	jak drží otěže v dlouhých hubených rukách, které se
řekl:	"Pojedete v čele. Tady Sulejman vám bude ukazo-
Odpověděl jsem:	"Rozkaz, pane poručíku!"
doprázdna a pak vztek-	le vykřikl:
pane	poručíku?"
še mých prsou. Zastavil jsem se.	Asi po půl hodině jízdy zvedl Sulejman ruku do vý-
"Ted je to doopravdy ta povstalecká vesnice."	Slyšíte? ttekají psi."
upozornil poručíka.	Dodal:
Opakovali jsme stejný manévra jako prve, ale tentokrát	Vyslal jsem našeho jezdce, aby
psů. Jezdci už sami zaujali posta-	za zuřivého štekotu
domky jsme zahlédli cosi malého a bílého.	vení. Byli otrávení a mlčeli. Mezi
Dragouni zůstali stát, ale cítil jsem, že řady se zmoc-	

73

ňuje jakési napětí. Blá skvrna se k nám blížila se zvláštním zvukem, nakonec se zastavila. Byl to pes. Nařikavě vyl a ustupoval před námi krok za krokem se zadkem přitisknutým k zemi.

Zároveň bylo slyšet dusot kopyt, zahřměla salva z pušek a do krátkého ticha, které následovalo ozval se ženský výkřik, pronikavý, srdcervoucí a nekonečný. To se již rozpoutala střelba ze všech stran oblohu zažehla jasná záře, bylo slyšet tupé údery, dupot, nárek, a naše koně začali být neklidní.

Tři psi vyběhli z vesnice jako víchr, v plné rychlosti doběhli až k nám a na místě se zarazili, skoro až pod nohama našich koní. Jeden z nich měl obrovskou sečnou ránu na předku. Štěkali a bolestně kňučeli jako děti. První pes odvážně proběhl jako šíp mezi mým a Búrkelovým koněm. Druzí dva okamžitě vyrazili za ním. V sedle jsem se za nimi ohlédl. Po několika skocích se náhle zastavili, přisedli si na zadek a začali výt.

Zazněl řezavý výkřik. Otočil jsem se, z vesnice se ozývaly pronikavé, hlasité rány a dvakrát nám nad hlavami zahvízdaly kulky. Psi za námi vyli a koně byli nepokojní. Obrátil jsem se doprava a vykřikl:

"Biirkele, vystřelte, aby ta zvířata odtáhla!" "Na ně, pane poddůstojníku?"

Okamžitě jsem odpovéděl:

Na ty chudáky ne! Jenom do vzduchu!"

Biirkel vystřelil. Z vesnice vyběhlo několik bílých postav, běžely po svahu směrem k nám, vedle mne zazněl ječivý ženský hlas, napřímil jsem se v sedle a křikl arabsky:

Zmizni!"

Bílé postavy se zastavily, začaly váhavě ustupovat, náhle se na ně vrhly temné siluety, zablýskly se šavle a bylo po všem. Asi třicet metrů před námi bylo docela dobře vidět, že na zemi nehybně leží malá hro mádka čehosi biého, co zabíralo skutečně jen málo místa.

Po pravé straně ozářil modravý plamínek ruce a tvář dragouna. Domyslel jsem si, že se podíval, ko

74

lik je hodin. A protože teď už na ničem v podstatě nezáleželo, vykřikl jsem: Kouření povoleno." Kdosi mi s radostí odpověděl: "díky" a v celé řadě se rozsvítily malé červené ohníčky a napětí zmizelo. Křik a řev se zvyšoval takovou silou, že přehlušil i vy- tí psů. Nedalo se poznat, co je mužský a co ženský hlas, byly to jen pronikavé a chroptící výkřiky znějící jako žalm. Na chvíli vše ustalo a Búrkel řekl: Pane poddůstojníku, podívejte se!" Še svahu se k nám přibližovala malá postavička. Ně- kdo lhostejně poznamenal, že je to pes. Postavička ti- še nařikala, jako když pláče dítě přibližovala se ne- snesitelně pomalu a klopýtala mezi kameny. V určitém okamžiku se zdálo, že postavička upadla a skutálela se o několik metrů níž a pak se opět zved- la. Zmizela ve stínu domu, pak se vynořila v měsíč- ním svitu a byla skoro až u nás. Byl to pěti nebo šesti- letý chlapeček v košili, bosý, a na krku měl krvácející šrám. Byl před námi, stál trochu nejistě, hleděl na nás tmavýma očima a najednou se rozkřičel překvapivě silným hlasem: "Baba! Baba!" Potom upadl tváří na zem. Biirkel sesedl s koně, rozběhl se k děcku a klekl si. Jeho kůň uskočil a mně se jen taktak povedlo chytit zvíře za uzdu. Vykřikl jsem: ,Biirkele!" , žádná odpověď. Proto jsem znovu opakoval: Biirkele!" Pomalu vstal a šel ke mně. Zastavil se vedle mého koně. Biirkelova hranatá hlava byla ozářena měsíčním světlem. Vykřikl jsem: "Kdo vám dovolil sesednout?" "Nikdo, pane poddůstojníku." Dal vám někdo rozkaz sesednout?" "Nedal, pane poddůstojníku." Tak proč jste to udělal?" Chvilí bylo ticho. Potom odpovéděl: "Myslel jsem, že je to správné, co dělám, pane pod- důstojníku." 75

"Nemáte myslet, Biirkele. Máte poslouchat."

Sevřel rty a já jsem zahlédl, jak mu po tváři stéká pot. Pak ze sebe dostal:

"Ano, pane poddůstojn'ku." "Biirkele, budete potrestán."

Chvilé ticha. Cítil jsem, jak vojáci s napětím sledují ticho a zavelel jsem:

Do sedla." "

Búrkel na mě zíral celou dlouhou minutu. Pot mu stékal po tváři. Tvářil se přihloupě.

"Pane poddůstojn'ku, doma mám stejně tak starého chlapce."

„Do sedla, Biirkele."

Vzal mi uzdu z ruky a vyhoupl se do sedla. V té chvíli jsem viděl, jak tmou prolétla hořící cigareta. Zanechávala za sebou stopu. Dopadla na zem a kolem ní se rozlétly jiskřičky. Okamžitě následovala další, po ní ještě jedna a další, a pokračovalo to podél celé řady. Domyslel jsem si, jak mě moji dragouni nenávidí.

„Po válce," řekl mi Sulejman při polední siestě

"zlikvidujeme Araby zrovna tak jako jsme zlikvidovali svoje arménské poddané. Důvod bude stejný."

I pod placírtou stanu byl žár slunce nesnesitelný. Nadzvedl jsem se na loktech a okamžitě mi zvlhly dlaně.

"jaký je ten důvod?"

"Pro Araby není v Turecku místa." Sedl si na zkřížené nohy a usmál se.

"Právě to se včera večer pokoušel náš tlustý major vysvětlit vašemu poručíkovi. Naštěstí váš poručík nerozumí turecky . . ."

Odmklčel se.

. . . zaručeně by nepochopil, že jsme prostě vyhladili nejbližší arabskou vesnici, když obyvatelé povstalecké vesnice byli tak chytří a zmizeli."

Zíral jsem na něj s ústy dokořán. Rozesmál se vysokým, skoro ženským smíchem. Ramena se mu křečo

7G

zdálo, že to byl moc krásný projev, určitě potřebný děm pohybu vpřed udeřil oběma rukama o zem. Za chvíli se uklidnil, zapálil si cigaretu, pomalu vy- foukl kouř nosem a řekl: "Vidíte, co to je být dobrý tlumočník." Trvalo dost dlouho, než jsem namítl: "Ta vesnice přece za nic nemohla." "Milý pane, tomu nerozumíte. Byla to arabská ves- nice, nemohla být tedy nevinná . . ." Bílé zuby mu svítily. "Zajímavá věc! Víte, že s podobnou námitkou a za podobných okolností přišel někdo k našemu proroku Mohamedovi . . ." "A náš prorok Mohamed odpověděl: Kousne-li tě blecha, zdaliž je nepobiješ všechny?" Jak bylo mou povinností, ohlásil jsem též večer ryt- mistru Güntherovi, co mi prozradil Sulejman. Dob- rou minutu se chechtal, několikrát opakoval proro- kův výrok o blechách, takže jsem pochopil, že celou věc považuje za podařený kousek, který Turci pro- vedli "tomu pitomci von Ritterbachovi". Není mi známo, jestli potom všechno nevyprávěl s potěšením poručíkovi, na tom však nezáleželo, pro- tože poručík se dal o dva dny později hloupě a zby- tečně zabít přímo před mýma očima, a skutečně se zdálo, že to udělal záměrně, vzal si ten den parádní uniformu se všemi vyznamenáními. Dal jsem ho přenést do jeho stanu, poslal pro ryt- mistra Günthera a zůstal jsem u mrtvého s poddūs- tojm'kem Schraderem. Za nějakou chWi přišel rytmi- str, postavil se v nohách lůžka do pozoru, zasalutoval a poslal Schradera pryč, načež se mě zeptal, jak k to- mu došlo. Dopodrobna jsem mu všechno vyložil. Za- mračil se, a když jsem zakončil hlášení, začal přechá- zet sem tam po stanu a za zády zatínal a povoloval pěsti. Pak se zastavil, podíval se rozladěně na mrtvé tělo a drmolil mezi zuby: "Kdo by si pomyslel, že ten hlupák . . ." Pak se na mě rychle podíval a zmlkl. Druhý den se konala vojenská přehlídka a po pře- hlídce k nám rytmistr pronesl krátkou řeč, mně se

77

vitě otřásala, nakláněl se dopředu a dozadu a při každé pozvednutí morálky mužstva, ale že velitel možná vychválil von Ritterbacha víc, než si zasloužil.

19. září 1918 zaútočili Angličani drtivým způsobem a fronta se zhroutila. Turci přechali směrem k severu, my jsme se zastavili v Damašku, ale byl to jen malý oddech a museli jsme znovu ustoupit až do Alepa. V prvních říjnových dnech přemístili náš oddíl do Adany v blízkosti Iskenderunského zálivu. Tady jsme se bez práce poflakovali několik dnů a Sulejman byl vyznamenán Železným křížem za statečnost, kterou prokázal při ústupu.

Koncem října propukla ve vesnicích kolem Adany epidemie cholery, potom se objevila i v městečku a 28. října jí za několik hodin podlehl i rytmistr Günther.

Byl to smutný konec hrdiny. Obdivoval jsem rytmistra Günthera, vždyť on mě dostal do armády, byl jsem však velice udiven, že ten den i dny následující na mě jeho smrt nezapůsobila víc. Když jsem o tom přemýšlel, pochopil jsem, že jsem si nikdy nepoložil otázku, jestli ho mám rád nebo ne, zrovna jako jsem si ji nepoložil v případě Věry.

Jedenatřicátého října večer se k nám doneslo že Turecko podepsalo mírovou smlouvu s Dohodou. "Turecko kapitulovalo," oznámil mi Sulejman zahanbeně, "i když Německo zůstává dál ve válce."

Velitelem Güntherova oddílu byl jmenován kapitán hrabě von Reckow a začal návrat domů. Postupovali jsme pomalu Balkánem do Německa. Cesta byla velmi obtížná, na sobě jsme totiž měli jen lehké koloniální uniformy a zima, na to roční období až moc tuhá způsobila v našich řadách velké ztráty.

Když jsme 12. ledna za šedivého a deštivého rána opouštěli v Makedonii chudou vesnici, kde jsme nocovali, nařídil kapitán von Reckow, abychom se zastavili a seřadili se čelem k levé straně cesty. Sám odjel až na oranici tak daleko, aby mohl přehlédnout oba

konce naší kolony. Dlouho nic neřikal. Byl nehybný, ponořený sám do sebe, a na bílém koni v rozedrané bílé uniformě vytvářel na pozadí černé půdy světlou skvrnu. Po chvíli zvedl hlavu, nepatrně pohnul pravicí a oznámil nám docela slabým, bezbarvým hlasem: "Německo kapitulovalo." Většina vojáků nic neslyšela, řada se rozvlnila a ze všech stran se ozýval šepot. Von Reckow vykřikl svým obvyklým hlasem: "Ticho!" O něco hlasitěji než poprvé opakoval:

"Německo kapitulovalo!" Potom dal koni ostruhy, vrátil se zpět do čela formace a pak už nebylo slyšet nic než dusot koní. Hleděl jsem přímo před sebe a měl jsem pocit, že by se najednou pod mými nohama otevřela černá propast.

Po několika minutách začal kdosi zpívat: My porazíme, my zničíme Francii. Postupně se k zuřivému sboru přidávaly další hlasy, liják houstl, dusot koní neladil s rytmem písně, zničehonic zesílil vítr a liják byl tak hustý, že zpěv slábl, roztříštil se a zanikl. Po tom všem to bylo horší, než kdyby se bylo nezpívalo. 1918 V Německu posílali náš oddíl z místa na místo a nikdo přitom nevěděl, kdo nás má na starosti. Poddůstojník Schrader mi řekl: "Nikdo nás už nechce. Jsme ztracený oddíl." Nakonec jsme dorazili tam, odkud jsme vyšli, do městečka B. Tam nás se spěchem demobilizovali, aby nás nemuseli živit, dali nám naše civilní šaty, něco málo peněz a cestovní rozkaz, abychom se mohli vrátit domů.

Nasedl jsem do vlaku do H. V kupé jsem si připadal směšný v saku a kalhotách, které mi byly krátké, vyšel jsem tedy na chodbičku. Zakrátko jsem uviděl záda vysokého, hubeného chlapa, do hněda opáleného, s vyholenou lebkou a širokými rameny, které mu

napínaly obnošené sako. Obrátil se: byl to Schrader. Díval se na mě, třel si přeražený nos hřbetem ruky a vybuchl smíchy:

"To jsi ty? Co to máš na sobě? Nastrojil ses jako chlapeček?"

"Ty taky."

Mrkl na své šaty. "Já taky."

Svrástil černé obočí, které se nad očima spojilo v jedinou tlustou čáru, chvíli mě pozoroval a ve tváři se mu objevil smutek:

"Vypadáme jako dva vyhublí šašci." Bubnoval na sklo okna a pokračoval: "Kam jedeš?"

Do H." "

Hvízdl si.

, Já taky. Bydlí tam tví rodiče?"

,Zemřeli, ale mám tam sestry a poručníka." ,

A co budeš dělat?" "

Nevím." "

Začal znovu bubnovat na okno a odmlčel se. Po chvílce vytáhl cigaretu, rozpůlil ji a pólku mně nabídl.

"Koukej," řekl zatrpkle, "je nás tu moc. Raději jsme se neměli vracet."

Chvíli bylo ticho, potom se ozval: "Podívej se třeba tam na tu blondýnku." Ukázal palcem do svého kupé.

"Pěkná kost. Přesně naproti mně. No a dívala se na mě, jako bych byl vosk."

Vztekle mávl rukou.

,jako bych byl vosk! Já, železný kříž a to všechno! Jako by to smrdělo!"

Dodal: "Proto jsem šel ven."

Vdechl kouř a naklonil se ke mně:

"Víš, co dělají v Berlíně civilisti důstojn'kům, kteří jdou v uniformě po ulici?"

Pozoroval mě a s potlačeným vztekem řekl: "Strhávají jim nárameníky!"

Zeptal jsem se se sevřeným hrdlem: "Víš to jistě?"

Přiký<tl a chvMi jsme ani nepromluvíli. Potom řekl: "Tak co ted' chceš dělat?"

,Nevím" ,

Pokračoval: ,Co vůbec umíš?" ,

Nedal mi čas k odpovědi a jízlivě dodal:

,Neunavuj se, odpovím za tebe: Nic! A co dovedu já? Nic. Umíme bojovat, ale jak se zdá, nerú už proč bojovat. Já ti to teda povím: jsme nezaměstnaní!" Zaklel.

"čím dál líp, kruci, to budu raděj celý život nezaměstnaný, než pracovat pro tu jejich ztracenou republiku!"

Založil ty své ruce jako lopaty za záda a pozoroval ubtMající krajinu. Potom vytáhl z kapsy kousek papíru s tužkou, opřel se o okno, napsal pár řádků a podal mi papírek.

"Tady máš mou adresu. Kdybys neměl kam jít. Mám jen jeden pokoj, ale pro kamaráda z Gi.intherova oddílu se tam vždycky místo najde."

"Víš jistě, že bude ten tvůj pokoj prázdný?" Zasmál se.

"To teda jo!" Pak mi prozradil: "Moje bytná je vdova."

VH. jsem šel rovnou k strýčkovi Franzovi. Byla tma hustě mrholilo, byl jsem bez pláště, promoklý až na kost.

Otevřít přišla strýčkova manželka.

"To seš ty?" zeptala se, jako by mě viděla včera. Pojd' dál!"

"Teta byla dlduhá, vyhublá a zarmoucená, s chloupky pod nosem a černými chlupy na tvářích. Na světle v předsíni se mi zdálo, že hodně zestárla.

,Jsou tu obě tvé sestry." Zeptal jsem se:

, A strýček Franz?" ,

Od hlavy až k patě mě změnila a krátce odpověděla:

80

, Padl ve Francii." ,

A honem dodala:

"Vezni si trepky. Abys všechno nezašpinil."

Šla přede mnou a otevřela dveře do kuchyně. Dvě mladé dívky právě něco šily. Věděl jsem, že to jsou mé sestry, ale jen stěží jsem je poznal.

"Jen dál," vybízela mě teta.

Dívky vstaly a nehybně se na mě dívaly. "To je váš bratr Rudolf," oznámila jim teta.

Jedna po druhé mi beze slova podaly ruku a znovu se posadily.

"Sedni si přece," vybídla mě teta. "To nic nestojí." Posadil jsem se a prohlížel si sestry. Byly si odjakživa trochu podobné, ale teď bych je už nedokázal rozeznat. Daly se znovu do šití a chvílemi ke mně potají vzhledly.

"Nemáš hlad?" ptala se teta.

Z jejího hlasu zněla faleš a tak jsem odpověděl: "Nemám."

"Jsme právě po večeři, ale kdybys měl hlad . . ." , Děkuji, teto."

, Nastalo ticho, které po chvíli teta přerušila: "Co to máš za šatv, Rudolfe?"

Sestry zvedly hlavu a hleděly na mě. "V tomto kabátě jsem odjel."

Teta pokyvovala hlavou, ve tváři se jí objevila výčitka a pustila se do šití.

Řekl jsem na vysvětlenou:

"Nechtěli, abychom si nechali vojenské, protože jsme měli koloniální uniformy."

Znovu bylo ticho. Potom teta řekla: "No tak, a jsi tady."

"Ano, teto."

"Tvé sestry vyrostly." "Ano, teto."

"Však poznáš, jak se to tady všechno změnilo. Žije se těžko. Není co k jídlu."

„Já vím."

Povzddechla si a dala se do práce. Sestry šily mlčky, s hlavami skloněnými. Čas pomalu plynul. Najednou ticho houstlo, ve vzduchu bylo napětí a já jsem pochopil, co se stalo. Teta čekala, že začnu mluvit o matce, že se budu vyptávat na podrobnosti o její nemoci a smrti. Potom by se sestry rozplakaly, teta by pronesla patetickou řeč, a aniž by mě nějak přímo obvinila, bylo by z jejích slov zřejmé, že jsem to já, kdo zavinil její smrt.

"Jo " řekla teta po delší době, "povídavý moc nejsi, Rudolfe."

"Ne, teto"

"Jako bys ani nestrávil celé dva roky daleko od domova."

"Ano, teto, dva roky."

"Taky se nezdá, že by ses o nás nějak moc zajímal!" "Ale ano, teto."

Sevřelo se mi hrdlo a já si pomyslel: teď je ten pravý okamžik, zaťal jsem pod stolem pěsti a prohlásil: "Právě jsem se vás chtěl zeptat . . ."

Tři ženy zvedly hlavy a pozorovaly mě. Zarazil jsem se. V jejich vyčkávání bylo cosi příšerného a zároveň radostného, co mě zmrazilo. Nevím, proč jsem místo slov: jak uznřela maminka, jak jsem se chtěl původně zeptat, řekl:

„Jak zemřel strýček Franz?"

V tíživém tichu hleděly sestry na tetu.

"Nemluv mi o tom ničemovi," prohlásila teta ledově.

Po chvíli řekla:

"V hlavě měl jenom jedno - jako všichni mužští. Bojovat, bojovat, pořád jen bojovat - a lítat za ženskýma!"

Zvedl jsem se. Teta na mě pohlédla. "To už jdeš?"

Ano. " "

"Máš kde bydlet?" Zalhal jsem:

"Ano. " "

Teta se vzpřímila.

"Tím líp. Tady je to moc malé. No a jsou tu ještě tvé dvě sestry. Ale na jednu, dvě noci, to by se dalo nějak udělat."

82 83

, i; i..., !, ... , , I, ".

i ,,,, i I I I I

"Děkuju, teto."

Ted si prohlížela mé šaty. "Nemáš kabát?" Zamyslíla se.

Počkat. Možná že tu je ještě nějaký starý kabát po "

strýčkovi!" Odešla z kuchyně a já jsem zůstal se sestrami sám. Nezvedly hlavy, stále šily. Pořádně jsem si jednu po druhé prohlédl a zeptal se:

"Která z vás je Berta?" "Já."

Ta, která odpovíděla, zvedla hlavu, naše pohledy se setkaly a sestra rychle odvrátila oči. Asi se o mně doma nemluvilo zrovna moc dobře.

, Tady," řekla teta ve dveřích, "zkus si ho." Podávala mi zelený raglán, ošoupaný, prožraný od molů, odřený a na mě moc velký. Nemohl jsem si vzpomenout, že bych ho někdy viděl na strýci Franzovi. Strýček býval v civilu vždycky velice elegantní. "Děkuju, teto."

Oblékl jsem si raglán. "Budeš si ho muset nechat zkrátit. ,Ano, teto."

, "No, je ještě docela dob . Když budeš dávat pozor, tak ho ještě užiješ."

, Ano, teto."

Pousmála se. Tvářila se hrdě a vyčkávavě. Darovala mi přece kabát. O matce jsem se ani nezmínil, a přece mi dala kabát. Všechna vina byla tedy na mé straně.

,šsi spokojen?" " "Ano, teto."

"A opravdu nechceš ani šálek kávy. "Ne, teto."

"Kdybys chtěl, mohl bys ještě chvilku zůstat, Rudolfe."

"Děkuju teto. Musím jít." Zdržovat tě teda nebudu."

Berta a Gerda vstaly a přišly mi podat ruku. Obě byly trochu větší než já.

84

"Přijď se na nás podívat, až se ti to bude hodit," zvala mě teta. Stál jsem u vchodu do kuchyně mezi třemi ženami. Ramena raglánu mi padala pomalu až k loktům a ru- ce jsem měl hluboko v rukávech. V tu chvíli se mi ť všechny tři zdály nějak moc velké, jedna otočila hlavu na stranu, ve mně jako by něco prasklo, v tu chvíMi se již nedotýkaly nohama země, ale tančily ve vzduchu jako oběšení Arabové v Es Saltu. Jejich obličej pak zmizely, stěny kuchyně se rozestoupily, přede mnou se otevřela nehybná hladká plocha pouště, a v neko- nečném prostoru, kam až oko dohlédlo, nebylo vidět nic jiného než panáky, kteří viseli ve vzduchu a bez přestání se točili. "No tak!" ozval se něčí hlas, "copak neposloucháš? Povídala jsem ti, že můžeš přijít, kdy se ti zachce." Poděkoval jsem a rychle zamířil ke dveřím. Šosy ` raglánu mi sahaly skoro až na paty. Sestry zůstaly v kuchyni, doprovodila mě teta.

"Zítř ráno," řekla, "by ses měl jít podívat za dok- torem Voglem.

Určitě zítra. Nezapomeň." "Nezapomenu, teto." Tak teda na shledanou, Rudolfe." " - Otevřela dveře.

Cítil jsem, že se mě dotkla suchou studenou rukou. "Rudolfe, jsi rád, že máš kabát?" "Moc rád, teto. A děkuju."

Stál jsem znovu na ulici. Rychle za sebou zavřela dveře, bylo slyšet, jak zevnitř zapadl v zámku klíč.

Zůstal jsem za dveřmi, poslouchal její vzdalující se ` kroky a měl jsem přesně týž pocit jako bych byl do- posud v domě. Viděl jsem tetu, jak otevírá dveře do kuchyně, jak si sedá, bere šití, jak nástěnné hodiny ť odměřeně a

kovově tikají do ticha. Za chvíli se teta podívá na mě sestry a řekne: A o matce se ani nezmi- nil. Sestry začnou

plakat, teta si utře několik slz a všechny tři dohromady budou šťastné. Byla studená noc, drobně mrholilo,

neznal jsem dost dobře cestu a trvalo ť o půl hodiny, než jsem do- šel k adrese, kterou mi dal Schrader.

85

Zaklepal jsem. Za chvíli přišla otevřít nějaká žena. Vysoká, světlolvasá, s bujným poprsím.

"Paní Lipmanová?" ,To jsem já."

, "Chtěl bych mluvit s poddůstojníkem Schraderem."

Prohlídla si můj raglán a řekla stroze: ,O co jde?"

, "Jsem přítel."

"Vy jste jeho přítel?"

Ještě jednou si mě prohlédla a vyzvala mě: Pojd'te dál."

, Vstoupil jsem a ona si znovu prohlížela můj raglán. Pojd'te se mnou."

Kráčel jsem za ní dlouhou chodbou. Zakleपालa na jedny dveře, nepočkala ani na odpověď a řekla s našpulenými rty:

"Nějaký váš přítel, pane Schrader."

Schrader neměl kabát. Překvapeně se otočil.

"Ty! Tak brzy! Jen pojd' dál! Co koukáš! Ten strašný kabát! Kde jsi sebral takovou hrůzu? Pojd'! Paní Lipmanová, představuji vám poddůstojníka Langa z oddílu rytmistra Gínthera. Je to německý hrdina, paní Lipmanová!"

Paní Lipmanová mi pokynula hlavou, ale ruku mi nepodala.

"No tak, co stojíš!" začal Schrader zvesela. , Tak pojd' přece dál. Vy také, paní Lipmanová. Ale nej, dřív si svlékni tu přišernost. Vidiš, tak je to lepší! Paní Lipmanová! Paní Lipmanová!"

Paní Lipmanová se rozněžnila: "Ano, pane Schrader?"

"Paní Lipmanová, milujete mě?"

"Ale no tak!" odpověděla paní Lipmanová a nadšeně na něj pohlédla. "Takové věci se přece neříkají. A ještě k tomu před přítelem!"

"Protože jestli mě milujete, tak mi hned dojdete pro pivo, pro krajíc chleba s . . . s čím budete chtít . . . tady pro toho mládence, pro mne a samozřejmě i pro vás, paní Lipmanová. Když mně ovšem prokážete tu čest a povečíte se mnou!" SG

: Povytáhl své husté obočí, mrkl na ni šibalsky, vzal ji do náruče, začal hvízdát melodii valčíku a několikrát se s ní zatočil po pokoji. "Ale, pane Schrader," vrkala se smíchem paní Lipmanová jako hrdlička. "Na valčík jsem už přece stará. Staré vozy už tak dobře netáhnou, to přece víte!" "Co? Stará?" divil se Schrader, "vy neznáte to francouzské přísloví?" Pošeptal jí několik slov do ucha a začala se otřásat smíchem. Povolil objetí. "A teď dobře poslouchajte, paní Lipmanová, přineste pro mého přítele i slavník. Dnes tu přespí." Paní Lipmanová ztratila svůj úsměv a sevřela rty. "Tady?" "No, no," uklidňoval ji Schrader, "je to sirotek, ne-ť bude přece spát na ulici. Hergot, vždyť je to německý hrdina: Paní Lipmanová, pro německého hrdinu je třeba něco udělat!" Ušk'bla se a Schrader se rozkřičel: "Paní Lipmanová! Jestli odmítnete, tak za nic neručím!" Objal ji, nadvzdvedl jako pírkó, začal s ní běhat po pokoji a vykřikoval: "Sežere ji vlk! Sežere ji vlk!" , No tak, pane Schrader! Copak jste se nadobro zbláznil?" protestovala a smála se jak malá holčička. "Tak si pospěš, tyriůj poklade!" křikl a postavil ji na zem (zdálo se mi, že dost hrubě). Spěchej, lásko!" "Ano. Ale jenom proto, abych vám udělala radost." A jak vycházela ze dveří, pořádně ji plácl po zadnici. , No tak! Pane Schrader!" řekla a bylo slyšet, jak její perlivý smích mizí v chodbě. Netrvalo to dlouho a byla zpátky. Popíjeli jsme pivo, jedli chléb se sádlem a Schrader přemluvil paní Lipmanovou, aby nám ještě přinesla svůj šnaps a pivo. A zase jsme pili, Schrader mluvil a mluvil, vdova bťc-la čím dál červenější a vzrušenější. Kolem jedenácté s ní Schrader zmizel a vrátil se asi za půl hodinky s plnou hrstí cigaret. 87

"Chytej!" mračil se a hodil mi polovinu na slavník, "pro německého hrdinu je třeba něco udělat!"

Druhý den odpoledne jsem zašel k doktoru Voglovi. Představil jsem se služebné, která se ihned vrátila se vzkazem, že mě pan doktor očekává. Byl jsem v salónu asi tři čtvrti hodiny. Doktoru Voglovi se zřejmě za války vedlo velice dobře, protože pokoj byl zařízen s takovým luxusem, že jsem ho málem nepoznával.

Nakonec se objevila služebná a odvedla mne do kanceláře. Doktor Vogel seděl za obrovským?olým pracovním stolem. Ztloustl, zešedivěl, ale ve tváři byl stále ještě krásný.

Podíval se na můj raglán, pokynul, abych přistoupil blíž, chladně mně stiskl ruku a ukázal na křeslo. "Rudolfe," řekl a položil ruce na stůl, "konečně jsi tady."

Ano, pane doktore."

Dlouhou chvíli mě pozoroval. Tělo i ruce se mu ani nepohnuly. Tvář s tvrdými a pravidelnými rysy, "tvář římského císaře", jak řítkával můj otec, připomínala neživou krásnou masku, kde se v úkrytu neustále pohybovala slídívá modrošedá očka.

"Rudolfe," řekl vážně a odměřeně, "nebudu ti nic vyčítat."

Zmlkl a stále mě pozoroval.

"Rudolfe," pokračoval s důrazem na každém slově, "nebudu ti nic vyčítat. To, co jsi udělal, už nikdo neodčiní.

Odpovědnost, kterou neseš je dost těžká, než abych k ní ještě něco přidával. Koneckonců napsal jsem ti, co si myslím o tvé dezerci a o nenapravitelných důsledcích, které vyvolala."

Zvedl hlavu a tvářil se, jako by trpěl:

"Svůj názor o tom jsem snad vyjádřil dostatečně." Nepatrně nadzvedl pravici.

"Co bylo, bylo. Ted' jde o tvou budoucnost."

S vážnou tváří mě pozoroval, jako by očekával, že mu odpovím, já jsem však mlčel.

Nepatrně ke mně naklonil hlavu, jako by se soustřed'oval:

"Znáš poslední vůli svého otce? Já jsem ted' jejím vykonavatelem. Sli'bil jsem tvému otci, že udělám vše, co bude v mých silách, jak z hlediska morál'm'ho, tak i hmotného, abych zajistil její splnění."

Znovu zvedl hlavu a pohlédl mně do očí.

"Rudolfe, nyní ti musím položit otázku. Máš v úmyslu respektovat vůli svého otce?"

Bylo ticho. Doktor si bubnoval konečky prstů na stolní desku a já jsem mu odpověděl:

Ne." "

Na v'třínku zavřel oči, ale jinak se mu v tváři nehnul ani sval.

"Rudolfe," ozval se vážně, "vůle mrtvého je svatá." Neodpovídal jsem.

"Vždyť sám víš," pokračoval, "že tvůj otec se k tomu zavázal svatým slibem."

Mlčel jsem, proto zdůraznil: "Svatým slibem!"

Stále jsem neodpovídal. Po chvíli ještě řekl: "Zatvrdil ses, Rudolfe, nepochybně je v tom třeba vidět důsledek tvé viny.

Měl by sis uvědomit, Rudolfe, že Prozřetelnost řídí věci spravedlivě. Aby tě vytréstala, změnila tvé srdce v kámen, zároveň však, podle mého, klade vedle zla i lél2, jímž vytváří vhodné podmínky k tvému vykoupení."

"Rudolfe," pokračoval po chvíli, "když jsi opustil matku, v obchodě to klapalo, vaše finanční situace byla dobrá . . .

" . . . anebo přinejmenším slušná," dodal povýšenecky. "Po smrti tvé matky jsem do obchodu povolal správce. Pilného, dobrého katolíka, který je mimo jakékoliv podezření. Obchody se však velice zhoršily a to, co se dnes vydělá, to jen taktak stačí na vyplacení renty tvým sestrám",

Zkřížil ruce.

"Tento nepřijemný stav mi až dosud dělal velké starosti, dnes však vidím, že to, co jsem chápal jako nespravedlivé neštěstí, je ve skutečnosti zastřené dobrodiní. Je to tak, Rudolfe, Prozřetelnost řídí věci spravedlivě a její vůli vidím jasně: ukazuje ti cestu."

88 89

Odmíchl se a upřeně se na mě díval.

„Rudolfe,“ ozval se hlasitěji, „měl by sis uvědomit, „

že máš nyní jen jeden způsob, jediný, jak studovat na univerzitě: zajistit si biskupské stipendium a stravu ve studentské menze. Všechno, co budeš potřebovat navíc na to ti osobně půjčím.“

Jeho modré oči se náhle zničehonic rozhořely. Okamžitě je přivřel. Pak znovu položil své pěstěné ruce na stolní desku a čekal. Pozoroval jsem jeho nehybnou tvář a začal jsem ho z hloubi duše nenávidět. Pokračoval:

„No tak, Rudolfe?“

Polkl jsem naprázdno a zeptal se:

„Nemůžete mi půjčit peníze na nic jiného, než na studium teologie?“

„Rudolfe, Rudolfe,“ řekl div ne s úsměvem „tak „

mě vůbec můžeš o něco takového žádat? Jak se mě můžeš ptát na něco, co by vypadalo jako neuposlechnutí tvého otce, když jsem vykonavatelem jeho poslední vůle?“

Nebylo již co dodat. Zvedl jsem se. Řekl tiše: „Rudolfe, posad se, ještě jsme neskončili. Znovu jsem si sedl.

„Jsi plný vzdoru,“ řekl s náznakem smutku v krásném, hlubokém hlase, „a odmítáš vidět znamení Prozřetelnosti. A přece tato znamení jsou jasná: zničila tě, uvrhla tě do bída, ale ukazují ti jedinou možnou cestu, na níž tě touží spatřit, cestu, kterou ti vybral tvůj otec . . .“

Také tentokrát jsem neodpovídal. Doktor Vogel zkřížil ruce, naklonil se dopředu a s upřeným pronikavým pohledem řekl:

„Jsi přesvědčen, Rudolfe, že tato cesta není tou tvou?“

Potom trochu ztlumil hlas a řekl mírně, skoro až laskavě:

„Víš jistě, Rudolfe, že nejsi stvořen k tomu, stát se knězem? Zpytuj své svědomí, Rudolfe. Nenacházíš v sobě nic, co by tě vyzývalo ke kněžskému životu.“

Zvedl krásnou, stříbrnou hlavu.

90

„Neláká tě být knězem?“

„Dobrá, neodpovídáš, Rudolfe,“ prohlásil po chvíli. Vím, že jsi kdysi snil o tom stát se důstojníkem. Ty “

přece víš, Rudolfe, že německá armáda už neexistuje. Rozvaž, co chceš nyní vlastně dělat. Já tě nechápu.“ Odmíchl se, já jsem mu stále neodpovídal, proto

pokračoval s nepatrným náznakem netrpělivosti: „Já tě nechápu. Co ti brání stát se knězem?“ Odpověděl jsem:

„Můj otec.“

Doktor Vogel pojednou celý zbrunátněl, v očích se mu zajiskřilo, vstal od stolu a vykřikl:

„Rudolfe!“ Vstal jsem také. Řekl trochu zmírněným hlasem: „Můžeš se sebrat a jít!“

Přešel jsem v příliš dlouhém raglánu celou místností. Když jsem byl až u dveří, ozval se:

„Rudolfe!“ Otočil jsem se.

Seděl za stolem s nataženými rukama před sebou. Jeho tvář byla krásná, jako by se nic nestalo. „Rozmysli se. Můžeš se vrátit, kdy budeš chtít. Mo

je návrhy zůstávají nezměněny.“ Odpověděl jsem:

„Děkuju, pane doktore Vogle.“

Odešel jsem. Na ulici padal drobný déšť se sněhem, vyhrnul jsem si límec raglánu a opakoval jsem si: „Tak, a to je konec. To je nadobro konec.“

Šel jsem bez cíle, oťřelo se o mě nějaké auto, řidič zaklel a já jsem se přistihl, že pochoduji po ulici jako voják v plné polní. Přešel jsem na chodník a pokračoval v cestě.

Dostal jsem se do čtvrti, kde bylo živo. Dívky mě se smíchem předešly a ohlížely se za mým pláštěm. Minul mě otevřený náklad'ák. Byl plný vojáků a dělníků v modrých montérkách. Všichni měli pušky a na rukávě rudou pásku.

Nadšeně zpívali Internacionálu. Z hloučku lidí se k nim sborově přidávaly hlasy. Kolem přešel hubený muž s nepokrytou hlavou. S domýšlí wm držení těla. Na sobě měl polní uniformu,

)1

látka na obou ramenech byla tmavší a tak jsem si domyslel, že mu strhli nárameníky s označením hodnosti. Ulicí projížděl další nákladník plný dělníků. Měli pušky a vykřikovali: "Ať žije Liebknecht!" Z ulice jim sborově odpovídali: "Liebknecht! Liebknecht!" Ted' už byl dav lidí tak hustý, že jsem nemohl dál. Zástup se vlnil, málem jsem upadl, zachytil jsem se ruky toho nejbližšího, co stál vedle mě, a řekl jsem: "Promiňte, prosím." Muž zvedl hlavu. Byl to starší, velmi pečlivě oblečený pán se smutkem v očích. Řekl: "Nic se nestalo." Nyní se vlna lidských těl hnula vpřed, takže jsem znovu padl na neznámého. Zeptal jsem se: "Kdo je to Liebknecht?" Podíval se na mě s nedůvěrou, rozhlédl se kolem sebe a bez odpovědi sklopil oči. Pak třeskle výstřely. Zavřela se všechna okna. Dav se dal do pohybu a unášel mě s sebou. Zprava jsem zahlédl příčnou ulici, vymotal jsem se z davu a vběhl do ní. Asi za pět minut jsem zjistil, že jsem v labyrintu neznámých uliček. Bez přemýšlení jsem se dal po jedné z nich. Přestalo pršet. Kdosi vykřikl:

„Hej ty tam! Židáčku!"

Otočil jsem se. Asi deset metrů ode mne v ulici ústící do té, po níž jsem šel, jsem zahlédl vojenskou hlídku s poddůstojníkem.

"Hej! Ty tam!" „lá?"

„Zařval jsem vzteky: „Nejsem žid!"

„Co povídáš!" odpověděl poddůstojník. „Jenom žid nosí takový kabát!"

Vojáci se dali do smíchu a prohlíželi si mě. Chvěl jsem se zlostí.

"Zakazuji vám, abyste o mně říkali, že jsem žid!" "No, no, jenom pomalu, chlapče," řekl poddůstojník "s kým tak asi mluvíš! Co myslíš? Pojd trochu blíž, mrknem se na tvé papíry!"

Šel jsem k poddůstojníkovi zastavil se na dva kroky před ním, srazil jsem podpadky a v pozoru hlásil: "Poddůstojník Lang. Pluk číslo dvacet tří, asijský praporek."

92

Velitel hlídky se na mě podíval a křikl: "Papů'5!"

Podal jsem mu svoje doklady. Dlouho a nedůvěřivě je prohlížel, nakonec se jeho tvář rozjasnila a dobrácky mě dloubnul do zad:

"Tak promiň, dragoune. Pochop, to ten tvůj kabát. V tomto vystrojení jsi vypadal jako spartakovec."

To nic. "

„A co tu děláš?" Procházím se. "

Vojáci se rozesmáli a jeden z nich mi řekl: Na procházky ted' není doba!"

"To je fakt," přidal se poddůstojník, "vrať se, tady,

půjde do tuhého!"

Díval jsem se na něj. Neuplynuly ještě ani dva dny a sám jsem chodil v uniformě velel vojákům a poslouchal rozkazy představených.

Vzpomněl jsem si na křičící dav a zeptal se: "Můžeš mi říct, kdo je to Liebknecht?" Vojáci vyprskli smíchy a poddůstojník s nimi.

„Jak to?" řekl, "ty to nevíš! Odkud jsi spadl, člověče?"

Z Turecka. "

Ach pravda!" řekl poddůstojník. "

"Liebknecht," odpověděl menší černovlasý voják, "

to je nový císař."

Znovu se všichni smáli. Vysoký blondák s vážnou tváří se na mě podíval a řekl pomalu s výrazným bavorským přízvukem:

"Liebknecht, to je ten prevít, kvůli kterému jsme tu."

Poddůstojník se na mě usmál: "Tak už jdi."

„A kdybys potkal Liebknechta!" křičel za mnou ten malý, černovlasý "tak mu vyříd, že na něj čekáme!"

Potom zamávat puškou. Jeho kamarádi se rozesmáli. Byl to smích vojácký, upřímný a veselý.

Pustil jsem se ulicí. Jejich smích se vzdaloval a mně se sevřelo srdce. Byl jsem civilem, pelech jsem měl u Schradera a v kapse peníze tak na týden jídla.

93

Znovu jsem se ocitl ve středu města a byl jsem překvapen, jak je tu živo. Obchody byly zavřené, ale ulice se hemžily lidmi, pěší proudili všemi směry a nikdo by neřekl, že se tu před desíti minutami střílelo. Krácel jsem zvolna nazdařbůh bezmyšlenkovitě, a najednou jsem dostal záchvat. Těsně přede mnou šla žena. Zasmála se. Její ústa se dokořán otevřela, uviděl jsem růžové dásně, její svítící zuby se mi zdály obrovské, zmocnil se mě strach, tváře ostatních chodců se mi začly mi'hat před očima, neustále rostly a zase mizely, až se najednou změnily v kruhy: oči, nos, ústa, barva, všechno zmizelo a místo nich zde zůstaly jen bledé kruhy jako oči slepců, rozšiřovaly se, přibližovaly se jako třesoucí se hmota ještě víc se rozrůstaly, dosahovaly mi skoro až k obličejí, chvěl jsem se hrůzou a odporem, ozvalo se krátké zaprasknutí, všechno zmizelo a potom, asi tak deset kroků přede mnou, se zjevil měkký mléčný kruh, stále se zvětšující a mřící přímo na mě. Zavřel jsem oči a zůstal stát ochromený strachem a jakási ruka mě popadla za hrdlo, jako by mě chtěla zardousit.

Polil mě pot, zhluboka jsem vydechl a ponenáhlu jsem se začal uklidňovat. Šel jsem dál, bez cíle. Všechno bylo bezbarvé a rozmazané.

Jako by někdo vykřikl: "Stůj!" Bezděky jsem se zastavil. Naproti mně byl kamenný portál a pod ním krásně kovaná kovová mříž, která byly otevřené.

Přešel jsem ulici, prošel otevřenou mříží a začal jsem stoupat do schodů. Přede mnou se objevila hrubá známá tvář a kdosi řekl:

"Co si přejete?"

Zastavil jsem se, rozhlédl se kolem, vše bylo nejasné a šedivé jako ve snu a já jsem odpověděl nepřítomným hlasem:

"Chtěl bych mluvit s důstojným pánem Thalerem." "Ten už tu není."

Opakoval jsem: "Už tu není?"

, "Ne." Řekl jsem:

94

"Kdysi jsem do této školy chodil."

"Také se mi to zdálo," řekl hlas. "Počkat, že vy jste ten maličký, co se v šestnácti přihlásil do armády?" "Ano."

"V šestnácti," opakoval hlas.

Zavládlo ticho. Všechno bylo šedé a bezbarvé. Nade mnou se jako balón vznášela mužská tvář. Znovu jsem dostal strach, odvrátil oči a zeptal se:

"Mohu se podívat dovnitř?" "Samozřejmě. Právě je vyučování."

Poděkoval jsem a vešel. Musel jsem projít dvorem pro nejnižší třídy, potom pro třídy střední a nakonec jsem se dostal do našeho dvora. Prošel jsem jím. Přede mnou stála kamenná lavička. Ta, na kterou položili Wernera.

Z dálky jsem se jí vyhnul, došel až ke kapli, postavil se patami ke zdi, vykročil a současně začal počítat, éťoky.

Trvalo to dlouho a mně se zdálo, jako by mě vzalo do náručí cosi laskavého a silného a jako by mě to kolébal.

Když už nám zbývalo jenom pár feniků, sehnal Schrader pro nás oba práci v malé továrně na kovové skřínky. Schrader dostal místo v lakovně, proto měl nárok na půl litru odstředěného mléka denně. Práce, kterou mi svěřili, byla lehká. Bral jsem dveře od skříní jedny po druhých a kladivem jsou zatloukal do závěsů ocelový váleček, aby jejich rozměr odpovídal velikosti veřejí. Jednou klepnout na hlavičku válečku, aby zapadl dovnitř, dvakrát klepnout z boků, aby dostal trochu vůle, a levačkou jsem váleček vytáhl. Na pracovní stůl jsem rovnal čtvero dveří na sebe. Když byly dveře hotovy, stáhl jsem je ze stolu a opřel o sloup. Když byly připraveny všechny čtyři, přenesl jsem dveře k dalšímu sloupu. Stál po levici montéra, který zasazoval dveře do pantů skříně. Protože dveře byly dost těžké, nosil jsem ze začátku jen jedny. Za hodinu mně však mistr přikázal, i

95

abych bral dvoje najednou a šetřil tak čas. Uposlechl jsem, ale právě zde začaly potíže. Montér - starší člověk jménem Karl - pracoval o hodně pomaleji než já. Aby mohl zavěsit dveře do veřejí, musel si přitáhnout skříně, které byly neforemné a těžké, pak je musel naložit na vozík, který je převážel do lakovny. Brzy jsem ho v práci předstihl a dveře, které jsem připravil, se začaly hromadit u jeho sloupu. Mistr to uviděl a vybídl starého Karla, aby pracoval rychleji. Montér dělal, co mohl, ale nedokázal mě dohonit a začal bručet: "Pomalů, člověče, pomalů!" kdykoliv jsem mu přistavil další dveře. Já jsem však nepochopil, jak zpomalit tempo, když jsem nosil dvoje dveře najednou. Nakonec se hromada dveří před starým Karlem zvětšovala. Mistr se vrátil a utrousil další poznámku, tentokrát přísnějším hlasem. Karl zrychlil tempo, zrudl, začal se potit, ale všechno bylo marné: když zahoukala siréna, měl zpoždění stejně jako předtím. V šatně jsem si umyl ruce a tvář. Starý Karl stál vedle mne. Byl to vysoký Prušák hubený, černý s výrazem člověka, který přemýšlí. Mohlo mu být tak asi padesát. Řekl: „U východu na mě počkej. Chci s tebou mluvit.“ Přikývl jsem, oblékl si plášť, vrátil svůj kontrolní lístek a prošel zamřížovaným východem. Montér Karl na mě čekal. Pohybem mi naznačil, abych šel za ním, pár minut jsme mlčeli, potom se zastavil a obrátil se ke mně: Poslouchej, mládenče, nic proti tobě nemám, ale takhle to nemůže zůstat. Kvůli tobě jsem pozadu.“ Podíval se mi do očí a opakoval: "Kvůli tobě jsem pozadu. Když ti nebudu stačit, nebudou mě moci odbory hájit." Nečekal, až co řeknu, a pokračoval: "Tváříš se, jako bys mně nerozuměl. Víš, co se stane, když ti nebudu stačit?" "Ne." "Nejdřív napomenutí, pak pokuty a nakonec . . ." Lusk! prsty: 9G "Vyhazov!" Chvilí bylo ticho. Řekl jsem: "Za to já nemůžu, dělám tak, jak mi mistr nařídil." Dlouho mě pozoroval. "Děláš v továrně poprvé?" "Ano." "A kdes byl předtím?" „V armádě.“ "Dobrovolník?" „Ano.“ „Zakroutil hlavou: "I vrusíš dělat pomaleji! Slyšíš?" "Copak můžu dělat pomaleji? Sám jste přece viděl..." "Za prvé mi nevykej," přerušil mě Karl, "co jsou to za móresy?" Pokračoval: "S tím, co tu byl před tebou, šlo všechno jedna radost. A taky mu poručili, aby nosil dvoje dveře najednou." Zapálil si starou a okousanou černou dýmku. "Když kontroluješ závěsy, kolik jich máš tak těsných, že váleček nejde vytáhnout?" Uvažoval jsem. "Jeden asi tak z patnácti až dvaceti." No a ztratíš tím čas?" "Jistě." „Je taky dost takových závěsů, že tam váleček vklouzne jako po másle, že ani nemusíš použít kladiva?" "Ano." „Tím taky ušetříš čas.“ „Ano." "Tak. A teď mě, mladíku, dobře poslouchej. Od zítřka půjde ztuha každý desátý." Zůstal jsem s ústy dokořán. Zeptal se: "Nerozumíš mi?" Váhal jsem s odpovědí: "To znamená, že mám dělat, jako bych u každých desátých dveří nemohl vytáhnout váleček?" 97

"Pochopils," řekl spokojeně, "to ještě není všechno. I když bude závěs dosti volný, přiklepeš váleček kladivem a zase ho kladivem vyrazíš. Jasně? I kdyby tam vjel jako namazaný. A uvidíš, že všechno půjde snadno. Musíš ale začít hned zítra, protože dnes jsem smontoval pět skříní navíc. Projednou to jde. Kamarádi v lakovně to zařídili, aby nebylo nic poznat. Kdyby to mělo jít tak i dál, to už by nešlo, rozumíš? Mistr si toho všimne a jak to jednou pozná, máme utrum. To pak bude chtít denně o pět skříní víc! A protože ti nebudu stačit, dostanu padáka."

Znovu si zapálil dýmku. "Pochopils to, jo? Od zítřka!" Řekla jsem do ticha:

To udělat nemůžu." "

Pokrčil rameny.

"Mistra se bát nemusíš, mladej. Tvůj předešlý hůdce to tak dělal pět let a nikdo nic nepoznal."

"Já se mistra nebojím."

Starý Karl se na mě překvapeně podíval. , Proč teda nechceš?"

, Podíval jsem se mu zpřímá do očí a řekl: , To je sabotáž."

Karl celý zrudl a v očích se mu zableskl vztek. "Poslouchej, mladej, tady už nejsi v armádě! Sabotáž! Pendrek sabotáž."

Já jsem poctivý dělník a nikdy jsem nic nesabotoval!"

Zarazil se, nebyl schopen slova. V pravici tiskl dýmku, až mu prsty zběhly.

Potom se na mě podíval a řekl docela mírně: To není sabotáž, mladej, to je solidarita."

"Neodpovídal jsem a Karl pokračoval:

"Zamysli se nad tím. Varťnádě jsou velitelé, jsou rozkazy a dál už nic. Ale tady, tady jsou soudruzi. A když nebudeš s nimi počítat, nebude z tebe nikdy dělník."

Chvilí mě pozoroval, pak zakroutil hlavou a dodal: "Zamysli se nad tím, mladej. Uvidíme zítra, cos z toho pochopil."

Obrátil se ke mně zády a šel. Vrátil jsem se k paní

98

Lipmanové. Schrader byl již ve svém pokoji a holil se. Holil se pravidelně každý v ečer.

Vešel jsem do pokoje a zahiédl na stole půllitrovou láhev s odstředěným mlékem, které Schrader dostal v dWě. Láhev byla ještě zpoloviny plná.

, Vezmi si," řekl Schrader aťobrácený ke mně uka, " zoval břitvou na mléko. , To je pro tebe.

, Podíval jsem se na láhev. Iťléko bylo namodralé, ale bylo to mléko. Odvrátil jsem hlavu.

"Děkuji, Schradere, nechci." Znovu se otočil:

Tá už mám dost."

Vy,táhl jsem z kapsy půlku cigarety a zapálil si.

Ne, Schradere, to mléko je tvoje. Máš to jako lék." "

"Slyšíte ho, pitomce," křičel Schrader a zvedl břitvu nad hlavu, "vždyť ti říkám, že už nebudu! Tak ber, blázne!"

Ane za nic." "

"Tvrdohlavá bavorácká palice," zabručel, svlékl se do půli těla a začal se mýt a prskat přitom do umyvadla.

Posadil jsem se a kouřil. Láhev mléka stála přede mnou. Po chvíli jsem si poposedl stranou, abych ji neviděl.

"Co ti řkal starý Karl?" zeptal se Schrader a utíral si tělo ručňem.

Řekl jsem mu všechno. Když jsem skončil, zwátil hlavu tak, že mu silná čelist trčela whůru a rozesmál

se: Tak je to, teda!" křičel. "V lakovně všichni nadáva- " li, že jim starý Karl posílá moc skříní. A on to nebyl stary Karl, tos byl ty! Náš Rudolfek!" Navlékl si košili, ale nezastrčil ji do kalhot a sedl si: "A ted budeš dělat samozřejmě to, co ti starý Karl řekl." Ani nápad." " Podíval se na mě a černá čára jeho obočí mu spad- la. nad oei: A proč ani nápad?" "

"Platí mě, abych dělal svou práci a mou povinností je, abych ji dělal dobře." 99

, No no," řekl Schrader, "děláš dobře, ale špatně ti ,
platí! A došlo ti vůbec, že kvůli tobě vyhodí starého Karla?"

Začal bubnovat konečky prstů na stůl a pokračoval:

"Jasně, starý Karl přece nemůže jít za mistrem a říct mu: Poslouchejte, s tím klukem, co tu byl před Rudolfem, s tím jsme
pět let fixovali a proto nám to tak šlo!"

Podíval se na mne, a protože jsem mlčel, pokračoval:

"To má teda starý Karl pěkné nadělení! Když mu nepomůžeš, tak do toho spadne."

,Nic jiného dělat nemůžu."

Přetřel si přeražený nos hřbetem ruky.

"A když do toho spadne, tak tě ti ostatní ve fabrice nebudou mít moc v lásce."

"Nic jiného dělat nemůžu." "Ale jo, můžeš!"

Po chvíli ticha jsem odpověděl: "Dělám, co je mou povinností."

"Povinností!" zařval Schrader, prudce vstal a košile mu vlála kolem těla. "A chceš vědět, kam až vede ta tvá povinnost!
K tomu, že budeme denně dělat o pět skříní víc, aby měl papá Sácke ještě víc peněz v kapsách, které mu už teď málem
neprasknou! Viděls dnes ráno, jak starý Sácke přijel ve své mercedesce! S ksichtem růžovoučkým jak opášené prase! A
to panděro! Můžeš se vsadit že nespí na slámě jako ty! A mléko do ranní kávy taky nemá odstředěné, to je fakt! Povím
ti, k čemu povede ta tvá zatracená povinnost, Rudolfe! Karl bude na dlažbě a marky shrábne starý Sácke!"

Počkal jsem, až se uklidní:

"Takové uvažování není nic pro mě. Pro mě je otázka jasná. Dostal jsem úkol, a mou povinností je plnit ho dobře a
důkladně!"

Schrader několikrát přešel pokojem a s tváří plnou zmatku se vrátil ke stolu.

"Starý Karl má pět dětí."

Bylo ticho a já, aniž jsem se na něj podíval, jsem rychle a krátce prohlásil: "To sem nepatří."
"Hrom aby do tebe!" zařval Schrader a třískl pěsti do stolu. "Je mi z tebe nanic." Vstal jsem a strčil třesoucí
se ruce do kapes. Když je ti ze mne nanic, mohu odejít." Schrader na mě vzhlédl a rázem ho vztek přešel.
"Doopravdy, Rudolfe," řekl svým normálním hlasem, "někdy se ptám sám sebe, jestli nejsi blázen." Zastrčil si
košili do kalhot, šel ke skříní a přinesl chléb, sádlo a pivo. Postavil všechno na stůl. "Ke stolu! Ke
stolu!" pobízel mne s předstíraným veselím. Znovu jsem si sedl. Namazal krajíc a podal mi ho. Pak namazal další
pro sebe a dal se do jídla. Když skončil, nalil si sklenku piva, zapálil půlku cigarety, zaklapl kapesní nůž a strčil
ho zpět do kapsy. Zdál se mi smutný a unavený. "Tak se podívej," řekl po chvíli, "to jsou problémy života
v civilu! Seš v loži a nikde nikdo, kdo by ti dával rozkazy! Nikdo, kdo by ti řekl, co máš dělat. A ty abys vždycky
o všem rozhodoval sám!" Na chvíli jsem se nad tím zamyslel a zdálo se mi, že má pravdu. Když jsem na
druhý den přišel do práce, prošel jsem kolem starého Karla. tlmál se na mě a srdečně se mě zeptal: "Tak co,
mladej?" Odpověděl jsem mu na pozdrav a zamířil k svému stolu. Třásla se mi kolena a po zádech mezi
lopatkami mně stékal pot. Položil jsem čtvery dveře jedny na druhé. Dtlina se začala chvět hukotem strojů, které
odkrajovaly plech. Vzal jsem si ocelový váleček, kladivo a pustil se do práce. Padl jsem na špatně opracované
závěsy a ztratil jsem tím dost času. Když jsem přinesl první čtyři dveře starému Karlovi usmál se na mne a
pošeptal: , Tak se mi to líbí, mladej." Začervenal jsem se a neodpověděl. I další závěsy byly nepřesné a já jsem
začal doufat, že ode dneška a také v dalších dnech budou všechny

100 101

takové a tím celý problém odpadne. Ani ne za hodinu všechny nepřesnosti zmizely a závěsy byly tak široké, že jsem ani nemusel použít kladiva, abych je rozšířil. Cítil jsem, že mi znovu stéká po zádech pot. Nutil jsem se na nic nemyslet. Ale po čase jako by ve mně něco prasklo a já začal pracovat slepě, přesně jako stroj.

Asi po hodině se někdo zastavil za mými zády, já však zůstal skloněný. Viděl jsem, že čísi ruka se dotkla dveří přede mnou, v ruce byla malá černá okousaná dýmka, která klepla dvakrát krátce na kov a já jsem slyšel Karla, jak říká: "Co to s tebou je?" Přiložil jsem váleček k otvoru té závěsu a zasunul ho dovnitř. Lehce tam zapadl. Vysunul jsem váleček a přiložil ho k dalšímu závěsu. Také tentokrát tam zajel bez problémů. Rychle jsem váleček vy-táhl, a aniž bych zvedl hlavu, stáhl jsem dveře a opřel je o sloup. Ruka s dýmkou se nehnula. Lehce se chvěla. A pak náhle vše zmizelo a já jsem slyšel vzdalující se kroky.

Stroje otřásaly- celou velikou halou, nepřestal jsem ani na okamžik pracovat, byl jsem rychlý, ale uvědomil jsem si, že jsem měl prázdnou, jako bych tu ani nebyl. S rachotem přijela kára z lakovny její kola skřípěla na betonové podlaze a já jsem slyšel, jak se dělník, který s ní jezdí, vzteká na Karla: "Co tě to napadlo? To ti Sáček vyplácí prémie?" Bylo ticho, díval jsem se upřeně do země a zahlédl jsem jenom to, že se Karlova dýmka zvedá a ukazuje směrem ke mně.

Za chvíli potom se znovu ozval skřípot káry, nad iným stolem přeběhl stín a do hukotu strojů zazněl jasný a povýšený hlas mistra: "Co je to? Co je s vámi? Spíte?" "Tak zůstaňte deset minut vedle mě," bránil se Karl, "a uvidíte, jestli spím." Pak bylo ticho, nad mým stolem se znovu mihl stín a já jsem slyšel, jak starý Karl potichu kleje. Mistr se po půl hodině vrátil, ale tentokrát jsem našťastí nerozuměl, co říká.

Potom se mi dost dlouho zdálo, že starý Karl ze mě nespouští oči. Rychle jsem se po něm ohlédl: mylil jsem se. Stál ke mně zády, šíji zarudlou a vlasy spleené potem, pracoval jako divý. O sloup vedle něho bylo nyní opřeno tolik dveří, že mu to až bránilo v pohybu.

Čiré odhouskání poledne, stroje se zastavily a hlasitý hovor zaplnil halu. Šel jsem si umýt ruce, počkal na Schradera a spolu s ním jsme zamířili do kantýny. Tvář měl jako zkamenělou, ani se na mě nepodíval a řekl:

"Kamarádi v lakovně zuří."

Když jsem otevřel dveře do kantýny, rázem ustal všechno hovor a měl jsem dojem, že oči všech jsou upřeny na mě. Na nikoho jsem se nedíval a zamířil jsem rovnou ke stolu. Schrader šel za mnou a ostatní se postupně dali do řeči.

Kantýna byla velká, světlá a čistá místnost s malými, červeně natřenými stolky, na každém stolku byla malá kytička z umělých karafiátů. Schrader se posadil vedle mě. Po chvíli se zvedl od sousedního stolu hubený dlouhán, kterému ostatní dělníci říkali Tabákový list a sedl si naproti nám. Schrader zvedl hlavu a podíval se na něj. Tabákový list mu nepatrně pokynul rukou na pozdrav, a jako by nás ani neviděl, dal se beze slova do jídla. Přišla kantýnská s konvicemi a nalila nám bylinkový čaj. Náš protějšek se k ní obrátil a já jsem pochopil, proč mu říkají Tabákový list. Byl vysoký a silný, ale když ho někdo viděl z boku, musel mít dojem, že se dívá na plochý list. Při jídle jsem se díval upřeně směrem nad dlouhána. Ve středu nahnědlé stěny naproti mně, byl velký, přesně ohraničený tmavý flek a já jsem cívil jenom na tu skvrnu. Občas jsem mrkl okem po Schraderovi. Jedl se skloněnou hlavou a černá čára jeho obočí se ostře rýsovala nad očima.

"Mladťku," začal Tabákový list.

Podíval jsem se mu do obličeje. Jeho oči byly bezbarvé. Usmíval se.

"Tý děláš v továrně poprvé, co?" "Ano."

"Cos dělal předtím?"

Podle jeho hlasu jsem si domyslel, že to ví. "Byl jsem poddůstojníkem u dragounů."

102 103

"Poddůstojník," opakoval Tabákový list a hvízdal si mezi zuby.

Schrader zvedl hlavu a suše dodal: "Já taky."

Tabákový list se usmál a sešel v dlaních svůj hrnek. Zvedl jsem hlavu a zahleděl se na pravidelnou skvrnu na stěně.

Slyšel jsem, jak Schrader zaklapl nůž, a za toho, jak mě loktem drbl do boku, jsem pochopil, že ho strčil do kapsy.

"Mladťku," prohlásil Tabákový list, starý Karl je dobrý kamarád a byli bychom neradi, kdyby vyletěl." Podíval jsem se na něj. Na rtech se mu znovu obje

vil úsměv, který mě přiváděl k zuřivosti. V tu chvíli bych mu nejraději vychrstl hrnek čaje do obličeje. "A když vyletí," pokračoval s úsměvem, "bude to tvoje vina."

S očima upřenými na pravidelnou skvrnu jsem si nakonec domyslel, že tam původně visel obraz a najednou mě začalo zajímat, proč ho odstranili. Schrader do mne dlouhl loktem a já jsem sám sebe slyšel, jak odpovídám:

No a co?" "

"To je jasné," odpověděl, "budeš dělat to, co ti starý Karl řekne."

Schrader zabubnoval prsty na stůl a já prohlásil: „Ne."

Schrader přestal bubnovat a opřel se dlaněmi o stůl. Nepodíval jsem se na dlouhána, ale tušil jsem, že se usmívá.

"Ty seš pěkně hajzl," řekl tiše.

A najednou jsem měl jasno. Ze zdi naproti mně nesundali žádný obraz, ale portrét císaře. Krátce na to něco šplouchlo, v sále nastalo hrobové ticho, Schrader vyskočil a sešel mi paži.

Zbláznil ses?" vykřikl.

Tabákový list stál proti mně a rukávem si utíral obličej. Přece jenom jsem na něj vychrstl ten hrnek s čajem.

Tabákový list se na mě podíval, v očích se mu zablesklo, odsunul židle a vykročil proti mně. Já se ne

hýbal. Jako blesk se přede mnou mihla Schraderova pěst, bylo slyšet dva tupé údery a Tabákový list se zhroutil na

zem. Všichni vstali; ozvalo se zlověstné mumlání, a mně se zdálo, že sál kolem nás se uzavírá. Všiml jsem si, že

Schraderovy ruce svírají židli. Starý Karl vykřikl: "Nechte je odejít!" V okamžiku byla cesta k východu volná. Schrader

mě uchopil za paži a táhl mě ven. Schrader šel k umývadlu opláchnout si ruce. Kotníky prstů měl krvavé. Zapálil

jsem si půlku cigarety. Když Schrader skončil, podal jsem mu tu zapálenou půlku. Několikrát zatáhl a pak mi ji vrátil.

Znovu zahoukala tovární siréna, chvíli jsme však ještě počkali, a teprve pak jsme vyšli. Schrader si to namířil

oklikou, aby mohl jít se mnou až do haly. Vrazil jsem do dveří a zůstal jsem jako opařený. Hala byla úplně prázdná.

Schrader se na mě podíval a kývl hlavou. Šel jsem na své místo a Schrader za chvíli odešel. Položil jsem si na

stůl čtvery dveře a začal zkoušet závěsy. Potom jsem je po dvou odnesl a opřel dvěře u sloupu, kde pracoval starý

Karl. Mrkl jsem na hodinky. Od sirény uplynulo již dobrých deset minut. Veliká hala zela prázdnotou. Zadní

prosklené dveře se otevřely a objevila se v nich hlava mistra. Křičel: "Na ředitelství!" Odložil jsem ocelový váleček a

lhladívko na stůl a vyrazil jsem. Před dveřmi ředitelství jsem potkal Schradera. Postrkoval mě lehce před sebou a

já otevřel dveře. Za pultem stál podúředník s obličejem krysy. Pozoroval nás, jak vcházíme, a mnul si ruce. "Máte

padáka!" řekl s neznatelným úsměvem. "Proč?" zeptal se Schrader.

"Násilné napadení kamaráda."

Schrader stáhl obočí.

"To šlo nějak rychle!"

"Dělnická rada," řekl mu krysí obličej a zašklebil se.

"Okamžitá

výpověď nebo stávka." "A Sáček jim ustoupil?" "Ano, jistě, pan Sáček jim ustoupil."

104' 105

Položil před nás dvě obálky.

"Tady je vaše vyúčtování. Jeden a pñl pracovnWo dne."

Potom dodal:

Ano, pan Sácke jim ustoupil."

Nenápadně se rozhlédl kolem sebe a řekl šeptem: "Copak si myslíš, že je to jako za starých dobrých časů?"

A stejně tiše dodal: " "Tak Tabákový list dostal jednu přes hubu?"

, Dvě," upřesnil Schrader.

Krysí obličej se znovu rozhlédl kolem sebe a řekl jakoby jedním dechem:

"Patří mu to, spartakovskému prevítovi!" Mrkl na Schradera.

"Jsme docela v hajzlu," řekl, "to jsme to dopracovali! Úplně v hajzlu!"

Přesně tam," souhlasil Schrader. "

"To chce ještě trochu času," řekl krysí obličej a znovu přimhouřil oči, "ti pánové nebudou na věky nahoře a my dole!"

Sbohem," řekl Schrader. ,

Na ulici nás přivítal drobný ledový déšť padal bez přestání celý týden. Udělali jsme několik kroků beze slov a já přerušil mlčení:

Tos nemusel dělat!" "

,Nech to," řekl Schrader.

, ky. Třel si přeražený nos hřbetem ru ,Podle mě je to tak mnohem lepší."

Vrátili jsme se k nám do pokoje. Po chvíli bylo za dveřmi slyšet kroky paní Lipmanové. Schrader vyšel ven a zavřel za sebou dveře.

Napřed bylo slyšet smích láskování a milostný šepot. Potom náhle hlas paní Lipmanové zesílil. Byl konec s láskováním. Její hlas byl pronikavě ostrý.

,Ne a ne a ne! Už toho mám dost i tak! Když do ` týdne nenajdete práci, bude muset váš přítel odejít `

Slyšel jsem, že Schrader kleje, a potom se znovu ozval jasný hlas, ale tentokrát to byl Schrader: "Dobrá, ale v tom případě půjdu já taky!"

Zprvu bylo ticho, potom se ozvala paní Lipmanová, mluvila dlouho a tiše a zničehonic bylo slyšet hysterický smích a ječivý křik: , Tak dobře, domluveno! Vystěhujete se, pane , Schradere!" Schrader se vrátil do pokoje a práskl dveřmi. Byl rudý a oči mu hořely vztekem. Sedl si na postel a po- hlédl na mě: , Víš, co mi ta zatracená čarodějnice řekla?" "Zaslechl jsem to." ; V stal. ,Bláznivá ženská!" křikl a zvedl ruce ke stropu, , bláznivá ženská! Nemá pod sukní ani trochu vděč- " nosti!" Jeho žert mě šokoval, cítil jsem, že rudnu. Schra- der se na mne podíval koutkem oka, znovu se tvářil žoviálně, pohvizdoval si, svlékl košili, vzal štetku na holoní a začal se mydlit. Potom vzal břitvu, opatrně nadzvedl loket do výše ramen. Přestal pískat a byly slyšet jen zvuky břitvy seškrabující vousy z kůže. Po chvílce se štetkou v ruce se otočil. Obličej měl plný bílé pěny, kromě očí a nosu. "Tak se mi zdá," řekl, "že ty si z ženských moc ne- děláš."

Na takové řeči jsem vůbec nebyl připraven, a tak jsem mu bez přemýšlení odpověděl: "Ne." V okamžiku jsem si poděšeně řkal: "A teď se mně jistě začne vyptávat."

Proč?" zeptal se Schrader. "

Uhnul jsem pohledem ,Nevím."

, Znovu si začal roztírat pěnu po obličej.

"Tak dobře," řekl, "ale snad už jsi to přece zkusil?" "Jistě. Jednou. V Damašku."

No a?" dotíral Schrader. "

Protože jsem neodpovídal, pokračoval:

"Nesed' tam tak na té židli! Jako leklý slaneček! A nečum do prázdna! A odpověz mi přece! Řekni něco, aspoň slovo!"

Líbilo se ti to? Ano nebo ne?"

"Ne zas tolik, abych to chtěl zkusit znovu."

IOG 107

Stuhl se štětkou v ruce. "Proboha proč? By la odporná?" "To ne."

"Smrděla?" "Ne."

"Tak mluv! Nebyla snad hezká?" "Byla . . ., snad byla."

"Snad," smál se Schrader. A pokračoval:

"Tak vám to teda neklaplo?" Po chvílce ticha opakoval: "Tak mluv! Řekni něco!"

"No," řekl jsem s rozpaky, "musel jsem s ní celou tu dobu mluvit. Unavovalo mě to."

Schrader se na mne podíval, celá tvář se mu zakulatila a vyprskl smíchy.

"Krucinál!" řekl, "ty jsi mi ale divný patron, Rudolfe!"

Najednou mě popadl vztek a okřikl jsem ho: "Mlč!"

"Jo ták. Stejně jsi ale divný," odpověděl Schrader a smál se z plných plic. "Chceš slyšet, co si o tom myslím, Rudolfe?"

Možná že by přece jen bylo lepší, kdybys šel na kněze!"

Třiskl jsem pěstí do stolu a zařval: "Nllč!"

Za chvíli se Schrader obrátil, pomalu zvedl pravý loket a do ticha se znovu ozval zvuk škrábání.

Paní Lipmanová ani nemusela čekat až do konce týdne, jak nám určila. Za dva dny po našem propuštění z továrny vletěl Schrader do pokoje a křičel jako smyslů zbavený: "Rychle, člověče! Rychle, verbuji do Freikorpsu!" V nové uniformě a s no wmi zbraněmi jsme za tři dny opustili H.

I paní Lipmanová dlouze plakala. Doprovodila nás až na nádraží, mávala na nástupišti kapesníčkem a Schrader stojící za zavřeným okénkem procedil mezi zuby: "Byla trhlá, ale špatná holka to nchyla."

Seděl jsem na lavici, prohlížel si uniformu a zdálo se mi, že znovu začínám žít. Poslali nás k pohraniční policii ve W., k Rossba- chovu oddlu. Nadporučík Rossbach se nám zamlou- val. Byl wsoký, štíhlý, vlasy popelavě světlé, nad če- lem prořídlé. Chodil zpřímá, jako pravý důstojník, ale v jeho pohybech byl zároveň i jakýsi půvab. Hořel netrpělivostí a my s ním. Ve W. nebylo co dělat: čekali jsme na rozkazy a rozkazy nepřicházely. řas od času se k nám donesly zprávy, co se děje v Lo- tyšsku, a my jsme záviděli oddMům Freikorpsu které bojovaly s bolševiky. Koncem května jsme se dozvě- děli, že Freikorps dobyl Rigu, a poprvé jsme slyšeli o poručíkovi Leo Albertu Schlageterovi, který v čele hrstky mužů první vtáhl do města. Dobyť Rigy bylo posledním velikým úspěchem baltického Freikorpsu. Pak přišly první neúspěchy a Rossbach nám vysvětlil, jakou úlohu hrají Angliča- ni: dokud měli bolševici obsazena baltická území, při- vírali oči, i přes uzavřené příměří, nad přítomností německého Freikorpsu v Lotyšsku. A "páni v redingo- tech z Německé republiky" přivírali oči také. Když však byli bolševici poraženi, Anglie si najednou "s překvapením" povšimla, že baltické Freikorpsy zna- menají vlastně hrubé porušení příměří. Na nátlak An- glie Německo Freikorpsy odvolalo. Ti se však nevráti- li. A kupodivu se změnili ve sbor bělogvardějských dobrovolníků. Zdá se dokonce, že začali zpívat rus- ky . . . Všichni jsme se tomu smáli a Schrader se válel smíchy. Brzy potom jsme se dozvěděli že páni v redingo- tech" podepsali versailleský diktát. ,Avšak Rossbach se o tom nezmínil ani slůvkem. Jako by se ho tato zpráva ani netýkala. Řekl jen, že opravdové Německo není ve Výmaru, ale všude tam, kde němečtí muži po- kračují v boji. Zprávy o baltských Freikorpsech byly bohužel čím dál horší. Anglie proti nim vyzbrojila Lotvše a Litev- ce. Anglické zlato teklo proudem, její tlotila kotvila v řížském zálivu a vztřtčila lotyšskou vlajku, ab5^ moh- la střílet po našich jednotkách. 10ť

108

Asi tak v polovině listopadu nám Rossbach oznámil, že baltské jednotky nám prokazují čest a volají nás na pomoc. Potom se na chvíli odmlčel a zeptal se, nebude-li nám vadit, že nás "páni v redingotech" budou považovat za "rebelty". Tomu jsme se vysmáli a Rossbach dodal, že nikoho nenutí a že kdo bude chtít, může zůstat. Nikdo ani nehlesl, Rossbach se na nás podíval a jeho oči zářily pýcho.

Vyrazili jsme na pochod a německá vláda wslala vojenský oddíl, aby nás zadržel. Vybrali si však špatně: pravidelný oddíl se přidal k nám. Brzy potom došlo k první srážce. Lotyšské jednotky vyrazily proti nám. Ani ne za hodinu jsme je zlikvidovali. Večer jsme tábořili na půdě Lotyšska a zpívali: "Jsme poslední němečtí muži, kteří stojí tváří v tvář nepříteli." Tu píseň zpívaly jednotky baltského Freikorpsu. Slova jsme znali již pár měsíců. Ale ten večer to bylo poprvé, co jsme pocítili, že máme právo tu píseň zpívat.

Po několika dnech si Rossbachův oddíl prorazil cestu mezi lotyšskými jednotkami a vysvobodili jsme německou posádku v Thorensbergu z obklíčení. Ráno hned nato jsme začali ustupovat. V kuronských stepích a bažinách nepřestávalo sněžit, foukal ledový vítr, bojovali jsme ve dne v noci, a nedovedu si představit, co by si byl pomyslel poručík von Ritterbach, kdyby viděl, že s Lotyši zacházíme stejně, jako zacházeli Turci s Araby.

Vypalovali jsme vesnice, plenili usedlosti kácení stromy, nedělali jsme rozdíl mezi civilním obyvatelstvem a vojáky, mezi muži a ženami, mezi dospělými a dětmi. Vše, co bylo lotyšské, bylo odsouzeno k smrti. Když jsme se zmocnili nějakého stavení a pobili jeho obyvatele, nacpali jsme mrtvolky do studně a naházeli na ně granáty, a večer jsme pak vytáhli nábytek na dvůr a rázem to vše vesele hořelo, ohnivé jazyky šlehaly jasně nad sněhem. Schrader mi tiše šeptal: "To nemám rád." Neodpovídal jsem, pozoroval jsem, jak nábytek uhelnatí a hroutí se v plamenech, a měl jsem pocit, že věci jsou opravdu skutečné, když je mohu zničit.

Rossbachův oddíl byl zdecimován, a my jsme byli na ústupu. Začátkem prosince došlo v lese u Mitavy ke krvavé srážce, pak nás Lotyši přestali svírat, na chvíli nastal klid, jen sem tam ještě zabučela kulka. Schrader vstal a opřel se o borovici. Usmíval se, byl zmožený, odhodil přilbu za sebou a řekl: "Hergot! Takový život se mně docela líbí!" Právě v tom okamžiku se nepatrně nahnul dopředu, překvapeně se na mě podíval a svezl se na kolena; jakoby zahanbením sklopil oči a padl na zem. Přiklekl jsem k němu a obrátil ho na záda. Pod levou prsní bradavkou měl díрку, opravdu docela maličkou, a na kabátě nanejvýše pár kapek krve. Okamžitě nato přišel rozkaz k útoku, vyrazili jsme, boj trval celý den, nakonec jsme ustoupili a večer znovu tábořili v lese. Kamarádi, kteří zůstali za linií, aby vybudovali naše pozice, mi oznámili, že pro Schradera vykopali hrob. Tělo bylo úplně zmrzlé, a protože se jim nepodařilo narovnat mu nohy pohřbili ho vsedě. Odevzdali mi jeho štítek. Leskl se a studil mě v dlani. V dalších dnech jsem často při ústupu na Schradera vzpomínal. Představoval jsem si ho, jak strnule sedí pod zemí. Jindy zase jsem ho viděl ve snu, jak se marně snaží vstát a prorazit tvrdou, zmrzlou zem nad hlavou. Přesto jsem však nijak zvlášť netrpěl tím, že ho už nemám vedle sebe.

Baltské Freikorpsy se v krátkých etapách vracely do Východního Pruska. Německá republika nám byla ochotná prominout, že jsme se bili za Německo. Poslali nás do posádkového města S. A tam to bylo naplněné podobné jak ve W.: nebylo co dělat. Vyčkávali jsme. Nakonec, jakoby za odměnu, nastal den boje. Horníci v Porúří, navedení židy a spartakovci, začali stávkovat, stávka se rozrostla do povstání a nás poslali, abychom povstání potlačili. Spartakovci byli dost dobře vybaveni lehkými zbraněmi, bojovali statečně a v pouličních bojích byli mistři. Jejich zápas byl však beznadějný, my jsme měli děla a minomety, potlačili jsme je bez milosti, každý člověk s červenou páskou na rukávě byl okamžitě zastřelen.

řasto jsme mezi zajatými spartakovci objevili staré kamarády z Freikorpsu, svedené židovskou propagandou. Bylo to koncem dubna v Düsseldorfu, kdy jsem mezi dvanácti rudými dělníky, které jsem hlídal, našel jistého Henekela. Bojoval vedle mne u Thorensbergu a u Mitavy. Seděl mezi svými druhy opřený o zed', na hlavě měl zakrvácený obvaz a byl nápadně bledý. Nepromluvil jsem na něho a nemohl jsem zjistit, zda mě poznal. Poručík přijel na motocyklu, seskočil a očima přelétl skupinku zajatců, ale k nim se nepřiblížil. Dělníci seděli podél zdi, mlčky, strnule, ruce dlaněmi na kolenou. Jenom jejich oči byly živé. Byly upřeny na poručíka. Šel jsem za ním a požádal ho o rozkazy. Poručík sevřel mr: "Jako obvykle." Oznámil jsem mu, že je mezi nimi jeden bývalý voják z tažení na Balt. Zaklel mezi zuby a nařídil mně, abych mu ho ukázal. Něchtělo se mi ukazovat na Henekela prstem, proto jsem řekl: "Ten s obvazem na hlavě." Poručík se na něho podíval a přiškrkně vykřikl: "To je přece Henkel!" Potom zavrtěl hlavou a ryčhle dodal: "řkoda. Takový dobrý voják." Pak nastartoval motocykl, stroj zahřměl a poručík odjel. Dělníci ho sledovali očima. Když zmizel za rohem ulic, vstali. Bylo jasné, že pochopili.

Urnistili jsem dva muže do čela, po jednom na bocích a sám jsem skupinku uzavíral. Henkel šel v poslední řadě, sám, zrovna přede mnou. Na můj povel se dali na pochod. Pár metrů šli dělníci automaticky stejným krokem, ale pak jsem viděl, jak někteří skoro současně mění krok, rytmus pochodu byl ten tam a já jsem si uvědomil, že to udělali naschvál. Strážný na pravé straně se otočil a tázavě se na mě zadíval. Pokrčil jsem rameny. Usmál se, i on pokrčil rameny a otočil hlavu zpátky.

Henkel zůstal o něco pozadu. Nyní šel v mé úrovni a po mé pravici. Byl velice bledý a hleděl přímo před sebe. Potom jsem uslyšel, jak si někdo velice tiše prozpěvuje. Natočil jsem hlavu, Henkelovy rty se pohybovaly, trochu jsem se k němu přiblížil, vrhl na mne rychlý pohled, jeho rty se daly znovu do pohybu

a já jsem zaslechl: "Jsme poslední němečtí muži, kteří stojí tvář v tvář nepříteli." Cítil jsem, že mě pozoruje a o něco jsem odstoupil. Ušli jsme ještě několik metrů. Koutkem oka jsem viděl, jak Henkel nervózně zvedá tvář a neustále vyhlíží cosi vpravo před námi. Podíval jsem se tím směrem, ale nebylo tam nic, jenom ulička ústící do naší ulice. Henkel zůstal ještě víc pozadu, nyní byl vlastně až za mnou a pobroukával si tiše, ale tak, abych to slyšel: "Jsme poslední němečtí muži . . .", já jsem se nedokázal obrátit a nařídil mu, aby šel rychleji a aby mlčel. V tu chvíli po mé levici projela tramvaj s plechovými řinčením, automaticky jsem se za ní ohlédl a současně po pravici jsem slyšel zvuk utíkájících kroků. Obrátil jsem se. Henkel se dal na útěk a byl už skoro na rohu příčné uličky. Namířil jsem a stiskl. Dvakrát se otočil na místě a skácel se na záda. ř Vykřikl jsem: "Stát!", pochoduující skupinka se zastavila a já se rozběhl k Henkelovi. Jeho tělo se chvělo a upřeně mě pozoroval. Ze vzdálenosti ani ne jednoho metru jsem bez míření vystřelil na hlavu, ale kulka udeřila o chodník. Pár metrů přede mnou vyšla z domu žena: zůstala zkamenělá na prahu se zděšenými očima. Vystřelil jsem ještě dvakrát, ale chybil, jsem. Po krkii mi stékal pot, ruce se mi třáslly a Henkel na mě upřeně hleděl. Nakonec jsem přiložil ústí hlavně k jeho obvodu, zašeptal: "Odpusť, kamaráde" a stiskl spoušť. Zaslechl jsem pronikavý výkřik a ohlédl se. Žena si před očima držela ruce v černých rukavicích a křičela jako pomínutá. Po bojích v Porúří jsem se bil ještě v Horním Slezsku proti povstání Poláků, kteří se za tiché podpory Dohody pokoušeli odtrhnout od Německa území, které mu připadlo po plebiscitu. Freikorps vítězně vytlačoval sokoly a nová demarkační čára, stanovená Spojeneckou komisí, stvrdila postup našich jednotek. "Poslední němečtí muži" nebojovali zbytečně. Brzy potom jsme se však dozvěděli, že nás Německá republika vyhodila na dlažbu místo poděkování za to, že jsme 112 113

ní spartakovců a zachránili Německu dvě třetiny Horního Slezská. Freikorpsy byly rozpuštěny. Kdo neuposlechl, byl zatčen a hrozilo mu vězení: Vrátil jsem se do H., byl jsem demobilizován, dali mi moje civilní šaty a plášť strýce Franze. Šel jsem za paní Lipmanovou a pověděl jí o Schraderově smrti. Dlouho a dlouho vzlykala a tak mě zdržela, že jsem u ní přespál. V dalších dnech si však zvykla vcházet každou chvíli do mého pokoje a vykládat mi o Schraderovi. Když skončila, osušila si slzy, zůstala chvíli stát beze slova a potom se zničehonic rozesmála svým vrkavým smíchem a začala mě škádlit. Nejprve tvrdila, že je silnější než já a že mne dostane na lopatky. Protože jsem neprotestoval, uchopila mě kolem pasu, já jsem se snažil vyprostit, ale tiskla mě čím dál pevněji, váleli jsme se po zemi, místo dýchání začala chrčet, její prsy a stehna mi drtily tělo, odpuzovalo mě to a zároveň to bylo příjemné. Konečně se mi povedlo se jí zbavit, zvedla se, zrudlá a zpocená, změřila mě nepřijemným pohledem, řekla mi něco hrubého a někdy se dokonce pokusila mě bít. Okamžitě jsem se rozzuřil, vracel jsem jí úder, pověsila se na mne, dech se jí zrychlil, sípavě chrčela a všechno začalo znovu.

Jednou večer přinesla láhev kořalky a pivo. Sháněl jsem celý den práci, byl jsem nešťastný a unavený. Paní Lipmanová přinesla maso; mezi každým soustem mi nalévala pivo a kořalku a sama pila také. Když jsem dojedl, začala mluvit o Schraderovi, plakala a popíjela kořalku. Potom navrhla, že budeme zápasit, popadla mě kolem pasu a válela se se mnou po zemi. Nařídil jsem jí, aby odešla do svého pokoje. Jako bláznivá se dala do smíchu, ona je přece doma a ukáže mi, jestli jí já mohu poroučet. Pak začalo zápasení znovu. . . . Potom pila kořalku, dolévala mi, plakala, vyprávěla o zemřelém manželovi, o Schraderovi a o dalším podnájemníkově, který u ní bydlel předtím. Pořád jen opakovala, že s Německem je ko-

nec, se vším ostatním je konec, s náboženstvím je také konec, morálka je pryč a marka už nemá žádnou cenu. Byla to ona, tvrdila, kdo byl ke mně vždycky hodný, ale já, já jsem bez srdce, Schrader to říkal dobře, že jsem jako "chcípý slaneček", měl pravdu, já nemám rád nikoho, nic nemám rád a ona mě zítra určitě vyhodí. Potom, jako by jí měly vypadnout oči z důlků, se rozkřičela: "Ven! Ven!" Pak se na mě vrhla, pačala mě bít, fackovat, kousat. Znovu jsme se váleli o zemi a tiskla mě k sobě tak, že jsem lapal po dechu. Zatočila se mi hlava a měl jsem pocit, že s tou furií zápasím dlouhé hodiny, bylo to jako zlý sen, pomalu jsem ani nevěděl, kdo jsem a kde jsem. Nakonec mě popadl šílený vztek, vrhl jsem se na ni, moje úder jenom přšely a pak jsem se jí zmocnil. Na druhý den jsem se odplížil ještě za svítání z domu jako zloděj a naskočil jsem do vlaku, který jel směrem do M. 1922 V M. jsem byl postupně kopáčem, potom pomocným dělníkem v továrně, poslíčkem, kamelotem. V žádném z těch zaměstnání jsem však nepracoval dlouho a ve stále kratších intervalech jsem se vracel do velké rodiny německých nezaměstnaných. Spával jsem v noclehárnách, častokrát jsem musel dát svoje hodinky do zastavárny a poznal jsem, co je to hlad. Na jaře 1922 mě potkalo neuvěřitelné štěstí. Podařilo se mi sehnat práci nádení na stavbě mostu, který měl být podle odhadu ukončen za tři měsíce. Na tv tři měsíce jsem měl takřka jistotu, že neklesne-li příliš hodnota marky, budu jíst aspoň jednou denně. Napřed jsem vykládal vagóny s pískem. Byla to dost namáhavá práce, ale mezi dvěma lopatami mohl člověk aspoň vydechnout. Za dva dny mě bohužel přeložili k míchačce betonu a já jsem si od samého začátku 114 ! 11.5

ku kladl s úzkostí otázku, budu-li mít si u vydržet. Malý vozík nám přivážel písek a vyklápěl ho vzadu za strojem; ve čtveřici jsme museli krmit lopatami obrovský šroub, který vtahoval písek zároveň s cementem do míchačky. Míchačka se nelítostně otáčela, neustále jsme ji museli krmit, nesměli jsme ztratit ani sekundu, a hned jak bylo někde vidět kov šneku, začal mistr hulákat.

Měl jsem děsivý pocit, že jsem uvízl v ozubeném soukoli. Elektrický motor bzučel nad našimi hlavami a kamarád, který ho obsluhoval - jmenoval se Siebert -, bral po určitém intervalu pytel cementu, roztrhl jej a obsah vysypal do trychtýře míchačky. Okamžitě se kolem nás vznášel cementový poprašek, lepil se na nás a oslepoval oči. Přihazoval jsem bez přestání, bolelo mě v kříži, neustále se mně třáslы nohy a nemohl jsem chytit dech.

Mistr zapískal a někdo tlumeně řekl:

"Dvanáct pět. Ten darebák nás zase okradl o pět minut."

Odhodil jsem lopatu, dovrávorал jsem k hromadě písku a zhroutil se.

"Je ti něco, chlapče?" zeptal se Siebert. Nic."

" Vytáhl jsem z tašky oběd. Chléb namazaný trochou sádla. Začal jsem jíst. Měl jsem hlad, ale současně mě bolelo u srdce. Kolena se mi stále chvěla.

Siebert se posadil vedle mne. Byl dost vysoký a pěkně vyhublý, měl dlouhý špičatý nos, úzké rty a odstávající uši.

Siberte," ozval se kdosi, "budeš muset oznámit " ` mistrovi, že poledne je holt poledne. `

To víš, Citróně," odpověděl Siebert a zasmál se. ,

I když mluvili těsně vedle mne, připadaly mi jejich hlasy strašně vzdálené.

Ten darebák si vytáhne hodinky a řekne: je přes"

ně poledne, pánové`!"

Zvedl jsem oči. Slunce vycházející zpod mraku se všemi paprsky opřelo o míchačku. Rýsovala se několik kroků přede mnou. Byla nová, natřená jasnou čer

116

vení. Vedle na kolejích stal vozík. A před vozíkem na zemi lopaty zapíchnuté do písku. Na druhé straně míchačky se zvedal transportér, který přenášel čerstvý beton až na most. Nebylo mi dobře od srdce, v uších mně silně hučelo, díval jsem se na všechno kolem sebe jakoby nepřítomně, bez soustředění. A ukusoval jsem chléb. Náhle jsem pocítil jak ve mně , stoupá strach, sklopil jsem oči, bylo už pozdě, vozík, míchačka a lopaty se zmenšily, jako by to byly hračky, šly enou rychlostí se začaly ztrácet v prostoru; rozevřelo se závratné prázdno, přede mnou, za mnou, všude jen prázdno, a v té prázdnotě bylo jakési očerťávání, které hrozilo přerůst v něco strašlivějšího, v něco ještě strašnějšího než smrt.

řísí hlas mi udeřil do uší, uviděl jsem své ruce. Byly zkřížené jedna přes druhou, palec levé ruky hladil pravý palec po celé délce, prohlížel jsem si ho a začal jsem tiše počítat: "jedna, dvě, tři, čtyři . . .", až jakoby v křeči všechno zmizelo. Naproti sobě zprava jsem uviděl Siebertovo odstávající ucho a někdo říkával: Hrome! Víš, co ten darebák dělá? Vždycky před , polednem posunuje hodinky o pět minut zpátky. Proč mu nic neřekneš?"

Měl jsem pocit, že hlas prochází tlustou vrstvou cupaniny, byl to však hlas, rozuměl jsem tomu, co říkával, se zaujetím jsem naslouchal. "Jó, nemít tak ženu a nemocnou dceru!" Seděli kolem, pozoroval jsem je a usilovně jsem se snažil vzpomenout si na jejich jména. Siebert, "Cit- rón", Hugo a ten menší vedle něho, bledý a černovlasý, jak se jenom jmenuje? Udělalo se mi zle až na zvracení a natáhl jsem se jak široký tak dlouhý na zem. Potom jsem zaslechl čísi hlas:

"Jíst se musí, že?" To jistě." Poslouchal jsem je, snažil jsem se zachytit zvk jejich hlasů, měl jsem strach, že zmlknou. "Pánbů holt neměl udělat nám Němcům žaludky!" "A když je stvořil, tak měly být takové, aby žraly písek jako tahle prokletá mašina!" 117

Někdo se zasmál, zavřel jsem oči a napadlo mě: "Ten malý černý se jmenuje Edmund." Kolena se mi třásla.

„Je ti něco, brácho?"

Otevřel jsem oči. Nade mnou se skláněl dlouhý špičatý nos. Siebert. Byl to Siebert. S námahou jsem se usmál a slyšel jsem, jak mi na tváři praská škrálopovitý povlak potu a cementového prachu.

„Ani ne."

A ještě jsem dodal: "Děkuji."

„To nic nestojí," odpověděl Siebert.

Citrón se rozesmál. Znovu jsem zavřel oči, hvizd píšťalky proťal vzduch, uplynulo několik vteřin, byl jsem obklopen čímsi blým a ucítil jsem, že mnou někdo zatřásl.

„Jde se," řekl mně Siebert.

S potácením jsem se zvedl, uchopil lopatu a řekl jsem tlumeným hlasem: "Nechápu, co se to děje. Dřív jsem býval silný.

Ale co!" řekl Citrón, "to není síla, to je polívka."

Jak dlouho jsi už bez práce, Měsíc."

„Vždyt jsem ti říkal, polívka! Podívej se na tu mrchu mašinu: Když jí nedáš žrádlo, tak není k ničemu, přestane fungovat. Ale co ta, člověče! O tu se starají! Ji krmí! Ta je stojí prachy!"

Siebert levou rukou spustil motor, stroj zavrčel, velikánský šnek u našich nohou se začal pomalu otáčet. Citrón tam hodil lopatu písku.

"Tady máš!" řekl s nenávisť, "nažer se!" "Taky máš, mrcho!" přidal se Edmund. "Tady!" opakoval Citrón, "jen žer! Žer!" Nažer se a chcipl!" vykřikl Edmund.

Lopaty s pískem dopadaly prudce jako liják. Opakoval jsem si: "Jmenuje se Edmond". A najednou bylo ticho. Podíval jsem se na Citróna. Rukou si mnul čelo a mávl proti zemi. ť"

Ale co!" řekl žlučovitě. "To my pochcípáme, jo "

Jako by se mi z rukou vytratila síla. Při každém na

118

brání lopaty jsem se zapotácel. Přede mnou se udělalo černé prázdno, nic jsem neslyšel a úzkostlivě jsem čekal, budou-li pokračovat v hovoru.

„Hugo!" ozval se Citrón.

Bylo to stejné, jako když se přiloží jehla na gramofonovou desku. Naslouchal jsem a nechtěl jsem se toho hlasu pustit.

"Kolik stojí taková míchačka?" Hugo si odplivl.

"Já ji nekupuju."

"Dva tisíce marek!" vykřikl Siebert a roztrhl pytel plný cementu.

"A my?" zeptal se Citrón, "jakou cenu máme my. , ý, `

Bylo ticho. Ale bylo to skutečné ticho? Opravdu nemluvili?

Dvacet feniků." "

Počítáš to dobře?" zeptal se Edmund. "

Citrón vztekle mrštil lopatkou do písku. , Zkrátka a dobře . . ."

„Co zkrátka a dobře?"

"Ľlověk, ten přijde hodně lacino."

Tiše jsem si opakoval: "Člověk, ten přijde hodně lacino," a pak jsem znenadání přestal slyšet.

Zabodl jsem lopatu, zajela do písku, násada mi vypadla z rukou, zhroutil jsem se na zem, hlavu zvrácenou dozadu, a slunce se zatmělo.

Někdo řekl: "Vstávej, krucinál!"

Otevřel jsem oči, všechno bylo rozmazané a přede mnou tančila Citrónova žlutá a uvadlá tvář.

"Mistr jde! Vstávej!" Jiný hlas dodal: Vyrází tě."

Přihazovali písek jako šílení. Pozoroval jsem je, ale neměl jsem sílu se pohnout.

„Nevadí," řekl Siebert a zvedl levou ruku. ,

Motor přestal vrčet a Citrón si sedl vedle mne. Zaskřípal pod ním šterk a já jsem viděl ve výši svého ob

119

ličeje jako v mlze černé a lesklé mistrovy holínky. Co se stalo?"

" "Porucha," od ověděl mu Siebert. p

Edmund si přisedl a pošeptal mi: "Obrat' se k mistrovi zády. Jsi bílý jako stěna."

"Zase?" "Vadný kontakt."

"Rychle, člověče! Rychle!" "Za pár minut."

Potom bylo ticho, písek znovu zaskřípal a Hugo řekl šeptem:

"Na shledanou, darebáku."

Na " řekl Siebert, , spolkní to." ,

Hrdlem mi protékala kořalka. V hrdle jsem cítil kořalku.

"Sieberte," ozval se Hugo, "mně se udělalo taky špatně."

"Nažer se písku." Povedlo se mi postavit se. "Je to lepší?" ptal se Citrón. Naznačil jsem, že ano.

"To byla klika, že jsme měli tu poruchu," řekl jsem.

Všichni se rozesmáli jako blázni, díval jsem se na ně, z jednoho na druhého, a nic jsem nechápal. "Mladej!" křičel

Citrón, "ty jsi ještě větší pitomec než mistr!"

Zíral jsem na Sieberta. "Tos udělal ty?"

Citrón se obrátil k Siebertovi a opakoval posměšně:

"Tos udělal ty?"

Ozval se ještě větší smích. Siebert se usmál úzkými rty a pokynul hlavou.

Řekl jsem:

"To nebylo správné."

Smích ustal. Hugo, Edmund a Citrón na mě zírali. Citrón řekl s potlačovanou zlostí:

"A kdybych ti dal lopatou přes hubu, to by bylo správné?"

120

Z tebe se vyklubal pěkný ptáček," přidal se Ed- " mund. Chvilí bylo ticho a Siebert řekl: ,Nechte ho. Má pravdu. Kdyby u nás byly věci pořádku, nemuselo by se to dělat." v , Ten tvůj pořádek," odsekl Citrón, "víš, co si , s ním můžeš?" Siebert se při pohledu na mě rozesmál. "Už je to opravené?" "Tak honem," řekl Citrón vztekle, "honem! Nesmí- me ztratit ani minutu. Pan šéf by byl škodnej!" "Chlapče, už je ti dobře?" ptal se Siebert a ne- spouštěl ze mne oči. Přítakal jsem. Levou rukou spustil motor, ten za- bral a šnek u našich nohou se začal zvolna, ale neza- držitelně otáčet.

V následujících dnech se začalyt moje záchvaty opakovat čím dal častěji. Přece však došlo při nich k podstatné změně. Předměty zůstávaly tím, čím byly předtím. Už tu nebylo ono prázdno, ale pouze očekávání. Když člověk poslouchá celý orchestr a ozve se buben, je v tom zřetelném a temném úderu něco tajemného, hrozivého, slavnostxumo. A právě takové jsem měl pocity. Pro mě byl den plný úderů na buben. Ohlašovalo se cosi strašlivého, svíralo se mi hrdlo, čekal jsem, očekával jsem se šílenou úzkostí cosi, co nepřicházelo. Údery bubnu mizely, měl jsem dojem, jako bych se probouzel z těžkého snu, a najednou se mi zdálo, jako by svět už nebyl skutečný. Věci za mými zády se změnily, všechny měly masku. Rozhlížel jsem se kolem sebe; plný nedůvěry a strachu.

, Slunce, které mi svítilo na lopatu, ihalo. Lhal písek

lhala červená míchačka. A za každou z těch lží byl skryt jakýsi krutý smysl. Všechno se proti mně spiklo. Snášelo se tíživé ticho. Pozoroval jsem své kamarády, jejich rty se pohybovaly, neslyšel jsem jediné slovíčko, ale pochopil jsem, že pohybují rty beze slov schválně, abych uvěřil, že jsem se zbláznil. Měl jsem

121

sto chutí na ně vykřiknout: "Prokoukl jsem vás, darebáci!" Otevřel jsem ústa a najednou mi do ucha promluvil jakýsi hlas, tupý a úsečný, byl to hlas mého otce.

Osm hodin denně jsem házel lopatou. Házel jsem i v noci ve spánku. Často se mi zdálo, že neházím dost rychle, objevoval se bílý a zářící kov závitů, mistr začal řvát a já jsem se probouzel celý propocený, ruce svíraly neviditelnou násadu lopaty. Někdy jsem si opakoval: "Vidíš, čím ses teď stal? Lopatou! Stal ses lopatou!"

Občas jsem přemýšlel o tom, že by mi jako nezaměstnanému stačilo to málo jídla, co mám teď. Musel jsem však pro to málo pracovat bohužel osm hodin denně, práce mně ubírala na síle a měl jsem čím dál větší chuť k jídlu. A tak jsem celý den přihazoval v naději, že utiším svůj hlad, ale nic nepomáhalo, hlad se zvětšoval.

Uběhlo několik dnů a já jsem se rozhodl, že se zabiju. Chtěl jsem počkat až do soboty, protože jsem si musel vypůjčit na jídlo od Sieberta na konto příští výplaty a před smrtí jsem chtěl svůj dluh splatit.

Přišla sobota a já jsem poplatil dluhy. Pokud se hodně uskrovním, zbylo mi jídla na tři dny. Rozhodl jsem se, že utratím všechno najednou, abych se aspoň naposledy před smrtí do sytosti najedl. Jel jsem tramvají a ještě předtím, než jsem vešel do svého pokoje, koupil jsem si slaninu, chléb a balíček cigaret.

Vystoupil jsem do pátého patra, otevřel dveře a uvědomil si, že je jaro. Sluneční paprsky vnikaly dovnitř zešikma otevřeným oknem a já jsem se vlastně poprvé za měsíc rozhlédl po svém pokojíku: na dřevěném rámu slavník, stůl z obyčejného dřeva, umývadlo, skříň. Stěny byly začernalé špínou. Umyl jsem je, ale vůbec to nepomohlo. Bylo by to chtělo oškrabat. Zkusil jsem to, ale neměl jsem dost sil, abych mohl pokračovat.

Položil jsem balíček na stůl, místnost zametl, vyšel na chodbu ke společnému vodovodu pro vodu, vrátil

jsem se a umyl si ruce i obličej. Pak jsem šel znovu ven vylít špinavou vodu a když jsem se vrátil rozpáral

jsem ve slamru'ku asi deseticentimetrovou díru, strčil tam ruku a vytáhl svůj revolver. Odmotal jsem

hadry, v nichž byl mauser zabalen, zkontroloval zásobník, odjistil a položil zbraň na stůl. Přisunul jsem stůl k oknu, aby na mě svítilo sluníčko, a posadil se. Nakrájel jsem chléb a osm dost tenkých krajíců a na

každý jsem položil tlustší plátek slaniny. Pustil jsem se do jídla pomalu, systematicky. Přitom jsem se díval na krajíčky se slaninou, byly seřazeny na stole a pokaždé, když jsem si vzal další, spočítal jsem zbývající. Slunce mi svítilo na ruce a na tváři jsem cítil jeho teplo. Byl jsem jenom v košili, na nic jsem nemyslel a byl jsem šťastný,

že jím. Když jsem dojedl, smetl jsem drobky se stolu a hodil je do prázdné plechovky od zavařeniny, kterou jsem používal jako nádobu na odpadky. Potom jsem si umyl ruce. Neměl jsem mýdlo, proto jsem si je dlouho třel v domnění, že z nich smyju mastnotu. Šeptal jsem si: "Tak hezky jsi namastil lopatu, a teď ji chceš

rozbit." Nevím ani proč, ale bylo mi to k smíchu. Osušil jsem si ruce o starou roztrhanou košili, visela na hřebíku místo ručníku. Potom jsem se vrátil ke stolu, zapálil si cigaretu a lehl jsem si pod okno. Břidlicové střechy se ve slunci leskly. Vdechl jsem kouř, část opět vydechl a lačně jsem vychutnával vůni cigaretového dýmu.

Napřímil jsem se, vstal jsem a pojednou jsem cítil, že nohy pod mnou jsou pevné a silné, a náhle jsem sám sebe viděl ve filinu: stál jsem u okna, kouřil a pozoroval přitom střechy. Až dokouřím, vezmu revolver, přiložím ho ke spánku a rázem bude po všem. Ozvalo se klepání na dveře, dvakrát za sebou. Podíval jsem se na revolver na stole, ale dřív než jsem ho stačil schovat, dveře se otevřely: byl to Siebert. ! Stanul na prahu a nepatrným pohybem ruky mi pokynul na pozdrav. Udělal jsem rychle několik kroků a postavil se před stůl.

Siebert se zeptal:

122 123

„Neruším?“ ,
"Ne." „Přišel jsem jen na chvíli.“
Neodpovídal jsem, chvíli počkal, pak zavřel za sebou dveře a vešel do pokoje.
"Tvá bytná se nějak moc divila, když jsem se k tebe vyptával."
„Nikdo za mnou nechodí." ,
Tak proto!" "
Usmál se, špičatý nos se mu protáhl a zdálo se, že mu uši odstávají víc než jindy. Popošel, přelétl očima po pokoji a zašklebil se. Potom se rychle podíval na mě a přistoupil k oknu.
Obešel jsem stůl a znovu se postavil před Sieberta. Zastrčil ruce do kapes a prohlížel si střechy.
"Máš tu aspoň trochu vzduchu." "
To ano." "
Siebert byl o hodně větší než já, sahal jsem mu tak po bradu.
„V zimě tu bude asi dost chladno, co?“ ,
"To nevím. Bydlím tu teprve dva měsíce."
Obrátil se na patách a stál nyní čelem ke mně. Podíval se mi přes hlavu a jeho úsměv okamžitě zmizel. "Co se děje?"
ozval se.
Pohnul jsem se, ale Siebert mě jemně odstrčil dlaní a uchopil revolver. Okamžitě jsem ho upozornil: "Pozor. Je nabitý."
Přejel po mně očima, obrátil zbraň a prohlédl si zásobník. Pak se na mě upřeně zahleděl:
"Je odjištěný." Bylo ticho.
"Ty máš ve zvyku nechávat na stole nabitý revolver?" pokračoval.
Neodpověděl jsem. Odložil zbraň a posadil se na stůl. Sedl jsem si také.
"Přišel jsem na chvíli za tebou, protože mi tu cosi nejde do hlavy."
Mlčel jsem. Po chvíli se zeptal:
"Proč jsi mi chtěl zaplatit dluh najednou?" "Nemám dluhy rád."
"Stačilo zaplatit půlku. A zbytek příští týden. Vždyť jsem ti řekl že na to nespěchám."
"Nerad odkládám placení dluhů." Podíval se na mne.
"Tak je to," řekl s úsměvem. "Nerad čekáš s placením dluhů a teď máš peníze na jídlo na tři dny a týden jich má sedm, vážený."
Neodpovídal jsem. Podíval se na stůl, náhle zvedl obočí a sevřel rty.
"S cigaretami to dělá dva dny."
Vzal balíček cigaret, pozorně si je prohlížel a hvízdal:
"A že si nic neodpíráš."
Mlčel jsem a on dodal sarkasticky:
"Možná že ti poslal peníze tvůj poručík?" Odvrátil jsem hlavu a s pohledem doprázdna řekl jsem stručně a rychle: "Po tom všem ti nic není."
„Jistě, vážený pane, nic mi do toho není."
Otočil jsem se k němu tváří. Upřeně mě pozoroval: "Jistě, nic mi po tom není. Za každou cenu chceš zaplatit vše, co jsi mi dlužný? Nic mi po tom není: Máš jídlo na tři dny: nic mi po tom není. Koupíš si cigarety pro milionáře: nic mi po tom není. Na stole máš nabitý revolver: po tom mi také nic není!"
Nespouštěl ze mne oči. Odvrátil jsem hlavu, jeho pohled jsem však na sobě cítil dál. Připadalo mi to, jako by se na mě díval otec. S rukama pod židlí jsem tiskl jedno koleno ke druhému a úzkostlivě jsem čekal, až se mi začnou třást.
Následovalo dlouhé ticho. S potlačeným vztekem a s důrazem na každé hláске Siebert řekl:
"Chceš se zabít."
S velikou námahou se mi podařilo odpovědět: To je moje věc."
"Vyskočil, uchopil mě oběma rukama za košili, zvedl mě ze židle a začal mnou lomcovat:
"Ty prevíte!" sykl mezi zuby, "ty se chceš zabít!" Probodával mě očima, odvrátil jsem hlavu, začal se třást a tišiel jsem opakoval:
„To je moje věc.“ ,
125
124

"Ne!" křičel a nepřestával mnou cloumat, "to není tvoje věc, prevíte! A co Německo?"

Se sklopenou hlavou jsem odpověděl: "S Německem je konec."

Cítil jsem, jak Siebertovy prsty pustily mou košili a tušil jsem, co bude následovat. Zvedl jsem pravici, ale příliš pozdě. Jeho ruka mě vši silou praštila do tváře. Úder byl tak silný, že jsem se až zapotácel, levičkou mě zachytil za košili a znovu mě udeřil do tváře. Pak mě odstrčil a já jsem se sesul na židli.

Tváře mi žhnuly, hlava se mi točila a ptal jsem se sám sebe, jestli nemám vstát a vrhnout se na Sieberta. Zůstal jsem bez hnutí, uplynula celá vteřina. Stál přede mnou a mne zaplavil šťastný pocit naprosté tuposti.

Siebert se na mě díval, oči mu jiskřily a uviděl jsem, jak se mu na skráních rychle pohybují svaly. "Prevíte!" zařval.

Vsunul ruce do kapes, začal přecházet pokojem a křičel z plných plic: "Ne a ne! Ne!" Pak na mě upřel své planoucí oči:

"To ři'káš ty!" křičel. "Ty, bývalý freikorps!" Obrátil se tak vztekle, že jsem dostal strach, aby se na mne nevrhl.

"Uvědom si jednou provždycky! S Německem není konec. Jenom nějaká židovská mrcha mňuje tvrdit, že je s ním konec.

Válka pokračuje, rozumíš! Pokračuje i po té sviňárně s versailleským diktátem!"

A znovu začal přecházet po pokoji jako šílený. "Krucinál!" vykřikl, "to je přece jasné!"

Hledal slova, svaly na čelistech se mu nepřestávaly pohybovat, zaťal pěsti a zničehonic se rozkřikl: "Je to jasné! Jasně!"

"Tady máš," řekl a vytáhl z kapsy noviny. "Nejsem řečník, ale tady to máš černé na bílém."

Strčil mi noviny až pod nos.

"Německo zaťlat! Pěkně si to vymysleli. Vezmou nám všechno naše uhlí. Pěkně si to vymysleli. Jen se podívej, tady to je černé na bílém. Chtějí Německo zničit!"

pak se znovu rozeřval: "revíte, se chceš zabít!" "A ť, p Pravou rukou vzal noviny a udeřil mě jimi přes tvář. "Tady čti!" křičel. "ťti, a pěkně nahlas!" Třesoucím se ukazováčkem označil článek a já

jsem začal číst: "Ne, Německo není poraženo . . ." Vstaň, chlape jeden!" křičel Siebert. "Vstaň, když

mluvíš o Německu!" Vstal jsem.

"Německo není poraženo. Německo zvítězí. Válka neskončila. Má nyní pouze jinou formu. Armáda byla redukována na nulu, Freikorpsy rozpuštěny. Ale každý Němec, ať nosí uniformu nebo ne, se musí dál považovat za vojáka. Víc než dřív musí v sobě pěstovat odvahu, nezlomnou vůli. Komu neleží na srdci osud vlasti, ten je zrádcem. Kdo nevěří v budoucnost, dezertuje před nepřítelem. Povinností každého německého muže, ať stojí kdekoli, je bojovat a zemřít pro národ a pro německou krev!"

"Krucifix!" hromoval Siebert, "člověk by řekl, že to psali pro tebe!" Zdrčeně jsem zíral na noviny. Byla to pravda: psali to pro mne.

"Jasně!" pokračoval Siebert. "Jsi voják! Jsi stále ještě voják! Záleží snad na uniformě? Jsi voják!" Srdce mi začalo v hrudi prudce bušit a já jsem stál, nehybný, přibitý na místě. Siebert mě se zájmem pozoroval, pak se usmál, ve tváři se mu objevila radost, objal mě kolem ramen, mnou projela horká vlna až do morku kostí a on vykřikl jako pomatený: "Je to jasné!" Ztišil jsem hlas: "Nech mě chvíli!" "Pro pána jána!"

ozval se, "snad se nechystáš om- dlít?" Počkej.", " Posadil jsem se, sevřel hlavu rukama a řekl: , Sieberte, já se stydím."

126 127

Cítil jsem, že mnou proběhla příjemná vlna úlevy. „Neříkej,“ odpověděl mi Siebert s rozpaky. Obrátil se ke mně zády, vzal si cigaretu, zapálil ji a postavil se k oknu, dost dlouho pak bylo ticho. Vzpřímil jsem se, sedl si za stůl a třesoucí rukou jsem zvedl noviny. Hledal jsem jejich titul: byl to yódkischer Beobachter. Karikatura z první strany mě praštila do očí: „Mezinárodní žid rdousí Německo.“ S určitou roztržitostí jsem se zadíval do židovy tváře, a najednou, jako bych dostal ránu mezi oči, jsem tu tvář poznal. Poznal jsem ty vypoulené oči, ty beztvářé líc, ty nenáviděné odporné rysy. Kdysi jsem je často pozoroval na rytině, kterou otec přišpendlil na dveře od záchodu. V hlavě se mi náhle zcela vyjasnilo. Pochopil jsem vše: to byl on. Můj dětský instinkt mě nemýlil. Bylo to správné, že jsem ho tak nenáviděl. Jediná chyba byla v tom, že jsem uvěřil velebníkům, že je to neviditelný fantóm, nad nímž jde zvítězit jenom modlitbami, lamentováním s povinnou vírou. Nyní jsem však pochopil, že je až příliš skutečný, až příliš živý a že se s ním setkáváme na ulici. Ten dábel nebyl žádný dábel. Byl to žid. Zvedl jsem se a začal se třást po celém těle. Cigareta mne pálila v prstech. Zahodil jsem ji. Potom jsem zastrčil rozklepané ruce do kapes, postavil se k oknu a začal zhluboka dýchat. Cítil jsem Siebertovu paži vedle své a jeho síla se přelévávala do mě. Siebert byl opřený oběma rukama o okenní rám. Nepodíval se na mě, nehýbal se. Slunce po mé pravici zapadalo do záplavy krve. Otočil jsem se, vzal pistoli a namířil před sebe přímo na slunce. „Dobrá zbraň,“ řekl Siebert a jeho hlas byl něžný, i rezervovaný.

Odpověděl jsem mu potichu: „Ano, ano,“ a položil mauser zpět na stůl. Jeho pažba mi těžkla v dlani důvěrně známým dotekem. Byl hmatatelný a skutečný, jeho váha mi pronikala paží a já jsem si opakoval: „Jsem voják. Záleží snad na uniformě? Jsem voják!“

128

Protože druhý den byla neděle, musel jsem čekat až do pondělka, abych mohl po práci zajít na úřad pro občanské záležitosti. Za přepážkou se bavil úředník s bradkou a v brýlích s kovovou obroučkou s nějakým bělovlasým mužem. Počkal jsem, až skončili, a pak jsem řekl: „Jsem tu dobře, prosím, ohledně změny v matrice?“ Úředník v brýlích se zeptal, aniž se na mne podíval: „O co vám jde?“ „Chci vystoupit z církve.“ Oba muži zvedli naráz oči. Po chvíli se muž v brýlích obrátil ke svému kolegovi a nepatrně zakroutil hlavou. Pak na mne znovu pohlédl: „Jaké vyznání jste měl uvedené v matrice?“ „Katolické.“ „A teď už nejste katolík?“ „Ne.“ „Do které církve se chcete přehlásit?“ „Do žádné.“ Úředník se zahleděl na bělovlasého kolegu a zakroutil hlavou. „Proč jste to neohlásil při posledním sčítání?“ „Nebyl jsem tu.“ „Proč?“ „Byl jsem v Kuronsku ve Freikorpsu.“ Muž se stříbrnými vlasy uchopil pravítko a lehounce si začal plácát do dlaně levé ruky. Úředník začal vysvětlovat: „Je to zcela proti předpisům. Měl jste udělat prohlášení dřív. To je vaše chyba.“ „Ve Freikorpsu se sčítání nedělalo.“ Úředník zakroutil rozmrzele hlavou: „Ohlásím to. Je to však zcela nepřipustné. Sčítání lidu platilo pro všechny. Nebyli z něho vyjmuti ani pánové z Freikorpsu.“ Po chvíli ticha jsem se ozval: „Zúčastnil jsem se sčítání v šestnáctém roce.“ Matrikář na mne pohlédl a za brylemi se mu zaještil křilo.

129

"Tak vidíte, a proč jste tenkrát uvedl, že jste katolík?"

„To za mě uvedli rodiče.“

"Kolik vám bylo?" "Šestnáct." Podíval se na mě.

"Je vám tedy dvaadvacet."

Povzdychl si, obrátil se ke svému kolegovi a oba zavrtěli hlavou.

"A teď," pokračoval úředník, "teď už nejste katolík?"

"Ne." Posunul si brýle na čelo. „Proč?"

Zdálo se mi, že touto otázkou zašel dál, než si mohl dovolit, a proto jsem rychle a věcně prohlásil: „Změnil jsem filozofické názory."

Matrikář se znovu podíval na bělovlasého kolegu a procedil mezi zuby: „Změnil filozofické názory!" Jeho kolega povytáhl obočí pootevřel ústa a pohnul hlavou zprava doleva. Matrikář se ke mně obrátil:

"Pak musíte počkat s vystoupením z církve až do příštího sčítání."

"Nechce se mi čekat dva roky." Proč?"

„Neodpovídal jsem, proto pokračoval ve zřejmé snaze rozhovor ukončit:

„Vždyť to tak nespěchá."

Uvědomil jsem si, že musím své naléhání nějak úředně zdůvodnit a prohlásil jsem:

"Nevím, proč bych měl celé dva roky platit církevní daň když už nevyznávám žádné náboženství." Úředník se vzpřímil na židli, podíval se na kolegu

a v očích mu znovu zajiskřilo:

„Jistě, jistě, vážený pane, nebudete platit celé dva roky církevní daň, ale předpis určuje jasně . . ." Odmlčel se a namířil proti mně ukazovákem: "Budete platit náhradní daň a ta je vyšší než církevní."

Odpověděl jsem:

To mně nevadí."

Matrikářovy brýle se zaleskly, rozevřel rty a zahledl se na svého kolegu. Potom se předklonil, otevřel zásuvku, vytáhl tři formuláře a položil je, přesněji řečeno hodil je na přepážku.

Vzal jsem listiny a pečlivě je vyplnil. Když jsem skončil, podal jsem papíry úředníkovi. Přelétl je pohledem, zarazil se, pak se ušklíbl a přečetl nahlas:

"Bez vyznání, ale věřící. Je to správné?" "Ano."

Zašilhal po svém kolegovi.

"To mají být vaše . . . nové filozofické názory?" „Ovšem."

„V pořádku," odpověděl mi a složil formuláře. KSvnutím hlavy jsem se rozloučil. Ani se neuráčil věnovat tomu pozornost. Upíral oči na svého kolegu. Otočil jsem se a zamířil k východu. Ještě jsem zaslechl, jak za mými zády šeptá: „Zase ta nová havěť."

Na ulici jsem si z kapsy vytáhl VölkischerBeobachter a znovu jsem si přečetl adresu. Bylo to dost daleko, ale na jízdu tramvají nebylo ani pomyšlení.

Šel jsem asi tři čtvrti hodiny.. Byl jsem unavený. Včera jsem musel zůstat bez jídla. V poledne mi dal Siebert půlku své přesnídávky a půjčil mi pár marek. Když jsem odcházel ze stavby, koupil jsem si kus chleba. Ale hlad se už začal ozývat a v nohou jsem cítil slabost.

Sekretariát strany byl v prvním poschodí. Zazvonil jsem, pootevřely se dveře a v nich stál černovlasý mladík. Měl jasný, pevný pohled.

Přejete si?" "

"Chtěl bych vstoupit do strany."

Dveře zůstávaly stále jen pootevřené. Za zády černovlasého mladíka jsem zahlédl dalšího mládence, stál u okna. Slunce rýsovalo kolem jeho hlavy nazrzlou zář. Trvalo to několik vteřin, potom se rusovlasý mladík otočil, kývl prstem a řekl:

"V pořádku."

Teprve nyní se dveře otevřely úplně a já vešel dovnitř. Dívalo se na mne deset mladých mužů v hně

130 131

dých košilích. Ten černovlasý mne vzal pod paži a řekl mi velice vlídně a zdvořile:

"Pojďte dál prosím."

Zavedl mě k malému stolku; sedl jsem si a začal vyplňovat formulář, který mi podali. Když jsem byl hotov, předal jsem přihlášku černovlasému mladíkovi. Vzal si formulář a proklíčkoval s ním mezi stoly na opačný konec místnosti. Ť jeho pohybech byla rychlost a půvab. Došel až k šedě natřeným dveřím a zmizel.

Rozhlédl jsem se kolem sebe. Místnost byla velká a světlá. S regály, malými stolky a s dvěma psacími stroji se na první pohled podobala jakémukoli obchodní kanceláři. Atmosférou to však nebyla kancelář.

Všichni mladí muži měli hnědé košile, řemen s páskem přes rameno a holínky. Kouřili a bavili se. Jeden z nich četl noviny. Ostatní nedělali nic mimořádného, a přece jsem měl dojem, že jsou čímsi zaujati. Zdálo se mi, že čekají.

Vstal jsem. V místnosti jako by pojednou zavládlo napětí. Podíval jsem se na mladíky v hnědých košilích. Nezdálo se, že by si mě někdo z nich nějak všiml, přesto jsem měl dojem, že jim neunikl jediný můj pohyb. Přistoupil jsem k oknu opřel čelo o sklo a na okamžik jsem v žaludku ucítil ,krutou prázdnotu. „Je hezky, co?“

Ohlédl jsem se, rusovlasý mladík stál vedle mne, tak těsně, že se mě dotýkal paží. Jeho široký úsměv byl srdečný, ale oči měl vážné a ve střehu. Odpověděl jsem: "Je" a díval se do ulice. Pode mnou na chodm ku se procházel hubený mladík v hnědé košili a s tváří rozseknutou jizvou. Nevšiml jsem si ho když jsem vstupoval do sekretariátu. Na protějším chodníku se zastavil dva mladíci před výkladní skříní. Chvillemi se nenápadně ohlédl po svém kamarádovi. Najednou se mi sevřel žaludek a v hlavě jsem cítil prázdno. Napadlo mě, že by se mi ulevilo, kdybych si sedl, odstoupil jsem od okna. Znovu se ve vzduchu objevilo ono napětí. Podíval jsem se na mládence, na jednoho po druhém. Žádný z nich mě nepozoroval.

Neměl jsem ani čas si sednout. Šedé dveře v zadní části místnosti se prudce rozlétly, vyšel z nich černovlasý mladík, rychlým a ladným pohybem ustoupil stranou a ve dveřích jsem spatřil asi čtyřicetiletého muže. Byl malý, obtloustlý, mrtvičnatý. Mladíci srazili podpatky a zvedli pravou ruku. Tloušťák jim odpověděl zvednutím pravice, pak ji spustil k boku, zůstal bez hnutí na prahu a měřil si mě přísným a pátravým pohledem, jako by hledal v paměti, zda mě už někdy neviděl. Jeho mohutná hrud' napínala hnědou košili, vlasy měl ostříhané nakrátko a oči se ztrácely pod napuchlými víčky. Popošel ke mně. Těžkými, skoro vrávoravým krokem. Když byl asi na dva metry přede mnou, oddělili se od skupiny dva mladíci a beze slova se postavili vedle mě. "Freddie," ozval se čtyřicátník. Černovlasý mladík srazil podpatky. "Ano, pane obersturmführere." "Dotazník." Freddie mu podal formulář. Obersturmführer po něm chňapl svou obrovskou prackou a ukázal na něm ukazováčkem druhé ruky. „Lang?“ Postavil jsem se do pozoru: „Ano, pane obersturmführere.“ Jeho jako buřtík krátký prst, na konci trochu hrnatý, přešel po řádcích formuláře. Pak muž zvedl hlavu a podíval se na mne. Oteklá víčka propouštěla jeho oči jen úzkou štěrbinou. Budil dojem těžkopádného a ospalého člověka. "Kde pracujete?" "Na staveništi Lingenfelser." „Je někdo z vašich spolupracovníků na stavbě ve straně?" "Jeden asi ano." "Nejste si tím jist?" "Ne. Ale čte yólkischer Beobachter." "Jeho jméno?" "Siebert."

132 133

Obersturmführer se obrátil k Freddimu. Neotočil krk, ale celou horní část těla, jako by měl krk přikovaný k ramenům. Ověř si to."

Freddie se posadil za stůl a začal se probírat v kartotéce. Obersturmführer položil znovu svůj tlustý prst na formulář.

"Turecko?" "Ano, pane obersturmführere." "S kým?"

"S rytmistrem Güntherem." Freddie se zvedl:

"Siebert je ve straně."

Tlustý ukazovák přeskočil několik řádek. "No vida! Freikorps!"

To už nevypadal ani v nejmenším ospale. "S kým?"

"Nadporučík Rossbach."

Obersturmführer se usmál, jeho oči v úzkých štěrbinách zasvítily a labužnický vysunul ret:

"Pobaltí? Porúří? Horní Slezsko?" "

"Všude." "Dobrá!" ,

Poklepal mi na rameno. Oba mladí muži stojící vedle mne odstoupili a šli si sednout. Obersturmführer se celým tělem obrátil k Freddiemu.

"Vystav mu prozatímní legitimaci."

Šterbiny jeho oči se zúžily. Znovu vypadal jako ospalý.

"Nejdřív budete čekatelem SA. Potom, až to uznáme za správné, složíte přísahu fiihrerovi a budete přijat do SA. Máte peníze na zaplacení uniformy?" "Bohužel nemám."

"Jak to?"

"Ještě před týdnem jsem byl bez zaměstnání." Obersturmführer se celým tělem obrátil k oknu. "Otto!"

Rusovlasý mladík se otočil, s nepatrným kulháním přiběhl a srazil podpatky. Jeho hubenou, pihovatou tvář protínal úsměv.

Dáš mu uniformu po Heinrichovi." , Otto se přestal usmívat, tvář mu rychle zvažněla, zesmutněla: "Heinrichova uniforma mu bude moc veliká." Obersturmführer pokrčil rameny. , Tak si ji zkrátí." V místnosti zavládlo ticho. Obersturmführer přelétl očima mladíky a řekl důrazně: "Příslušník Freikorpsu má právo nosit Heinrichovu uniformu." Freddie mi předával zavřenou legitimaci. Otevřel ji, letmo se do ní mrkl, znovu ji zaklapl a podal mi ji. "Máš rozkaz zůstat prozatím na stavbě. Byl jsem šťastný, když jsem si uvědomil, že mi tyká. "Nech tu Ottovi svou adresu. Přinese ti Heinrichovu uniformu." ::: Obersturmführer se otočil a pak, jako by si na něco vzpomněl, znovu se ke mně obrátil. "Příslušník Freikorpsu má určitě zbraň." "Revolver mauser." "Kam jsi ho schoval?" i "Do slamm'ku." Pokrčil mohutnými rameny.

Dětský nápad." Otočil se celým tělem k naší skupince, přimhouřil oči a řekl: Před Schupo nic ve slammíku neschováš." Mladíci se rozesmáli, on však zůstal odměřený. Když se přestali smát pokračoval: "Otto ti ukáže, jak ho schovat." Freddie do mne dlouhl: "Na Ottu se můžeš spolehnout. Svůj revolver schoval tak dobře, že ho teď sám nemůže najít." Mladíci se rozesmáli a tentokrát se s nimi smál i obersturmführer. Pak chytl Freddieho svou tlustou paží za zátylek, několikrát ho přehnul dopředu a opakoval přitom francouzsky: i "Petite canaille! Petite canaille!")) Rošťáku.

134 135

Freddie se mu začal vykrucovat, ale nějak moc se ani nesnažil vyklouznout z jeho sevření.

"Petite canaille! Petite canaille!" křičel obersturmführer a obličej mu zbrunátněl.

Nakonec do Freddieho strčil, ten vletěl Ottovi do náruče s takovou silou, že Otto málem upadl. Mladíci se znovu hlučně rozchechtali.

"Pozor!" vykřikl obersturmführer.

Všichni strnuli. Obersturmführer mi položil ruku na rameno a s vážnou tváří řekl:

"Čekateli SA!"

Chvilí bylo ticho a já jsem se ještě víc vypjal v pozoru.

"Führer od tebe očekává naprostou oddanost!" Odpověděl jsem:

"Rozumím, pane obersturmführere!" Obersturmführer mě pustil, ustoupil o krok, jeho pravice vyletěla a vykřikl mocným hlasem:

"Heil Hitler!"

Mládenci ztuhli s pažemi nataženými dopředu. Potom vykřikli sborem chraptivým a hlasitým vyřazením každé slabiky:

"Heil Hitler!"

V prsou se mi rozlehla silná ozvěna jejich hlasů. Prostoupil mě pocit naprostého uklidnění. Našel jsem svou cestu.

Rýsovala se přede mnou, přímá a jasná. Čekala na mě povinnost, měl jí být zaplněn každý okamžik mého života.

Plynuly týdny, plynuly měsíce, a i když jsem musel u míchačky těžce pracovat, i když padla marka a já měl hlad, cítil jsem se šťastný. Večer co večer když jsem opustil stavbu, spěchal jsem převléct se do uniformy, šel na velitelství našeho oddílu SA a můj skutečný život začínal.

Rvačky s komunisty neustávaly. Rozbíjeli jsme jejich schůze a oni zase znemožňovali naše. Útočili jsme na jejich místnosti a oni na oplátku brali útokem naše. Nebylo jediného týdne, aby nedošlo k bit

ce. I když jsme byli v zásadě beze zbraní, my i oni, přece jenom tu a tam ve zmatku padl výstřel z revol- veru. Heinrich,

nosil jsem jeho uniformu, byl zabit výstřelem rovnou do srdce a já jsem musel na své hnědé košili zašít dvě dírky po

kulkách. Jedenáctý leden se stal pro bojovníky strany rozho- dujícím dnem. Vláda presidenta Poincarého dala ob- sadit

Porúří. Poslali tam "jenom misi inženýrů" - misi s doprovodem 60 000 vojáků - jejich posláni btlo však - jak řekli -

"výhradně mírové" - ten výraz se pak u nás velice ujal. V celém Německu vzplálo pobouření jako pochodeň. Führer

neustále prohlašoval, že se Spojenci nespokojí s versailleským diktátem a že dříve nebo později budou chtít dát Ně-

mecku konečnou ránu z milosti. Vývoj událostí mu dával za pravdu, množily se přihlášky do strany za je- diný měsíc

dosáhly nečekané výše a finanční ,krach, do něhož se naše země řítila, jenom zvětšil nebývalý růst hnutí.

Obersturmführer často se smíchem opa- koval, že když se na věci podíváme zblízka, měla by strana postavit prezidentu

Poicarému pomník. Brzy jsme se doslechli, že francouzští okupanti mu- seli v Porúří čelit daleko méně pasívnímu

odporu, než o jakém mluvil kancléř Cuno. Sabotáže náklad- ních vlaků odvážejících německé uhlí do Francie byly

organizovány v širokém měřítku. Mosty vyletěly do povětří, lokomotivy se vykolejovaly, byly ničeny vv- hybky. Ve

srovnání s těmito akcemi a s nebezpečím, které s sebou přinášely, ztrácely naše takřka denní rvačky s komunisty svůj

lesk. Věděli jsme, že se stra- na souběžně s ostatními vlasteneckými organizacemi podílí na německém odporu v Porúří,

a tři z nás, Sie- bert, Otto a já, jsme hned v prvních dnech požádali, abychom byli vysláni do francouzského

okupovaného pásma s tajnými úkoly. Místo odpovědi jsme dostali rozkaz: Potřebují nás v M. a v M. musíme také

zůstat. Znovu, stejně jako ve Freikorpsu ve W., se mi zdálo, že trčím v klidné posádce, zatímco za mne bojují druzí.

Moje netrpělivost ještě zesílila, když jsem se dozvě-

137

děl, že hodně kamarádů a velitelů z Freikorpsu se v hnutí odporu vyznamenalo, především poručík Leo Albert Schlageter.

Pro bývalého příslušníka Freikorpsu znělo Schlageterovo jméno přímo magicky. Byl to přece hrdina z Rigy. Jeho odvaha neznala hranic, bil se všude tam, kde se dalo bojovat. V Horním Slezsku ho třikrát obklíčily polské oddíly a třikrát se mu podařilo uniknout. Dozvěděli jsme se, že se rozbíjení výhybek v Porúří vy smíval, protože to považoval za příliš snadné, a ničil železniční mosty přímo před nosem francouzských stráží, které je hlídaly. Vše vykonával, jak sám ironicky říkal, jako "výhradně mírové poslání".

Strašlivá zpráva z 23. května nás málem omráčila. Když vyhodil do povětří most na trati z Duisburgu do Diisseldorfu, Francouzi Schlagetera dopadli a zastřelili. Po několika dnech mi oznámila skupinka vlastenců, která pracovala ve spojení se stranou a sdružovala bývalé příslušníky Rossbachova oddílu, že Schlagetera Francouzům udal učitel Walter Kadow a že jsem byl ještě s dvěma kamarády určen, abych ho zlikvidoval.

Rozsudek byl vykonán v lese u P. Utloukli jsme Kadowa klacky a tělo zahrabali. Brzy nato ho však našla policie, nás zatkli a postavili před soud. Byli jsme odsouzeni, já i moji kamarádi, na deset let do vězení.

Trest jsem si odpýkával ve vězení v D. Strava zde byla špatná, ale zažil jsem i horší časy, když jsem byl nezaměstnaný, a díky balíčků, které mi posílala strana, jsem se mohl najíst skoro do sytosti. V práci - většinou jsme šli na stroji vojenské uniformy jsem se nadřel mnohem méně než při všem, co jsem dělal do té doby. Kromě toho jsme šli v celách a pro mne znamenalo velkou úlevu, že jsem mohl pracovat sám.

V hodinách rozcvičky jsem někdy zaslechl, jak si moji spoluvězni šeptem stěžují na dozorce, myslím si

však, že byli až moc zaujatí, protože já sám jsem s dozorcí vycházel výborně. Nepovažoval jsem to za žádnou zvláštní zásluhu: byl jsem zdvořilý a poslušný, o nic jsem nežádal a vždycky jsem okamžitě vykonal vše, co ode mne chtěli. V dotazníku, který jsem vyplňoval při příchodu do vězení, jsem uvedl, že jsem "bez vyznání, ale věřící". Proto mě velice překvapilo, když jsem dostal návštěvu protestantského pastora. Napřed projevil politování, že jsem přestal chodit do kostela a že se nemodlím. Potom se zajímal, v jaké víře jsem byl vychován, a zdálo se, že se poněkud upokojil, když jsem mu řekl, že v katolické. Potom se mě zeptal, jestli bych nechtěl číst bibli. Řekl jsem, že ano. Dal mi jeden výstisk a odešel. Asi tak po měsíci zašramotil v zámku klíč a ve dveřích se objevil pastor. Samozřejmě že jsem okamžitě vstal. Zeptal se, zda jsem už začal se čtením a jak mě četba zaujala. Odpověděl jsem mu, že ano. Potom mi položil otázku, jestli nelituji svého činu. Vysvětlil jsem mu, že nemám čeho litovat, protože Kadow byl zrádce a my jsme ho popravili z lásky k vlasti. Upozornil mne, že jenom stát má právo vykonávat popravy. Mlčel jsem, byl jsem totiž přesvědčen, že tam, kde jsem, by nebylo dobré vysvětlovat mu, co si myslím o Výmarské republice. On však moje mlčení pochopil, pokýval smutně hlavou, několika slovy se pomodlil a odešel. Nelhal jsem, když jsem pastorovi řekl, že mě četba bible zaujala: ve všem mi potvrdila názory, které do mě otec, rytmistr Giinther a strana vtlačovali o židech. Byli to lidé, kteří nehnuli ani prstem, aniž z toho měli prospěch, kteří nepřestali užívat nejnepoctivějších lstí a kteří ve svém normálním životě projevovali odpornou chlípnost. A skutečně, s pocitem nechuti jsem četl ta místa, kde se psalo, často i nejsyrovějšími výrazy, o souložích a krvesmilstvech. Ve třetím roce vězení nastala v mém životě mimořádná událost: dostal jsem dopis. Celý rozechvělý jsem roztrhl obálku. Byl podepsán doktorem Voglem a stálo tam:

13g 139

"Můj drahý Rudolfe,

i když se ve skutečnosti mohu pokládat za zproštěna všech závazků vůči tobě, následkem tvého odsouzení'hodného činu, vzhledem k památce Tvého otce považuji za svou povinnost neponechat Tě hanbě, která se teď stala Tvým osudem, zapomenout na urážky a podat ti pomocnou ruku.

Uplynuly tři roky ode dne kdy Všemohoucí dopustil, aby na Tebe dopadla jeho ruka, abys dál nemohl zneužívat své svobody k páchání zla. Tyto tři roky, tím jsem si jist, měly na Tebe blahodárný vliv. Pronásledovaly tě výčitky svědomí. Na Tvá bedra dopadla tíha Tvé viny.

O tvé vině nic nevím. Zajistil sis, abych se nic nedozvěděl, tím, že jsi se mnou přerušil jakýkoliv styk. Ale v duchu vidím, a ne beze smutku, jaký to byl asi život, když Tě nakonec přivedl až k vraždě, jaký krutý příklad zahálky a bezuzdné smyslnosti Ti asi poskytl. Vždycky je to chtíč, i ten nejnižší chtíč, který svádí mladého člověka z obtížné cesty povinnosti a kázně.

Ted' však, můj milý Rudolfe, dopadl na tebe nemilosrdný trest. Je spravedlivý, a Ty to víš. Bůh však ve svém nekonečném milosrdenství je připraven ti odpustit.

Už není ovšem možné do písmene splnit posvátnou vůli umírajícího a Tvoje provinění znemožňuje, aby Ti někdy byla dána milost vykonávat vznešený úřad, v němž si Tě Tvůj otec přál vidět. Jsou však povolání skromnější, kde bys mohl pohřbit své provinění a která od Tebe nevyžadují nic víc než srdce naplněné lítostí a nezlomnou vůli sloužit Bohu. Tam je nyní Tvoje spása a Tvůj otec, kterýt Tě pozoruje z výše nebes, by nerozhodl jinak.

Pokud Ti lítost otevřela oči, v což doufám, pokud jsi ochoten sklonit se před svou pýchou a odvrátit se od zmatku a neuspořádanosti svého života, mohl bych pravděpodobně v rámci svých možností docílit snížení Tvého trestu. Mám několik vlivných přátel a právě jsem se dozvěděl, že se rodičům mladého W., Tvého spoluviníka, podařilo před několika měsíci do

140

sáhnout jeho omilostnění. Byl by to pro Tebe šťastný precedent, o nějž se budu moci jistě opřít, pokud budu mít pochopitelně jistotu, že trest zlomil Tvé zatvrzelé srdce a přivedl Tě kajícího a poslušného do naší náruče.

Tvoje teta ani Tvé sestry mě nepověřily žádným vzkazem pro Tebe. Chápeš, že tyto nanejvýš spořádané ženy nechtějí mít nic společného s trestancem. Je jim však známo, že Ti píšu, a nepřestávají se modlit, aby do Tvého srdce sestoupila lítost. A to Ti přeji z celé své duše i já.

Doktor Vogel."

Po třech měsících ode dne, kdy jsem dostal tento dopis, se otevřely dveře mé cely, vešel vrchní dozorce v doprovodu dalšího dozorce, rozhlédl se kolem a vysokým hlasem křikl: "K řediteli! Rychle!" Udělal mi místo, abych mohl projít kolem něho, dozorce zavřel dveře a vrchní dozorce křičel: "Rychle, člověče! Rychle!" Přidal jsem do kroku, procházeli jsme chodbami bez konce a nohy se pode mnou chvěly. Vrchní dozorce byl kdysi děsloužícím poddůstojníkem. Kráčet vojenským krokem, držel se zpřímá a měl důkladně navoskovaný bílý vilémovský knír. Byl o dobrou hlavu větší než já a na jeho jediný krok jsem já musel udělat dva. Nepatrně zpomalil a potíchu mi řekl: "Máš strach, dragoune?" Odpověděl jsem: "Ne, pane vrchní dozorce." Udělali jsme ještě několik kroků a já jsem měl pocit, že se na mě dívá. Potom tiše pokračoval: "Nemusíš se ničeho bát. Neprovedl jsi nic špatného. Kdybys něco udělal, musel bych o tom vědět." Šeptl jsem: "Děkuji, pane vrchní dozorce." Potom zpomalil krok ještě víc a dodal: "Podívej se, dragoune. Dávej dobrý pozor na to, co řekneš panu ředitelovi. Je to velice moudrý pán ale . . ." A znovu ztišil hlas: . . . Je trochu . . ." Zvedl pravou ruku do výše pasu, a střídavě obrátil dlaň vzhůru a k zemi. "A ještě . . ." pokračoval "je trochu . . ." i'ukl si ukazováčkem do čela a mrkl na mě.

141

6

Bylo ticho. Opět zpomalil krok a řekl tentokrát již hlasitěji: Tak dávej pozor a hled odpovídat, jak se sluší." Podíval jsem se na něj. Mrkl na mne ještě jednou a pokračoval: "U něho totiž, rozuměj, nikdo nikdy neví, jak má odpovídat." Díval jsem se mu do očí. Pokynul hlavou, zatvářil se jako zkušený chytrák zastavil se a položil mi ruku na paži: "Dám ti příklad. Ty si třeba můžeš myslet, žeš řekl nějakou volovinu. A to se zrovna pleteš. On je spokojen." Ještě dodal: "A zase naopak." Pokračovali jsme v chůzi a on si dlouze zatahl za knír a řekl: "Dávej proto dobrý pozor, co budeš odpovídat, dragoune!" Dloubl mne lehce do ramene a já mu řekl: "Mockrát vám děkuji, pane vrchní dozorce." Ještě jsme prošli další dlouhou chodbou, potom dlaždice vystřídala vzorně vyleštěná dubová podlaha, prošli jsme dvojími dveřmi a zaslechl jsem klapot psacího stroje. Vrchní dozorce vykročil napřed, utáhl si blůzu, zaklepal na červeně natřené dveře, vešel dovnitř, postavil se do pozoru a jasným hlasem oznámil: "Pane řediteli, je zde vězeň Lang!" Neznámý hlas mu odpověděl: "Ať vstoupí!" Vrchní dozorce mne postrčil před sebe. Místnost byla velmi světlá a prudký jas bělostných stěn mě oslepil.

Za okamžik jsem uviděl ředitele. Stál u velkého okna, v ruce držel zelenou knihu. Byl pomenší, hubený, velmi bledý, měl vysoké čelo a za zlatými brylemi ostrý pronikavý pohled.

Podíval se na mne a řekl: "Lang?" a ve tváři mu to nervózně škublo.

Vrchní dozorce mě lehce tlačil dlaní do zad. Potom tlak ustal. Stál jsem asi metr od psacího stolu, vrchní dozorce po mé pravici. Stěna za stolem byla obložena knihami od podlahy až po strop.

"Tak, tak!" řekl ředitel ostrým a pronikavým hlasem.

Pak z místa, kde stál, hodil zelenou knihu na stůl. Ale minul. Kniha zasáhla roh stolu a sletěla na podlahu. Vrchní dozorce se pohnul, jako by ji chtěl zvednout.

142

"Stát!" okřikl ho ředitel. Oči, nos, čelo, ústa, to vše se v ředitelově tváři pohybovalo. Neuvěřitelně rychle namířil ukazovák na vrchního dozorce a řekl: "Já jsem ji nechal spadnout. Je tedy na mně, abych ji zvedl. Jasně?" "Ano, pane řediteli," odpověděl vrchní dozorce. Ředitel rychle přiskočil ke stolu, zvedl knihu a položil ji vedle popelníku jen napůl plného vykouřených cigaret. Pak nadzvedl pravé rameno, obrátil se ke mně zády a začal s neuvěřitelnou rychlostí poskakovat po místnosti: "Tak to je tedy Lang!" řekl. Nastalo ticho a vrchní dozorce vykřikl podle mého soudu naprosto zbytečně: "Ano, pane řediteli!" "Langu," ozval se za mými zády ředitel, "stěžuje si na vás pan doktor Vogel." Slyšel jsem, jak za mnou tlouče pravítkem do čehosi měkkého. "Stěžuje si, že jste neodpověděl na jeho dopis. Poslal nám jeho kopii!" Polkl jsem a prohlásil: "Pane řediteli, doktor Vogel už není mým poúčnickem, protože jsem plnoletý." Stál přede mnou s napřaženým pravítkem a poškleboval se: "To má být důvod, proč jste neodpovídal na jeho dopis?" "Ne, pane řediteli. Mám jiný důvod. Nechci totiž udělat to, co po mně chce."

"Pokud dobře rozumím (udeřil pravítkem o stůl) dopisu, který vám poslal doktor Vogel (další úder opěradlo křesla), a troufám si říci, že zajímavému (úder pravítkem do dlaně), přál si váš otec, abyste se stal knězem?" "Ano, pane řediteli." "A proč?" "Slíbil to Panně Marii při mém narození." Následoval proud úderů pravítkem, celá kaskáda ostrých "Ach" a ředitel začal znovu poskakovat.

143

"Vy jste nesouhlasil?" "Ne, pane řediteli." Znovu za mými zády: "Řekl jste to svému otci?"
"Otec se neptal, co si o tom myslím." Úder pravítkem do kliky u okna. "Ach! Ach!"
, A přede mnou: "Proto jste prohlásil, že jste bez vyznání?" "Ne pane řediteli."
"Jaký byl váš skutečný důvod?"
"Byl jsem přesvědčen, že můj zpovědník vyrazil zpovědní tajemství."
Zásah pravítkem do stolu úšklebek, nadskočení: "Komu je - podle vaší domněnky - (rána pravítkem do hřbetu knihy) vyrazil?"
"Mému otci." Za mými zády:
"A byla to pravda?"
"Ne, pane řediteli. Nebyla to pravda, ale to jsem zjistil až později."
Stále mně za zády:
"A víru jste už nenašel?" Ne, pane řediteli."
Pravítko bubnovalo o dřevo. Ostré "Ach. Ach!" a znovu hlasitý výkřik:
Zajímavé!" Silný úder pravítkem o dřevěný předmět za mými zády.
"Vrchní dozorce!" "Ano, pane řediteli?" "Zajímavé
"Ano, pane řediteli!" Přede mnou:
Četl jsem v dopise doktora Vogla . . ."
Konečky prstů zvedl kopii a s odporem ve tváři ji drží co nejdál od sebe:
" . . . že vynaloží veškeré úsilí, aby pro vás dosáhl milost (úder pravítkem do dopisu), když přijmete jeho návrh. Myslíte si, že by toho dosáhl?"
"Zajisté, pane řediteli. Doktor Vogel je velmi vzdělaný a má hodně . . .
Usmál se, udeřil pravítkem o dopis a nadskočil: "Ano? Pan doktor Vogel je vzdělaný? A v čem je pan doktor Vogel tak velmi vzdělaný?"
"Vlékařství, pane řediteli." "Ták!"
Za mnou:
"To vás nikdy nenapadlo, že byste se mohl doktoru Vogelovi jen tak na oko podřídil, a pak, až byste byl omilostněn, jednat znovu jako svobodný občan?"
Ne pane řediteli to mě nenaadlo." , p p "A co si o tom myslíte teď?" "Neudělám to."
"Ach! Ach!"
Přede mnou, jeden konec pravítka na stole, o druhý konec opřený oběma rukama:
"Proč?" Mlčel jsem dosti dlouho, až vrchní dozorce mne napomenul: "Odpovězte přece panu řediteli!" Ten zvedl pravítko a rychle poznamenal: "Nespěchejte na něj!" Uplynulo ještě pár vteřin ticha a pak jsem řekl: "To nevím."
Ředitel se ušklíbl, našpulil rty, podíval se zuřivým pohledem na vrchního dozorce, uhodil pravítkem o bronzovou sošku na psacím stole a potom začal opět s neobvyklou rychlostí poskakovat kolem mne.
"Znáte kromě doktora Vogla ještě někoho, kdo by mohl něco podniknout, abyste byl amnestován?" "Ne, pane řediteli."
Za mými zády:
"Pochopte, ve vašem případě by amnestie mohla znamenat prominutí poloviny trestu. Odseděl byste si jedním pět let místo deseti."
"To jsem nevěděl, pane řediteli."
"Teď, když to už víte, nechcete odpovědět na dopis doktora Vogla?"
"Ne, pane řediteli."
"To si tedy raději odsedíte ještě dalších pět let, než abyste se na oko podřídil doktoru Voglovi?"
144 145

"Ano, pane řediteli." "Proč?"

"Oklamal bych ho."

Stál přede mnou, vážný, s pravítkem na mě namířeným, pronika v pohled upřený do mých očí: "Považujete doktora Vogla za přítele?"

"Ne, pane řediteli."

"Máte k němu nějaký vztah? Vážíte si ho?" "Rozhodně ne, pane řediteli."

A ještě jsem dodal: "Ovšem je velmi vzdělaný." "To je něco jiného."

A pak:

"Langu, je dovoleno zabít nepřítele vlasti?" "Jistě, pane řediteli."

"A lhát mu?"

"To také, pane řediteli."

"Použít nejhanebnějších úskoků?" "Jistě, pane řediteli."

"Vidíte, a proti doktoru Voglovi úskok odmítáte!" "Neodmítám, pane řediteli."

"Jak to?"

"To není totéž!"

"V čem to není totéž?" Zamyslel jsem se a odpověděl:

, Protože se jedná jenom o mne."

Vydechl. "Ach! Ach!" ostře a vítězoslavně, oči za zlatými brýlemi jiskřily, hodil pravítko na stůl, založil si ruce v bok a zdálo se, že je naprosto spokojený.

"Langu," řekl, "vy jste nebezpečný člověk." Vrchní dozorce se obrátil a přísně na mě pohlédl. "A víte, proč jste nebezpečný člověk?"

"Nevím, pane řediteli." Protože jste čestný."

Zlaté brýle zajiskřily a ředitel pokračoval:

"Všichni čestní lidé jsou nebezpeční. Jenom darebáci jsou neškodní. A víte proč, vrchní dozorce?" "Ne, pane řediteli."

"Chtěl byste to vědět, vrchní dozorce?" "Gajisté bych to rád věděl, pane řediteli."

"Protože darebáci jednají jen z osobního zájmu, to je nízké." Posadil se, opřel se rukama o opěradla křesla a znovu se zatřásl jako naprosto spokojený člověk. "Langu," pokračovat, "jsem rád, že dopis vzdělané- ho doktora Vogla (zvedl jej konečk-ťt prsta) obrátil mou pozornost k vašemu případu. Je sotva pravděpo- dobné, že by doktor Vogel (úsměv) nyní něco podni- kl ve váš prospěch. Ale já právě naopak . . . Vstal a rychle poskočil až k řadám knih, jednu z nich si namátkou vzal a řekl, obrácený ke mně zá- dy: "Mohu při'kladně vzhledem k vašemu dobrému chování požádat o snížení vašeho trestu." Otočil se, mrštný jak opice, namířil na mne pravít- kem jako při šermu, oči se mu zaleskly a nečekaně ostře tykřikl: "A já to udělám!" Vrátil knihu na místo, přiskočil až k psacímu stolu, sedl si, zvedl oči a najednou se zatvářil, jako by se di- vil, že nás vidí před sebou. Netrpělivě pokynul ru- kou: , ,Odvést vězně." Na nic nečekal a rozkřikl se: "Rychle, rychle, rychle!" "Hni sebou!" ozřTal se vrchní dozorce. Vyšli, vlastně yřběhli jsme ven. Ředitel dodržel slovo, musel jsem však na výsledek čekat ještě celé dva roky. V roce 1)29 jsem se dozvě- děl, že mi byl trest snížen na polovinu, opustil jsem věznici skoro na den přesně pět let potom, co jsem do ní vešel. Iřibral jsem hodně na váze a civilní oblek mi byl opět malý. Byl jsem však rád, že je už skoro léto a dost teplo, takže nemusím nosit plášř strýce Franze. Kromě toho, co jsem si ve vězení našetřil, mi dali cestovní příkaz k jízdě do M. Ve vlaku jsem se přisti- hl, že myslím na svou celu a že na ni myslím s jistou lítostí, i když se to snad zdá divné. Stál jsem v chod- bičce, díval se z okna, kolem mne ubWaly lány obilí,

146 147

lehce se vlnily na slunci a já jsem si opakoval: "Jsem svobodný." Zvláštní pocit, a zvláštní bylo i to vědomí, že za svou svobodu nakonec vděčím doktoru Voglovi.

Po chvíli jsem si šel sednout. Prázdné ruce mi nečinně visely, minuty plynuly jedna za druhou a já jsem neměl nikoho, kdo by mi nařídil co mám dělat nudil jsem se. Vrátil jsem se zpátky do chodbičky a vyhlížel z okna. Lány obilí byly krásné. Větr je lehce čeřil ve slunci jako vlny na jezeře.

Ve věznici jsem vyfasoval pět cigaret, ale nic čím bych je mohl zapálit. Vrátil jsem se do svého kupé, požádal spolucestujícího o oheň a vyšel na chodbičku. Cigareta byla bez chuti, a když jsem několikrát vdechl kouř, spustil jsem okénko a odhodil ji nejdál, jak jsem dokázal. Větr ji srazil zpět na stěnu vagónu a snop jisker se rozletěl do všech stran. Potom jsem zavřel okénko a znovu se díval na dozrávající obilí. Později se objevily louky, celkem dobře udržované, ale nebylo vidět ani jediného koně.

V tom okamžiku jsem pomyslel na svou stranu a cítil jsem, že jsem šťastný.

1)29

Strana rozhodla, že mne pošle na nějaký čas "na čerstvý vzduch", a našla mi zaměstnání v hřebčinci plukovníka barona von Jeseritz, kterému patřilo rozlehlé panství v Pomořanech.

Nová práce mne velice zaujala. Koně byli krásní a dobře udržovaní, zařízení zmodernizované a plukovník baron von Jeseritz - říkalo se mu stále "Pan oberst", i když už nebyl v aktivní službě - vyžadoval železnou kázeň. Byl vysoký, hubený, jeho tvář působila

la 'ako z dělané kůže naskládané do množství záhybů a měl nádherně dlouhou čelist, která připomínala, dost podivně, koňskou hlavu. Podkoní mu za zády ři

148

kali "ocelová huba" a já jsem nikdy nevěděl, jestli je to hřůti té jeho čelisti nebo očím. Na těch nebylo při zběžném pohledu nic zvláštního. Ale když se na vás von Jeseritz náhle upřeně podíval, jako by někdo ne- čekaně rozsvítil.

Nikdo nevydržel jejich zář. Sloužil jsem u něho již třetí měsíc, ale ještě mě ani jednou neoslovil, takže jsem se domníval, že mě vůbec nezná, protože do práce mě přijímal jeho správ- ce. Jednou odpoledne, byl jsem sám, opravoval jsem ohradu jednoho z výběhů, zaslechl jsem za sebou charakteristický krok jeho koně, ozvalo se zamlask- nutí a z ničeho nic přede mnou stála klisna, vysoká, ušlechtilá, se svaly lehce se rýsujícími pod černou sr- stí. "Langu!" Vyskočil jsem a při prudkém pohybu, jak jsem se stavěl do pozoru, vztyčila klisna uši. Von Jeseritz ji pohladil a řekl, spíše jakoby pro sebe, protože se na mne nedíval: "Mám v Marienthalu malý statek . . . Je opuště- ný.. Odmlčel se a já čekal. "Mýšlel jsem si," řekl s nepřítomným výrazem, jako by opravdu myslel nahlas, "že bych tam mohl možná umístit několik koní, kdyby byla tamější půda ještě schopná je uživit." Sklonil konec jezdeckého bičíku klisně mezi uši a jemně ji pohladil.

"Za života mého otce tam bývali koně. Ale nikdo tam nikdy nechtěl zůstat . . . Je to hrozná díra. Všude kolem voda.

Stavení jsou v ubohém stavu. A půda ta- ky. Všechno by to chtělo začít úplně od začátku, pů- da by se musela znovu obdělávat . . ." Zvedl konec bičíku a upřel na mě onen nesnesitel- uý pohled svých modrých očí. "Rozumíš?" Ano, pane oberst." Potom změnil směr pohledu a mně se ulevilo. "Myslel jsem na tebe." Poškrábal se koncem bičíku za uchem a řekl stro- ze: 14)

"Za těchto podmínek: pro začátek ti přidělím dva chlapy a ty se pokusíš dát všechno do pořádku. Plat budeš dostávat stejný jako teď. Když to dokážeš, usadíš se tam a já ti pošlu pár koní. Zároveň dostaneš prase, nějaké slepice a osivo. Je tam orná půda. Vše, co vyzískáš z polí, prasat, drůbeže i z obou lesů, co patří k hospodářství, bude tvoje. Honitba také. Ale zapamatuj si: jakmile se usadíš, neuvidíš už ani feník Slyšíš? Ani feník!"

Švihl bičíkem, znova se na mě upřeně podíval a vztekle @křikl:

"Ani feník!" Odpověděl jsem: Ano, pane oberst."

Po chvíli ticha již klidný, pokračoval:

"Neříkej ano! Vezmi si koně a jed si to prohlédnout. Až to všechno uvidíš, pak mi tept'vé řekneš ,ano`."

"Okamžitě, pane oberst?"

„Hned. A vyříd Georgovi, aby ti dal vysoké boty. Budeš je potřebovat."

Trhl uzdou a odklusal. Vrátil jsem se do čeledníku a řekl Georgovi, že mě von Jeseritz posílá do Marien thalu. Georg se na mě podíval, několikrát zakroutl hlavou. Pak pronesl tajemně:

Tak to budeš ty?"

7asmál se, viděl jsem mezery mezi jeho zuby a rázem mi připadal starší.

"To je ale liška podšitá, ten náš starý. Vsadil na dobrou kobylu!"

Šel pro holínky, pozoroval mě, jak si je zkouším, a pomalu řekl:

"Moc se předem neraduj. Je to příšerná díra. A neříkej, že souhlasíš, když si budeš myslet, že to nepůjde."

Poděkoval jsem mu, přidělil mi koně a já odjel. Z hřebčince do Marienthalu bylo deset kilometrů. Nebe bylo bez mráček, a i když bylo teprve zříř, profukoval pořádně ostrý vítr.

Ve vsi jsem si dal ukázat cestu ke statku a jel jsem

150

ještě tři až čtyři kilometry po neuvěřitelně blátivé cestě, místy zarostlé vřesem. Nikde ani stavení, ani kousíček zorané půdy. Všechno bylo divoké, neudr- žované. Cesta končila před úplně prohnílou dřevě- nou ohradou. Seskočil jsem z koně a přivázal ho k to- polu. Ačkoli už celý týden nepršelo, zem tu byla nasáklá vodou jako houba. Po několika krocích jsem uviděl dům. Střecha byla částečně propadlá, nikde ani dveře, ani okenice a mezi uvolněnými dlaždicemi prorůstala tráva. Všechno jsem si prohlédl a pak jsem zašel do stáje: střecha jakžtakž držela, ale jedna zeď byla sesutá. Georg mi dal plánec s pozemky a já jsem si je beze spěchu prošel. ťlístu lesa bylo jen zvlhlé, řídké mlází. Kromě čiriví na topení a možnosti za- střílet si to neby- lo k užítu. Cestou jsem poznal, která pole byla kdysi orná: byla to chudá a písečná piida. Bť-1 tu ještě menší borový hájek a já jsem ke své radosti napočítal asi sto pěkně vzrostlých' borovic a zhruba stejný po- čet mladých stromků. Dál potom začínaly louky. Bylo jich dohromady pět, oddělených od sebe žitým plo- tem nebo dřevěnou ohradou. Tři louky byly porostlé rákosím. Zbývající dvě položené podJ blátivou pěši- nou byly celé rozbahnělé. Nedalo se na ně vstoupit ani v holínkách. Šel jsem pěšinou dál a po čitrt hodi- ně jsem se dostal až k rybníku a pochopil jsem, co se tu vlastně stalo: vodu v rybníce zřejmě kdysi zadržo- vala hráz, tu však protrhla povodeň. Voda zaplavila dvě nejniže položené louky a prosakovala do ostat- ních, ale mnohem pomaleji, protože jí v tom bránil mírně ztřlněný terén. Svlékl jsem se a vlezl do rybníka. Voda byla ledová. Nabral jsem zhluboka dech a ponořil se pod vodu. Za chvíli jsem hráz nahmatl. Vvstoupil jsem .na ni a vo- da mi sahala asi po kolena. Nohou jsem nahmatl směr hráze a postupoval jsem opatrně a pomalu ku- předu. Voda byla černá a bahnitá a já jsem dával po- zor, až ztratím půdu pod nohama v místě, kde je hráz protržená. Skutečně, nedošel jsem ani do půlky r5ťb- níka, když jsem lytl nucen plavat, abych po třech, čty-

151

řech metrech dál našel její druhou část. Vystoupil jsem na ni a došel až ke břehu. Další trhlina tu už nebyla. Vylezl jsem z vody a rozběhl se kolem rybníka na opačný konec pro šaty. Drkotat jsem zuby a mockrát jsem se zabořil až po kotníky do bahna. Běh na vzduchu mě trochu osušil, takže když jsem se oblékal, nebyl jsem už moc mokrá. Sedl jsem si kousek od rybníka na veliký balvan slunce se už sklánělo k obzoru; třásl jsem se, byl jsem unavený a dostal jsem hlad. Z kapsy jsem vyndal svačinu, pustil se pomalu do jídla a prohlížel si přitom rybník. Byl obrostlý hustým rákosem a za ním na západní straně, se najednou vynořil černý mrak a zakryl slunce. Rázem byla tma ze země vystupoval vlhký pach hniloby a všechno bylo hrozně smutné . . . Pak se mrakem prodral sluneční paprsek, dotkl se černé hladiny a dole na lukách se začala hromadit bílá mlha. Kámen, na němž jsem seděl, byl napůl zabořený do bahna, všechno kolem mě studené a slizké, takže jsem si připadal jako ztracený v moři bahna.

Po návratu na statek vzal Georg mého koně za uzdu a řekl:

, Starý na tebe čeká v kanceláři. Pospěš si."

Ještě se na mě podíval a dodal šeptem: "Tak co? Co tomu říkáš? Tam tak žít v zimě, co . . .?"

V kanceláři praskala v krbu veliká hořící polena a před krbem seděl, nebo spíše polehával v nízkém křesle von Jeseritz s dlouhou dýmku v ruce, hubená stehna na samém kraji křesla a dlouhé nohy ve vysokých botách natažené před sebe. Otcčil hlavu podíval se na mě těma svýma modrýma očima a křikl: ,Tak co?"

, Postavil jsem se do pozoru: Ano."

Vstal, pořádně se rozkročil a já jsem byl pojednou pln úžasu: až doposud jsem ho vždycky viděl jenom na koni.

"Rozmyslel sis to pořádně?" "Samozřejmě, pane oberst."

Začal přecházet místností a bafal z dýmky. "Myslíš, že se ti to podaří?" začal rozvázně. "Samozřejmě, pane oberst, když dokážu opravit

hráz. Má asi čtyřmetrovou trhlinu."

Zarazil se na místě a upřeně na mě pohlédl. "Odkud víš, že je čtyřmetrová?"

"Vlezl jsem do vody."

"A jiná trhlina tam není?" "Ne, pane oberst."

Znovu začal přecházet po kanceláři. "Je to tedy lepší, než jsem si myslel."

Zastavil se a poškrábal se koncem dýmky za uchem.

"Tak tys byl teda ve vodě?" "Ano, pane oberst."

Podíval se na mě spokojeně. "Jsi první, koho to napadlo!" Sedl si a natáhl nohy před sebe. "A co dál?"

"Bylo by třeba, pane oberst, odvodnit obě spodní touky, ty tři další stačí vyčistit a zarovnat prohlubně." "Opravit stáj a chalupu dokážeš sám?"

"Ano, pane oberst."

Chvilí bylo ticho. Zvedl se z křesla, opřel se o krb a řekl:

"Toslouchej mě teď dobře." "Prosím, pane oberst."

"Poslat tam pár koní, to je pro mě prkotina. Na tom tak nezáleží. Důležité je . . .

Na okamžik se odmlčel, rozkročil se a řekl významně: , . . . aby kus německé půdy dával nějaký užitek

a aby uživil jednu německou rodinu. Chápeš?" Neodpověděl jsem mu ihned. Byl jsem překvapen, když jsem slyšel mluvit o "rodině", chtěl přece světit hospodářství mně.

Netrpělivě se ozval: "Rozuměls mi?" Odpověděl jsem: "Jistě, pane oberst."

152 153

"Dobrá. Pustíš se do toho zítra. Georg ti dá lidi a všechno, co budeš potřebovat. Jsme dohodnuti?" "Ano, pane oberst."

"Tak dobrá. Ale zapamatuj si! Jakmile se v té mokřině usadíš, neuvidíš ani feník! I kdybys chcipl hladý! Kdyby se stalo cokoli, tak ani feník!"

Trvalo to rok, než jsem dokončil práci, k níž jsem se zavázal. Ani v armádě jsem nepoznal nic těžšího. Životní podmínky byly neuvěřitelné a znovu jsem si ověřil něco, co jsem poznal už v Kuronsku: člověk si zvykne na vedra, zvykne si na zimu, ale nikdy si nezvykne na bláto.

Hráz nám dala pořádně zabrat. Sotva jsme ji opravili, provalila se na jiném místě. Kromě toho v říjnu přišly bouřky, jedna za druhou, a my jsme museli dělat celý den s nohama v rybníce a tělem bičovaným deštěm. Osušili jsme se vždycky až večer. Spali jsme v domě na dlaždicích, přikryti koňskými houněmi. Spravili jsme střechu, ale komín měl tak špatný tah, že jsme si mohli vybrat, buď se třást zimou, nebo se dusit v kouři. Hráz však byla zpevněná, i když mi bylo jasné, že drží jen tak tak a že ji v budoucnu budu muset neustále hlídat.

Občas jsem měl potíže i se čtyřmi pomocníky. Stěžovali si, že s nimi jednáme moc tvrdě. Požádal jsem pana von Jeseritz, aby jednoho z nich pro výstrahu propustil, a potom už byl klid. Muž, kterého mi poslal jako náhradu, chytil však zápal plic a musel také pryč. Já sám jsem dostal silný záchvat malárie, který mě na pár dnů složil, a dvakrát jsem se málem propadl do bahna.

Nakonec přišel den, kdy jsem mohl jít k von Jeseritzovi a ohlásit mu, že hospodářství je opět obnoveno. Když jsem vcházel do jeho kanceláře, narazil jsem na starého Wilhelma. Pokynul mi přátelsky rukou a mě to tak překvapilo, že jsem mu ani neodpověděl. Starý Wilhelm patřil mezi Jeseritzovy⁵ sedláky a ti se do jednoho pokládali za tvory stojící tak vřsoko nad podkoními, že by je bylo ani nenapadlo někoho z nich oslovit.

154

Našel jsem von Jeseritze, jak polehává ve svém malém křesle, dlouhou dýmku v ruce, nohy v holínkách natažené před sebe. Po pravé ruce na nízkém stolečku z tmavého dřeva stálo v řadě šest sklenic s pivem a šest sklenek plných kořalky. "Hotovo, pane oberst." "Dobrá," prohlásil von Jeseritz a vzal sklenku s kořalkou. Vstal, podal mi ji, poděkoval jsem mu, von Jeseritz si také jednu vzal, vypil ji naráz, pak si vzal pivo a také je najednou vyprázdnil. Když jsem vypil kořalku, postavil jsem skleničku na stolek, pivo mi však plukovník nenaládl. "Tak," řekl a otřel si rty rukávem, "jsi hotov?" "Ano, pane oberst." Podíval se na mě, zkrabatěla a dostala zlomyslný výraz. "Ne, ne," ozval se konečně a přejížděl si hřbetem ruky po mocné čelisti. "Ještě nejsi hotový, ještě něco musíš udělat." "A co, pane oberst?" V očích se mu mihly jiskřičky. "Jsi tedy hotov, že? Dům je připraven, můžeš se nastěhovat?" "Ano, pane oberst." "Vždyť nemáš ani nábytek, ani peřiny, ani nádobí, ale stěhovat se chceš? O co, že jsi na to nepomyslel?" "Ne, pane oberst." "Tak vidíš, že ještě nejsi hotov." Pohlídl se po bradě a rozesmál se. "Budeš si to muset všechno koupit. Ty přece peníze máš, že?" "Nemám, pane oberst." Co? Co?" divil se. "Nemáš peníze? Ty nemáš peníze? To ale nepůjde, milý zlatý, to prostě nejde. Na nábytek potřebuješ nutně peníze." "Já peníze nemám, pane oberst." "Nemá peníze," pokračoval a kroutil hlavou. "Škodá. Když nejsou peníze, není ani nábytek, to je jasné! A když není nábytek, není ani hospodářství!"

ISS

Pozoroval mě, oči mu na okamžik ztvrdly, pak se v nich znovu zajiskřilo, mně však bylo nanic.

"Třeba bych mohl spát pod koňskou houní, pane oberst."

"Cože?" řekl posměšně, "já, plukovník baron von Jeseritz, mám nechat spát svého sedláka na holé zemi! Ne a ne, milý zlatý. Bez nábytku není hospodářství, to je jasné!"

Chytrácky se na mě podíval a dodal:

"Vidíš, že ještě nejsi hotov. Ještě musíš něco udělat."

"A co, pane oberst?"

Sehnul se, vzal sklenku kořalky, najednou ji do sebe obrátil, prázdnou odložil na stůl, uchopil sklenici piva a vytáhl ji až do dna. Pak mlskl, v očích mu to jen žhnulo a řekl:

"Oženit se."

Třesoucím se hlasem jsem začal lžet: "Ale já se, pane oberst, ženit nechci." Tvář mu rázem ztuhla.

"Cože?" vykřikl, "ty se nechceš ženit! Co má znamenat tato d'ábelská drzost? Chceš ť být sedlákem a nechceš se ženit!

Co si o sobě vůbec myslíš?"

"Promiňte, pane oberst, nechci se ženit . . . Cože!" zařval.

"A zvedl ruce nad hlavu.

"On mně řekne ne! Mně, důstojníkovi! Říct něco takového mně, kdo tě, jak se říká, vytáhl z toho tvýho srabu!"

Upřel na mne pronikavý pohled. "Nejsi snad nakonec nemocný?" "Ne, pane oberst."

"Krucifix! Nepatříš snad náhodou mezi . . .?" Přerušil jsem ho:

"To ne, pane oberst." Zničehonic se rozeřval: "Tak mi řekni proč?"

Mlčel jsem. Dlouho mě pozoroval, pak se poškrábal koncem dýmky.

"Jsi úplně normální?"

3.

Podíval jsem se na něj.

"Myslím tím, jestli nejsi valach. Doufejme, že ti nic nechybí."

"Jistě, pane oberst, nic mi neschází." A můžeš mít děti?"

"Předpokládám, že ano, pane oberst." Náhle se zasmál.

"Co to znamená? Předpokládám, že ano!" Velmi jsem se zastyděl a odpověděl jsem:

"Chci tím říct, že jsem nikdy nezkoušel mít děti, pane oberst."

Usmál se, namířil na mne dýmku a já jsem si v tom okamžiku všiml, že hlavička dýmky má tvar koňské hlavy.

"Alé jen tak jsi to už snad zkoušel?" "Ano, pane oberst."

Znovu se od plic rozesmál a pokračoval: "A kolikrát?"

Neodpovídal jsem, proto zařval: "Kolikrát?"

, "Dvakrát, pane oberst." "Cože!" vykřikl.

Pak se doslova celou minutu řehtal. Když přestal, vyprázdnil naráz skleničku kořalky i sklenku piva, jeho osmahlá plet' zrudla a civěl na mě jiskřícíma očima.

"Počkat! To se musí vyjasnit. Kolikrát že jsi řekl?" , Dvakrát, pane oberst."

, "A s tou samou?" "Ne, pane oberst."

S předstíraným zděšením zvedl dýmku k nebi.

"Ale ty jsi tedy skutečný . . . Jak se to říká . . .? Skutečný don Juan, že? Tak s každou z nich jenom jednou. Cha!

Chudinky! A co ti provedly?"

Rychle jsem ze sebe dostal:

"Ta první totiž strašně moc mluvila a ta druhá, to byla moje bytná."

"Tohle!" vykřikl von Jeseritz a znovu si dal s neuvěřitelnou rychlostí kořalku a hned nato pivo, "to je přece vynikající, bytná! Aspoň se nemusí nikam chodit. Je po ruce!"

156 " 157

"Právě proto," řekl jsem s třesoucím se hlasem, "měl jsem strach . . ., aby se z toho nestal zvyk."

Rozesmál se tak, že se zdálo, že už nikdy nepřestane.

"Pane oberst," řekl jsem odhodlaně, "nemohu za to ale nejsem smyslný."

Podíval se na mne, tvářil se, jako by právě na něco přišel, a přestal se smát.

"To je ono!" řekl spokojeně to jsem chtěl slyšet. Nejsi smyslný, to je vysvětlení. Odmítáš samici. Znáš takové koně." Opřel se o krb, zapálil vyhaslou dýmku a klidně mě pozoroval.

"To všechno ale," řekl po chvíli. "nevysvětluje, proč se nechceš ženit."

Díval jsem se na plukovníka s otevřenými ústy. „tá mám ale dojem, pane oberst . . .

"Řečičky, jaképak dojmy. Až se oženíš, nebudu přece chodit počítat, kolikrát ses vyspal s manželkou. A když se budeš milovat aspoň jednou za rok po dobu pěti let, můžeš mít docela klidně pět dětí, a to je taky všechno, co po tobě chce tvá vlast! Ne, ne, nic z toho mi nevysvětluje, proč se nechceš ženit."

Díval se na mě, ale já jsem uhnul jeho pohledu: "To je dobrý nápad, pane oberst."

"Hled'me!" vykřikl a napřáhl dýmkou nad sebe, "dobrý nápad. Najednou ti to myslí."

"Poslouchej," pokračoval, "když se ti tedy zamlouvají dobré nápady, vtluču ti ještě do té tvé tvrdé bavorské palice aspoň dva. Ten první - dobrý Němec musí mít potomky. A druhý - na statku ženskou potřebuješ! Souhlasí?"

Neodpovídal jsem a tak zařval: "Souhlasí?"

"Samozřejmě, pane oberst."

A celkem vzato měl určitě pravdu.

"No tak," poznamenal, jako by tím chtěl ukončit rozhovor, "jsme tedy domluveni."

Řekl jsem do ticha:

"Pane oberst, vždtť víte, že i kdybych se chtěl oženit, tak tady nikoho neznám."

158

Položil se do křesla a natáhl dlouhé nohy v holínkách před sebe.

"O to se nemusíš starat. Já už jsem všechno zařídil."

Hleděl jsem na něj nechápavě.

- "Snad si nemyslíš," ozval se a proklál mě svým tvrdým pohledem, "že ti dovolím, aby sis do stavení přitáhl bůhvíjakou děvku? Aby z tebe udělala paroháče, nť aby ses kvůli tomu dal na pití a nechal pochcípát mé koně? To teda nikdy!"

Vysypal do ohně popel z dýmky, zvedl hlavu a řekl: "Vybral jsem ti Elsu."

Zakoktal jsem:

„Elsu? Dceru starého Wilhelma?" ,

"Copak tady znáš nějakou jinou Elsu?" "Ta mě ale nebude chtít, pane oberst." „Určitě tě bude chtít."

, Podíval se na mě přivřenými očima:

"I když jsi, pravda, trochu malý, ale nejsi zas tak úplně oškli w. A navíc, jsi docela dobře rostlý. Pravda, je pro tebe spíš trochu velká. Ale tím líp, aspoň se to vyrovná. S tvým hrudníkem a jejíma dlouhýma nohama naděláte docela obstojné děti. Dobře si zapamatuj . . ."

Přešel si rukou po mohutné čelisti.

. . . s křížením člověk nikdy neví. Možná že se děti nakonec zvrhnou po tobě: správný hrudník, ale krátké nohy."

"Ale o to nejde," pokračoval a zvedl se z křesla. , Ostatně na práci s půdou je lepší mít krátké nohy. Ne, záleží jen na dobré rase. Oba jste dobří Němci a naděláte dobré Němce. Důležitá je rasa. Už tak je v l'omořanech až moc těch zasraných Slovanů!"

Bylo ticho. Postavil jsem se do pozoru, spolkl sliny a řekl:

"Pane oberst, já skutečně netoužím po ženění." Podíval se na mě s ústy dokořán, pak mu vystoupily žíly na čele, malý okamžik stál neschopný promluvit, jen na mne upíral ten svůj nesnesitelný pohled.

"Ty pitomče zatracený!" zařval.

15)

Priskočil ke mně, chytl mě za klopý kabátu a třásl mnou jako by se zbláznil.

"Nábytek!" řř,al. "Nábytek! Starý Wilhem ti dá nábytek!" Pustil mě, hodil dýmku na stůl a zamířil ke dveřím s rukama sevřenýma za zády.

"Lumpe!" křičel a obrátil se ke mně, dávám ti týborné hospodářství! Dávám ti ženskou! A ty . . .!" Přistoupil ke mně a já jsem si v tu chvíli myslel, že mě začne mlátit.

"Ty prase!" řval, "ty se nechceš ženit! Po všem, co jsem pro tebe udělal?"

"Jsem vám, pane oberst, skutečně velmi vděčný." "Mlč!" zahřměl.

Potom ho chytl nový záchvat zlosti, bil se do prsou přecházel po pokoji a vyřázel ze sebe: "Ty . . . ses . . . opo . . . vážil . . . před . . . důstoj . . . ní . . . kem . . .!"

Došel až na konec místnosti, skokem se obrátil a vykřikl . . .

"Nábytek!" ' Hnal se ke mně a šermoval mi pěstí před' nosem: "Dubovou ložnici, kuchyňský stůl, bílou kredenc, šest proutěných židlí, čtvero povlečení rozumíš povlečení! To dostaneš ty, který jsi nikdy neměl ani ušmudlaný kapesník! Všechno dohromady . . . tak . . . tak přinejmenším za šest set marek! A k tomu hezké děvče. A ty . . .! Počkej, však já s tebou vyrazím dveře, ať jsi příslušmlcem SA nebo ne! Půjdeš hnit do nocleháren. Jako vandrák budeš jíst v pojízdných kuchyních! Vyrazím tě, rozumíš!"

Vrhl na mě hrozivý pohled a já si byl jistý, že to udělá. Nohy se pode mnou roztřáslly.

"To mě podržte . . .!" pokračoval, provrtávaje mě pohledem, "tak mládeneček odmítá Elsu! Vzornou klisničku, lehkou do ruky, poctivého tahouna, která ti nadělá práce za dva! A k tomu ti dávám nábytek. Vlastně její otec, ale jako bych ti to dával já, protože jsem mu musel. pořádně nakopat do zadnice, abych ho k tomu přinutil. Krucinál! Přinutím tě dát do per řádku bezvadné hospodářství, stojí mě to roční plat

IGO

tří podkoní, když nepočítám materiál, ale nechci mluvit o tom, co jsem obětoval, ty mizero! Dávám ti hospodářství!

Dávám ti nábytek! A ty nechceš!" Naráz se uklidnil.

"Nakonec, proč se s tebou vůbec bavím!"

Ustoupil o dva kroky, vypjal se v celé své velikosti a jeho hlas práskl jako bič.

"Poddůstojníku!" Ztuhl jsem v pozoru. "Ano, pane oberst."

"Je vám známo, že voják musí požádat svého velitele o souhlas, když se chce oženit."

"Ano, pane oberst."

Vyslovoval teď každou slabiku zvlášť: "Poddůstojníku! Povoluji vám oženit se s Elsou Bri.ickerovou."

A dodal hromovým hlasem: "To je rozkaz!"

Pak se otočil zády, otevřel malé dveře vedle krbu a křikl:

"Elso! Elso!" Ozval jsem se:

"Pane oberst, ale já . . ."

Podíval se na mě, byly to oči mého otce. Stáhlo se mi hrdlo a nebyl jsem schopen slova.

Vešla Elsa. Von Jeseritz se otočil, lehce ji plácl po zadku a vyšel, ani se neohlédl.

Elsa mě pozdravila pohybem hlavy, ruku mi však nepodala. Zůstala u krbu, vzpřímená, nehybná, oči sklopené. Po chvíli zvedla hlavu, podívala se na mě a já jsem si připadal maličký a směšný.

Trvalo to dost dlouho, než jsem řekl: "Elso . . ."

Podíval jsem se po ní. "Smím vám ří'kat Elso?" "Jistě."

Viděl jsem, že se jí mírně vzdemula hrud' a plný rozpaků jsem se zahleděl do ohně.

"Elso . . . chtěl jsem vám říct . . . jestli milujete někoho jiného, bylo by lepší říct ne."

1 GI

Odpověděla: "Nikdo jiný není."

Protože jsem mlčel, dodala: "Jsem jenom trochu překvapená." Nepatrně se pohnula a já řekl:

"Také bych vám chtěl říct . . . Jestli se vám nelíbím, měla byste říct ne."

Proč byste se mi neměl líbit?"

Zvedl jsem oči. Z její tváře nebylo možné vyčíst nic. Opět jsem se podíval do ohně a řekl s ostychem: "Jsem trochu malý."

Rychle řekla:

"Na to já nehledím." A pokračovala:

"Myslím, že to, co jste udělal tam na statku, je moc dobré."

Projela mnou vlna hrdosti. Byla to Němka, skutečná Němka.

Stála tam, vzpřímená, nehybná, uctívá. Čekala, až znovu promluví, aby mi mohla odpovědět.

"Jste si jistá, že se vám nezdám ošklivý?"

"Ne," řekla zřetelně, "vůbec ne. Vůbec se mi nezdáte ošklivý."

Hleděl jsem do ohně a nevěděl, co bych mohl ještě říct. A najednou mě s překvapením napadlo: "Když budu chtít, bude moje." Ale nedokázal jsem rozpoznat, jestli z toho mám radost nebo ne.

Zvedl jsem k ní oči. Klidně na mě hleděla, ani nemrkla. Byl jsem vyveden z míry, nedokázal jsem už myslet vůbec na nic.

Potom jsem automaticky zvedl ruku a urovnal pramen světlých vlasů, který se jí svezl nad uchem. Usmála se, přitiskla tvář k mé ruce a já poznal, že už je o všem rozhodnuto.

První rok na statku byl velini krutý. Elsa dostala nějaké peníze jako dědictví po tetě; bez jejích peněz by nebylo možné se zařídit. Ale i tak neuplynulo ani šest měsíců a byl jsem nucen obětovat borový lesík. Znamenalo to pro nás velkou ránu, když jsme ho museli

IG2

nahonem vykácet, protože tím zmizela i naše jediná rezerva. Největší starosti nám však nedělaly peníze, ale hráz. Na ní závisel statek a tím vlastně i život nás obou; o udržení hráze jsme sváděli neustálý zápas. Kdykoliv jen trochu děle přšelo, s úzkostí jsme se dívali jeden na druhého, a když se uprostřed noci rozpoutala bouře, vstával jsem, natáhl holínky, vzal lucernu a šel se podívat, co se děje. Někdy jsem přišel právě včas, brodil se dvě tři hodiny ve vodě a snažil se zastavit záplavu tím co mi právě padlo do ruky. Jednou nebo dvakrát, když se mi nepovedlo trhlínu zacpat tak, aby se nemohla zvětšovat, musel jsem se vrátit pro Elsu a ona bez řeči vstala a dřela se mnou až do štítání, ačkoliv tehdy byla v jiném stavu. Konečně se rozednilo, déšť ustal a my jsme byli tak vysílení, že jsme se taktak dověkli blátem domů a rozdělali oheň, abychom se osušili. Na jaře k nám přijel na návštěvu von Jeseritz, předsvědčil se, že koně i hospodářství jsou v pořádku, a když s námi ytpil sklenici piva, zeptal se mě, jestli bych nechtěl vstoupit do "Artamanského svazu". Vysvětlil mi, že se jedná o politickou organizaci, že v ní pracuje a že jejím cílem je obroda selského stavu v Německu. Sám jsem o Svazu už slyšel a jeho heslo Krev půda a meč se mi zdálo nejlepším vyjádřením zásad, s nimiž byl spjat osud Německa. Řekl jsem však panu von Jeseritz, že nevím, jestli bych mohl jako člen nacionálně socialistické strany do Svazu vstoupit. Když mě vyslechl, rozesmál se. Zná v kraji všechny vedoucí SA a může mě ujistit, že strana s dvojím členstvím vyslovila souhlas. Vždyť i on, to přece vím, je členem strany a považuje za velice výhodné pracovat raději pod firmou Svazu než pod jménem nacionálně socialistické strany, protože sedláci pořád ještě straně tak trochu nedůvěřují, ale jsou velice citliví na historické souvislosti, na něž se Svaz odvolává. Po jeho vysvětlení jsem do Svazu vstoupil a von Jeseritz mě hned požádal, abych přijal funkci tajemníka IG3

Rolnického sdružení ve vesnici, protože považuje za nutné, aby tuto funkci vykonával člen Svazu. Nebylo důvodu funkci odmítat, zvláště když prohlásil, že velice spoléhá na můj vliv na mládež, u níž bude skutečnost, že jsem byl ve Freikorpsu, znamenat víc než všechno řečnění dohromady.

Nastalo léto, barometr ukazoval stále na pěkné počasí, hráz mě přestala trápit a já jsem mohl věnovat víc času svým novým úkolům. Ve vesnici byla malá skupina opozice, která byla pro mne zpočátku tvrdým oříškem, ale když jsem kolem sebe shromáždil desítku odhodlaných mladých mužů, začal jsem proti opozici používat taktiku úderů, kterou strana podědila po Freikorpsu a po několika výprascích na výstrahu opozice zmizela. Potom jsem už mohl nerušeně a podle svých představ začít s politickou i vojenskou výchovou chlapců. Měl jsem velmi dobré výsledky a po čase jsem mezi nimi vytvořil z vlastní iniciativy oddíl úderné iždy a to mi dovolovalo urychleně zasahovat v sousedních vesnicích, kdykoliv se tam strana nebo Svaz dostaly do těžkostí. Moje jízdní četa se tak zocelila, že už jí chyběly jenom zbraně, aby z ní byla skutečná vojenská jednotka. Věděl jsem však bezpečně, že ty zbraně někde jsou a jakmile pro Německo přijde den, nebude o ně nouze.

Těhotenství Elsu velice zmáhalo, rychle se unavila. V práci se jen vlekla, měla ztrhané rysy a těžce dýchala. Jednou jsem po večeri seděl v kuchyni u kamen a nacípával si dýmku (začal jsem ji kouřit krátce předtím). Elsa seděla vedle mne na malé stoličce a pletla. Najednou si zničehonic zakryla tvář dlaněmi a začala vzlykat.

Řekl jsem mírně: „Elsu, co se stalo?“

Vzlykání zesílilo. Vstal jsem, kleštěmi jsem vytáhl z kamen řezavý uhlík a přiložil jej k tabáku. Když se dýmka rozhořela, sklepal jsem ji opatrně nad ohněm, aby uhlík odpadl.

164

Přestala plakat. Posadil jsem se a podíval se na Elsu. Utírala si rýmu kapesníkem. Pak svinula kapesník do ruličky, strčila jej do kapsy u zástěry a pokračovala v pletení. Zeptal jsem se něžně: „Elsu.“ Zvedla hlavu a já pokračoval: „Můžeš mi vysvětlit, co se stalo?“ Odpověděla: „Ale to nic.“ Mlčky jsem na ni hleděl a ona opakovala: „To nic.“ Zdálo se mi, že se znovu rozpláče. Pozoroval jsem ji. Asi vytušila, že mi na vysvětlení skutečně záleží, protože po chvíli odpověděla s hlavou stále skloněnou nad pletením: „Jen mi tak napadlo, že se mnou nejsi spokojen.“ ; Rychle jsem se ohradil: „Elsu co tě to napadlo? Víš přece dobře, že není nic, co bych ti mohl vytýkat.“ Popotáhla jako malé děvčátko, vytáhla z kapsy kapesník a vysmrkala se. „Jistě, pokud jde o práci, dělám, co je v mých silách. Ale na to nemyslím.“ Čekal jsem. Potom dodala hlavu stále skloněnou: „Jsi tak vzdálený.“ Nespustil jsem z ní oči. Konečně zvedla hlavu a naše pohledy se setkaly. „Co tím chceš říct, Elsu?“ „Stále jenom mlčíš, Rudolfe.“ Zamyslel jsem se a řekl: „Ty toho také moc nenapovídáš, Elsu.“ Odložila pletení do klína, opřela se o židli, tělo trochu vysunula před sebe, jako by ji břicho překáželo. „U mne je to něco jiného. Mlčím, protože čekám, až začneš mluvit ty.“ Ozval jsem se: „Nejsem mluvka, to je to celé.“ Po chvíli pokračovala: „Rudolfe, nemysli si, že ti něco vyčítám. Jenom se snažím najít vysvětlení.“ IGS

Její pohled mne přivedl do rozpaků, uhnul jsem . očima a soustředil se na dýmku. "Tak to tedy vysvětlí, Elso." Odpověděla: " , Není to ani v tom, že nemluvíš Rudolfe . . . Zarazila se, slyšel jsem její těžký dech, a pak řekla rozhodně: "Jsi tak vzdálený, Rudolfe. Někdy, když sedíš u sto- il'. lu a díváš se doprázdna těma svýma chladnýma očima, mám pocit, jako bych tu vůbec nebyla." , Chladná očima." Schrader mi také připomínal , ý chladné oči. Přinutil jsem se k odpovědi: " "Mám už takovou povahu. Ach Rudolfe," pokračovala, jako by mě neposlou- , chala, "kdybys věděl, jak je to pro mne hrozné přepa- dat si jako odložená. Ty, ty máš hráz, koně, Svaz. II A když někdy zůstaneš trochu déle ve stájích u koní, !: díváš se na ně s takovým zahřbením, že se mi zdá, že miluješ je . . . Nuceně jsem se usmál. "To je pěkná hloupost, Elso To víš, že tě miluji. Jsi moje žena." Hleděla na mne s očima plnýma slz. "Dopřavdy mě miluješ?" Ovšem, Elso, dopřavdy." Chvíli se na mne dívala a pak se mi náhle vrhla ko; lem krku a pokryla mi tvář polibky. Klidně jsem ji ne- Ili chal, potom jsem ji vzal za hlavu a přitiskl na hrud a začal ji hladit po vlasech. Zůstala tak, schoulená v mém náručí, ani se nehnula, a já jsem si právě Í v ten okamžik uvědomil, že už na ni nemyslím. Krátce po narození mého syna přijel tryskem von Jeseritzův podkoní a řekl mi, že pán přikazuje, abych k němu okamžitě přišel. Osedlal jsem kobylu a jel. Kůň měl dokonalý cval, takže jsem rychle zvládl těch deset kilometrů k plukovníkovu hřebčinci. Zaklepal jsem na dveře kanceláře, von Jeseritz křikl "Dál! a já vešel dovnitř. V hrdle mi zaškrábal kouř z doutníků a jen stěží jsem rozeznal kolem plukovníkova psacího stolu asi Í i I t IGG li., t, . . t a: půl tuctu pánů obklopujících muže v uniformě SS. Zavřel jsem dveře, srazil podpatky a v pozoru pozdravil. "Posad' se," vybídl mě baron von Jeseritz. A ukázal na židli za sebou. Posadil jsem se, přítomní pokračovali v rozhovoru a já jsem zjistil, že ty pány znám. Byli to velkostatkáři z okolí, většinou členové Svazu. Muže v uniformě SS mi zakrýval baron rameny; neodvažoval jsem se naklonit, abych se neznámému podíval do tváře. Zahlédl jsem pouze jeho ruce, byly to malé a tlusté ruce, které se pravidelně otevíraly a zase zatínaly. Jeden ze statkářů referoval o růstu Svazu v kraji a uvedl počet členů. Když skončil, padlo několik vzrušených poznámek, pak malé tlusté ruce uhodily do stolu, nastalo ticho a já jsem si domyslel, že mluví muž v uniformě SS. Hlas měl nevýrazný, bezbarvý, mluvil však plynule, bez zaváhání, bez přestávky, jako by četl z nějaké knihy. Načrtl obrysy politické situace v zemi, rozebral možnosti strany chopit se moci, i on uvedl počet členů a vyzval příslušníky Svazu, aby zapomněli na místní zájmy a osobní otázky a spolupracovali úžeji s nacionálně socialistickými předáky v kraji. Potom následovala krátká diskuse, pánové skončili schůzi a místnost jako by byla pojednou plná lidí a hluku. Pan von Jeseritz se na mě obrátil: "Počkej zde. Budu tě potřebovat." Hledal jsem očima muže v uniformě SS. Šel právě ke dveřím obklopen skupinou statkářů. Na vteřinku se ohlédl a já jsem zahlédl, že má skřípec. Přiložil jsem poleno do ohně, jak mi plukovník přikázal. Dveře zaklaply, v místnosti se rozhostilo ticho, a když jsem zvedal hlavu, vracel se k nám muž v uniformě SS. Spatřil jsem na jeho límci dubové listy a poznal jeho tvář: byl to Himmler. Postavil jsem se do pozoru se zdviženou pravicí. Srdce mi prudce bušilo. "To je Lang," řekl baron von Jeseritz. Himmler opětoval můj pozdrav. Pak zdvihl černý IG7

kožený plášť, který měl přehozený přes židli, a postupně si zapnul všechny knoflíky připevnil opasek a navlékl si černé rukavice. Když byl se vším hotov, obrátil se ke mně, nepatrně nachýlil hlavu dopředu a upřeně se na mne zahleděl.

Jeho tvář byla bezvýrazná.

"Účastnil jste se Kadowovy popravy?" "Ano, pane . . ."

Rychle mě přerušil: "Neoslovujte mne hodností . . ." A pokračoval:

"Odsloužil jste si pět let ve vězení v Dachau?" "Ano."

"A předtím jste byl v Turecku?" , Ano."

, "Jako poddůstojník u jezdeckva?" "Ano."

"Jste sirotek?" "Ano."

"A máte dvě vdané sestry?"

Na okamžik jsem zaváhal a odpověděl jsem: "Nevěděl jsem, že se vdaly."

"Cha, cha," smál se von Jeseritz, "strana má dobré informace."

Bez sebemenšího náznaku úsměvu, bez sebenepatrnějšího pohybu hlavy Himmler pokračoval:

"Jsem rád, že jsem vám mohl oznámit, že se obě vaše sestry vdaly."

A ještě dodal:

"Zorganizoval jste na svém úseku bojovou četvu Svazu?"

"Ano." "To je . . ."

Z nepochopitelných důvodů se odmlčel.

"To je vynikající nápad. Doporučuji, abyste i nadále pokračoval v této činnosti stejným způsobem a zároveň vás pověřuji, abyste se okamžitě spojil s předáky Svazu a strany a společně s nimi zformoval jízdní eskadronu."

Při řeči se upřeně díval kamsi nad mou hlavu a já

I GS

jsem měl podivný pocit, jako by z toho místa nade mnou předčítal to, co mi chce říct. Odmlčel se a já jsem řekl "Ano!" a on hned pokračoval: "Bude dobré připravit vaši úderku na skutečnost, že v případě potřeby budou přeměněni na jízdní oddíl SS. O mé návštěvě se ovšem nikomu nezmiňujte. Kromě předáků Svazu a vás o ní nesmí nikdo vědět."

Položil dlaně na kožený kabát a oba palce zastrčil za opasek. "Bude nutné, abyste při výběru svých jezdců postupoval velmi pečlivě. Podáte mi hlášení o jejich fyzických schopnostech, o jejich rasové čistotě a o náboženském přesvědčení. Podle směrnic je třeba předem vyloučit ty, kdo berou své náboženství příliš vážně. Nechceme mít v SS lidi, kteří by se mohli dostat do konfliktu se svědomím." Baron von Jeseritz se hlasitě rozesmál. Himmler zůstal chladný. Hlavu měl mírně nakloněnou dopředu, oči upřené stále na tentýž bod v prostoru nade mnou. Zdálo se, že trpělivě čeká, až se von Jeseritz přestane smát, aby mohl pokračovat ve své řeči právě tam, kde přestal. "No ne!" křičel von Jeseritz uprostřed smíchu, "nechceme mít v SS lidi, kteří by se mohli dostat do konfliktu se svědomím!" Pak zmlkl.

"Také je třeba," okamžitě pokračoval Himmler, "abyste věnoval značnou péči morální výchově svého mužstva. Je nutné, aby pochopili, že příslušník SS musí být ochoten zlikvidovat i svou vlastní matku, když k tomu dostane rozkaz." Odmlčel se a začal si zapínat černé rukavice. Na každé z nich byly tři knoflíky a on je postupně zapjal všechny. Pak pozvedl hlavu a jeho skřípec se zabřáskl. "Znovu vás upozorňuji, že to vše je tajné." Naposledy se odmlčel a pak prohlásil: "To je všechno." Pozdravil jsem, Himmler odpověděl bezvadným stranickým pozdravem a já vyšel z místnosti. I6J

Po synkovi se nám narodila dvě děvčata a já si uvědomoval, že moje odpovědnost je čím dál větší. Elsa i já, my oba jsme tvrdě dřeli, ale nakonec jsem došel k závěru, že bažina nás dokáže uživit jen taktak, že to však nestačí pro budoucnost naši i budoucnost našich dětí. Kdyby aspoň ty koně byli naším majetkem, kdyby nám von Jeseritz věnoval jen malý podíl z výsledku chovu, mohli bychom se z toho snad dostat. Avšak to, co nám vynesla prasata, drůbež a pole, nestačilo, abychom dětem později, až dorostou, mohli dát slušné vychování.

Zatím mě však ani nenapadlo opouštět hospodářství. Právě naopak, vědomí, že jsem sedlák, znamenalo pro mne cosi povznášejícího: měl jsem jistotu, že se dosyta najím.

Elsa nedokázala mé pocity pochopit, protože žila odjakživa na statku. Já jsem však poznal život z jiného konce a v noci jsem měl často sny plné hrůzy, že mě von Jeseritz vyhodil (jak mi tím pohrozil, když jsem se nechtěl oženit) a že znovu chodím po ulicích v M. bez práce a bez střechy nad hlavou, s nohama zesláblýma, s křečemi v žaludku. Probouzel jsem se celý promáčený potem, třásl jsem se a trvalo hezky dlouho, než jsem si uvědomil, že jsem ve světnici na Bažinách a že Elsa leží vedle mne. Ve dne jsem ošetřoval koně, ale sny ve mně zanechávaly bolestnou vzpomínku. To se mi pak honily v hlavě myšlenky o tom, že von Jeseritz mi odmítl dát nájemní smlouvu a že nás tedy může ze dne na den vyhodit. Často jsem o tom mluvil i s Elsou. Zpočátku mě uklidňovala a říkala, že je málo pravděpodobné, že by nás von Jeseritz vyhodil, protože by sotva našel někoho, kdo by se mu staral o koně tak jako já a byl zároveň ochotný žít v tak těžkých podmínkách, jaké nám poskytl. Nakonec jsem se na ni obracel se svými obavami tak často, že se můj strach přenesl i na ni, a tak jsme se rozhodli, že si budeme dávat stranou trochu peněz, abychom si jednou mohli koupit malé hospodářství a nemuseli se strachovat o budoucnost.

"Dávat stranou" z toho minima, co jsme vydělali,

znamenalo počítat každý feník a odříkat si i to nejnужnější. Přesto jsme se k tomu odhodlali, a od toho dne začal pro nás oba i pro děti neslýchaně tvrdý život plný odříkání. Po tři roky jsme ani jednou své rozhodnutí neporušili.

Byl to tedy velmi krušný život, ale každé nové omezení (i když jsem například musel nechat kouření) znamenalo pro mne obrovskou radost při pomýšlení, že se krok za krokem blížíme k cíli a že jednou přijde den, kdy budu vlastnit kus půdy, která bude jenom moje a kde si budu konečně moci říct s naprostou jistotou, že už nikdy nepoznám, co je to hlad.

Elsa tvrdila, že Rolnické sdružení a Svaz mi zabírají příliš mnoho času a lamentovala, že se celý rok bezustání plahočím, když přitom nechci zanedbávat hospodářství. Já sám jsem ostatně občas pociťoval plnou váhu svých úkolů a sám si v duchu přiznával, že bez jistého zahanbení, že ve své politické práci už nenalézám takové uspokojení jako dřív. Ne že by se v sebemenším oslabil můj vlastenecký zápal nebo má věrnost k fiihrerovi. Ale touha koupit si malé hospodářství a pevně se tam usadit se svou rodinou zesílila ve mně natolik, že jsem někdy skoro litoval, do jakého soukolí zavlekla můj život má dřívější politická činnost. Ted' už mi napří'klad bylo jasné, že kdybych byl nebojoval ve Freikorpsu, nebyl bych ani členem SA, ani bych nezlikvidoval Kadowa, nikdy by von Jeseritz a Himmler nepřipadli na to, naverbovat mne do Svazu a pověřit mě vytvořením jízdního oddMu SS. Občas mi napadlo, že čím víc jsem věnoval svému politickému přesvědčení v minulosti, tím víc mu budu muset věnovat i v budoucnu, že se z toho už nijak nevyvléknu a že tím možná ohrožuji sebe, svou rodinu a možnost klidného života.

Přesto jsem proti takovým myšlenkám bojoval; jasně jsem chápal, že mi je našeptává sobectví a že můj sen zlepšit své postavení je jen nicotným přáním ve srovnání s osudem Německa. Je to zvláštní, ale právě příklad mého otce mi dodával sílu k překonání slabosti. Říkal jsem si totiž, když můj otec našel tolik

170 171

odvahy, aby denně přinášel neuvěřitelné oběti Bohu, který neexistoval, pak se já, věřící ve zcela viditelný ideál vtělený do člověka z masa a kostí, musím tím spíš oddat celou svou duši své víře bez ohledu na vlastní zájmy, a bude-li to třeba, i bez ohledu na vlastní život.

Avšak někde uvnitř mi zůstal nepříjemný pocit, který ještě zesílil po oné hloupé události z dubna 1932.

Od určitého času se v sousední vesnici přestala rozvíjet činnost Svazu a způsobily to propagandistické řeči, které tam šířil kovář Herzfeld, požívající u rolníků velké vážnosti jak pro svou fyzickou sílu, tak i pro svůj vtip a výřečnost. Za terč si vybral Svaz, otevřeně se vysmíval jeho předákům a vůbec přímo překypoval podvrtnými a protinárodními řečmi.

Bezmocné vedení místního Svazu ho nedokázalo umlčet a požádalo mě o pomoc. Oznámil jsem to svým nadřízeným a ti mi dali volnou ruku. Vymyslel jsem tedy na Herzfelda past. Padl do ní a dvanáct mých mladíků s klacky se na něho vrhlo. Bil se jako lev, dva z nich těžce zranil a ostatní, rozrušení pohledem na zmlácené kamarády, začali do kováře bušit jako pominutí. Když jsem zakročil, bylo už pozdě, Herzfeld ležel na zemi s roztržitou lebku.

Za takových okolností bylo naprosto nemožné vyhnout se vyšetřování. Ale předáci strany a Svazu udělali, co bylo v jejich silách, policie plnila svůj úkol liknavě, našli se svědci, kteří tvrdili, že ke rvačce o děvče došlo v opilství a celá aféra byla odložena ad acta.

Před dvěma měsíci pracovala policie v případě jednoho kamaráda z SA, který se dostal do nepříjemností za celkem podobných okolností, s větší rozhodností. Mírnější postup policie v našem případě byl samozřejmě důsledkem triumfálního führerova úspěchu, když při volbě prezidenta před čtrnácti dny skončil hned za maršálem Hindenburgem a dosáhl nádherného výsledku, 14 miliónů hlasů. Uvědomoval jsem si, že kdyby k záležitosti s Herzfeldem došlo

172

před volbami rozhodně by se policie dostala ve vyšetřování dál, bylo by zahájeno soudní řízení a já bych seděl ve vězení. Pokud by se to týkalo jenom mne, byl jsem hotov znovu podstoupit jakoukoli zkoušku, ale s úzkostí jsem myslel na to, co by si byla v takovém případě počala moje žena s třemi malými dětmi sama na statku. Od starého Wilhelina by nemohla čekat nic a von Jeseritz je znám příliš dobře, než abych mohl doufat, že by změnil své rozhodnutí nevypomoci nám ani fenikem, "ať se stane cokoliv".

Elsa vpcítala, že se se mnou něco děje, a neustále se mne vypytovala, ale já si dával pozor, abych se nepodřekl. Ve skutečnosti však to všechno pro mne znamenalo velké starosti. Někdy jsem si ve chvílích slabosti představoval, jak by se mi ulevilo, kdybych našel zaměstnání někde v kraji, kde by nikdo nevěděl o mé dřívější politické činnosti, a kde by mne tedy předáci strany nechali na pokoji. Zároveň jsem však dobře věděl, že je to pouhopouhé dětinství. V tehdejším Německu bylo skoro nemožné sehnat práci a já jsem si uvědomoval, že nebýt znám jako věrný člen, nemohla by mi strana nikdy dát doporučení k von Jeseritzovi a plukovník by mne nikdy nevzal do práce a nesvěřil mi po čase hospodářství.

Podle příkazu Himmlera jsem postavil, ne bez potíží, eskadronu jízdy: Za naprostého souhlasu svého mužstva poslal jsem Himmlerovi na každého z nich požadované materiály s přihláškou na čekatele SS. Příprava toho všeho mi dala hodně práce, dost času mi zabralo zejména sestavení rodokmenů jednotlivých čekatelů, protože jsem sám do všech podrobností prostudoval matriky, pátral jsem daleko do minulosti, věděl jsem dobře, jaký důraz na čistotu rasy klade strana při přijímání do SS. Jako doplněk ke své zprávě jsem přece jen učinil poznámku, že nepovažuji za správné připojit svůj vlastní materiál k zprávě o ostatních, protože je mi dobře známo, že nesplňuji bohužel podmínky, pokud se týkají mých fyzických vlastností; u SS se vyžadovalo, aby uchazeč o členství měl nejméně 1 metr 80 centimetrů výšky, což já, aspoň v tomto bodě, zdaleka nesplňuji.

173

I

Přesně 12. prosince jsem dostal od Himmlera odpověď. S kandidáty souhlasil tak, jak jsem mu je navrhl, gratuloval mi k péči, s níž jsem sestavil materiály, a oznámil mi, že vzhledem k dosavadním službám, které jsem vykonal, se rozhodl udělat v mém případě výjimku z vyžadovaných podmínek tělesných vlastností, a proto mne přijímá do fiihrerova elitního vojska v hodnosti Oberscharfiihrera.)

Byl jsem právě v kuchyni u stolu, řádky Himmlerova dopisu mi tančily před očima a celý můj dosavadní život dostával nový smysl.

Nebylo vůbec snadné vysvětlit Else, jaké nečekané štěstí znamená pro mne přijetí do SS. Dokonce jsme poprvé za celou dobu našeho společného života kvůli tomu měli vzrušené debaty, hlavně když jsem musel vybrat z peněz tak těžce ušetřených na statek, abych si mohl dát ušít uniformu. Trpělivě jsem Else vysvětloval, že nápad zakoupit půdu je nyní překonán, že jsem v podstatě neměl nikdy jiné poslání než život se zbraní a že musím využít nabízené příležitosti, abych se k němu znovu dostal. Namítala, že SS není armáda, že nebudu vlastně dostávat žádný plat, ale hlavně, že nikdo nemůže zaručit, že strana zvítězí, když jsem přece sám přiznal, že při volbách, které se konaly po volbě prezidenta, ztratila strana hodně hlasů. To už jsem ji tvrdě zarazil, nemohl jsem přece připustit, aby měla třeba jen na vteřinku pochybnosti o úspěchu hnutí.

A úspěch, jehož jsem se dovolával spíše z víry než z přesvědčení, se dostavil rychleji, než bych se byl odvažoval doufat. Od naší hádky neuplynul ani měsíc, a fiihrer se stal říšským kancléřem. Po několika týdnech strana zlomila nebo odrazila jakoukoli opozici a chopila se moci.

ř) Odpovídá hodnosti poddůstojníka.

1 74

1934

V červnu jsem dostal rozkaz, abych odjel se svou eskadronou do S. a účastnil se tam přehlídky jízdy SS. Defilovali jsme ulicemi vyzdobenými prapory s háko- výmkřížem, vše se odbývalo podle plánu, v napros- tém pořádku a za příkladného nadšení obyvatel. Když Himmler provedl velice pečlivě inspekci, pronesl projev, který na mě hluboce zapůsobil. Myšlenky, které přednášel, byly vlastně mně i ostatním přísluš- níkům SS už dávno dobře známé. Ale poslouchat je při takové příležitosti přímo z úst reichsfiihrera se mi jevilo jako skvělé potvrzení jejich správnosti. Reichsfiihrer nejdřív připomněl těžké měsíce, kte- ré prožívaly SS i strana před převzetím moci, kdy "se k nám lidé obraceli zády a mnozí z nás prošli věze- ním". Bohudí'k však hnutí i SS v této zkoušce obstály. A nyní nám vůle Německa přinesla vítězství. Toto vítězství, prohlásil slavnostně Himmler, nic nemění a ani nesmí změnit na morální výši oddMů v černém. ělenové SS zůstanou i za jasných dnů tím, čím byli v období bouře. Zůstanou vojáky, jejichž je- diným zákonem je čest. Již v dávných dobách, za časů teutonských rytířů, pokračoval Himmler, byla čest považována za nejvyšší etnost vojáka. Ale tenkrát ne- byl ještě pojem cti zcela jasný. V praxi pak naráželi vojáci často na překážky najít mezi mnoha cestami tu, jež se jim zdála nejčestnější. Tato nejistota, a reichsfiihrer je šťastný, že to může prohlásit, již pro příslušníky SS neexistuje. Nás fi. ihrer Adolf Hitler ur- ěil jednou provždycky, co je to čest SS. Z této defini- ce stanovil heslo svého elitního vojska: "Tvá čest," řekl vůdce, "je věrnost." Pro budoucí dny je tedy vše zcela prosté a jasné. Už není nutné dotazovat se vlast- m'ho svědomí. Stačí jen být věrný, to znamená po- slouchat. Naší povinností, naší jedinou povinností je poslušnost. A díky naprosté poslušnosti, odpovídající plně duchu černých oddMů, máme jistotu, že se ni- kdy nemůžeme mýlit, že půjdeme vždy správnou ces- 175

řtc

tou, že budeme ve dnech dobrých i zlých neochvějně sloužit věčně platné zásadě: Německo, Německo nade vše. Po projevu přijal Himmler předáky strany a SS. Měl jsem celkem nízkou šarži, proto jsem byl překvapen, když dal zavolat i mne.

Stál v radničním salónu za obrovským prázdným stolem.

"Oberscharführere Langu, vy jste se účastnil Kadowovy popravy, vidíte?"

"Ano pane reichsführere."

"A odsloužil jste si pět let vězení v Dachau?" "Zajisté pane reichsführere."

"A předtím jste byl v Turecku?" "Ano, pane reichsführere." "Jako poddůstojník?"

"Jistě, pane reichsführere." "Jste sirotek?"

, Ano, pane reichsführere."

Byl jsem rozčarován i ohromen. Himmler si přesně pamatoval všechny mé údaje, ale zapomněl, že se o nich již jednou zmínil.

Pozorně si mě prohlížel a pak řekl do ticha:

"Před dvěma roky jsem se s vámi setkal u plukovníka barona von Jeseritz?"

"Ano, pane reichsführere." "Pracujete u něho na statku?" , Ano, pane reichsführere."

Potom se pod jeho skřípcem mihl blesk a Himmler řekl stroze:

,tíž jednou jsem vám všechny tyto otázky položil, že ano?"

Zakoktal jsem se:

"Ano, pane reichsführere."

"A vy jste si myslel, že si už na to nevzpomínám." K odpovědi jsem se musel nutit:

"Ano, pane reichsführere." Zmýlil jste se."

Srdce mi bušilo, vypjal jsem se do pozoru tak, že jsem cítil bolest ve všech svalech, a odpověděl jsem mu zřetelně a hlasitě:

I aG

"Zmýlil jsem se, pane reichsführere." Odpověděl mírně:

"Voják nesmí pochybovat o svém nadřízeném." Potom bylo dost dlouho ticho. Připadal jsem si jako zkamenělý hanbou.

Co na tom, že důvod mých pochyb byl bezvýznamný. Pochyboval jsem. Židovský duch kritiky a hanobení se vloudil do mých žil: odvážil jsem se posuzovat svého nadřízeného.

Reichsführer se na mě zkoumavě podíval a řekl: "Něco podobného se už nebude opakovat." "Ne, pane reichsführere."

Znovu bylo ticho. Potom prohlásil klidně a krátce: Proto už o tom nebudeme nikdy mluvit."

Zachvěl jsem se a pochopil, že mi vrací svou důvěru. Hleděl jsem na reichsführera, hleděl jsem na jeho přísný, nehybný výraz a zaplavil mne pocit bezpečí.

Reichsführer upřel chladný pohled kamsi do prostoru nad mou hlavu a pokračoval, jako by četl: "Oberscharführere, měl jsem možnost vytvořit si

na váš názor podle vaší práce v řadách SS. S radostí vám mohu oznámit, že tento názor je příznivý. Jste klidný skromný a spolehlivý. Nederete se do popředí, výsledky vaší práce však mluví za vás. Posloucháte přesně, a v tom, co je ponecháno na vašem vlastním rozhodování, dokážete projevit iniciativu i organizační schopnosti. Z tohoto hlediska si velice cením materiálu, který jste mi zpracoval o svých lidech. Svědčí o opravdové německé důkladnosti."

A dodal ještě s důrazem na každé slabice: ,Vaší obzvlášť silnou stránkou je praxe." Přelétl mne pohledem a připojil na závěr:

"Jsem šťasten, že vám mohu říct, že vaše zkušenosti z vězení mohou být pro SS užitečné."

Jeho oči opět mířily kamsi nad mou hlavu a Himmler pokračoval bez rozmyšlení, plynule, aniž se musel zamyslet nad jediným slovem:

, Strana právě zřizuje v některých místech Německa koncentrační tábory, které budou mít za úkol převychovávat kriminálníky prací. Budeme muset do takových táborů zavřít i všechny nepřátele nacionálně

177

socialistického státu, abychom je uchránili před rozhořčením jejich spoluobčanů. I v těchto případech bude náš cíl především výchovný. Půjde o to, vychovávat a napravovat myšlení těchto lidí prostým, disciplinovaným a aktivním životem."

, Pro začátek vám chci svěřit," pokračoval, "místo ,
ve správě koncentračního tábora v Dachau. Budete dostávat stálý plat odpovídající vaší hodnotě a k tomu ještě různé
přídavky. Navíc budete mít byt, stravu a otop zdarma. Půjdete tam i s rodinou."

Na okamžik se odmlčel.

"Skutečný německý rodinný život chápu jako cenný předpoklad morální pevnosti příslušníka SS, který má místo v
KT."

Zahleděl se na mne:

"Neberte to jako rozkaz, ale pouze jako nabídku. Záleží na vás, jestli přijmete nebo ne. Já osobně si myslím, že na
takovém místě by byly vaše zkušenosti z vězení a vaše osobní schopnosti straně nejprospěšnější. Právě proto vám za
všechno, co jste už udělal, dávám možnost samostatné volby."

Na chvíli jsem zaváhal a řekl:

"Pane reichsführere, chci vás upozornit, že jsem se baronu plukovníkovi von Jeseritz písemně zavázal na dobu deseti
let."

"A je ta dohoda oboustranná?" "Ne, pane reichsführere."

"Vy sám tedy nemáte jednoznačnou záruku, že v tom zaměstnání zůstanete?"

"Ne, pane reichsführere."

"V tom případě mám dojem, že o nic nepřijdete, když místo u něho opustíte."

"Nepřijdu, pane reichsführere. Pokud to ovšem baron von Jeseritz dovolí."

Ve tváři se mu mihlo něco jako úsměv. "Můžete být jist, že vám to dovolí."

A pokračoval:

"Rozmyslete si to a do týdne mi napište odpověď." Zlehounka bubnoval prsty o stůl:

"To je vše."

Pozdravil jsem, Himmler mi na pozdrav odpověděl a já jsem opustil salón.

Do Bažin jsem se vrátil až příští den večer. Děti spaly. Povečeřel jsem s Elsou, pak jsem si nacpal dýmku, zapálil ji a šel
si sednout na lavičku na dvůr. Vzduch byl příjemný, noc byla neobyčejně jasná.

Později za mnou přišla Elsa a já jsem jí řekl o Himmlerově návrhu. Nakonec jsem se na ni podíval. Ruce měla položeny
na kolena a hlavou ani nehnula. Za chvíli jsem pokračoval:

"Na počátku nebude naše finanční situace o moc lepší, než je tady, až na to, že budeš mít méně práce." "

Neotočila se ke mně a odpověděla: "O mě nejde."

Řekl jsem:

"Situace se zlepší, jakmile se stanu důstojníkem." "A je možné, abys byl důstojníkem?"

"Jistě. Jednak jsem starý člen strany, a pak má služba za války se taky počítá."

Elsa ke mně natočila hlavu a já jsem zahlédl její udivený výraz.

"Vždycky jsi přece chtěl být důstojníkem, ne?" "Ano."

, "Tak proč se rozmýšlíš?" Znovu jsem si zapálil: "Neh'bí se mi to."

"Co se ti na tom nelíbí?"

"Vězení zůstane vězením. I pro toho, kdo hlídá." Položila ruce jednu přes druhou.

"Pak je to teda jasné. Musíš odmítnout." Neodpovídal jsem a Elsa pokračovala:

, Bude ti to reichsführer zazlívát, když mu řekneš ne?"

"Nebude. Když nadřizený ponechává podřízenému možnost samostatně si vybrat, nemůže mu pak jeho rozhodnutí
zazlívát."

Cítil jsem, že mě Elsa pozoruje, a zeptal jsem se: "A co ty, tobě se to h'bí?"

Bez váhání odpověděla:

:

178 17J

"Ne. Nelíbí se mi to. Vůbec se mi to nelíbí." A ihned dodala:

"Nesmíš se však ohlížet na to, co si myslím já." Párkrát jsem popotáhl z dýmky, pak jsem se shýbl, vzal pár kamínků a pohazoval si s nimi v dlani.

"Reichsführer si myslí, že v KT budu straně nejprospěšnější."

, Co je to KT?"

"Koncentrační tábory." "A proč si to myslíš?"

"Protože jsem sám byl pět let ve vězení." Elsa se opřela o lavici a dívala se před sebe: "Tady je tě taky třeba."

Pomalu jsem odpovídal: "Jistě, tady je mě taky třeba."

A je to práce, kterou sis obli'bil."

Na chvílku jsem se nad tím zamyslel a potom jsem řekl:

"O to přece nejde. Mohu-li prospět straně v KT, musím tam jít."

"Je však možné, že jsi prospěšnější zde." Zvedl jsem se.

"Reichsführer si to nemyslí."

Odhazoval jsem kamínky jeden po druhém na roubení studny, oklepal si dýmku o podpatek, abych vysypal popel, a vrátil jsem se do chalupy. Začal jsem se svlékat a Elsa přišla brzy po mně. Bylo už pozdě, byl jsem dost unavený, ale usnout jsem nemohl.

Příští den po obědě Elsa uložila děti a pak začala mýt nádobí. Posadil jsem se proti pootevřenému oknu a zapálil si dýmku. Elsa ke mně stála otočená zády a já jsem slyšel, jak talíře v dřezu o sebe tiše cinkají. Po obou stranách plotu svítily proti mně ve slunci dva topoly.

Uslyšel jsem Elsin hlas: „Jak ses rozhodl?"

Ohlédl jsem se. Viděl jsem jenom její záda. Byla skloněná nad dřezem.

Nevím." Všiml jsem si, že se začíná hrbít. Talíře tiše cinkaly

a já si říkal: "Má toho hodně. Zmáhá ji to." Odvrátil jsem hlavu a znovu se zadíval na topoly. Elsa pokračovala: "Proč nejdeš sloužit do armády?" "Příslušník SS se nehlásí do armády." "Mohou ti dát v SS jiné místo?" "Nevím. O tom reichsführer nemluvil." Potom bylo ticho a já jsem dodal: "V armádě při povyšování záleží hodně na vzdělá- ní."

, A v SS?"

Tam se hodnotí především uvědomění. A praxe." Obrátil jsem se k ní zády a dodal:

Mou obzvlášť silnou stránkou je praxe."

Elsa vzala utěrku a začala utírat nádobí. Vždycky brala nejčistší talíře a každý hned ukládala do kredence.

"Proč se ti nechce do KT?"

Slyšel jsem, že přechází sem a tam za mými zády. Odložila dřeváky, takže se pohybovala neslyšně. Odpověděl jsem, aniž jsem se ohlížel:

"Znamená to být zaměstnán ve věznici. Je to řemeslo bachaře." "

A ještě jsem poznamenal: "A pak, nebudou tam koně."

"Ach," povzdechla si Elsa, "ti tví koně."

Talíř, pokládaný na hraničku ostatních, nepatrně zazvonil a Elsa, jen v punčochách, dál klouzala po podlaze. Pak se zastavila:

"Je k tomu byt?"

"Ano. A otop a strava. Aspoň pro mne. A ještě přídavky. A ty budeš moci zůstat doma."

"Ale co o to!" namítla Elsa. "Elso, zdáš se mi unavená." Obrátila se ke mně a narovnála se: "Cítím se docela dobře."

Posadil jsem se jako dřív. Okenní rám mi napůl zalžtyval topol po pravé straně a já jsem si všiml, že je načase znovu natřít plot.

Elsa pokračovala:

180 181

„jsou vězni v KT i yráni?“ Odpověděl jsem suše:

„To víš, že ne. V nacionálně socialistickém státě není přece něco takového vůbec možné.“

Ještě jsem dodal:

KT mají výchovný účel.“

Na vrcholek topolu ztěžka dosedla straka. Otevřel jsem okno, abych ji mohl lépe pozorovat. Na skle zůstal otisk mé ruky a já jsem najednou začal být rozmrzelý. Řekl jsem hodně nahlas:

„Můj otec chtěl být taky důstojníkem. Ale nevzali ho. Měl cosi s průduškami.“

A rázem jako by mi bylo znovu dvanáct, omýval jsem velká okna v salóně a čas od času jsem pohledem přelétl podobizny důstojníků. Visely tam v řadě, odleva doprava od nejnižších hodností k nejvyšším. Strýc Franz mezi nimi nebyl. Strýc Franz také chtěl být důstojníkem, ale neměl patřičné vzdělání.

„Rudolfe,“ ozvala se Elsa.

Zaslechl jsem, jak obě křídla kredence zapadla jedno po druhém.

„Být důstojníkem, to je odjakživa tvůj sen, že?“ Odpověděl jsem nervózně:

„Ale ne takhle. Ne v táboře.“, Tak to odmítni!“

, Elsa pověsila utěrku na opěradlo mé židle. Napůl jsem se otočil. Pozorovala mě, a protože jsem mlčel, opakovala:

„Tak odmítni.“ Vstal jsem.

„Reichsführer si myslí, že nejprospěšnější budu v KT.“

Elsa vy, táhla ze stolu zásuvku a začala rovnat vidličky. Položila je hranou na stůl, aby je mohla srovnat jednu ke druhé.

Chvilí jsem ji beze slova pozoroval potom jsem vzal utěrku z opěradla židle a otřel otisk své ruky na skle.

Trvalo to ještě tři dny, potom jsem jednou po obědě napsal reichsführerovi, že jeho nabídku přijímám. Ještě než jsem dopis zalepil, dal jsem ho přečíst Else.

Četla pomalu, pak vložila dopis zpátky do obálky a položila ji na stůl.

Potom mi připomněla, že musím zajít do Marienrhalu dát okovat klisnu.

V Dachau utíkal čas pokojně a rychle. Tábor byl organizován mimořádně vzorně, vězni podrobeni přísné kázní a já jsem se s pocitem hlubokého uspokojení a klidu znovu shledal s pravidelnou přesností kasárenského života. 13. září 1936, necelé dva roky po mém nástupu do KT, jsem se mohl radovat ze svého jmenování untersturmführerem. Od té doby jsem byl rychle povyšován. V říjnu 1938 jsem dostal hodnost obersturmführera a v lednu 1939 hauptsturmführera. `)

Ted' už jsem tedy mohl s důvěrou hledět do budoucnosti své i celé rodiny. Roku 1937 mi Elsa dala syna, kterého jsem na památku svého strýce pojmenoval Franz. Tak vzrostl počet mých dětí na čtyři: nejstaršímu Karlovi bylo sedm, Katherině pět let a Hertě čtyři. Když jsem byl po , všem na důstojníka, dostali jsme místo poloviny vilky, kde jsme dosud žili dost stísněně vilu celou, mnohem pohodlnější a líp položenou. Plat důstojníka mi zároveň umožňoval slušnější život - po těch dlouhých letech odří'kání bylo pro nás velikou úlevou, že jsme už nemuseli počítat každý feník.

Několik měsíců po mém jmenování hauptsturmführerem vkročila naše vojska do Polska. Ještě týž den jsem si podal žádost, abych byl poslán na frontu.

Za týden přišla odpověď' ve formě oběžníku reichsführera.

Děkoval mnoha důstojníkům z KT kteří se plně v duchu Černých oddílů přihlásili dobrovolně do polského tažení.

Zároveň však musí pochopit, že reichsführer nemůže vyhově't jejich přání, aniž by to `)Hodnosti v SS odpovídající podporučíkovi, nadporučíkovi a kapitánovi.

182 ě Ig3 f

vedlo k dezorganizaci lágrů. Reichsführer žádá proto důstojníky SS, aby se v budoucnu zdrželi opakování svých žádostí a ponechali na něm, aby sám určil ty příslušníky zbraní SS, které by v případě nutnosti mohla správa táborů postrádat.

Pro mne to znamenalo do budoucna slabé vyhlídky. Byl jsem totiž ve správě táborů už pět let, vystoupil jsem po všech stupních žebříčku, poznal jsem všechna kolečka složitého soukoli, byla proto pramalá naděje, že by volba reichsführera padla na mne. Jen těžce jsem se smířoval se svým nynějším úřednickým životem při pomýšlení na ty své druhy, kteří bojovali na frontě.

Polsko, jak se dalo ostatně čekat, bylo rychle zlikvidováno, válka pak usnula, přišlo jaro 1940, čím dál víc se mluvilo o bleskové ofenzívě a fiihrer pronesl počátkem května v Reichstagu důležitý projev. Prohlásil, že nyní, když už Polsko neexistuje a Gdaňsk se vrátil do lůna mateřské země, nemají demokratické státy žádný důvod, aby se nepokusily vyřešit s říší evropské otázky mírovou cestou. Jestliže tak nečiní, pak je to jenom proto, že se proti tomu postavili jejich židovští páni. Závěr je jasný: světové židovstvo považuje tuto chvíli za vhodnou k tomu, aby ťybudovalo proti říši koalici a pustilo se do konečného účtování s nacionálním socialismem. V tomto zápase je Německo znovu donuceno svést zápas o své bytí a nebytí. Demokracie a světové židovstvo jsou však na velkém omylu, když si namlouvají, že se ještě jednou bude opakovat potupa z roku 1918. Třetí říše se pouští do boje s nezlomnou vůlí a fiihrer slavnostně prohlašuje, že nepřátelé nacionálně socialistického státu budou okanziti a nemilosrdně potrestáni. Pokud pak jde o židy, budou vyhlazeni všude, kde to jen bude možné a kde se s nimi setkáme.

Tři dny po tomto projew jsem dostal reichsfiihrerův rozkaz, abych se odebral do Polska a vybudoval z bývalých polských dělostřeleckých kasáren koncentrační tábor. Tento nově zřízený KT se měl jmenovat Osvětim podle jména blízkého městečka.

Rozhodl jsem se poj echat Elsu a děti prozatím v Dachau a sám sem od el s obersturmfiihrerem Se- tzlerem, s hauptscharfiihrerem Benzem a se šoférem. Do Osvětimi jsem přijel uprostřed noci, přenocoval v domě zabraném pro armádu a nazítří jsem navštívil starý vojenský tábor. KT měl sahat mnohem dál než kasárna polských dělostřelců a měl zahrnovat ještě další, speciálně oddělený lágr u obce Birkenau. Ko- lem obou táborů byl vyvlastněn rozsáhlý pás v rozlo- ze asi osmi tisíc hektarů, určený bud' pro intenzívní zemědělskou výrobu, nebo pro průmyslové závody. Projel jsem vymezeným územím od jednoho konce k druhému. Byla to naprosto plochá krajina, jen tu a tam močál nebo lesík. Cesty byly zanedbané, sotva viditelné, a ztrácely se v úhorech. Stavení tu by- lo málo a zdála se na té nekonečné pláni malá a ztra- cená. Po celou dobu objížd'ky jsem nepotkal ani ži- váčka. Rozkázal jsem zastavit a ušel jsem asi sto metrů, abych si protáhl nohy. Vzduch byl těžký, pro- sycený hnilobným pachem mokřisek. Panovalo tu na- prosté tichó. Obzor skoro splťťťal se zemí. Tvořil čer- nou čáru, jen místy přerušovanou několika skupinkami stromů. I v tomto ročním období bylo nebe nízké, deštivé, a nad obzorem se táhl šedý pás mraků. Kam oko dohlédlo, nikde ani sebemenší ťryvť- šenina. Všechno bylo rovné, prázdné, nekonečné. Vrátil jsem se po vlastních stopách a byl jsem rád, když jsem znovu nasedl do auta. Polská kasárna byla plná hmyzu, takže mou první starostí bylo dát je dezinfikovat. Továrna na odhmy- zovací prostředky Weerle a Frischler v Hunburku za- slala dostatečně velké množství krystalového prášku označeného jako "jedovatý plyn". Protože práce s krystalky byla poměrně nebezpečná, zajistila mi to- várna i dva chemiky, kteří sami provedli dezinfekci podle všech předepsaných bezpečnostních opatření. Dostal jsem k dispozici komando polských válečných zajatců, kteří měli za úkol postavit strážní věže a na- táhnout osnatý drát kolem obou táborů, protože měly bťťť, jak jsem už pověděl, od sebe odděleny.

184 ť 185

Osvětim pro židovské vězně a Birkenau pro válečné zajatce. Brzy potom začaly přijíždět oddíly SS obsadily kasárna, stavěly se nové vily pro důstojníky a přes- ť ně v den, kdy bylo ukončeno slavné tažení ve Francii, dorazil první transport židovských vězňů. Okamžitě dostali za úkol postavit si vlastní tábor.

V srpnu jsem mohl povolat Elsu s dětmi. Vilky pro důstojníky byly obráceny zády k táboru a čelem k městečku Osvětim, nad nímž vystupoval kostel s dvěma útlými věžemi. V kraji tak plochém byly obě věže osvěžením pro oko, a proto jsem nařídil stavět vilky čelní frontou ke kostelu. V podstatě to byly velké a pohodlné dřevěné stavby s podezdívkou z hrubě otesaných kamenů, s terasami obrácenými k jihu a se zahradami. Elsa měla z nového bytu radost, především oceňovala moderní ústřední topení a teplou vodu, které jsem dal do vily zavést. Celkem snadno našla v Osvětimi služebnou a na hrubší práci jsem jí přidělil dvě ženy z tábora.

Podle reichsführerových rozkazů jsem měl vedle vybudovaných táborů zajistit odvodnění močálů a vysušení zaplavených pozemků po obou březích Visly, aby se daly využít pro zemědělství. Okamžitě jsem poznal, že se tady musí ve větším rozsahu udělat totéž, co jsem sám podnikl na von Jeseritzově statku, a že tu nepomůže žádný odvodňovací systém, nebudou-li vody Visly zadrženy neprostupnou hrází. Ihned jsem nařídil vypracovat plány, potom jsem do detailu spočítal, kolik budu potřebovat pracovních sil, a ohlásil reichsführerovi, že na dokončení celého díla budu potřebovat tři roky. Za čtyři dny přišla jeho odpověď: 'dával mi na to rok.'

Reichsführer trestal nebo i popravoval příslušníky SS za tak nepatrná provinění, že jsem si ani v nejmenším nemohl dělat iluze o osudu, který by mě čekal, kdyby hráz nebyla hotová ve stanovené lhůtě. Toto vědomí mi dodalo nadlidské síly. Ubytoval jsem se přímo na staveništi, svému štábu jsem nedopřál ani minutku oddechu a vězni museli pracovat ve dne v noci. Jejich úmrtnost dostoupila hrozivého čísla,

18G

ale to nám naštěstí nijak nevadilo, protože ztráty byly vždycky doplněny přicházejícími transporty. Také příslušníci SS, které jsem měl k ruce, spláceli svou daň úkolu, do něhož jsme se pustili: mnozí z nich byli degradováni za přestupky, které bych za jiných okolností považoval za zanedbatelné a dva scharfführeri byli za větší nedbalost zastřeleni.

Čtyřicet hodin před určenou lhůtou bylo konečně toto veledílo dokončeno. Přijel reichsführer, aby se osobně účastnil odevzdání stavby do provozu, a v přítomnosti technických vedoucích a důstojníků SS z KT pronesl projev. Prohlásil, že se máme považovat za průkopníky "východního prostoru", blahopřál nám že jsme dosáhli "jedinečného výsledku" s tak příkladnou rychlostí, a řekl, že nacionálně socialistický stát válku vyhraje, poněvadž dokázal, jak důležitou roli hraje "časový faktor" nejen při provádění vojenských operací, ale i při plnění úkolů hospodářských. Deset dnů po Himmlerově návštěvě jsem obdržel jmenování na sturmbannführera.)

Hráz se naneštěstí začala na několika místech propadat byl to důsledek spěchu, s jakým jsme ji stavěli. Za dva týdny po Himmlerově návštěvě začaly v celém kraji silné lijáky, Visla nečekaně vystoupila z břehů a jeden úsek vynikajícího díla byl doslova odplaven. Museli jsme požádat o nový materiál a zahájit znovu práci jednak na upevnění hráze, jednak i na její obnově. Ale i tak byl výsledek sotva průměrný, protože k tomu, aby byla hráz skutečně pevná, muselo by se s celou prací začít znovu od začátku.

Mým přičiněním vzrostl KT Birkenau-Osvětim na obrovské město. I když se tábor rozšiřoval s nevídanou rychlostí, byl pořád ještě moc malý a nestačil čím dál početnějšímu přísunu vězňů. Psal jsem na velitelství SS dopis za dopisem a žádal, aby se zpomalila rychlost, s jakou transporty přicházely. Připomínal jsem, že nemám dost baráků ani potravin,

abych m

ť) Odpovídá hodnosti majora.

187

hl umístit a zároveň živit takové množství lidí. Na žádný ze svých dopisů jsem nedostal odpověď a transportů bylo den ze dne víc. Situace v lágru byla následkem toho hrozná, začaly řádit epidemie, nebylo čím je zarazit a graf úmrtnosti vyletěl prudce nahoru. Tváří v tvář neuvěřitelné situaci, která vznikala takřka každodenním příjezdem transportů, jsem se cítil čím dál bezmocnější. V tom přívalu vězňů nejrůznějšího původu, jimiž byl tábor přecpán, se dalo dělat jediné - udržet pořádek. Ovšem i to bylo velmi nesnadné, protože jak se válka protahovala, byli mladí a podle všech měřítek skvělí příslušníci oddílů "smrtihlavů" povolávání na frontu a místo nich jsem dostával starší vojáky z řad obyčejných SS. Občas se mezi nimi našly naneštěstí pochybné živly, a nešvary a korupce, do nichž se tyto živly daly poměrně rychle zatáhnout, mi můj úkol neobyčejně ztěžovaly.

Uplynulo několik měsíců, když tu 22. června fihrer vrhl wehrmacht proti Rusku. 24. června jsem obdržel od reichsführera oběžník, v němž se oznamovalo, že napříště se důstojníkům z KT povoluje podat si žádost o přearazení na frontu. Ještě týž den večer jsem se přihlásil jako dobrovolník a za šest dnů mě Himmler povolal do Berlína. Odjel jsem tam vlakem v souladu s nedávno rozeslanými instrukcemi nařizujícími přísné šetření benzinem. Město jako by žilo v horečce, v ulicích plno uniforem, vlaky přeplněné vojskem. Byla hlášena první německá vítězství nad bolševiky.

Reichsführer mne přijal večer. Službu konající důstojník mě odvedl do jeho kanceláře a odešel, když předtím za sebou pečlivě zavřel dveře. Pozdravil jsem a jakmile reichsführer můj pozdrav opětoval, přistoupil jsem k němu blíž.

Místnost byla osvětlena jen stolní lampou na bronzovém podstavci. Reichsführer stál nehybně, tvář měl ve stínu.

Lehce pokynul pravicí a řekl neobvykle laskavě: „Přijměte místo, prosím.“

Posadil jsem se, světlo lampy mě ozářilo a já jsem

měl pocit, jako by má tvář byla nahá. V té chvíli zazvonil telefon. Himmler zvedl sluchátko a naznačil mi, abych zůstal sedět. Zaslechl jsem, jak reichsführer mluví o nějakém Wulfslangovi a o KT Osvětim, byl jsem zmaten skutečností, že to slyším, a okamžitě jsem přestal poslouchat. Sklopil jsem oči a začal jsem si prohlížet pověstnou soupravu ze zeleného mramoru, která zdobila jeho psací stůl. Byl to dárek k červencovému svátku“) z KT v Buchenwaldu. Rozhodl jsem se, že se podívám, jestli mezi mými řidy není také nějaký umělec.

Slyšel jsem jak cvaklo sluchátko a zvedl jsem oči. "Sturmabführere," začal okamžitě Himmler, rád vám oznamuji, že inspektor táborů gruppenfii

hrer") Goertz mi předložil vynikající zprávu o vaší činnosti velitele KT Osvětim."

„Současne se dovídám," pokračoval, "že jste si "

podal žádost o přearazení na frontu." Ano, pane reichsfiihrere."

"Mám tomu rozumět tak, že vás k tomu přimělo vlastenecké cítění, nebo se vám vaše práce v KT Osvětim nelíbí?"

"Jednám z vlasteneckých pohnutek, pane reichsfiihrere."

"To rád slyším. Změna vašeho zařazení nepřipadá v úvahu. Vzhledem k určitým plánům považuji vaši přítomnost v KT za nepostradatelnou."

Chvilí bylo ticho a pak pokračoval:

"To, co vám nyní sdělím, je tajné. Vyžaduji, abyste přísahal na svou čest, že o tom zachováte absolutní mlčení."

Pohlédl jsem na reichsfiihrera. U SS bylo množství věcí tajných, tajemství bylo tak běžnou záležitostí našeho denního života, že nebylo třeba vyžadovat přísahu pokaždé.

"Pochopte," pokračoval Himmler, "tady nejde

“) Původně starogermský svátek, jehož tradici nacisté obnovili. ") Generál SS.

188` 189

0 obyčejné služební tajemství, ale (s důrazem na každém slově) o skutečné státní tajemství."

Trochu se zaklonil do stínu a přísným hlasem prohlásil:

"Sturmbannführere, jste ochoten přísahat na svou čest důstojníka SS, že toto tajemství nikomu neprozradíte?"

Odpověděl jsem bez váhání: "Přisahám na svou čest důstojníka SS." "Upozorňuji vás," připomínal mi na vysvětlenou, "že jste zavázán nesdělít je nikomu, ani svému přímému nadřízenému gruppenführerovi Goertzovi!" Zmocnila se mne úzkost. Táboři podléhaly přímo

reichsführerovi, proto nebylo nic mimořádného na tom, aby mi dával instrukce přímo a nikoliv prostřednictvím Goertze. Naprosto překvapující byl však fakt, že to dělá bez vědomí Goertze.

„Nesmíte se těmto opatřením divit," ozval se Him-

mler, jako by četl moje myšlenky, „to vůbec není projev nedůvěry vůči inspektoru táborů gruppenführerovi Goertzovi. Bude informován později, ve chvíli, kterou sám určím."

Reichsführer pohnul hlavou, takže světlo ozářilo spodní část jeho tváře. Úzké rty mezi pečlivě vyholenou pokožkou tiskl pevně k sobě.

"Führer," řekl jasně, "nařídil konečné vyřešení židovské otázky v Evropě."

Odmlčel se a potom dodal:

"K provedení tohoto úkolu jste byl vybrán vy." Vzhledl jsem k němu. Rychle poznamenal:

"Zdá se, jako by vás to vylekalo. Myšlenka skoncovat s židy není přece nijak nová."

"Ne, pane reichsführere. Jenom mě překvapilo, že jsem byl vybrán já . . ."

Přerušil mě:

"Důvody této volby vám budou oznámeny. Jsoll vám ke cti."

Pokračoval: "Führer je toho názoru, že nevyhladíme-li židy n. l'ní, vyhladí později židé nás, Němce. Problém je tedy v tom: buď oni, nebo my."

A dodal s důrazem na každé slabice: "Sturmbannführere, máme snad právo nechat viset nad německým lidem takovou hrozbu právě ve chvíli, kdy mladí Němci bojují proti bolševismu?"

Znovu jsem s odpovědí ani nezaváhal: "Ne, pane reichsführere."

Přiložil obě ruce dlaněmi na opasek a řekl tónem dokonalého uspokojení:

Ani jediný Němec by nemohl odpovědět jinak." Bylo ticho. Potom se jeho nehybné oči upřely na bod nad mou hlavou a on pokračoval, jako by četl:

„Pro splnění úkolu jsem vybral KT Osvětim a vás jako vykonavatele. Vybral jsem právě tento tábor, protože se zde sbíhají čtyři železniční tratě a je proto lehce dosažitelný pro transporty. Kromě toho leží v izolovaném a málo zalidněném kraji a má proto příznivé předpoklady k provedení tajné operace."

Sklonil oči a ťlival se na mě:

A vás jsem vybral pro váš organizační talent . .

Pak se ve stínu trochu pohnul a dodal jasným hlasem:

„ . . a pro vaši mimořádnou svědomitost."

"Měl byste vědět," pokračoval bez přestávky, „že v Polsku jsou už tři tyhlažovací tábory: Belzek, VL'olzek a Treblinka. Ty však nevyhovují. Za prvé: jsou malé a jsou umístěny tak, že je není možné rozšířit. Za druhé: mají špatné dopravní spojení. Za třetí: metody, kterých tam užívají, jsou pravděpodobně nedokonalé. Podle hlášení velitele tábora v Treblince nedokázal za šest měsíců zlikvidovat víc než 80 000 jednotek."

Reichsführer se odmlčel a dodal přísným hlasem: "To je k smíchu."

"Za dva dny vás navštíví v Osvětimi obersturmbannführer') Wulfslang a oznámí vám, v jakém sledu a počtu vám budou docházet v příštích měsících transporty. Potom pojedete do lágru Treblinka, abyste viděl jejich nedostatečné výsledky, podrobíte je

ť) Podplukovník SS.

190 1J1

jich metodu konstruktivní kritice, a za čtyři týdnů. "

J Zduřil:

"Přesně za čtyři týdny mi pošlete podrobný plán hodný historického úkolu, který vám připadl." Pokynul pravicí. Zvedl jsem se.

"Máte nějaké námítky?" "Ne, pane reichsführere." ,

"A připomínky?"

"Nemám, pane reichsführere." "Dobrá."

Pak řekl zřetelně, bez zvýšení hlasu: "Je to rozkaz vůdce!"

A dodal:

"Vaším těžkým úkolem nyní bude splnit tento rozkaz."

Postavil jsem se do pozoru a řekl: "Ano, pane reichsführere!"

Pozdravil jsem, Himmler mi odpověděl, udělal jsem čelem vzad a vykročil ke dveřím. Hned jak jsem opustil místo, které osvětlovala lampa, pohltila mě temnota, do níž byla místnost ponořena, a otřásl mnou zvláštní pocit zimy.

Odjel jsem nočním vlakem. Byl přecpán vojskem odjíždějícím na ruskou frontu. Vyhledal jsem kupé první třídy, bylo již plné, ale nějaký obersturmführer mi okamžitě uvolnil své místo. Pro případ náletů bylo světlo ztlumeno a záclony pečlivě staženy. Posadil jsem se, vlak se rozjel prudkým trhnutím a dal se do pohybu s nesnesitelnou pomalostí. Cítil jsem únavu, ale nepodařilo se mi usnout.

Konečně začínalo svítat a já jsem si malinko zdříml. Vlak se líně vlekl a často zastavoval. Někdy zůstal na místě dvě až tři hodiny, pak se pomaloučku rozjel, znovu zastavoval a znovu se rozjížděl. Kolem poledne se podávalo jídlo a teplá káva.

Vyšel jsem na chodbičku zapálit si cigaretu. Zahlédl jsem obersturmführera, který mě přenechal svoje místo. Seděl na tlumoku a spal. Probudil jsem ho a nabídl mu, aby si šel sednou zase on. Vstal,

192

ředstátřil se mi a chvíli jsme hovořili. Byl lagerfiihrem` v KT Buchenwald a na vlastní řádost byl zařaw do zbraní SS. Byl na cestě k svému pluku v Rusi. Ptal jsem se ho, zda je spokojen. Odpověřl úsměvem: "Ano. Velmi!" Byl velký, světlovlasý, doburostlý a dost hubený. Mohlo mu být asi tak dvaatřacet. Prodělal tažení do Polska, byl raněn, a když ř propustili z nemocnice, byl přeložen do Buchenaldu, kde se "strašně nudil". Ale ted' je všechno pořádku, znovu zařije "pohyb a boj". Nabířl jsem u cigaretu a trval jsem na svém návrhu, aby si řel na míli odpočinout.

Vlak vřížděl do Slezska a nabral větří rychlost. Při řhledu na ten známý kraj se mi sevřelo srdce. řpomněřl jsem si na boje Freikorpsu pod velením řssbacha proti polským "sokolům". Jak jsme se tenřát bili! A jaké jsme byli skvělé mužřtvo! Já jsem ta^ toužil po "pohybu a boji". Také mně bylo dvacet. řlo zvláštní uvěřomit si, ře se to vše stalo tak řavno ře je to všechno pryč.

Z osvětimského nádraží jsem zatelefonoval do tářra, aby mi poslali auto. Bylo devěř večer. Od oběřa řm nejedl a měl jsem hlad.

V pěři minutách tu byl vůz a odvezl mě domů. chlapeckém pokoji svřtila noční lampička. Nezaonil jsem a odemkl si univerzálním klíčem. V předů jsem pověřil řepici na věřák a řel jsem do jířelny. izvoniřl jsem na služku. Okamžitě se objevila a já ři řl, aby mi přinesla něco k sněřku.

Uvěřdomil jsem si, ře jsem si nestáhl rukavice. Svřléjřsem je a vrátil se s nimi do předsině. Když jsem ř až u věřáku, uslyřel jsem kroky. Podíval jsem se, schodech sestupovala Elsa. Když mne zahlédla, jaby zkameněla, zapotáčela se a opřela o zed'.

„Ty odjřždíš?“ zeptala se hluře. řleděl jsem na ni udiveně.

„edoucí táboru.

193

"Jak to odjíždím?" Na frontu?"

"Uhnul jsem očima. Ne."

"Opravdu? Je to pravda?" koktala, "opravdu neodjíždíš?"

Ne." Tvář se jí rozzářila radostí, seběhla po třech čtyřech schodech najednou a vrhla se mi do náruče.

"No tak," uklidňoval jsem ji.

Jako v horečce mě líbala na celou tvář. Usmívala se a v očích se jí leskly slzy.

"Tak ty neodjíždíš?" vydechla. Ne."

, Zvedla hlavu a řekla s tichou, ale vroucí radostí: "Zaplať pámbůh."

Popadl mě strašlivý vztek a zařval jsem: Mlč!"

Potom jsem se rychle otočil na podpatku, obrátil se k ní zády a vešel do jídelny.

Služka právě dokončovala prostírání. Sedl jsem si. Za chvíli přišla Elsa, posadila se vedle mne a pozorovala mě, jak jím.

Když odešla služka řekla mírně:

"To víš, že chápu, jak je to pro důstojníka těžké, když nejde na frontu."

Podíval jsem se na ni.

"To nic, Elso. Mrzí mne, co se právě stalo. Jsem jenom trochu unavený."

Už se neozvala a já jedl se skloněnou hlavou. Zahlédl jsem, jak Elsa rovná pokrčený ubrus a hladí ho dlaní.

Řekla nejistě:

"Ach! Ty dva dlouhé dny, Rudolfo . . .!" Neodpovídal jsem a Elsa pokračovala: "Reichsführer tě povolal do Berlína, aby ti oznámil, že nikam neodjedeš?"

,Ne."

"Co ti teda chtěl?"

, Služební záležitosti." , Důležité?"

"Dost." Elsa opět natáhla ubrus a spokojeně řekla: "No hlavní je, že zůstaneš doma." Neodpovídal jsem a ona za chvíli pokračovala: "Ale ty bys raději jel, že?"

"Předpokládal jsem, že je to moje povinnost. Ale reichsführer si myslí, že budu užitečnější tady."

"A proč si to myslí?"

"Řekl mi, že mám organizační talent a že jsem mimořádně svědomitý."

"To že řekl?" zeptala se Elsa šťastně, "řekl 'mimořádně svědomitý'?"

Přikj, vl jsem.

Potom jsem se zvedl, pečlivě složil ubrousek a vsunul jej do kroužku.

Za dva dny, právě tak, jak mi to oznámil reichsführer, přijel za mnou na návštěvu obersturmbannführer Wulfslang. Byl to brunátný, zavalitý člověk, kulatoučký a žoviální, a dovedl ocenit oběd, který mu Elsa připravila.

Po jídle jsem mu nabídl doutník, odvedl ho na velitelství a zamkl se s ním ve své pracovně. Odložil čepici na stůl, posadil se, natáhl nohy a jeho kulatá rozesmátá tvář zvažněla.

"Sturmabannführere," řekl úředním tónem, "musím vám oznámit, že mým jediným úkolem je zajistit ústní spojení mezi reichsführerem a vámi."

Odmkl se.

"V tomto stadiu věcí vám toho nemohu moc říct. Reichsführer kladl důraz především na dvě otázky. Za prvé: musíte se připravit na to, že prvních šest měsíců bude dělat celkový součet dodávek 500 000 jednotek."

Otevřel jsem ústa, on však mávnul doutníkem a rychle pokračoval:

"Okamžik, prosím. U každého transportu provedete výběr mezi novými přírůstky a jednotky schopné dáte k dispozici průmyslovým závodům a zemědělským podnikům v Birkenau-Osvětim."

194 195

Naznačil jsem gestem, že chci promluvit, on však znovu zamával velitelsky doutníkem:

"Za druhé: budete mi posílat přesnou statistiku o počtu neschopných, které podrobíte zvláštnímu ošetření. Kopie těchto hlášení si však nesmíte ponechat. Jinak řečeno, celkový počet jednotek, které budou zpracovány za dobu vašeho velení, vám musí zůstat neznámý."

Ozval jsem se:

To se mi zdá nemožné. Sám jste přece mluvil o 500 000 jednotkách za prvních šest měsíců." Zamával netrpělivě doutníkem

,Prosím! Prosím! Do počtu 500 000, který jsem,

uvedl, jsou započítáni jak práce schopní, tak i neschopní. Vaším úkolem bude oddělit z každého transportu jedny od druhých. Sám vidíte, že nebude možné předem znát celkový počet neschopných, které budete nucen zpracovat. A právě o těch teď mluvím."

Zamyslel jsem se a odpovídal:

,Ještěli tomu dobře rozumím, mám vám z každého transportu ohlásit počet všech neschopných, jimž se dostane zvláštního ošetření, ale o tomto počtu si nesmím nechat sebemenší záznam a v důsledku toho nesmím znát celkový počet neschopných ze všech transportů, které dostanu ke zpracování."

Pohnul doutníkem na znamení souhlasu. "Rozumně jste mi naprosto správně. Podle výslovného rozkazu reichsführera smím celkový počet znát jenom já. Jinak řečeno je výhradně a pouze mým úkolem počítat vaše dílčí údaje a na jejich podkladě vypracovat pro reichsführera souhrnnou statistiku." Potom dodal:

"To je vše, co vám mohu zatím oznámit." Chvilí bylo ticho. Zeptal jsem se:

"Dovolíte mi poznámku k první části vašeho sdělení?"

S doutníkem mezi zuby řekl úsečně: "Prosím."

"Když budu vycházet z celkového počtu 500 000

jednotek za prvních šest měsíců, dojdou přibližně k 84 000 jednotkám měsíčně, přibližně tedy k 2 800 jednotkám, které budu muset podrobit zvláštnímu ošetření za 24 hodin. To je ale obrovské číslo."

Zvedl ruku s doutníkem, který vyňal z úst:

,Když vycházím z celkové sumy 500 000 jednotek, bude mezi nimi pravděpodobně dost veliký počet práce schopných, a ty nebudete muset zpracovávat."

Přemýšlel jsem o tom a řekl:

"Podle mne je to jenom odklad řešení. Za své zkušenosti velitele tábora vím, že průměrná doba, v níž se vězeň při práci opotřebuje, dělá tři měsíce. A potom se stane neschopným. Vycházím-li tedy z předpokladu, že z transportu 5 000 jednotek jich budou 2 000 označeny jako práce schopné, pak je zřejmé, že se mi ty 2 000 jednotek po třech měsících vrátí mezi ty, které bude nutné zpracovat."

"Jistě. Ale získáte tím čas. A než vaše zařízení bude naprosto dokonalé, bude pro vás takový odklad jistě velice užitečný."

Vložil doutník do úst a přehodil pravou nohu přes levou.

"Upozorňuji vás," dodal, "že po šesti měsících bude počet dodávaných transportů podstatně zvýšen." Nedůvěřivě jsem se na něho podíval. Usmál se, je

ho tvář byla znovu kulatá a bezstarostná. Prohlásil jsem:

"To je prostě nemožné!"

Milý zlatý," řekl žoviálně a domýšlivě. "Napoleon prohlásil, že slovo 'nemožné' není francouzské. Od roku 1934 se snažíme světu dokázat, že to slovo není německé."

Pohlédl na hodinky.

"Myslím, že je na čase, abyste mne doprovodil na nádraží."

Vzal si čepici. Zvedl jsem se:

,Pane obersturmbannführere, prosím." Podíval se na mě:

"Ano?"

"Chtěl jsem říci, že je to technicky nemožné."

19Gt 197

Tvář mu ztuhla.

"Když dovolíte," ozval se ledovým tónem, "technická stránka úkolu je výhradně vaší záležitostí. O tom já nepotřebuji nic vědět."

Zvedl hlavu, trochu sklopil víčka a pohlédl na mě z výšky a jakoby z dálky:

"Pochopte, že praktická stránka celé té věci se mě netýká. Byl bych vám vděčný, abyste o tom se mnou nařídili nemluvil, ani v náznacích. Pode mne spadají jenom čísla."

Otočil se čelem ke dveřím, položil ruku na kliku, trochu se obrátil a řekl povýšeně:

"Mou úlohou jsou pouze statistiky."

Následujícího dne hned po ránu jsem odjel s obersturmführerem Setzlerem do tábora Treblinka. Ležel severovýchodně od Varšavy nedaleko řeky Bugu. Velitelem tábora byl hauptsturmführer Schmolde. Protože se nesměl nic dozvědět o plánech v Osvětimi, oznámil mu Wulfslang, že přijedu na obyčejnou inspekční a informační návštěvu. Schmolde pro mě přijel na nádraží autem. Byl to muž středních let, šedivý a hubený. Jeho tvář byla podivuhodně bezvýrazná.

Pozval nás na oběd do kantýny pro důstojníky SS, ale seděli jsme ve zvláštní místnosti. Velitel lágru se omlouval, že nás nemůže pozvat k sobě domů, protože jeho žena je nemocná. Oběd byl vynikající, ale Schmolde byl skoupý na slovo a mluvil, aspoň jak se mi zdálo, pouze z úcty ke mně. Jeho hlas zněl unaveně, bezbarvě, a skoro to vypadalo, že ho jakýkoli zvuk stojí velikou námahou. Při řeči si neustále vlhl jazykem rty.

Po obědě se podávala káva. Za nějakou chvíli se Schmolde podíval na hodinky, obrátil na mě své bezvýrazné oči a řekl:

"Musel bych vám vše dlouze vysvětlovat, než bych vám vyličil naši zvláštní akci. Proto vám raději ukáži,

jak postupujeme. Tak si myslím uděláte o celé věci lepší představu."

Setzler ztuhl a rychle se na mne ohlédl. Řekl jsem: "Samozřejmě. To je znamenitá myšlenka." Schmolde si olízl rty a pokračoval:

"Začínáme ve dvě hodiny."

Ještě několik minut jsme hovořili. Schmolde i já jsme se podívali na hodinky. Ukazovaly za pět minut dvě. Vstal jsem.

Také Schmolde se zvedl, pomalu, jakoby nerad. Setzler se nadzvedl na židli a řekl:

"Když dovolíte, ještě jsem nedopil kávu."

Ohlédl jsem se na jeho šálek. Doposud se kávy ani netkl. Řekl jsem krátce:

"Až dopijete, přijďte za námi."

Setzler přikývl a znovu se posadil. Jeho holá lebka pomalu rudla a oči se vyhýbaly mému pohledu. Schmolde ustoupil a nechal mne projít.

"Nebude vám vadit, když půjdeme pěšky? Je to nedaleko."

"Ne, ani v nejmenším."

Byl krásný slunečný den. Prostředkem aleje, kterou jsme procházeli, se táhl cementový pás, po němž mohli jít dva lidé vedle sebe.

Tábor byl naprosto pustý, ale když jsme šli kolem baráků, slyšel jsem uvnitř šum hlasů. Oknem jsem zahlédl pár obličejů a domyslel jsem si, že vězni dostali zákaz vycházet.

Všiml jsem si také, že je tu dvakrát více strážních věží než v Osvětimi, i když tábor byl menší, a že dráty kolem tábora jsou pod elektrickým napětím. Dráty byly upevněny na silných betonových sloupech, na konci zahnutých směrem dovnitř. Tak byly nejvyšší dráty nejméně šedesát centimetrů nad svislým pletivem mezi dvěma sloupy. Bylo pochopitelně vyloučeno, aby kdokoliv, byť to byl akrobat, překonal tuto překážku a nedotkl se při tom drátů.

Obrátil jsem se k Schmoldovi: "Proud je zapnutý nepřetržitě?"

"V noci. Ale někdy ho zapínáme i ve dne, když jsou vězni nervózní."

198 † 19)

"Máte někdy nepříjemnosti?" řásto."

"Schmolde si navhlčil rty a pomalu a apaticky dodal: "Pochopte, vědí, co je čeká."

Zamyslel jsem se nad jeho vysvětlením: "Nedovedu si představit, jak to mohou vědět." Schmolde se uskh'bl:

"V zásadě je to nanejvýš tajné. Ale všichni vězni v táboře o tom vědí. A někdy to vědí i ti, co sem přijíždějí."

"Odkud přijíždějí?"

"Z varšavského ghetta." , Všichni?"

, Schmolde sklonil hlavu:

"Všichni. Myslím, že i v ghettu jsou lidé, kteří o tom vědí. Tábor je poměrně blízko Varšavy."

Za posledním barákem byl rozlehlý holý prostor, službu konající strážný nám pak otevřel v dřevěné ohradě dvířka a my jsme se dostali na vyštěrkovanou cestu lemovanou z pravé i levé strany dvěma řadami ostnatého drátu. Potom jsme přišli k dalším dvířkům, hlídaným asi desíti SS. Za nimi byl pás křovisek. Obešli jsme ho a pod námi se vynořil velice dlouhý barák. Okna měl neprodyšně uzavřená. Celý barák byl obklopen třiceti SS s automat`y a psy.

Jeden z nich vykřikl: "Pozor!" SS srazili podpatky a untersturmführer přišel podat hlášení. Měl světlé vlasy, hranatou tvář a oči alkoholika.

Rozhlédl jsem se kolem. Celý barák byl obehnaný dvěma řadami ostnatých drátů pod proudem a tvořil malý ohraničený tábor uvnitř tábora. Byl schován za křovisky a za smrky.

"Chcete se podívat?" zeptal se Schmolde.

SS odstoupili a my jsme se přiblížili k baráku. Pevné dubové dveře byly pobity železem a uzavřeny těžkou kovovou závorou. V horní části dveří bylo kulaté okénko z tlustého skla. Schmolde otočil vypínačem schovaným ve zdi a snažil se nadzvednout závoru. Nepovedlo se to a untersturmführer přiskočil, aby mu pomohl.

Dveře se otevřely. Když jsem vešel dovnitř, měl jsem pocit, že mi strop padá na hlavu: mohl jsem se ho dotknout dlaní. Místnost osvětlovaly tři silné lampy chráněné mřížkou. Byla úplně prázdná. Podlaha byla z cementu. Na druhém konci místnosti byla opět vrata, vedoucí na opačnou stranu, ale ta byla bez okénka.

V oknech pochopitelně nejsou tabulky," řekl Schmolde; "jak sám vidíte, jsou masívní . . ."

Olízl si rty.

. . neprodyšná a zavírají se zvenku."

Všiml jsem si, že vedle jedné zamřížované lampy je malý kulatý otvor asi tak pět centimetrů v průměru. Uslyšel jsem dupot běžících nohou, pronikavé vý

křiky a chraplavé povely. Psi štěkali. Už jsou tady," řekl Schmolde.

Šel přede mnou. Ačkoliv mezi jeho čepicí a stropem zbývalo ještě pár centimetrů, přecházel místností se sklopenou hlavou.

Když jsem vycházel, objevila se za clonou křoví kolona vězňů.

Vedli je SS se psy. Vzduch protínal řev a štěkot psů. Zvedl se oblak prachu a SS se pustili do práce.

Když byl zjednan pořádek a prach se usadil, mohl jsem si vězně dobře prohlédnout. Bylo mezi nimi několik silných mužů, většinou však to byly ženy a děti. Několik židovek neslo v náručí nemluvnata. Vězni byli dojednoho v civilních šatech a nikdo nebyl ostříhán.

"Tady s těmi by v podstatě neměly být žádné potíže " prohlásil Schmolde, "právě přijeli . . ."

SS seřadili vězně po pěti. Schmolde nepatrně pokynul rukou a řekl:

"Prosím, pane sturmbannführere . . ."

Došli jsme až ke cloně křoví. Stáli jsme trochu stranou ale na svahu, a tak jsme mohli docela lehce přehlédnout celý zástup vězňů.

Dva hauptscharführeri a jeden scharführer začali odpočítávat vězně. Untersturmführer stál bez hnutí před námi. Na pravé straně, oddělený částečně od os

200 z 201

tatních, se postavil židovský vězeň v pruhozaném vězeňském mundúru a s oholenou hlavou. Na levé paži měl pásku. Jeden z obou hauptscharführerů přiběhl k nám, postavil se vedle untersturmführera do pozoru a vykřikl:

"Dvě stě čtyři!" Untersturmführer přikázal:

"Poslední čtyři vystoupí z řady. Odvedete je zpátky k barákům."

Obrátil jsem se k Schmoldovi: "Proč?"

, Schmolde si navhlčil rty.

, Abychom u ostatních vzbudili důvěru." ,

"Dolmetscher")", ozval se untersturmführer. Vězeň s páskou udělal krok vpřed, postavil se do pozoru čelem k zástupu vězňů a cosi polsky vykřikl.

Tři poslední vězni (dvě ženy a jeden muž s černým pomačkaným kloboukem) se bez zdráhání oddělili od kolony. Třetí byla asi desetiletá holčička. Scharführer ji chytil za ruku. V tu chvíli se však k němu vrhla jedna z žen, děvčátko mu vyrvala, zběsile je tiskla k sobě a začala ječivě křičet. Dva SS vykročili k ní a celý zástup začal hlučet.

Untersturmführer na okamžik zaváhal. "Nechte jí to dítě!" rozkázal Schmolde.

SS se vrátili do řady. Židovka je nechápavě sledovala očima. Ještě stále pevně tiskla dítě v náručí. "Tlumočníku," křikl Schmolde, "řekněte jí, že veli

tel dovolil, aby dcera zůstala u ní!"

Vězeň s páskou něco dlouze vykřikl polsky. Židovka postavila dítě na zem a dívala se na Schmolda a na mne. Potom se její smutná tvář rozzářila úsměvem a cosi na nás zakřičela.

"Co říkala?" zeptal se netrpělivě Schmolde. Tlumočník se předpisově otočil čelem k nám a odpověděl bezvadnou němčinou:

řekla, že jste hodný a děkuje vám." "

) Tlumočnick.

Scholde pokrčil rameny. Kolem nás právě šli tři vězni vracející se zpátky do baráků. Doprovázel je scharführer. Ženy se na nás ani nepodívaly. Muž však na nás pohlédl, chvíli váhal a pak rozmáchlým okázalým pohybem smekl pomačkaný černý klobouk. Pár vězňů se zasmálo a SS se k nim přidali jako ozvěnou.

Scholde se ke mně naklonil:

"Myslím, že všechno proběhne hladce." Untersturmführer se obrátil na tlumočníka a řekl unaveným hlasem:

, Jako normálně."

Tlumočnick popošel vpřed, postavil se do pozoru a dost dlouho mluvil polsky.

Scholde otočil hlavu ke mně:

"Povídá jím, že se mají svléknout a svázat své šňůrky do uzlíku. Uzlíky půjdou na dezinfekci a oni budou prozatím uzavřeni v tomhle baráku."

Hned jak tlumočnick skončil, ozvalo se z kolony reptání a vykřiky.

Obrátil jsem se k Schmoldovi a podíval se na něj. Zavrtěl hlavou.

"Normální reakce. Kdyby byli zticha, to by pak byl důvod k obavám."

Untersturmführer dal rukou tlumočnickovi znamení. Ten pokračoval ve svém výkladu. Potom se některé ženy začaly svlékat. Postupně se k nim přidaly i ostatní. Uplynula minuta, možná dvě, a muži je se studem napodobili. Tři čtyři SS vystoupili z řady a pomáhali svlékat děti.

Podíval jsem se na hodinky. Bylo půl třetí. Řekl jsem Schmoldovi:

"Mohli byste někoho poslat pro obersturmführera Setzlera?"

A ještě jsem dodal: ,

, Možná zabloudil."

Scholde si přivolal scharführera a Setzlera mu popsals. Scharführer odběhl.

Prostranství se naplnilo těžkým a nepříjemným pachem lidských těl. Vězňové stáli na slunci a ani se nehýbali byli rozpačiti a zahanbení. Bylo mezi nimi několik hezkých dívek, ovšem jejich typu.

2021203

Untersturmführer přikázal, aby vešli do místnosti a sli'bil jim, že až budou uvnitř, dá otevřít okna. Šli pomalým, ale spořádaným krokem. Když byl poslední vězeň uvnitř, zavřel untersturmführer sám dveře a zasunul závodu. Za sklem malého okénka se okamžitě objevilo několik tváří.

Přicházel Setzler, rudý a propocený. Postavil se přede mne do pozoru.

"Rozkaz, pane sturmbannführere!" Suše jsem řekl:

, Proč jdete tak pozdě?" ,

Protože vedle mne byl Schmolde, ještě jsem dodal: "Zabloudil jste?"

"Zabloudil jsem, pane sturmbannführere."

Kývl jsem hlavou a Setzler se postavil po mé levici. Untersturmführer vytáhl z kapsičky ptš'alku a dvakrát zapískal.

Nastalo ticho a pak se kdesi rozběhl motor automobilu. SS si lhostejně přehodili řemeny automatů přes ramena.

"Prosím, pane sturmbannführere," ozval se Schmolde.

Vykročil, SS odstoupil a my jsme obešli barák. Setzler šel za námi.

Stálo tady velké nákladní auto, zadní část těsně u baráku. Na výfuk auta byla nasazena trubka stoupající kolmo vzhůru, pak se lomila v pravém úhlu a ústila do baráku zhruba ve výšce stropu. Motor běžel.

"Ucházející plyn," řekl Schmolde, "vniká do místnosti otvorem vedle prostřední lampy."

Chvilku naslouchal zvuku motoru, pak svraští obočí a vykročil k řidičově budce. Šel jsem těsně za ním.

U volantu seděl SS. Ze rtů mu visela cigareta. Když uviděl Schmolda, vyndal cigaretu a vyklonil se z okénka.

"Uberte plyn!" nařídil Schmolde.

Obrátky motoru se zpomálily. Schmolde se natočil ke mně.

Zatlačí plynovou páku až k podlaze, aby to bylo "

dřív hotovo. Potom se stává, že pacienty udusí, místo aby je uspali."

Vzduch byl plný mdlého a nepříjemného zápachu. Rozhlédl jsem se. Uviděl jsem však asi dvacet vězňů v pruhovaných uniformách, stáli v dvojstupu jen několik metrů od automobilu. Byli mladí, dobře oholení a statní.

, , Sonderkommando`)" řekl Schmolde, "jejich úkolem je pohřbit mrtvolý."

Někteří z nich byli blondýni atletické postavy. Stáli ve vzorném pozoru.

To jsou židi?" "

"tistě." Setzler se naklonil dopředu:

,A oni vám pomáhají při . . . To se mi zdá neuvěřitelné!"

Schmolde pokrčil unaveně rameny. ,Tady je možné všechno."

, Obrátil se ke mně a řekl:

"Prosím, pane sturmbannführere . . ."

Vykročil jsem za ním. Vzdalovali jsme se od baráku. čím dál jsme šli, tím byl zápach silnější. Asi po sto metrech se před námi rozevřela široká a značně veliká jáma. Ve třech řadách tu bylo naskládáno několik stovek mrtvol vedle sebe.

Setzler honem ustoupil a obrátil se k hromadnému hrobu zády.

"Největším problémem," prohlásil Schmolde svým bezbarvým hlasem, "je otázka mrtvol. Brzy už nebudeme mít na jámy místo. Proto je musíme kopat velice hluboké a zasypávat je, teprve až jsou piné. Ale i tak už brzy pro ně nebude místo." Rozhlédl se kolem sebe nepřítomným pohledem, zašklebil se a dodal trpce:

"Mrtvolý jsou neskladné." Bylo ticho.

"Prosím, pane sturmbannführere . . ."

Otočil jsem se doprava, pustil Schmolda trochu napřed a přidal se k Setzlerovi. Tvář měl popelavou. ižekl jsem krátce a tiše:

"Ovládejte se, prosím vás."

.) Zvláštní oddíl.

204 § 205

Potom jsem Schmolde dohnal. Motor auta tiše vrčel. Když jsme došli k baráku, přistoupil Schmolde k budce a SS se zevnitř vyklonil.

"Ted' můžete dát plný plyn," nařídil mu Schmolde. Chod motoru se prudce zrychlil, až se roztřásla kapota.

Obešli jsme celou budovu. Na prostranství zbylo už jen asi deset SS. Schmolde se mě zeptal:

"Chcete se podívat?" , Jistě."

Přešli jsme k vratům a já jsem se podíval okénkem. Vězni leželi na podlaze jako hrozny. Jejich tváře byly klidné, jen oči měli zešířoka otevřené a vypadali, jako by jenom spali. Podíval jsem se na hodinky. Byly 3 hodiny 10 minut. Obrátil jsem se k Schmoldovi: "Kdy otvíráte vrata?"

"To je pokaždé jinak. Vše záleží na tom, jaká je teplota. Když je sucho jako dnes, proběhne to dost rychle."

Ted se podíval okénkem i Schmolde. "Hotovo."

"Podle čeho to poznáte?"

"Podle zbarvení pokožky: musí být bledá a v jamkách podél klíčních kostí narůžovělá."

"Už jste se někdy spletl?"

"Zpočátku ano. Lidé přicházeli k sobě, když jsme otevřeli okna. Museli jsme pak začít znova."

, Proč otvíráte okna?" ,

"Aby se sál vyvětral a sonderkommando mohlo dovnitř."

Zapálil jsem si cigaretu a zeptal se: "Co je potom?"

, Sonderkommando vytahá mrtvoly z baráku. Jedna ,

skupina je naloží na nákladní auto. To je zaveze až k jámě a shodí je tam. Druhá skupina pak skládá mrtvoly na dno jámy. Musí je srovnat velice pečlivě, aby zabraly co nejméně místa."

Unaveně připojil:

"Brzy už nebudu vědět, kam s nimi." Obrátil se k Setzlerovi:

"Chcete se podívat?"

Setzler váhal, rychle po mně přešel očima a řekl skoro neslyšitelně:

, Ano." ,

Podíval se okénkem a vykřikl: "Vždyt oni jsou nazi!"

Schmolde se ozval bezvýrazným hlasem: Dostali jsme rozkaz odebrat jim šaty."

, A ještě dodal:

"Kdybychom je zabíjeii oblečené, ztrácelo by se potom moc času svlékáním."

Setzler se díval okénkem. Zaclonil si rukou oči, aby lépe viděl.

, , Kromě toho " pokračoval Schmolde, "když šoféři dají přMiš mnoho plynu umírají vězni zadušením, hodně se trápí a jsou pokryti výkaly. Šaty by se ušpinily."

"Jsou v obličeji tak klidní," řekl Setzler s čelem přitisknutým k okénku.

Schmolde se obrátil na mě: "Chcete vidět další postup?" Není třeba, už jste ho popsal."

Otočil jsem se a vykročil stejnou nohou se Schmoldem.

"Setzler, půjdete?"

Odtrhl se od okénka a následoval nás. Schmolde pohlédl na hodinky.

"Za hodinu vám odjíždí vlak. Máme ještě trochu času na osvěžení?"

Přikývl jsem a zbytek cesty jsme mlčeli. V malém pokoji v kantýně na nás čekala láhev rýnského a čajové pečivo. Neměl jsem hlad, ale víno mi udělalo dobře.

Potom jsem řekl: ,

, Proč je nestřílíte?" ,

, Je to nákladné," odpověděl Schmolde, "spotřebuje to spoustu času a spoustu lidí."

, , Přesto to děláme," dodal, "když mají auta oruchu." p "Stává se to?"

20G† 207

"Občas. Ty náklad'áky jsou staré, válečná kořist po Rusech. Mají toho už hodně za sebou a nám schází náhradní součástky. Někdy zas nemáme benzín. Anebo není kvalitní a plyn pak není tak jedovatý."

Otáčel jsem sklenkou v-prstech a řekl:

"Podle vás tedy není tento postup dostatečně spolehlivý?"

"Ne," odpověděl Schmolde, "spolehlivý není." Znovu bylo ticho, tentokrát promluvil Setzler:

"V každém případě je humánní. Lidé usnou, to je vše. Pomalu splynou se smrtí. Viděl jsem, že mají docela klidný výraz."

Schmolde pokrčil rameny: Když jsem tam já."

Setzler se na něho znepokojeně podíval, ale Schmolde pokračoval:

"Když jsem tam já, šofér nepustí obrátky na plný plyn."

Řekl jsem:

"Nedalo by se užívat pro zplynování dvou aut místo jednoho? Šlo by to přece rychleji."

"Ne," odpověděl Schmolde, "mám deset plynových komor, do každé se vejdou dvě stovky lidí, ale nikdy nemám víc než čtyři auta schopná provozu. Když dám ke každé komoře jeden kamión, zplynuji za půl hodiny 800 osob. Kdybych dal ke každé komoře dvě auta, zplynoval bych snad - snad! - 400 osob za čtvrt hodiny. Ve skutečnosti bych tím nic nezískal. Protože by mi pořád ještě zbývaly čtyři stovky na zplynování."

"A nikdo mi pochopitelně žádné nové auto nedá," dodal.

Chvilí jsme mlčeli. Potom jsem mu namítl:

"Bylo by třeba spolehlivějšího a jednoduššího pr'ostředku. Třeba jedovatý plyn jako v roce sedmnáct. "Nevím, jestli se ještě vyrábí," odpověděl Schmolde

de, "v této válce se ho nepoužilo."

Vypil svou sklenku naráz a šel ke stolu, aby si znovu nalil.

"Největším problémem není přece zplynování, ale

pohřbívání. Nemohu lidi zplynovat rychleji, než je stačím pohřbívat. A pohřbívání vyžaduje hodně času."

Napil se a pokračoval:

"Nikdy jsem neměl větší výkon než 500 jednotek za dvacet čtyři hodiny."

Potřásl hlavou.

"Reichsführer má pochopitelně pravdu, když považuje tento výsledek za nedostatečný. Na druhé straně je fakt, že se mi nepovedlo získat nové kamióny."

Těkal prázdným pohledem po místnosti a lhostejně pokračoval:

"Máme i vzpoury. Pochopte, vědí, co je čeká. Občas dokonce odmítnou vstoupit do komory. Někdy se dokonce vrhnou i na naše lidi. V takových případech se s nimi vypořádáme nemilosrdně. Promarní se tím ale dost času."

Opět bylo ticho. Pak jsem je přerušil:

"Domnívám se, že se bouří proto, že psychologická příprava je neúčinná. Říkáte jim: 'Musíme vám odvěšvit šaty a vy zatím počkáte tady v sále'. Ale oni moc dobře vědí, že ve skutečnosti se to nikde takhle neodehrává. Normálně je to tak že když se svršky pošlou na odvěšvení, posílají se lidi pod sprchy. Zkuste se vžít do jejich postavení. Vědí přece, že nedovolíte, aby si oblékli odvěšené šaty, když jsou sami plní vši. To nemá smysl. I desetileté dítě musí pochopit, že tu cosi neklape."

"Zajisté pane sturmbannführere, je to zajímavý pohled. Ale hlavní problém . . ."

Převrhl do sebe sklenku, postavil ji na stůl a doplnil:

Hlavní problém jsou mrtvoly." Podíval se na mne a prohlásil důrazně: "To uvidíte."

Odpověděl jsem mu stroze:

"Nechápu, na co narážíte. Moje návštěva u vás je pouze informativní."

Schmolde odvrátil hlavu a řekl tupě:

"Samozřejmě, pane sturmbannführere. Přesně tak jsem ji pochopil. Špatně jsem se vyjádřil."

208 † 209

Potom zavládlo dlouhé ticho. Nečekaně se ozval Setzler:

"Nedaly by se ušetřit aspoň ženy?" Schmolde zavrtěl hlavou.

"Právě ženy musíme vyhladit. Jak by se dala zlikvidovat nějaká rasa, když by se zachovaly samičky?" "Jistě, jistě" řekl Setzler.

Potom dodal tichým a tlumeným hlasem: Ale i tak je to děsné."

Podíval jsem se na Setzlera. Jeho veliké nahrblé tělo bylo jako zlomené vedví. V pravé ruce držel zapálenou cigaretu.

Schmolde přistoupil neohrabaně ke stolu a nalil si sklenku vína.

Následující týden jsem trávil ve strašlivé úzkosti: výkon v Treblince byl 500 jednotek za 24 hodin, zatímco v Osvětimi se plánovalo 3 000 jednotek; za necelé čtyři týdny jsem měl reichsführerovi předložit celkový plán řešení otázky, ale zatím mě nic nenapadalo.

Marně jsem převracel problém ze všech stran, na jeho řešení ne a ne přijít. Dvacetkrát za den mi jistota, že nebudu mít úspěch, sevřela hrdlo a já jsem si s hrůzou opakoval, že hned na počátku plnění povinností žalostně ztroskotám. Bylo zcela samozřejmé že musím dosáhnout šestkrát většího výkonu než v Treblince, ale nenacházel jsem absolutně žádný způsob, jak toho docílit. Bylo by snadné postavit šestkrát větší sály než v Treblince, ale to by nikam nevedlo; potřeboval bych k tomu taky šestkrát tolik kamiónů a o tom jsem si nedělal žádné iluze. Když Schmolde nedostal i přes všechny žádosti další dotace, bylo nabíledni, že je nedostanu ani já.

Zavíral jsem se do kanceláře, trávil jsem celá odpoledne ve snaze soustředit se, nedařilo se mi to, popadala mě neodolatelná touha vstát a vyjít z kanceláře, kde jsem se ve čtyřech zdech dusil, znova jsem se donutil usednout, v hlavě jsem měl totálně prázdno

a naplňoval mě hluboký pocit hanby a nemohoucnosti při pomýšlení, že nestačím na splnění úkolu, který mně reichsführer svěřil.

Konečně jsem jednou odpoledne dostal nápad, že se nikdy nikam nedostanu, budu-li se stále jen motat ve vzduchoprázdnu bez něčeho určitého, na co bych mohl soustředit své myšlenky, proto jsem se rozhodl, že nainstaluji v táboře stejné zařízení jako v Treblince, že zřídím jakousi pokusnou stanici, která by mi dovolila upřesnit novou metodu, nad níž jsem si lámal hlavu. Jakmile se mi v mysli objevila slova "pokusná stanice", měl jsem pocit, jako by se najednou roztrhl nějaký závoj, strach z neúspěchu se rozplynul a náhle, jako kdyby hrom uhořel, jsem měl pocit nesmírně energie, důležitosti a užitečnosti.

Vstal jsem vzal si čepici, vyšel z kanceláře, jako vítr jsem vrazil do Setzlerovy místnosti a rozkázal jsem ve spěchu:

"Pojďte, Setzler, potřebuji vás." Aniž jsem čekal na odpověď, vyběhl jsem, sjel po schodech a skočil do auta. Šofér chtěl okamžitě nastartovat, ale já ho zadržel: "Počkejte!" Přišel Setzler a usadil se vedle mne. Prikázal jsem: "Birkenau, k vyvlastněným statkům." "Pane sturmbannführere," poznamenal šofér, , vždyť je to tam samý močál." Sykl jsem mezi zuby: ",Dělejte, co jsem řekl." Auto se rozjelo. Naklonil jsem se dopředu a vykřikl: "Rychleji!" Vůz doslova poskočil. Cítil jsem, že jedním se vši energií, že jedu na plný plyn stejně jako stroj.

Uprostřed lesa asi dvě stě metrů od statku uvízlo auto v blátě: Napsal jsem vzkaz vedoucímu tábora, který měl právě službu, a nařídil jsem šoférovi, aby vzkaz odnesl do tábora. Rozběhl se a já jsem se snažil dostat až k budovám, jejichž břídicové střechy probleskovaly mezi stromy. Po několika metrech jsem se musel zastavit. Holinky se mi bořily málem až ke kolenům.

Za dvacet minut zde byla dvě nákladní auta plná vězňů a SS, ozvaly se povely, vězni seskočili a začali sekat větve, aby z otepí udělali cestu až ke stavením. Vstáhli můj vůz z bláta a šofér se vrátil pro další dvě

210 i 211

nákladní auta. Nařídil jsem Setzlerovi, aby se práce zrychlila. Vložili se do toho SS, zazněly tupé údery a vězni začali pracovat jako diví.

Než trasa z otepí dosáhla až ke statku, byla už skoro tma. Setzler rozkázal připravit reflektory, které se musely připojit na nejbližší sloup elektrického vedení. Prohlédl jsem si velice pečlivě obě hospodářství. Když jsem skončil, poslal jsem pro Setzlera. Scharführer odběhl a Setzler tu byl za dvě minuty. Ukázal jsem na budovy a vysvětlil, co všechno se musí udělat. Při posledním slově jsem mu pohlédl do očí: "Tři dny." Podíval se na mne, otevřel ústa, ale já jsem tvrdě opakoval: "Tři dny."

Odcházel jsem z pracoviště, jen když jsem se patřeboval najíst a vyspat. V té době mě zastupoval Setzler. Honili jsme lidi do neuvěřitelného tempa a třetí den večer byly dva malé sály pro 200 osob hotové.

Po pravdě řečeno jsem tím nic nevyřešil. Ale úkol se tak aspoň začal plnit a já jsem nyní disponoval pokusnou stanicí, s jejíž pomocí jsem si mohl každodenně ověřovat správnost svých nápadů v praxi.

Okamžitě jsem výrazně zlepšil systém z Treblinky. Na obě budovy jsem nařídil dát nápis "Dezinfekční stanice", dovnitř jsem dal nainstalovat sprchy a falešné trubky, aby měli vězni dojem, že je sem přivádějí, aby se umyli. Proto také jsem dal službukonajícímu untersturmführerovi následující instrukce: musí oznámit vězňům, že po osprchování dostanou teplou kávu. Kromě toho měl vejít do "dezinfekční stanice" společně s nimi, procházet se od jedné skupinky k druhé a vtipkovat (s omluvou, že jim nemůže dát mýdlo), dokud nebudou všichni uvnitř.

Zařízení jsme okamžitě uvedli do provozu a zkušenost ukázala správnost těchto opatření. Vězni se nijak nebránili vstoupit do sálu, proto jsem mohl považovat zdržení a nepříjemnosti způsobené vzpourami za eliminované.

Zůstával problém zplynování. Od samého počátku jsem s použitím aut počítal jenom v nejhorším přípa

dě a v příštích dvou týdnech jsem horečně vymýšlel rychlejší a spolehlivější prostředek. Vrátil jsem se k nápadu, který jsem vyslovil před Schmoldem, a prostřednictvím Wulfslanga jsem se dotázal reichsführera jestli by bylo možné, abych dostal určité množství jedovatého plynu. Přišla mi odpověď, že wehrmacht jistě zásoby sice skladuje (aby mohla přikročit k odvetným opatřením, kdyby nepřítel použil plynu jako první), že však SS nemohou žádat o tak velký přiděl, aniž by vzbudily vždy víceméně nepřátelskou zvědavost wehrmachtu na činnost SS.

Skoro jsem si zoufal, že nenajdu řešení toho nejdůležitějšího, když pojednou mi řešení přinesla šťastná náhoda. Týden před lhůtou, kdy jsem měl reichsführerovi odevzdat plán, mi byla úředně ohlášena návštěva inspektora táborů gruppenführera Goertze. Nařídil jsem proto, aby se provedl důkladný úklid všech baráků v KT a večer před inspekci jsem všechno sám bedlivě zkontroloval. Tak jsem padl i na malou místnost, kde byla naskládána hromada válcovitých plechovek s nápisem "jedovatý plyn" a pod tím "Cyklon B". Byly to zbytky zásilky, kterou sem před, časem poslala firma Weerle a Frischler z Hamburku, když se měla odhmyzit polská dělostřelecká kasárna. Kilové krabice byly vzduchotěsně uzavřeny a já jsem si vzpomněl že uvnitř jsou zelené krystalky, které ve styku s kyslíkem ze vzduchu okamžitě uvolňují jedovatý plyn. Ještě jsem si vzpomněl, že Weerle a Frischler nám tehdy poslali dva pomocné techniky, kteří si při práci nasazovali plynové masky a byli při otvírání krabic nanejvýš opatrní, a z toho jsem usoudil, že plyn je pro lidi stejně nebezpečný jako pro hmyz.

Rozhodl jsem se, že okamžitě jeho účinek vyzkouším. V obou provizorních budovách v Birkenau jsem dal prorazit ve zdi otvor o vhodném průměru, který jsme z vnější strany zajistili uzávěrem. Když se na můj přltkaz 200 práce neschopných shromáždilo v sále

, dal jsem jedním z otvorů nasypat obsah krabice Cyklonu B. Okamžitě se ozval řev a stěny se otřásaly

212 213

i

pod zuřivými údery. Potom křik slábl, bušení na stěnu už nebylo tak prudké a za pět minut bylo naprosté ticho. Dal jsem rozkaz, aby si SS nasadili masky a otevřeli všechny otvory, tak v místnosti vznikl průvan. Počkal jsem ještě pár minut a pak jsem jako první vešel do sálu. Smrt vykonala své.

Výsledek zkoušky předčil mé naděje: stačila kilová krabice Cyklonu B, aby bylo v desíti minutách zlikvidováno 200 práce neschopných. časová úspora byla skutečně veliká, protože při systému, jak se praktikoval v Treblince, bylo potřeba k dosažení stejného výsledku půl hodiny, možná že i víc. Kromě toho jsme nebyli limitováni počtem aut, technickými poruchami nebo nedostatkem benzínu. Tento postup byl koneckonců i úsporný, protože jeden kilogram Cyklonu B stál - jak jsem si hned zjistil - 3 marky a 50 feniků.

Ted' už jsem věděl, že jsem našel řešení problému. Současně jsem poznal ten nejdůležitější výsledek, který z toho vyplýval. Bylo totiž zřejmé, že je třeba se rozloučit se systémem malých sálů pro 200 lidí, který jsem přejal z Treblinky. Nedostačující velikost sálů v Treblince se dala zdůvodnit pouze malým množstvím plynu, který mohl vyrobit motor náklad'áku, ve skutečnosti totiž rozdělení transportu 2 000 práce neschopných na malé skupinky po 200 jednotkách a jejich odvádění do různých sálů přinášelo jen a jen nevýhody. Takový postup vyžadoval čas, komplikovanou pořádkovou službu a v případě vzpoury probíhající současně na několika místech mohl vyvolat i těžké problémy. Cyklon B byl, zdá se, všelék proti podobným nedostatkům. Bylo nyní zcela jasné, že nebudeme omezovali malým množstvím plynu, jaké je schopný vyrobit automobil, a že při patřičném počtu krabic Cyklonu B budeme schopni zplynovat v jediném sále celý transport.

Pochopil jsem, že plánování stavby tak grandiózních rozměrů poprvé koncipuji použití prostředků na úrovni historického úkolu, který mi připadl.

Nešlo pouze o rychlý chod. Bylo třeba plánovat velkoryse a to hned od začátku. Když jsem o tom přemýšlel došel jsem k závěru, že by sál měl být vystavěn pod zemí a celý z betonu, jednak aby odolal zoufalému tlaku tak impozantního počtu obětí, jednak aby ztlumil jejich výkřiky. Z toho také vyplynulo, že tu už nebudou okna, jimiž by se sál po plynování vyvětral, proto bylo nutno uvážít systém umělého větrání. Zároveň se při bližším zkoumání otázky ukázalo nezbytné umístit před sálem ještě jednu místnost, jakousi šatnu (s lavičkami; věšáky a ramínky), která by doplňovala prostředí nutné k uklidnění odsouzenců.

Pak jsem zaměřil pozornost na otázku personálu, a tu mě napadlo, jak vážné chyby se dopustil Schmolde, když neodhadl, že komando SS a sonderkommando vězňů musí být ubytováno přímo na místě a přísně odděleno od tábora. Bylo přece naprosto zřejmé, že toto opatření znamená jak úsporu času, tak uchování celé akce v absolutní tajnosti, kterou si vyžadovala.

Zároveň jsem si domyslel, že bude třeba vybudovat spojení mezi plynovými komorami a nádražím a položit koleje, po nichž by byly transporty dopravovány až na místo, aby se tak předešlo časovým ztrátám a aby byl náklad vlaku utajen před civilním obyvatelstvem Osvětimi.

Tento nápad nabýval v mé hlavě pozvolna pevné, opojné podoby průmyslového gigantu, zásobeného přímo po železnici a kde by v povrchové části, která by se zvedala nad obrovskými sály v podzemí, byly umístěny kantýny pro personál, kuchyně, ubikace, trezory, stejně jako pitevny a studovny pro nacionálně socialistické vědce.

Osmačtyřicet hodin před lhůtou, jak ji určil Himmler jsem zatelefonoval obersturmbannführerovi Wulfslangovi, že plán pro reichsführera bude připraven ve stanovený den, a od začátku až do konce jsem

214 § 215

ho sám natákal na stroji. Zabralo mi to hodně času. V osm hodin večer jsem zavolal Else, aby na mě nečekala, pak jsem zatelefonoval do kantýny, aby mi přinesli do kanceláře studenou večeři, rychle jsem ji zhltl a pokračoval v práci. V jedenáct hodin jsem po sobě všechno pozorně přečetl, podepsal a vsunul papíry do obálky, kterou jsem zajistil pěti pečeti. Obálku jsem vložil do vnitřní kapsy blůzy a zavolal pro auto.

Sedl jsem si dozadu, šofér nastartoval, já jsem si opřel hlavu o opěradlo a zavřel oči.

Auto náhle prudce zabrzdilo, já se probíral, mířilo na mne elektrické světlo a vůz byl obklopen několika SS. Zastavili nás pod věží u vchodu do lágru.

"Promiňte, pane sturmbannführere," řekl někdo, "míváte přece pravidelně rozžaté světlo uvnitř vozu." "To nic, hauptscharführere."

"V autě byla tma a já se chtěl podívat, kdo je uvnitř. Ještě jednou se omlouvám, pane sturmbannführere."

"To nic. Trocha nedůvěry je vždycky na místě." Mávl jsem rukou, hauptscharführer srazil podpatky, dvojité vrata s ostnatým drátem se skřipavě otevřela a auto se rozjelo. Věděl jsem, že o kus dál je na cestě ještě další stráž SS, proto jsem rozsvítil stropní světlo ve voze.

Zhruba pět set metrů od vily jsem nařídil šoferovi, aby zastavil, a poslal jsem ho zpátky do tábora. Obával jsem se, aby hluk motoru neprobudil děti.

Při chůzi jsem zjistil, že cesta je plná děr, a hned jsem si řekl, že sem musím zítra poslat partu vězňů, aby ji opravili. Byla krásná srpnová noc, vlhák a průzračná.

Odemkl jsem dveře, tiše je za sebou zavřel, v předsíni jsem odložil rukavice, čepici dal na věšák a vešel do své pracovny. Říkal jsem tak malému pokojíku naproti jídelně, spával jsem v něm, když jsem se vracel pozdě z tábora. Byl tu stůl, sláma vyplétaná židle, malé umývadlo, polní lůžko, nad stolem polička z měkkého dřeva a na ní několik vázaných knih. Elsa

říkávala, že je to opravdová mnišská cela, ale mně se to tak líbilo.

Sedl jsem si a automaticky se dotkl levé kapsy své blůzy, abych se přesvědčil, že hlášení je stále na svém místě, stáhl jsem si holínky a tiše jsem začal jenom v ponožkách přecházet po pokoji. Byl jsem velice unaven, ale na spánek jsem neměl ani pomyslení.

Někdo dvakrát krátce zaklepal na dveře. Řekl jsem: Dál" a Elsa vstoupila do pokojíku. Měla na sobě je, den z nejhezčích županů a překvapilo mě, když jsem ucítil, že se navoněla.

"Neruším tě?", Ne. Pojd' dál."

Zavřela dveře a já jsem ji políbil na tvář. Bylo mi to trochu trapné, stál jsem tu bez bot a byl jsem menší než ona.

Řekl jsem suše:

Sedni si přece, Elso."

Usedla na polní lůžko a nejistě řekla: Slyšela jsem tě, když jsi přišel."

", Snažil jsem se jít potichu."

,Ano, ano," řekla, "chodíš vždycky potichu." Bylo ticho. Po chvíli pokračovala:

Chtěla bych si s tebou promluvit."

,Hned?"

Odpověděla váhavě:

, Když ti to nebude vadit."

A dodala: "

Pochop, vidím tě teď tak málo."

Nemohu dělat, co mě napadne." Podívala se na mne:

"Rudolfe, vypadáš dost unaveně. Přepínáš se." Ano, ovšem," pokračoval jsem, "něco jsi mi chtěla, Elso?"

Malinko se začervenala a rychle odpověděla: "Jde o děti."

"Ano?" "O jejich učení. Až se vrátíme do Německa, budou strašně pozadu."

Přihývl jsem a Elsa řekla:

2161217

"Mluvila jsem o tom s paní Bethmannovou a paní Pickovou. Jejich děti na tom nejsou o nic líp a jim oběma to také dělá starost . . .

"Ano?" "Tak jsem si myslela . . .", Co?"

, " . . . že bychom sem snad mohli dostat nějakou německou učitelku pro děti důstojníků."

Podíval jsem se na ni.

"To je výborný nápad, Elso, můžeš to hned zařídit. Vidiš, taky mě to mohlo napadnout!"

"Ale jde i o to," řekla Elsa váhavě, "že nevím, kde ji ubytovat . . ."

Přece u nás, to je samozřejmě." "

Bezmyšlenkovitě jsem si sáhl na levou stranu blůzy a řekl:

"Tak to bychom měli."

Elsa zůstávala sedět. Měla sklopené oči, ruce dlaněmi na kolenou. Chvilí byla zticha, pak zvedla hlavu a řetla, jako by se k tomu nutila násilím:

"Nechtěl by sis sednout vedle mě, Rudolfe?" Podíval jsem se na ni.

Proč ne?" "

Posadil jsem se vedle ní a opět jsem ucítil její parfém. Elsa a voňavka, to bylo přinejmenším neobvyklé. "Chceš ještě něco, Elso?"

"Ne," odpověděla váhavě, "chtěla bych si jen tak popovídat."

Uchopila mě za ruku a já jsem nepatrně uhnul hlavou.

, Vidím tě teď tak málo, Rudolfe.",

"Mám hodně práce."

"Jistě," řekla smutně, "na Bažinách jsi také hodně pracoval, i já jsem hodně pracovala, a přece to nebylo totéž."

Oba jsme chvíli mlčeli. Potom řekla:

"Na Bažinách jsme neměli ani peníze, ani pohodlí, ani služku, ani auto, a přece . . ."

, Elso, nemluv o tom! Prosím tě!" ,

Prudce jsem vstal a řekl rázně:

"Nemysli si, že mně se . . ."

Zastavil jsem se uprostřed věty, několikrát jsem přešel pracovním sem a tam, a pak jsem už klidněji pokračoval:

, Jsem zde, protože zde jsem nejprospěšnější." Po chvíli se zeptala:

"Rudolfe, nechtěl by ses znovu posadit?"

Sedl jsem si na polní lůžko, Elsa si opatrně přisedla blíž a znovu mě vzala za ruku.

, Rudolfe je opravdu nutné," zeptala se, ale do očí ,

se mi nepodívala, ,abys každou noc spal tady?" Odvrátil jsem hlavu.

"Sama dobře víš, jak pozdě chodím domů. Nechci budit děti."

Odpověděla tiše:

"Stejně tě není slyšet. A mohla bych ti dávat do předsíně trepky."

Odpověděl jsem s očima upřenýma jinam:

"Nejde jenom o to. V poslední době dost špatně spím. Stále se v posteli převracím. Někdy i vstanu a jdu si zakouřit nebo se napít. Nechci tě rušit."

Ucítil jsem vůni parfému ještě silněji a domyslíl jsem si, že se ke mně naklání.

, To by mně nevadilo." ,

Položila mi ruku na rameno. ,

, Rudolfe," šeptala, "nikdy se nestalo, abys to beze mě tak dlouho . . ."

Rychle jsem řekl:

"Elso, o takových věcech nemluv. Sama dobře víš, že to nemám rád . . ."

Dlouhou dobu bylo ticho, hleděl jsem doprázdna a pak jsem řekl na vysvětlenou:

Přece víš, že nejsem smyslný." Stiskla mi ruku.

"To není ono: jenom se mi zdá, že ses změnil. Od své cesty do Berlína ses změnil."

Rychle jsem jí odpověděl: "Co blázníš, Elso?"

Vstal jsem a šel ke stolu zapálit si cigaretu.

A znovu jsem v zádech slyšel její hlas plný úzkosti:

218 219

Moc kouříš." "

"Možná." Zvedl jsem cigaretu ke rtům a rukou přešel po hřbetu knih.

"Co je s tebou, Rudolfe?" "Ale nic! Nic!"

Obrátil jsem se k ní:

"Musíš mě trápit ještě i ty, Elso?" Vstala a uslzená se mi vrhla do náruče:

"Já tě přece, Rudolfe, nechci trápit. Jenom se mi zdá, že mě už nemáš rád."

Pohládl jsem ji po vlasech a přinutil se, abych jí odpověděl:

"To víš, že tě mám rád." Potom mi řekla:

"V Bažinách jsme byli nakonec přece jen šťastní. Vzpomínáš si, jak jsme si dávali stranou peníze na vlastní statek? To byly krásné časy . . ."

Přitiskla se ke mně ještě těsněji. Odtáhl jsem se a políbil ji na tvář:

"Elso, teď už si jdi lehnout."

Chvilku neodpovídala a potom řekla: "Nechceš dnes v noci psát nahoře?" Prohlásil jsem nervózně:

"Dnes ne, Elso. Teď ne."

Dívala se na mne dobrou minutu, zčervenala, pohnula rty, ale neřekla ani slovo. Dala mi polibek na tvář a odešla.

Zavřel jsem za ní dveře a slyšel jsem, jak pod jejími kroky vržou schody. Když už nebylo nic slyšet, zajistil jsem opatrně dveře zástrčkou.

Svlékl jsem si blůzu, hodil ji přes židli a znovu zkontroloval náprsní kapsu, abych se přesvědčil, že obálka je stále na svém místě. Potom jsem vzal boty, důkladně je prohlédl a zjistil, že železná podkůvka na pravém podpatku je sešlapaná. Rozhodl jsem se, že ji zítra dám vyměnit. Přešel jsem rukou po holínce. Kůže byla měkká a poddajná. Nikdy jsem nedovolil, aby je leštil někdo jiný než já sám.

Ze stolní zásuvky jsem vyndal čisticí prostředky,

nanesl na botu trochu krému, pečlivě jej rozetřel a pustil se do leštění. Dlouho jsem zlehka hladil kůži

, holínky se začínaly lesknout, pomalým automatickým pohybem jsem přejížděl odshora dolů. Uplynulo několik minut.

Naplnil mě hřejivý pocit uspokojení.

Pozítí - ve čtvrtek - přijel autem obersturmbannführer Wulfslang, předal jsem mu své hlášení, dost bryskně odmítl mé pozvání k obědu a hned zase odjel.

Odpoledne se přihlásil Setzler a požádal mě o rozhovor. Vzkázal jsem po službě, aby ho uvedla. Vešel, srazil podpatky a pozdravil. Stejným způsobem jsem mu odpověděl a vyzval ho, aby si sedl. Smekl, čepici položil na židli vedle sebe a dlouhou hubenou rukou si pohladil holou lebku. Tvářil se ustaraně a unaveně.

"Pane sturmbannführere přišel jsem kvůli pokusné stanici. Trápí mě několik otázek: především jedna."

, "Mohl bych vám podat přehlednou zprávu o chodu stanice?"

"Samozřejmě." Znovu si přešel rukou po holé lebce.

"Pokud se týká psychologické přípravy, není k tomu co dodat. Když už jim však po ‚sprchování‘ slibujeme horkou kávu, tak jsem dal dopravit na místo starou polní kuchyni . . ."

Usmál jsem se.

. tak říkajíc na doplnění kulisy." Přikývl jsem a Setzler pokračoval:

"Pokud jde o zplynování dovolím si vás upozornit, že někdy to trvá déle než ‚deset minut. Důvody jsou dva: vlhkost vzduchu a vlhkost v sále."

"Vlhkost v sále?"

Nařídil jsem, aby sonderkommando po každém zplynování postříkalo těla vodou. Jsou pokryta výkaly. Voda se potom samozřejmě odstraní, ale pokaždé ji trochu zůstane."

220 I 221

Vzal jsem si arch papíru, odšrouboval plnicí pero a zeptal se:

"Co navrhuje?"

,Udělat na betonové podlaze spád a kanálky, jimiž,
by voda odtékala.

Ihned jsem se zamyslel a odpověděl:

"Ano, ale to nestačí. Bude třeba počítat s topením a k tomu ještě se silným ventilátorem. Ventilátor zároveň pomůže odstranit plyn. Jak dlouho větráte sál po plynování?"

"Právě o tom jsem s vámi chtěl mluvit, pane sturmbannfihrere. Počítal jsem na větrání s deseti minutami. To však nestačí. Lidé ze sonderkommanda, kteří vejdou hned potom do sálu a vytahují ven těla, si nařikají na bolení hlavy a na nevolnost, tím se výkon zpomaluje."

"Věnujte zatím na větrání tolik času, kolik je třeba. Později ventilátory pomohou tu dobu zkrátit." Setzler se odkašlal.

"Ještě něco, pane sturmbannfihrere. Krystaly sypeme přímo na podlahu, a tak se pochopitelně stává, že když se pacienti zhroutí, zalehnou tělem krystaly, a protože věžňů je hodně, zabrání tím dalšímu uvolňování plynu."

Vstal jsem, oklepal popel z cigarety do popelníku a vyhlédl z okna.

"Co navrhuje?"

,Zatím nic, pane sturmbannfihrere."

Udělal jsem si vestoje poznámku a naznačil Setzlerovi, aby pokračoval:

"Pro lidi ze sonderkommanda je také dost těžké oddělit těla od sebe. Po postřikání jsou těla mokrá a pak je není pořádně za co vzít."

Poznamenal jsem si to a pohlédl na Setzlera. Zdálo se mi, že ho tlačí něco důležitějšího a že čeká na příležitost, kdy mi to bude moci říct. Netrpělivě jsem ho pobídl:

"Pokračujte." Setzler si odkašlal a jeho oči se mně vyhnuly: "Ještě malý . . . detail . . . pane sturmbannfihrere."

Dal jsem prohledat jednoho muže ze sonderkommanda, kterého někdo z jejich party udal. Našlo se u něho dvacet snubních prstenů, které stahoval z mrtvol." , Co s nimi chtěl dělat?"

,Řekl mi že tuto práci bez alkoholu není schopen dělat. Chtěl ty prstýnky vyměnit za kořalku."

, A s kým?" ,

"S příslušníky SS. Proto jsem dal prohledat i SS, ale nic jsem nenašel. Ten žid byl samozřejmě ihned zastřelen."

Na chvíli jsem se nad tím zamyslel a rozhodl:

"Od nynějška necháte po zplynování posbírat všechny prsteny. Majetek pacientů patří přirozeně říši."

V tichu jsem pozoroval Setzlera. Holá hlava mu pomalu červenala a odvrátil pohled. Začal jsem chodit sem a tam a zeptal se:

A to je vše?" "

Ne, pane sturmbannfihrere." "

Odkašlal si. Přecházel jsem dál po místnosti a nedíval se na něj. Uběhlo několik vteřin. Zapraskala pod ním židle a já řekl:

"No tak?"

A najednou se mne zmocnil jakýsi neklid. Nikdy jsem se Setzlerem nejednal přísně: mne se tedy bát nemusel.

Podíval jsem se po něm koutkem oka. Vysunul krk a jedním dechem prohlásil:

"S politováním vám musím oznámit, pane sturmbannfihrere, že vcelku jsme nedosáhli většího čísla než v Treblince."

Zarazil jsem se a upřeně ho pozoroval. Přejel si rukou po holé hlavě a pokračoval:

"Ve srovnání s Treblinkou jsme samozřejmě udělali velký pokrok. Eliminovali jsme prakticky vzpoury, zplynování je spolehlivé a rychlé a v našich dvou malých komorách už můžeme dnes zplynovat 5 000 jednotek denně."

Zeptal jsem se krátce: "No a?"

222 † 223

"Ale nemůžeme jich pohřbít víc než 500."

"Abyste rozuměl," pokračoval, "zabíjet, to je hračka. Ale pohřbívání si vyžaduje spoustu času."

Všiml jsem si, že se mi třesou ruce. Schoval jsem je za zády a řekl:

"Zdvojnásobte počet členů sonderkommando." "Promiňte, pane sturmbannführere to by nepomohlo. Nejde vynést dvěma víc než dvě tři mrtvolky najednou: A pokud jde o lidi, co v jámách přejímají těla, tam také nejde překročit určitý počet. Jinak by jeden druhému překáželi."

"Proč jsou v jámách?"

"Těla se musí velice pečlivě naskládat, aby se vyšetřilo místo. Jak říká untersturmführer Pick, musíme je srovnat jako sardinky v krabici."

"Tak dělejte hlubší jámy."

Pane sturmbannführere, zkusil jsem to, ale zase "

potřebuji mnohem víc času na kopání a prostor, který tím získáme, neodpovídá časové spotřebě. Podle mne je nejvhodnější hloubka tři metry."

Setzler se nepatrně zaklonil:

"A ještě něco, jámy zabírají spoustu místa." Suše jsem poznamenal:

"Nejsme v Treblince tady je místa habaděj."

„Jistě, pane sturmbannführere, ale já myslím na něco jiného: když budeme kopat nové a nové jámy, dostaneme se nutně dál a dál od plynových komor a nakonec před námi vyvstane problém dopravy těl z komor k jámám, a to výkon opět sníží."

Chvilí bylo ticho. Napřímil jsem se a řekl jsem s důrazem na každé slabice:

"Máte nějaký návrh, jak to řešit?"

"Bohužel nemám, pane sturmbannführere." Nedíval jsem se na něho a rychle jsem skončil: „Dobře, Setzler, můžete jít."

Hlas se mi přece jen zachvěl. Vzal čepici, vstal a s váháním poznamenal:

"Pane sturmbannführere, budu samozřejmě ještě přemýšlet. Velice jsem se poslední tři dny kvůli těm zatraceným jámám trápil. Přišel jsem s tím za vámi právě proto, že nevidím žádné řešení."

224

"Něco najdeme, Setzler. To není vaše vina."

Stálo mě to strašlivou námahu, abych mohl ještě dodat.:

"Opravdu rád vám říkám, že vcelku si vysoko cením vaší horlivosti."

Pozdravil, a když jsem mu odpověděl, odešel. Sedl jsem si, zahleděl se na papír, kam jsem si udělal pár poznámek, sevřel hlavu do dlaní a snažil se přečíst, co jsem naškrábal. Po čase se mi sevřelo hrdlo, vstal jsem a šel k oknu: grandiózní plán, který jsem poslal reichsführerovi, byl pro kočku. Problém zůstával otevřený jako předtím. Nevyřešil jsem nic. Při plnění svého úkolu jsem totálně ztroskotal.

Dva následující dny byly krušné. Přišla neděle, hauptsturmführer Hageman mě pozval k sobě na "hudební čaj", musel jsem ze slušnosti jít, byla tam polovina důstojníků z tábora i se ženami, ale naštěstí jsem nemusel moc mluvit. Paní Hagemanová si hned sedla za piano a s výjimkou krátké přestávky, při níž se podávalo občerstvení, hráli muzikanti jeden kousek za druhým. Ťas ubíhal a já jsem zjistil, že docela pozorně poslouchám a že se mi to dokonce líbí. Setzler přednesl sólo na housle. Jeho velké sehnuté tělo se hrbilo nad smyčcem, korunka šedivých vlasů se ve světle lampy leskla a já jsem předem poznal, která část ho dojíhá, protože mu holá lebka začala vždycky několik vteřin předtím rudnout.

Když sólo skončilo, přinesl Hageman velkou mapu s ruskou frontou, všichni jsme se natlačili kolem ní a někdo pustil rádio. Zprávy byly skvělé, panzery všude postupovaly, Hageman nepřetržitě posunoval po mapě malými praporky s hákovým křížem, a když hlášení skončilo, nastalo ticho, všichni se nad tím zamysleli a tiše se radovali.

Poslal jsem auto domů a šel s Elsou pěšky. V městečku nebylo vidět jediné světýlko, proti nebi se rysovaly obě vížky osvětivského kostelíka a já, celý sklíčený, jsem znovu cítil svou porážku.

Příští den telefonovali z Berlína, aby mi ohlásili návštěvu obersturmbannführera Wulfslanga. Přijel ko

225

lem poledne, znovu odmítl mé pozvání na oběd a zůstal sotva několik minut. Bylo jasné, že chce přísně dodržovat svou úlohu kurýra.

Wulfslang odjel a já jsem se zavřel ve své kancelář, na dva západy, posadil jsem se a s třesoucíma rukama otevřel dopis od reichsführera.

Byl stylizován tak opatrnou formou, že nikdo s výjimkou mne a Setzlera by nepochopil, o čem jde. Reichsführer nadšeně souhlasil s mým nápadem vstájet obrovskou budovu, v níž "by byly soustředěny všechny služby nezbytné pro zvláštní akci" a gratuloval mi k vynalézavosti, již jsem prokázal při zpracovávání "některých praktických detailů".

Přesto mě ale upozorňoval, že jsem si stále ještě nezvykl vidět věci ve velkém měřítku a že je nutno počítat přinejmenší se čtyřmi podobnými budovami, protože "špičkový" výkon má v roce 1942 dosáhnout 10 000 jednotek denně. "Pokud jde o pátý oddíl mého hlášení", rozhodně odmítl navrhované řešení a nařídil mi, abych se bez odkladu odebral do pokusného střediska v Culmhofu, kde mi standartenführer*) Kellner dá potřebné směrnice.

Při čtení poslední věty jsem cítil radostné rozehvění: pátý oddíl mého hlášení pojednával o zakopávání těl. Bylo nabitelné, že reichsführer svou geniální inteligencí okamžitě odhalil hlavní obtíž, v níž jsem tápal a že mě posílá do Culmhofu, aby mi tak poskytl řešení, které našel už někdo jiný z jeho průzkumníků.

Podle rozkazu jsem reichsführerův dopis po přečtení spálil a potom jsem zavolał do Culmhofu a domluvil si schůzku na příští den.

Jel jsem tam autem společně se Setzlerem. Nechtěl jsem brát šoféra a vůz řídil Setzler.

Bylo hezké ráno a po několika minutách jsme se rozhodli, že zastavíme a sklopíme střechu. Byla to skutečně radost, cítit, jak nám v nádherném červencovém slunci prudký proud vzduchu šlehá do tváře.

*) Odpovídá hodnosti plukovníka.

Po dlouhých dnech starostí a přepracovanosti jsem byl šťastný, že se mi podařilo dostat se aspoň na chvíli z tábora, vdechovat svěží venkovský vzduch a být si současně téměř jist, že konec mého utrpení je na dosah. Pověděl jsem Setzlerovi, co obsahovalo sdělení reichsführera, a vysvětlil jsem mu smysl naší cesty. Tvář se mu rozzářila a rozjel se s takovou rychlostí, že jsem ho musel mírnit, kdykoliv jsme projížděli nějakou obcí.

Zastavili jsme na oběd v poměrně velkém městečku, kde došlo k docela směšné přit'hodě: hned jak jsme vystoupili z auta a polští venkované zahlédli naše uniformy, dali se před námi na útěk a rychle zavírali okenice. Byli jsme sice jenom dva, ale zdálo se, že ti vesničané již měli co dělat s příslušníky SS.

Když jsme se přiblížili k pokusnému středisku, byl jsem nepříjemně překvapen odporným zápachem; čím hlouběji jsme vjížděli do tábora, tím to bylo horší a zápach nezmizel, dokonce ani když se za námi zavřely dveře budovy velitelství.

Dalo by se tvrdit, že zápachem byly prostoupeny stěny, nábytek i šaty. Byl to mastný štiplavý pach, s jakým jsem se doposud nikde nesetkal a kterýž neměl naprosto nic společného se zápachem koňské mršiny nebo hromadného hrobu.

Po chvíli nás hauptscharführer odvedl do velitelovy kanceláře. Okno bylo dokořán, a když jsem vstoupil do místnosti, zvedl se mi žaludek ze stejného vlezlého zápachu. Postavil jsem se do pozoru a pozdravil.

Standartenführer seděl za psacím stolem. Na můj pozdrav odpověděl dost ledabyle a ukázal na křeslo. Představil jsem sebe i Setzlera a posadil se. Setzler si sedl po mé pravici, jeho židle stála trochu dál za mnou.

Sturmabannführer, řekl Kellner zdvořile, "jsem rád, že vás tady mohu přivítat."

Obrátil hlavu k oknu a na okamžik znehybněl. Byl světlolvasý, s ostře řezaným profilem, na olommonokl. Na standartenführera se mi zdál neobyčejně mladý.

226122?

Musím vám říct," řekl s hlavou stále otočenou " k oknu, "několik slov o mém vlastním úkolu."

Díval se na mne, potom vzal ze stolu zlaté pouzdro, otevřel je a nabídl mi. Vzal jsem si cigaretu, Kellner škrtl zapalovačem, aby mi zapálil. Trochu jsem se k němu vyklonil. Měl bi é pěstěné ruce.

"Reichsführer," pokračoval Kellner stejným tónem, "mi nařídil, abych vyhledal všechny hromadné hroby v celém ostraumu"). Jedná se pochopitelně o civilní hromadné hroby . . ."

Zarazil se.

"Promiňte, prosím," řekl a obrátil se k Setzlerovi, "že jsem vám nenabídl cigaretu."

Opět otevřel pouzdro natáhl se přes stůl a podal je Setzlerovi. Setzler poděkoval a Kellner mu zapálil. "Musím proto," pokračoval standartenführer s oči

ma upřenýma z okna, "vyhledat v ostraumu všechny hromadné hroby, to ovšem znamená nejen ty z polského tažení . . ."

Nepatrně pohnul rukou.

" . . . a jeho následků . . . , ale také ty, které za sebou zanechala naše vojska při postupu v Rusku . . . Jistě chápete: židé, civilisté, partyzáni, speciální akce . . ."

A znovu pohnul lhostejně rukou.

"Mám tedy úkol najít tyto hromadné hroby, otevřít je . . . a zařídít, aby ta těla zmizela."

Zahleděl se na mne a lehce nadzvedl pravici.

" . . . aby zmizela - jak to nazval reichsführer tak dokonale, aby později nikdo nemohl zjistit počet lidí, které jsme zlikvidovali . . ."

Zdvořile se usmál.

Byl to rozkaz . . . , jak bych to jenom řekl . . . ? poněkud nesnadný. Naštěstí mi reichsführer poskytl určitou lhůtu . . . k prostudování otázky. Proto . . . Nepatrný pohyb ruky:

, . . . zde mám výzkumné středisko."

Podíval se z okna a znow bylo vidět jeho dokonalý profil.

')} Východní prostor.

228

"Nemá to nic společného s Treblinkou, chápete . . . nebo s těmi hnusnými malými tábory stejného zaměření . . . Já také, samozřejmě, posílám lidi do plynu, ovšem jediné proto, abych získal těla."

Malá pauza.

, Prováděl jsem různé pokusy. Zkoušel jsem například použití trhavin."

Podíval se z okna a nepatrně svraštil obočí. "Proboha," řekl skoro šeptem, "to je zápach!" Vstal, rychle přešel k oknu a zavřel je. "Promiňte," omlouval se.

Znovu se posadil. Zápach zůstal týž, štiplavý, mastný, hnusný. Pokračoval:

"Trhaviny, sturmbannführere, mně připravily zklamání. Těla byla roztrhána a to také bylo vše. Ale jak docílit, aby těla beze zbytku zmizela? Tudy rozhodně nevedla cesta k dokonalému sprovedení ze světa, jak je vyžadoval reichsführer."

Lehce pohnul pravou rukou.

"Zkrátka, jediné řešení je: těla .spálit . . ."

Pece. Jak je možné, že jsem nepomyslel na pece. Řekl jsem nahlas:

"Pece, pane standartenführere?"

"Přesně tak. Uvědomte si však, sturmbannführere, že tento způsob není vždycky vhodný. Kdybychom objevili hromadný hrob v lese, padesát kilometrů odtud, nemohu tam své pece převézt. Proto jsem musel vymyslet něco jiného . . ."

Povstal a jemně se usmál. "A já jsem na to přišel."

Strčil zlaté pouzdro do kapsy, vzal čepici a vyzval nás:

"Prosím." Vstal jsem a Setzler hned po mně. Kellner otevřel dveře, nechal nás projít a zavřel za sebou. Pak nás znovu vybídl: "Prosím," vyšel před námi a dal znamení hauptscharführerovi, aby nás následoval.

Když jsme vyšli z budovy, skrčil Kellner nos, neznatelně začichal a koutkem oka se na mne podíval. "Léčba zdravým vzduchem to samozřejmě není," poznamenal a usmál se.

229

i';..j';..

Pokrčil ratneny a řekl francouzsky: "Que voulez-vous?")

Šel jsem po jeho pravé straně. Slunce mu svítilo přímo na tvář: byla protkána sítí vrásek. Kellnerovi mohlo být přinejmenšítn padesát.

Zastavil se před garáží a počkal, až ji hauptscharführer otevře.

"Auto na výrobu plynu," řekl a opřel se rukou v rukavici o zadní blatník.

"Prosím," pokračoval, "plyn z výfuku je hnán do trubice a ta ústí uvnitř vozu. A teď si představte že gestapo pochyťá třicet partyzánů a dá mi je laskavě k dispozici. Pošlu pro ně auto, a než dojede až sem, jsou ti uvnitř mrtví."

Usmál se.

"Rozumíte? Dvě mouchy jednou ranou: benzín slouží i k dopravě, i k zplynování. Z čehož plyne . . . Nepatrně pohnul rukou.

, . . . úspora energie."

Na jeho znamení hauptscharführer zavřel garáž aťmy jsme pokračovali v cestě.

"Tento postup ovšem," pokračoval, "nikomu nedoporučuji. Není spolehlivý. Zpočátku jsme otvírali dveře auta v domnění, že uvnitř máme mrtvolky, ale lidé byli jen v bezvědomí, a když jsme je házeli do ohně, začali řvát."

Setzler sebou trhl a já jsem poznamenal:

"Pane standartenführere, podle zbarvení kůže se pozná, kdy je konec: jsou sinalí a janlky kolem klíční kosti mají narůžovělé."

"Zplynování," pokračoval Kellner s náznakem pohrdání v hlase, "mě nezajímá. Jak jsem už vysvětlil, dávám lidi do plynu jenom proto, abych získal těla. Mě zajímají jenom těla."

Spatřili jsme dlouhou kamennou budovu s vysokým cihlovým komínem, jaký mívají továrny.

"Tady je to."

') Co se dá dělat?

Před vchodem vstoupil zdvořile stranou. Budova ityla prázdná.

"Pece," pokračoval, "jsou spojeny vždycky dvě dohromady."

Otevřel sám masívní kovové dveře jedné z pecí a ukázal nám její vnitřek.

"Vejdou se tam tři těla a vytápí se koksem. Silné ventilátory umožní dosáhnout poměrně rychle požadované teploty."

Zavřel dveře a já jsem se zeptal:

"Prosím vás, pane standartenführere, kolika pecí by bylo zapotřebí na spálení 2 000 jednotek za 24 hodin?"

Ital se do smíchu.

2 000 jednotek! Vy ale, kamaráde, uvažujete ve :telkém!"

Vyrtáhl z kapsy zápisník a zlatou šroubovací tužkou sťěšně napsal několik čísel.

"Osm dvojitých pecí."

Pohlédl jsem na Setzlera a Kellner pokračoval: ; "Sám tu mám jen dvě dvojité pece."

'Nadzvedl pravé obočí, vypadl mu monokl, ale zachytil ho v dlani jako eskamotér a řekl:

"Já je však užívám jenom jako výpomocné prostředky. ``

"Trosím," vybědl nás.

Znow si nasadil monokl a vykročil jako první. Nechal jsem projít Setzlera a plácl jsem ho po rameni. Před branotl na nás čekal standartenführerův vůz.

Setzler si sedl vedle šoféra a já jsem se posadil dozadu po Kellnerově levici.

Mastný a štiplavý zápach zesílil. Auto jelo k zalesněnému remízku, z něhož vystupovala mračna černého dýmu.

Kellner nařídil zastavit. Před námi se prostírala docela pěkná mýlina. Úplně vzadu, v šířce asi padesáti metrů, stoupal ze země černý kcmň. V dýmu se pohybovaly nejasné postavy SS a vězňů. Občas bylo vidět i plameny a postavy zrudly.

Zápach byl nesnesitelný.

Přiblížili jsem se. Kouř i plameny šlehalý ze široké

2jU ě 231

jámy, v níž byla narovnána nahá těla, mužská i ženská. V plamenech se těla kroutila a natahovala, jako by byla živá. Neustále bylo slyšet mimořádně silné prskání smaženiny. Vysoké černé plameny vydávaly chvílemi červené světlo, jasné, prudké a neskutečné jako bengálský oheň. Na pokraji jámy rostly v pravidelných intervalech kupy nahých mrtvol a kolem těchto hromad pobíhali vězni ze sonderkommanda. Kouř částečně zastiňoval jejich pohyby, ale chvílemi se na obou stranách po celé délce jámy vy^mršťovala nahá těla do vzduchu, náhle vzplanula a dopadla zpátky do ohně.

Asi deset metrů od nás jsem zahlédl, jak kápo') otočil hlavu, jeho ústa se otevřela dokořán, zřejmě vykřikl nějaký rozkaz, nic jsem však neslyšel, protože všechno přehlušilo prskání smaženiny.

Kellner měl tvář zalitou červenou září. U nosu si držel kápesník.

"Pojďte!" zařval s ústy přilepenými skoro až k mému uchu.

Šel jsem za ním, vedl mě k jednomu konci jámy. Asi tak tři metry pode mnou vřela hustá tekutina v nádrži umístěné mezi stěnami jámy. Na jejím povrchu neustále praskaly bubliny a stoupal z ní hnilobný dým. Jeden z vězňů spustil po provaze kbelík, nabral tekutinu a opět kbelilc vytáhl.

,Tuk!" řval mi Kellner do ucha. ,

Z místa, kde jsme byli, jsem mohl jediným pohledem přehlédnout celou jámu. Kolem nás pobíhali vězni jako šílení. Kápesník, přivázaný před očima, jim zakrýval nos a ústa, takže vypadali, jako by byli bez obličeje. O kus dál mizeli v hustých chuchvalcích dýmu a nahé mrtvoly, které házeli dó jámy, jako by přicházely odnikud. Objevovaly se bezustání zprava i zleva, točily se ve vzduchu jako hadroví panáci na okamžik je zespodu ozářilo prudké světlo, pak padaly dolů a mizely, jako by je plameny odstranily nějakým kouzlem.

') Dozorce vybraný z vězňů.

Přistoupil jeden z vězňů s kbelíkem, provaz se odvíjel a kbelík se znovu ponořil do tekutiny. Prskání bylo ohlušující.

,Pojd'te!" zařval mi Kellner do ucha. ,

Vrátili jsme se k vozu. Setzler, opřený o dvířka, na nás již čekal. Když mne zahlédl, napřimil se. "Promiňte," řekl, "v tom kouři jsem vás ztratil." Nasedli jsme do auta. Nepadlo ani slovo. Kellner jako by zkameněl. Seděl vzpřímený, strnulý, a jeho ostře řezaný profil se rýsoval na skle auta jako reliéf. "Přesvědčili jste se sami," řekl, když si znovu sedal

za psací stůl, "postup je jednoduchý . . . ale dlouho jsme zkoušeli, než jsme ho zdokonalili . . . Jáma musí mít především, abych se vyjádřil . . . optimální rozmě

Zvedl pravé obočí, monokl mu vypadl, zachvil ho v letu a začal ho obracet mezi palcem a ukazovákem. Podle mne musí mít správná jáma padesát metrů

délky, šest metnů šířky a tři metry hloubky." Nadzvedl ruku, v níž držel monokl.

"Za druhé, a to mi dalo hodně starostí: rozložení otýpek a těl. Víte, nic se nesmí ponechat náhodě. Postupuji tímto způsobem: na dno nakladu první vrstvu otepí. Na tuto vrstvu rozložím stovku těl a - ted' to nejdůležitější, sturmbannführere! - mezi těla rozložím další otýpky. Všechno zapálím hadry namočenými v petroleji: a když se oheň jaksepatří rozhoří, ale opravdu až když se rozhoří, přidám další otýpky a naházím další těla . . .

Nepatrně pohnul rukou: "A tak dál . .

Uchopil monokl: "A za třetí: tuk." Podíval se na mne:

"Musím vás upozornit," pokračoval, "že zprvu při spalování vadilo veliké množství tuku, který vytékal z těl. Zkoušel jsem, jak . . .

Ve tváři se mu mihl jemný úsměv:

. a objevil jsem, jak na to. Dám jámě sklon, pak vykupu kanálky na odtok a tuk sbírám do nádrže."

232 † 233

Ozval jsem se:

"Pane standartenfiihrere, ti vězni, kteří nabírali tuk do kbelíků, ti, . . ."

Po jeho tváři přelétl neznatelný vítězný úsměv: "Právě . . ."

Opřel se dlaněmi a stůl a chytrácky se na mě podíval:

"Právě tím tukem polévají těla. V tom je celý ten vtip. Polévám těla částí tuku, který vylučují . . . A proč?"

Zvedl pravou ruku:

"Příliš mnoho tuku zabraňuje spalování ale určité množství tuku spalování urychluje. Například v dešti je polévání neocenitelné."

Otevřel zlaté pouzdro, nabídl mně i Setzlerovi a zapálil nám. Potom si vzal cigaretu, zhasl zapalovač, znovu škrtl a přistrčil s-ťtou cigaretu k plameni. Zeptal jsem se:

"Pane standartenfiihrere, jaký výkon má jedna jáma za dvacet čtyři hodiny?"

Téměř neznatelně se usmál.

"Za dvacet čtyři hodiny! Vy ale dovedete myslet ve velkém!"

Podíval se na mne úkosem a pokračoval:

"Víte, u mne výkon za dvacet čtyři hodiny prostě nic neznamená. Nikdy nemusím zpracovávat tak veliké množství."

Mohu vám však prozradit svůj výkon za hodinu. Dělá to 3dt 3vb jednotek, 340 když je sucho a 3Gt v dešti."

V duchu jsem si to znásobil a řekl jsem: , 3000 těl za dvacet čtyři hodiny!"

, "iiřložná." "Taková jáma," dodal jsem ještě, "ta může být v provozu donekonečna."

, Samozřejmě."

V tichu, které následovalo, jsem se zadíval na Setzlera.

Skončilo období tápání a obav. S důvěrou jsem mohl myslet na budoucnost. Nyní jsem si byl jist, že dosáhnou požadovaného počtu podle plánu a že jej zároveň překročím.

Pokud šlo o mne, mohl jsem se vlastně spokojit jenom s pecemi. Za předpokladu 32 pecí ve čtyřech zařízeních, která jsem měl postavit, jsem mohl docílit celkového výkonu osmi tisíc těl za dvacet čtyři hodiny to znamená dosáhnout počtu, který byl pouze o dva tisíce jednotek nižší než "špičkový výkon", o kterém mluvil reichsfiihrer. V krajním případě by mi stačila jen jedna pomocná jáma k spálení zbývajících dvou tisíc jednotek.

Přiznám se, že se mi jámy moc neh'ily. Zdálo se mi, že takový postup je hrubý, primitivní, nedůstojný průmyslově vyspělého národa. Bylo mi jasné, že volba pecí znamená volbu modernějšího řešení. Pece měly ještě tu výhodu, že zaručovaly naprosté utajení, protože kremace se nekonala venku, jak tomu bylo u jam, ale utmitř, kam nikdo nemohl vidět. Kromě toho jsem od začátku považoval za nezbytné umístit všechny služby nutné pro zvláštní akci v jediné budově. Na této koncepci jsem si velice zakládal a podle reichsfiihrerovy odpovědi jsem poznal, že se pro ni zapálil i on. V nápadu, že od chvíle, kdy se za transportem dvou tisíc židů uzavrou dveře šaten., až do chvíle, kdy z nich zbude jen popel, bude celá operace probíhat nepřetržitě na jediném místě, v takovém nápadu bylo skutečně něco, co naplňovalo duši uspokojením.

Když jsem svůj postup zdokonaloval, dospěl jsem k tomu, že stejně jako v nějaké továrně bude nutno zorganizovat něco na způsob běžícího pásu, který by dopravil v co nejkratší době osoby, které mají být zpracovány, od šaten do plynové komory a z plynové komory k pecím. Protože plynová komora byla v podzemí a sál s pecemi měl být ve vyšším patře, došel jsem k závěru, že doprava těl z jednoho místa k druhému je neproveditelná bez mechanických prostředků. Sotva by bylo možné si představit, že by muži

23t 235

ze sonderkommando tahali několik set těl po schodech nebo v nejlepším případě po nakloněné rovině. To by znamenalo obrovskou ztrátu času. Proto jsem svůj původní plán přepracoval a rozhodl se, že v budově udělám místo pro čtyři silné výtahy, z nichž každý by mohl pojmout zhruba dvacet pět těl. Spočetl jsem si, že takto budu denně potřebovat pouze dvacet cest nahoru a dolů k odvezení dvou tisíc těl z plynové komory. Toto zařízení by mělo být v horním patře doplněno o vozíky, na něž by se náklad těl u dveří výtahů přeložil a které by je dopravily k pecím. Po provedení změn jsem připravil pro reichsführera nové hlášení. Styk zprostředkoval opět obersturmbannführer Wulfslang a za čtyřicet osm hodin mi předal reichsführerovu odpověď: můj plán byl akceptován beze změny, byly pro mne uvolněny velké částky a dostal jsem přednostní právo na všechny dodávky stavebního materiálu. Reichsführer ještě připojil poznámku, aby dvě ze čtyř zařízení byla schopná provozu "nejpozději do 15. července 1942" a další dvě do 31. prosince téhož roku. Měl jsem tedy necelý rok k tomu, abych dovedl první část stavby k úspěšnému konci.

Práce na staveništích jsem zahájil okamžitě. Současně pokračovala v provozu dvě provizorní zařízení v Birkenau pod dozorem Setzlera, kterému jsem zároveň uložil, aby si vzal na starost otevření starých jam a zajistil spalení těl, která v nich byla.

Hnusný zápach, jaký jsme poznali v Culinhofu, se ihned rozprostřel nad celým táborem a zároveň jsem zjistil, že zápach je cítit i tehdy, když vítr vane od západu. Když měl vítr východní směr, byl zápach cítit mnohem dál, až v městečku Osvětim a dokonce se táhnul až do Bobic. Dal jsem rozšířit zprávu, že nedaleko byla otevřena koželužna a že výparů pocházejí odtamtud. Ale o úspěchu této pověsti jsem si moc velké iluze nedělal. Zápach zaW ívajících koží neměl totiž vůbec nic společného se smrdutým plynem spáleniny, páleného masa a hořících vlasů, který

23G

stoupal z jam. Znervózněl jsem při pomýšlení, že vše bude mnohem horší až vysoké komíny čtyř obrovských pecí začnou chrlit dvacet čtyři hodiny denně do kraje svůj morový kouř.

Nesměl jsem však podobnými úvahami ztrácet čas. Byl jsem nepřetržitě na staveništích a Elsa si už zase začala stěžovat, že mě doma ani nevidí. Opravdu, odcházel jsem v sedm ráno a vracel se v deset nebo v jedenáct večer, okamžitě jsem ve své pracovně padl na polní lůžko a usnul.

Moje úsilí nebylo marné. Blížily se vánoce 1941 a hlavní práce na dvou stavbách byly již tak daleko, že jsem měl oprávněnou naději, že budou dokončeny včas. Ve svém úsilí jsem nijak nepolevoval a při všech starostech které s sebou přinášelo neustálé rozšiřování obou lágrů, spolu s téměř každodenními přísuny nových transportů a stupněm kázně mezi řadovými SS (s čím dál větší lítostí jsem vzpomínal na stejné někdejší skvělé "smrtihlay"), jsem si každý den našel chvíli, abych se párkrát ukázal na staveništi.

Na počátku prosince mě požádal jeden z vedoucích tábora v Birkenau, hauptsturmführer Hageman, o rozhovor. Přijal jsem ho okamžitě. Pozdravil a já jsem ho vybidl, aby se posadil. Z jeho červené zakulacené tváře bylo možné vyčíst zmatek.

"Pane sturmbannführere " začal udýchaně, "musím vám . . . něco říci o . . . Setzlerovi . . ."

Opakoval jsem: "O Setzlerovi?"

Netajil jsem se svým překvapením a Hageman se zřejmě cítil ještě hůř.

"Právě o něm, pane sturmbannführere . . . Protože . . . jak si myslím . . . obersturmführer Setzler mi nepodléhá . . ., je řízen přímo vámi . . ., bylo by snad . . . skutečně . . . správnější . . ."

Tvářil se, jako by se chtěl zvednout. "Jde o služební věc?"

"Zajisté, pane sturmbannführere."

"Pak ovšem nesmíte brát na nic ohledy."

"Ano, pane sturmbannführere, to jsem si také na

23 7

konec řekl . . . Na jedné straně jde o něco dost delikát'm'ho . . . Setzler (hlasitě vydechl) je můj osobní přítel . . . Velice si vážím jeho uměleckých schopností . . . "

Stručně jsem prohlásil:

"To sem nepatří. Pokud se Setzler nějak provinil, je vaší povinností mně to ohlásit."

"Totéž jsem si řekl i já, pane sturmbannführere," dodal Hageman.

Zdálo se mi, že se mu trochu ulevilo. "Pochopitelně," pokračoval, "osobně Setzlera neobviňuji . . . Nlá velice nřrdou službu a dovedu si představit, že se potřebuje trochu povyrazit . . . Přesto však je to chyba . . . Kvůli ostatním zajisté . . . Jak to mám vyjádřit . . . ? Je to vážný nedostatek důstojnosti. U obyčejného scharführera by to samozřejmě nemělo takovou váhu, ale u dů-stoj-ní-ka . . . !"

Zvedl obě ruce, zatvářil se domýšlivě a pobouřeně a vyrazil jedním dechem:

"Proto jsem si nakonec myslel, že bude správné . . . "

"Co?" zeptal jsem se netrpělivě.

Hageman si vsunul tlustý masitý prst za límec a vyhlédl z okna.

"Zaslechl jsem . . . Samozřejmě, pane sturmbannführere, že jsem si nedovolil . . . začít s vyšetřováním bez vašeho souhlasu . . . , když Setzler není můj podřízený . . . Přesto však, jistě chápete . . . , pokud jde o mne . . . naprosto nepochybují . . . "

"Zkrátka," oddechl si, "skutečnost je taková . . . když se některý z transportů svléká před prozatímním zařízením . . . Setzler . . . Pochopitelně, musí být při tom ze služebních důvodů . . . Tady se mu nedá nic vytýkat . . . Krátce řečeno, rozkáže odvést stranou . . . jednu židovskou dívku . . . zpravidla tu nejhezčí . . . a když transport vejde dovnitř . . . odvede dívku . . . , dívka je nahá, prosím . . . , a tím celá věc ještě víc ztrácí na korektnosti . . . Odtáhne ji do zvláštní místnosti . . . kde ji . . . "

Znovu zasunul prst za límec.

"Tam ji přiváže . . . za zápěstí ke dvěma protřazům, které dal přidělat ke stropu . . . Ty provazy jsem viděl, pane sturmbannführere. Zkrátka dívka je nahá a připoutaná za zápěstí . . . k provazům . . . a Setzler pv W střílí z pistole . . . "

Pochopitelně, že cšichni SS o tom vědí...

Vydechl a tvářil se pobouřeně a nešťastně. "

. slyší křik děvčete i wstřely . . . A Setzler si abyťch tak řekl, dává na čas . . . "

Hageman zafuněl.

"Pochopte, kdyby šlo jen o obyčejného scharführera...

Stiskl jsem jedno z tlačítek na telefonním aparátě a zvedl jsem sluchátko:

, ,To jste vy, Setzler?" řekl jsem. "Musím s vámi mluvit."

Hageman vyskočil, jeho kulatá tvář prozrazovala zděšení.

"Pane sturmbannführere, to musím skutečně . . . před ním . . . "

Uklidnil jsem ho: "Můžete jít, Hagemane."

Ve spěchu pozdravil a odešel. Asi po minutě se ozvalo zaklepání. Křikl jsem: "Dále!" Objevil se Setzler, zavřel za sebou dveře a pozdravil. Upřeně jsem ho pozoroval a jeho holá lebka začala rudnout.

"Poslouchejte mě, Setzler. Nic vám newcítám, a ani od vás nechci žádné vysvětlení. Žádám vás, abyste ve službě u prozatímru'ho zařízení nepoužíval pistole kromě případů, kdyby došlo k vzpouře."

Z jeho tváře zmizela všechna barva. "Pane sturmbannführere . . . "

"Setzler, nechci od vás vysvětlení. Jsem přesvědčen, že zwk, který mám na mysli, se neslučuje s vaším postavením důstojníka. Nařizuji vám, abyste toho nechal, a to je všechno."

Setzler si přejel dlouhou hubenou rukou po hplé hlavě a řekl tichým, bezbarvým hlasem:

, Dělám to, abych neslyšel křik těch ostatních." Sklonil hlavu a s námahou prohlásil:

238 I 23ť

"Už nemůžu dál."

Vstal jsem. Nevěděl jsem, co si o tom myslet. Setzler pokračoval:

"Ale hlavně je to ten odporný zápach spáleného masa. Cítím to pořád. I v noci. Když se vzbudím, mám dojem, že páchne i můj polštář. Jistě, je to jen dojem . . ."

' Zvedl hlavu a řekl nečekaně jasným hlasem:

"A ten křik! Když se tam naházejí krystaly . . . A ty úderý do stěn . . .! Nemohl jsem to vydržet . . . Musel jsem začít něco dělat."

Pozoroval jsem Setzlera. Nechápal jsem ho. V jeho jednání byla podle mne řada rozporů.

Řekl jsem trpělivě:

"Poslyšte, Setzler, kdybyste byl obyčejný scharführer . . . Musíte však pochopit, že jste důstojník a že to, co děláte, je nepřipustné, lidi si o tom jistě mezi sebou vykládají . . ."

Odvrátil jsem hlavu a s rozpaky jsem dodal: "Kdyby ta dívka byla aspoň oblečená . . ." Setzlerův hlas značně zesměl:

"Vy to vůbec nechápete pane sturmbannführere . . . Nemohu tam jen tak stát a poslouchat, jak řvou . . ."

Suše jsem mu odpověděl:

"Tady není nic k chápání. Zakazuji vám to."

Setzler se postavil do pozoru a zeptal se pevným hlasem:

"Pane sturmbannführere, je to rozkaz?" "Jistě."

Bylo ticho. Setzler stál bez hnutí, tvář jako by mu zkameněla.

"Pane sturmbannführere," řekl neosobním a úředním tónem, "chci vás požádat, abyste byl tak laskav a tlumočil reichsführerovi mou žádost, abych byl odeslán k některé frontové jednotce."

Byl jsem ohromen. Rychle jsem uhnul očima a sedl si. Vzal jsem plnicí pero a nakreslil do svého poznámkového bloku několik křížků. Potom jsem zvedl hlavu a upřeně jsem se podíval na Setzlera.

240

"Je nějaká souvislost mezi rozkazem, který jsem vám právě dal a mezi žádostí o odeslání na frontu, kterou mi chcete podat?"

Sklouzl po mně očima, upřel je na lampu na mém psacím stole a tiše odpověděl:

"Ano." Odložil jsem plnicí pero.

Na svém rozkaze samozřejmě trvám." Upřel jsem na něj pohled.

"Pokud se týká vaší žádosti o odeslání na frontu, je mou povinností žádost odeslat, ale mohu vám říci hned, že ji nedoporučím."

Setzler se pohnul a já jsem zvedl ruku:

"Setzler, byl jste se mnou od samého zrodu celé té záležitosti. Kromě mě jste jediný, kdo ví o všem, co je třeba k řízení prozatímního zařízení. Kdybyste odjel, musel bych si sám vycvičit nového důstojníka, předat mu instrukce . . ."

Pokračoval jsem naléhavě:

"A na to nemám čas. Až do července se musím zcela věnovat stavbě."

Vstal jsem.

Do té doby jste pro mne nepostradatelný." Nastalo ticho. Dodal jsem ještě:

"Pak když bude ještě trvat válka - a to se mi zdá dost málo pravděpodobné - potom si můžete podat žádost. A já ji doporučím."

Zavládlo ticho. Setzler stál nehybně, se ztuhlou ledovou tváří. Potom jsem mu oznámil:

"To je vše."

Strnule pozdravil, předpisově se otočil a vyšel.

Za chvíli po něm se objevil Hageman, červený, kulatoučkový a udýchaný. Nesl mi k podpisu nějaké papíry. Nebylo v nich nic neodkladného. Vzal jsem plnicí pero a řekl jsem mu:

"Nezapíral." Hageman na mě pohlédl a tvář se mu rozzářila. „Jistě . . . je tak přímý . . . tak oddaný . . ."

"Ale strašně si to bere."

"No ne! Skutečně!" řekl udiveně. "Skutečně . . .!"

241

Vždyť je to přece umělec, že mám pravdu? Tím by se snad dalo vysvětlit i to . . .

Podíval se na mě a zafuněl: .

"Pane sturmbannführere, kdybych směl vyslovit domněnku . . . Je to nepochybně umělec . . . a tím se vše vys<ětluje . .

."

Tvářil se ohleduplně a šokovaně zároveň.

"Když si to člověk pomyslí . . .! Dů-stoj-ník, pane sturmbannführere . . . Jaká neuvěřitelná fantazie! Je umělec, to je to . .

."

"ť všimněte si, pane sturmbannführere," pokračoval ťvedl vítězně své tlusté ruce, "strašně si to bere, jak jště se ráčil vyjádřit . . . Je to přece jen umělec . . ."

Zašrouboval jsem plnicí pero.

"Hagemane, spoléhám na vás, že se celá záležitost nerozkřikne."

"Samozřejmě." Zvedl jsem se, vzal čepici a šel obhlédnout staveniště.

Obersturmführer Pick mi šel vstříc. Byl to malý, černovlasý člověk, klidný a chladný.

Odpověděl jsem na jeho pozdrav. "Provedl jste mezi vězni průzkum?"

"Jistě, pane sturmbannführere. Je to zrovna tak, jak jste předpokládal. Nemají ani tušení, co se tu staví." "A příslušníci SS?"

"Domnívají se, že to budou protiletcké kryty. Obě zařízení nazývají 'bunkry' nebo také 'dvojčata', protože jsou stejná."

"To je výborný nápad. Ode dneška tak tomu budeme říkat i my."

Pick potom pokračoval:

"Je tu ale malá komplikace, pane sturmbannführere. Podle nákresů přijíždějí čtyři velké výtahy, které odvezou lidi z 'umývárny' do velkého sálu - to bude sál s pecemi. A ten sál nemá pochopitelně žádný ťychod. Pozastavil se nad tím jeden architekt. Samozřejmě že neví, že v tom sále budou pece a že lidi . . ." Pick se usmál:

"... budou odcházet právě tudy."

Po chvíli jsem se zeptal:

"Co jste mu na to odpověděl?"

Že tomu taky nerozumím, ale že je to rozkaz." Příký, vl jsem, významně jsem pohlédl na Picka a řekl:

"Kdyby ten architekt měl ještě nějaké otázky, tak mi to nezapomeňte ohlásit."

Pick mi naznačil, že můj pohled pochopil a já pokračoval v obhlídce. Právě stavěli betonové komíny, které spojovaly podzemní plynové komory s čerstvým vzduchem zvenku.

Komíny měly ústít na vnitřním nádvoří stavby a měly být uzavřeny hermetickým poklopem. Podle mé představy mělo vše probíhat následujícím způsobem: jakmile uzavřou vězně do plynové komory, odejdou velitelé SS na dvůr s krabicemi jedovatého plynu, nasadí si plynové masky, otevřou krabice, odšroubují uzávěry komínů, nasypou dovnitř krSTstaly a poklopy zase zašroubují. Potom si už jenom sundají masky a kdo bude mít chuť, zapálí si cigaretu.

, Háček je v tom," poznamenal Pick, „že se krystaly budou sypat přímo na podlahu. Jistě si vzpomenete, pane sturmbannführere, že si na to v prozatímním zařízení stěžoval obersturmführer Setzler."

"Ano, vzpomínám si."

"Někdy se stane, že lidé, omámení výpary, padnou právě na krystaly a plyn se potom těžko uvolňuje." Po chvíli ticha se Pick vzpřímil a řekl:

"Pane sturmbannführere, smím něco navrhnout?" "Jistě."

"Komíny by mohly být prodlouženy sloupy z dírkovaného plechu a mohly by sahat až na podlahu plynových komor.

Potom by krystaly, nasypané do komínů, padaly dovnitř sloupů a plynové výpary by unikaly otvory v plechu.

Hromady těl by pak nebránily uvolňování plynu. Takové zařízení by mělo podle mne dvě přednosti. Za první: urychlení zplynování. Za druhé: vznikla by úspora krystalů."

Zamyslíl jsem se a řekl:

242 ě 24 3

"Zdá se, že je to znamenitý nápad. Řekněte Setzlerovi, aby toto řešení vyzkoušel v jednom sále prozatímXuMo zařízení. A to druhé ať nechá, jak bylo. To nám dovolí zjistit úsporu krystalů i zkrácení času."

"Zařídím, pane sturmbannfihrere."

Když by byla úspora výrazná, využijeme pochopitelně vašeho nápadu i v bunkrech."

Podíval jsem se na Picka. Byl o něco menší než já. Mluvil jenom tenkrát, když byl osloven. Byl klidný, přesný a spolehlivý. Je docela možné, že jsem ho až dodneška neoceníl tak, jak by zasluhoval.

Potom jsem se zeptal:

"Picku, co děláte o vánocích?"

"Nic zvláštního, pane sturmbannfihrere." "Pořádáme se ženou menší večírek. Velice by nás potěšilo, kdybyste přišel vy i vaše paní."

To bylo poprvé, kdy jsem ho pozval k nám domů. Jeho pobledlá pleť nepatrně zrudověla:

"Samozřejmě, pane sturmbannfihrere, bude nás velice . . ."

Bylo na něm vidět, že neví, jak větu dokončit, proto jsem dodal dobrácky:

"Budeme tedy s vámi počítat."

Na Štědrý den hned po obědě se u mne ohlásil Setzler. Od našeho posledního rozhovoru zůstal náš vztah navenek normální. Viděl jsem ho však jen zřídka, a to vždy jen při služebních záležitostech.

Pozdravil mne, já mu na jeho pozdrav odpověděl a vybědl jsem ho, aby se posadil. Udělal rukou odmítavý pohyb.

"Pane sturmbannfihrere, s dovolením, zdržím vás jen na okamžik."

"Jak si přejete, Setzlere."

Prohlížel jsem si ho. Velmi se změnil. Jeho záda byla ještě hrbatější a tváře měl propadlé. Výraz jeho očí mne zarazil.

Vlídě jsem ho vybědl: "Tak co je, Setzlere?"

Pozoroval jsem, jak se jeho hrudník vzvedl, otevřel ústa, jako by měl nedostatek vzduchu, ale mlčel. Byl smrtelně bledý.

"Nechcete si sednout, Setzlere?" Zavrtěl hlavou a řekl šeptem: "Děkuji, pane sturmbannfihrere."

Uběhlo pár vteřin. Stál tu vysoký, nahrbený, ani se nepohnul a upíral na mne své horečnaté oči. Vypadal jako přízrak. Opakoval jsem znovu: No tak."

". Nadechl se, sevřel čelist a řekl bezbarvým hlasem: "Pane sturmbannfihrere, mám čest požádat o lasové odeslání mé žádosti reichsfiihrerovi SS o přeložení na frontu."

Vytáhl z kapsy list, rozložil jej, popošel o dva kroky ke mně a položil žádost na můj psací stůl, znovu o dva kroky ustoupil a postavil se do pozoru.

Já jsem se listu ani nedotkl. Nechal jsem ho nějaký čas čekat a pak jsem řekl:

„Odešlu vaši žádost, ale nedoporučím ji."

Párkrát zamrkal, v hubeném krku mu poskočil ohryzek a to bylo vše.

Srazil podpatky, udělal podle předpisu čelem vzad a zamířil ke dveřím.

"Setzlere." Obrátil se.

"Na viděnou dnes večer, Setzlere." Pohlédl na mne nepřítomnými očima. „Dnes večer?"

„Moje žena vás přece pozvala k nám. I s vaší paní. Však víte, ke stroměčku."

Opakoval: "Ke stroměčku?" Krátce se zasmál.

"Jistě, pane sturmbannfihrere, vzpomínám si." "Počítáme s vámi hned, jak vám skončí noční služba."

Přikývl, znovu pozdravil a odešel.

Vydal jsem se na obhlídku staveniště. Vál východní vítr a tábor byl plný kouře z jam v Birkenau. Odvedl jsem Picka stranou.

"Co říkají tomu zápachu?"

244 t 245

Pick se zašklebil.

"Stěžuj si, pane sturmbannfiihrere." "Na to jsem se vás neptal."

"Naši SS opakují," řekl Pick s rozpaky, "že je to koželužna, ale nevím, jestli tomu věří."

"A vězni?"

"Pane sturmbannfiihrere, neodvážuji se příliš se vyptávat tlumočnicků. Mohlo by to být nápadné."

"Jistě, můžete se však s nimi dát do řeči."

"To je právě ono, pane sturmbannfiihrere. Kdykoliv se v řeči zmíním o zápachu, zůstanou němí jako , To je špatné znamení."

, "Také si to myslím, pane sturmbannfiihrere." Odešel jsem od něho. Byl jsem zneklidněný a ne

spokojený. Bylo jasné, že zvláštní akce nezůstane nadlouho utajena, aspoň ne uvnitř tábora.

Zamířil jsem ke shromáždění. Rozkázal jsem, aby zde na vánoce postatili pro vězně jedli.

Hageman mi přišel vstříc, tlustý, vysoký, domýšlivý. Podbradek mu přečníval přes límec.

"Vzal jsem tu největší jedli, jakou jsem našel . . . Při velikosti shromáždění . . .

Zafuněl: . . by malá jedle vypadala směšně, ne?"

Kývl jsem a vykročil blíž. Strom ležel na zemi. Dva vězni pod vedením kápa kopali jámu. Poddůstojník denní služby a dva scharfiihreři z nich nespustili oči. Když mne poddůstojník denní služby zahlédl, vykřikl: "Pozor!", oba scharfiihreři se postavili do pozoru. Kápo a vězni rychle sundali čepice a strnuli na místě. Pokračujte."

"Poddůstojník denní služby vykřikl: "Do práce Rychle!" a vězni se dali do práce jako šílení. Jejich ršty mi ani nepřipadaly nějak zvlášť semitské. Ale byl to jen první dojem, vyvolaný jejich mimořádnou hubeností.

Podíval jsem se na strom, odhadl jsem zhruba jeho délku i váhu a zeptal jsem se Hagemana:

"Jak hluboká bude díra?"

"Metr, pane sturmbannfiihrere."

"Udělejte ji pro jistotu metr třicet centimetrů. Večer by se mohl zvednout vítr."

"Samozřejmě, pane sturmbannfiihrere."

Díval jsem se minutu dvě na vězně, jak pracují, pak jsem se otočil. Hageman opakoval můj rozkaz denní službě a dohonil mě. Těžce oddechoval, aby se mnou udržel krok.

Myslím, že bude padat sot'h . . . "

"to?" "Cítím to . . . v kloubech," řekl s diskrétním úsměvem.

Potom zakašlal. Šli jsme ještě několik minut a Hageman se znovu zeptal:

"Dovolíte, abych vyslovil... domněnku, pane sturmbannfiihrere?"

"Jistě." "Vězni by možná raději . . . dvojitou porci polévky než . . .

Řekl jsem stroze: "Než co?"

Hageman zčervenal a začal funět. Pokračoval jsem: "A nechcete mi říct, kde tu dvojitou porci vzít?" "Pane sturmbannfiihrere," začal Hageman překot

ně, "to nebyl návrh . . . Asi jsem se dobře nevyjádřil . . . Vlastně jsem vůbec nic nenavrhoval . . . Byl to takový nápad . .

. Jedle je bezpochyby krásné gesto, i když to vězni nedokáží ocenit . . .

Řekl jsem netrpělivě:

"Co si myslí, to mne nezajímá. Udělali jsme, co se sluší a patří, a to je to hlavní."

"Jistě, pane sturmbannfiihrere," řekl Hageman, "udělali jsme, co se sluší."

Vzduch v mé kanceláři byl trochu zatuchlý. Svlékl jsem plášť pověsil ho na věšák i s čepicí a dokořán otevřel okna.

Nebe bylo šedivé, plné sněhových mračen. Zápálil jsem si cigaretu a posadil se. Setzlerova žádost ležela na místě, kam ji položil. Přisunul jsem ji k sobě, odšrouboval plnicí pero a do pravého dolního rohu jsem napsal: "Nedoporučuji."

24GI 24 7

Začalo sněžit a několik vloček vletlo do místnosti. Lehounce se snesly na parkety a ihned roztály. Za chvíli jsem pocítil, jak mnou proniká chlad. Znovu jsem si přečetl Setzlerovu žádost, jedinou čarou jsem podtrhl slovo "Nedoporučuji" a ještě jsem k tomu připsal: "Nepostradatelný odborník (prozatímní zařízení)" a podepsal jsem se.

Závan větru přivál vločky až na můj psací stůl, a když jsem vstal, uviděl jsem, že pod oknem je malá loužička vody.

Vložil jsem Setzlerovu žádost do obálky a zastrčil ji do kapsy. Pak jsem si přitáhl hromádku papíru. Ruce jsem měl promodralé zimou. Uhasil jsem cigartu v popelníku a pustil se do práce.

Po chvíli jsem zvedl oči. Sru'h přestal padat, jako by čekal na toto znamení. Vstal jsem, přistoupil k oknu, vzal za kliku, nechal do sebe zapadnout obě křídla a rukou jsem je přirazil. Právě v tom okamžiku jsem měl před očima otce, černého, zkehlého a s planoucím očima. Déšť přestal, mohl tedy zavřít okno.

Pocítil jsem bolest v pravé ruce. Všiml jsem si, že vši silou tisknu kliku opačným směrem. Lehce jsem zatlačil na druhou stranu, až se ozval tlumený klouzavý zwk. Obešel jsem kancelář, vztekle jsem spustil elektrický radiátor a začal jsem přecházet po místnosti.

Po nějaké době jsem si znovu sedl, vzal list papíru a napsal: "Milý Setzler, nepůjčil byste mi svou pistoli?" Zazvonil jsem na službu a dal jí vzkaz. Za dvě minuty byla zpátky s pistolí a s poznámkou: "S pozdravy obersturmführer Setzler." Setzlerova zbraň střílela neobyčejně přesně a důstojníci z KT si ji od něho často půjčovali na cvičnou střelbu.

Zavolal jsem vůz, aby mě odvezl na střelnici. Střel jsem asi čtvrt hodiny z různých vzdáleností na pevné i pohyblivé terče. Zasunul jsem pistoli zpět do pouzdra a dal si přinést krabici, kam ukládali terče s mými zásahy. Srovnal jsem dnešní sérii s předcházející: zase jsem se zhoršil.

Vyšel jsem a zastavil se ve dveřích střelnice. Znovu začal padat sm'h a já se rozmýšlel, jestli se nemám vrátit do kanceláře. Podíval jsem se na hodinky. Bylo půl osmé. Nasedl jsem do auta a nařídil Dietzovi, aby mě zavezl domů.

Vila tonula v záplavě světél. Vešel jsem do pracovny, odložil opasek na stůl, plášť a čepici jsem pověsil na věšák. Pak jsem si umyl ruce a vstoupil do jídelny.

Elsa, paní Miillerová a děti seděly u stolu. Večeřely jenom děti. Paní Mňllerová byla učitelka, kterou jsme si dali poslat z Německa. Byla to žena středních let, šedivá, slušná.

Zastavil jsem se na prahu a řekl: "Přináším vám sW n."

Malý Franz se mi podíval na ruce a ozval se svým milým a jasným hláskem:

"Kde ho máš?"

Karl a obě děvčata se dali do smíchu.

, Tatínek ho nechal za dveřmi," řekla Elsa. "Byl ,
moc studený, proto nesměl dovnitř."

Karl se znovu rozesmál. Sedl jsem si vedle tFranze a pozoroval, jak jí.

, Konečně," vydechla paní Miillerová. "Vánoce bez ,
sněhu . . ."

Zarazila se a rozpačitě se rozhlížela kolem, jako by nevěděla jak dál.

"Copak jsou nějaké vánoce bez sněhu?" zeptala se Herta.

"Jistě," poučil ji Karl. "V Africe vůbec není sm'h." Paní Miillerová zakašlala.

, V horách ano, samozřejmě." ,

Karl hrdě opakoval: "Samozřejmě." "Já sni'h nemám ráda," přiznala se Katherina.

Malý Franz zvedl lžičku, otočil se ke mně a opakoval: t

"Katherina nemá ráda sm'h."

Když dojedl, vzal mě Franz za ruku a šel mi ukázat do salónu krásnou jedli. Elsa zhasla lustr, zapojila šňůru a na stromku se rozzářily svíčky. Děti se na ně dlouze dívaly.

Pak si Franz vzpomněl na sm'h a chtěl ho vidět. Pohlédl jsem na Elsu a ta s dojetím řekla:

248 i 249

"Je to poprvé, co vidí smM, Rudolfe . . .

Rozsvítil jsem na terase žárovku a otevřel okenice francouzského okna. Kolem lampy byly bělostné vločky a třpytily se. Potom chtěl Franz vidět, jak připravujeme večírek, a proto jsem je všechny zavedl na chvíli do kuchyně. Velký stůl byl pokrytý množstvím obložených chlebičků, cukroví a krémů.

Každému z dětí jsme dali řez dortu a poslali je nahoru spát.

Shbili jsme jim, že je o půlnoci vzbudíme, aby dostaly trochu krému a mohly si s dospělými zazpívat "O Tannenbaum."

Šel jsem s nimi nahoru a převlékl se do jiné uniformy. Potom jsem se vrátil dolů, vstoupil do své pracovny, zavřel se tam a listoval v knize o chovu koní, kterou mi půjčil Hageman. Po chvíli jsem začal vzpomínat na Bažiny a cítil jsem, že se mne zmocňuje smutek. Zavřel jsem knihu a přecházel jsem křížem krážem po pokoji.

Potom pro mne přišla Elsa a něco málo jsme pojedli jen tak napůl vstaje. Elsa byla ve večerních šatech s nahými rameny. Když jsme dojedli, vstoupili jsme do salónu. Elsa zapálila všechny svíčky, zhasla lustr a posadila se k pianu. Poslouchal jsem, jak hraje. Elsa se začala učit na klavír v Dachau, když jsem byl povýšen na důstojníka.

Deset minut před desátou jsem poslal auto pro Hagemanovy a úderem desáté přijeli Hagemanovi i Pickovi. Potom jsem poslal vůz pro Bethmaunoy, Schmidtovy a pro paní Setzlerovou. Když byli všichni pohromadě, vzkázal jsem po služce Dietzovi, aby se přišel ohřát do kuchyně.

Elsa zavedla dámy do svého pokoje, muži si odložili pláště u mne v pracovně. Pak jsem je zavedl do salónu něco wpít, než přijdou dámy. Mluvilo se o událostech v Rusku a Hageman prohlásil:

"Není to zvláštní . . . ? V Rusku začala zima tak brzy . . . a tady zatím nic . . .

Potom se chvíli hovořilo o ruské zimě, o válečných

operacích až jsme se nakonec shodli na tom, že na jaře příštího roku všechno skončí.

"Když dovolíte," řekl Hageman, "řeknu vám, co si o tom myslím já . . . Na Polsko jsme potřebovali jedno jaro . . . na Francii jedno jaro . . . a na Rusko, protože je větší, dvě jara . . ."

Potom začali mluvit všichni najednou. "

Pravda!" řekl Schmidt svým ostrým hlasem, "prostor! Skutečným nepřítelem je prostor!"

Pick poznamenal:

Rusové jsou hrozně primitivní!"

Bethmann si upevnil skřípec na svém hubeném nose:

"Právě proto je výsledek konfliktu mimo jakoukoli pochybnost. Pokud se týká rasy, vydá jeden Němec za deset Rusů . . . A to nemluvím o kultuře."

"Jistě," zafuněl Hageman, "ale když dovolíte, mám ještě jednu poznámku . . .

Usmál se, zvedl tlusté ruce a čekal, až služka odešla.

" . . . slyšel jsem, že na okupovaném území mají naši vojáci . . . největší potíže . . . s navazováním sexuálních styků s Ruskami. Nechtějí ani slyšet . . . Chápete to . . . ? Nebo to chce dlouhou známost . . . Ale . . ."

Zakýval rukou a tiše dodal:

, . . (jenom tak projednou . . . Chápete . . . ? Ani slyšet . . . ,

To je divné," ozval se Bethmann s náznakem lehkého, hrdelního smíchu, "vždyť by si měly uvědomit, že je to pro ně čest . . ."

Do pokoje vstoupily dámy, muži vstali a všichni si pak sedli na svá místa. Hageman si vybral židli vedle paní Setzlerové.

"Když dovolíte . . . využiji toho, že jste dnes večer vdovou . . . a budu se vám tak říkajíc trochu dvořit . . ."

"To je vina pana velitele, že jsem vdovou," dodala paní Setzlerová.

A mile mi pohrozila prstem.

"To není moje vina, milostivá paní, já za to nemohu. Prostě na vašeho muže vyšla služba."

250 § 251

„Do půlnoci tady určitě bude,“ řekl Hageman.

Elsa a paní Müllerová podávaly obložené chlebičky a občerstvení a později, když zábava začínala váznout, sedla si paní Hagemanová ke klavíru, muži šli pro nástroje, které nechali v předsíni, a začali muzicírovat.

Po hodině byla přestávka, podávalo se cukroví, mluvilo se o hudbě a Hageman vyprávěl anekdoty o známých hudebnících. Když bylo půl dvanácté, poslal jsem paní Müllerovou, aby vzbudila děti, a zanedlouho je bylo vidět za velkými skleněnými dveřmi, oddělujícími jídelnu od salónu. Posadily se ke stolu. Tvářily se slavnostně a ospale. Chvilí jsem je pozoroval ve dveřích a paní Setzlerová, která neměla děti, řekla s dojetím: „Ach! Jak jsou roztomilé!“

Deset minut před půlnocí jsem šel pro ně. Obešly salón a velmi pěkně pozdravily hosty. Pak přišla služka a paní Müllerová s velkým podnosem s poháry a se šampaňským. Řekl jsem na vysvětlenou: „To šampaňské je tady zásluhou Hagemana.“ Ozvaly se radostné hlasy a Hageman se usmíval na všechny strany.

Když byly poháry rozdány, povstali jsme. Elsa zhasla lustr, rozsvítila vánoční stromek a všichni jsme se postavili kolem do půlkruhu a čekali, až bude půlnoc. Zavládlo ticho, oči všech byly upřeny na svíčky, a já jsem ucítil, že mě za levou ruku chytla malá ručička. Byl to Franz. Sklonil jsem se a pošeptal mu, že teď nastane veliký hluk, protože všichni začnou najednou zpívat.

Někdo se jemně dotkl mé paže. Otočil jsem se. Byla to paní Müllerová. Šeptala mi: „Volají vás k telefonu, pane veliteli.“

Řekl jsem Franzovi, aby šel za maminkou a odešel jsem od hostů.

Paní Müllerová mi otevřela dveře od salónu a zmizela v kuchyni. Zavřel jsem se v pracovně, odložil pohár na stůl a zvedl sluchátko.

„Pane sturmbannführere,“ ozvalo se v aparátě, „u telefonu je untersturmführer Lueck.“

Hlas zněl zdaleka, ale zřetelně.

Co se děje?“

Po krátké době se ozval vzdálený hlas: „Obersturmführer Setzler je mrtev.“ „Cože?“

Lueck opakoval:

„Obersturmführer Setzler je mrtev.“ „Co říkáte? Mrtev?“

„Ano, pane sturmbannführere.“ „Hlásili jste to táborovému lékaři?“

„Víte pane sturmbannführere, je to dost zvláštní . . . Nevím, mám-li . . .“

„Přijedu tam, Luecku. Počkejte na mě před strážní věží.“

Zavěsil jsem vyšel do předsíni a vrazil do kuchyňských dveří. Dietz spal. Služka a paní Müllerová na mě hleděly překvapeně.

„Pojedem, Dietzi.“

Šofér si začal oblékat plášť. Řekl jsem: „Paní Müllerová.“

„Naznačil jsem jí, aby šla za mnou. Doprovodila mě do pracovny.“

„Paní Müllerová, musím do tábora. Až odjedu, oznamte to mé ženě.“

„Zajistě, pane veliteli.“

Z předsíni bylo slyšet Dietzovy kroky. Zapjal jsem si opasek, přehodil plášť a vzal čepici. Paní Müllerová ze mě nespustila oči.

„Špatné zprávy, pane veliteli?“ „Ano.“

Otevřel jsem dveře a ohlédl se:

„Mé ženě to řekněte nějak nenápadně.“ „Ano, pane veliteli.“

Zbystřil jsem sluch: v salóně bylo ticho. „Proč nezpívají?“

„Čekají asi na vás, pane veliteli.“

Řekněte manželce, aby na mě nečekala.“

Rychle jsem prošel předsíní, seběhl ze schodů a skočil do auta. Přestalo sněžit a vzduch byl ledový. „Birkenau.“

Auto se rozjelo. Pár metrů před věží u vstupní brá

252 253

ny jsem rozsvítil vnitřní světlo. Strážný otevřel dveře vypletené ostnatým drátem a nervózně se ohlížel ke strážnici. Výbuchy smíchu a útržky zpěvu doléhaly až ke mně.

Ze stínu se vynořila Lueckova atletická postava a. Otevřel jsem mu dvířka auta.

"Na velitelství, pane sturmbannfi.ihrere. Zařídil jsem . .

Položil jsem mu ruku na paži a Lueck zmlkl. Na velitelství, Dietzi."

"Omlouvám se za ten hluk na strážnici," řekl Lueck, "myslel jsem si, že by nebylo dobré . . . Ano, jistě, je to chyba . . ."
To nic. "

U velitelství jsem vystoupil a nařídil Dietzovi, aby na mě počkal u strážní věže. Auto odjelo a já se obrátil k Lueckovi.
, Kde je?" ,

"Odnesl jsem ho do jeho kanceláře."

Vystoupil jsem po schodech a rychle prošel chodbou. Sezlerovy dveře byla zamčeny.

"Dovolíte, pane sturmbannfi.ihrere," ozval se za mnou Lueck, "ale myslel jsem, že bude lepší, když dveře zamknu."

Odemkl a já rozsvítil. Setzler ležel na podlaze. Víčka měl napůl zavřená, jeho tvář byla klidná, vypadal, jako by spal. Ani jsem se na něho nemusel podruhé podívat, abych pochopil, jakým způsobem zemřel. Zavřel jsem dveře, šel stáhnout roletu a řekl jsem: Prosím, poslouchám."

" Lueck se vzpřimil.

"Ještě okamžik," řekl jsem.

Sedl jsem si za Setzlerův stůl, vzal list papíru a zasunul ho do psacího stroje. Lueck řekl:

"V jedenáct, když jsem odcházel z velitelství, zaslechl jsem, že v garáži číslo dvě běží pomalu motor auta . . ."

"Ne tak rychle . . ."

Počkal chvíli a pak pokračoval:

" . . železná roleta byla stažená . . . ale nevšímal

jsem si toho . . . Šel jsem do kantýny na skleničku . . Dal jsem Lueckovi znamení aby chvMi počkal, vy mazel jsem slova "na skleničku" a napsal "na malé občerstvení `

,Pokračujte." ,

" . . . a poslouchal jsem přitom gramofon . . . Když jsem se vracel k velitelství, motor stále ještě běžel . . Podíval jsem se na hodinky . . . Bylo půl dvanácté. Zdálo se mi to divné . . ."

"Proč?" Zdálo se mi divné že by šofér nechal běžet motor tak dlouho." Naklepal jsem to a dal Lueckovi znamení, že může pokračovat.

" . . . pokusil jsem se vytáhnout železnou roletu. Byla uzamčená zevnitř . . . Obešel jsem to chodbou v budově velitelství a otevřel dveře vedoucí do garáže . . . obersturmführer Setzler ležel zhroucený na volantu . . . Vypnul jsem motor . . . pak jsem vytáhl tělo z vozu . . . a donesl je sem . . .

Zvedl jsem hlavu. "Sám?"

Lueck roztáhl svá široká ramena. "Jistě, pane sturmbannführere." "Pokračujte."

. . . Potom jsem zavedl umělé dýchání . . "Proč?" . "Bylo jasné, pane sturmbannfi.ihrere, že se Setzler otrávil plynem z výfuk, i,"

Naklepal jsem tuto větu, vstal, párkrát jsem se prošel po místnosti a pohlédl na Setzlera. Ležel natažený na zádech, nohy poněkud od sebe. Zvedl jsem oči:

, Co si o tom myslíte, Luecku?"

,Jak jsem řekl, je to otrava, pane . . . Stroze jsem ho přerušil:

"To bych zrovna neřekl."

Podíval jsem se na něj. Jeho světlemodré oči potemněly:

"Nevím, pane sturmbannfi.ihrere." , Máte nějaký nápad?"`

Nastalo ticho a Lueck po chvMi odpověděl:

254 ě 255

"Jsou dvě možnosti, pane sturmbannführere: sebevražda nebo nešťastná náhoda."

A pokračoval ještě pomaleji: "Já sám si myslím . . ."

Zničehonic se zarazil a já mu rychle skočil do řeči: . že je to nešťastná náhoda."

".. Ve spěchu řekl:

;Ano, přesně tak, pane sturmbannführere." ,

Posadil jsem se za stůl a dopsal: "Podle mého názoru jde o nešťastnou náhodu." Zeptal jsem se:

, Chcete podepsat své hlášení?" ,

Lueck obešel stůl, podal jsem mu plnicí pero a on podepsal, aniž se zdržoval čtením. Zvedl jsem sluchátko.

Velitel. Pošlete sem mého šoféra." "

Zavěsil jsem a Lueck mi vrátil pero.

"Vezmete si vřiz a pojedete pro hauptsturmführera Hagemana a pro táborového lékaře. Hauptsturmführer Hageman je u mne. V autu o ničem nemluvte."

"Samozřejmě, pane sturmbannführere."

Byl už skoro u dveří, když jsem na něj zavolal: "Prohlédl jste mrtvého?"

"To bych si přece nedovolil, pane sturmbannführere."

Přikývl jsem a Lueck odešel. Vstal jsem a zamkl za ním. Pak jsem se sklonil a Setzlera prohledal. V levé kapse jsem našel obálku se svým jménem. Otevřel jsem ji. Dopis byl napsán na stroji v předepsané úpravě:

SS-Obersturmführer Setzler K T Osvětim

SS-Sturmbannführerovi Langovi veliteli K T Osvětim

Volím smrt, protože už nemohu snést ten odporný zápach spáleného masa.

R. Setzler SS-Ostuf.

Vysypal jsem obsah popelníku do koše na papír, položil dopis i s obálkou na popelník a přiložil hořící zápalku. Když to shořelo, roztáhl jsem záclonu, vytáhl roletu, otevřel okno a popel jsem vysypal.

Znovu jsem se posadil za stůl, ale vzápětí jsem si vzpomněl na Setzlerovu pistoli, vytáhl ji z pouzdra a uložil do zásuvky psacího stolu. Potom jsem začal prohlížet zásuvky, jednu po druhé, až jsem konečně našel, co jsem hledal: láhev pálenky. Byla sotva načatá.

Vstal jsem a vylil dvě třetiny obsahu do umyvadla. Pak jsem pokropil Setzlerovu blůzu na prsou a těsně pod krkem. Napustil jsem do umyvadla trochu vody, láhev jsem znovu zazátkoval a postavil ji na stůl. Zůstalo v ní ještě na dva prsty kořalky.

Odemkl jsem dveře, zapálil si cigaretu, posadil se za stůl a čekal. Z místa, kde jsem seděl, jsem mohl pozorovat Setzlerovo tělo. Mé oči se zastavily na jeho plášti. Visel na ramínku na věšáku napravo od dveří. Mezi rameny, přesně tam, kde se Setzler hrbil, byla látka vyboulená.

Na chodbě bylo slyšet kroky. První vstoupil Hageman s bledou a vzrušenou tváří. Za ním šel táborový lékař hauptsturmführer Benz. Lueck, který přišel poslední, ho převyšoval o celou hlavu.

Hageman koktal:

"Jak . . . ? Jak to . . . ? Nemohu to pochopit . . ."

Benz se shýbl, nadzvedl mrtvému víčka a potřásl hlavou. Potom se narovnal, sňal brýle, otřel je, znovu si je nasadil, uhladil si dlaní lesklé bílé vlasy a beze slova si sedl

Řekl jsem:

"Můžete jít, Luecku. Když bude třeba, zavolám Vás."

Lueck odešel. Hageman tu stál nehybný. Hleděl na mrtvé Setzlerovo tělo. Poznamenal jsem:

"Je to přirozeně strašné neštěstí." A dodal jsem:

, Přečtu vám Lueckovo hlášení." ,

Všiml jsem si, že ještě pořád držím v ruce cigaretu,

256 25 7

znejistěl jsem, otočil se a cigaretu honem uhasil v popelníku.

Přečetl jsem Lueckovo hlášení a obrátil se k Benzovi:

"Jak se na to díváte vy, Benzi?"

Benz na mne pohlédl. Bylo jasné, že mě pochopil. Domnívám se," řekl pomalu, "že je to nešťastná náhoda."

"Ale jak . . . ? Jak . . . ?" opakoval Hageman a nechápavě se rozhlížel kolem.

Benz ukázal prstem na láhev pálenky.

"Trochu moc oslavoval. Pak šel spustit motor. Roztřásla jím zima, pozbyl vědomí a už se neprobral." "Já to nechápu," ozval se Hageman, "vždyť normálně skoro vůbec nepil."

Benz pokrčil rameny. "Je to přece cítit."

"Když dovolíte," pokračoval s funěním Hageman, "je v tom přece jenom něco . . . divného . . . Proč si Setzler nezavolal šoféra, vždyť to tak obvykle dělal? Neměl vůbec důvod, aby motor spouštěl sám . . . Rychle jsem ho přerušil:

"Sám přece víte, že Setzler dělal všechno jinak než ostatní."

"Ano, ano. Byl to umělec, abych tak řekl . . . Pódivál se na mě a ve spěchu dodal:

"Ano. Já si také myslím, že to byla nešťastná náhoda."

Vstal jsem.

"Vezměte si na starost paní Setzlerovou, zavezte ji domů a řekněte jí, co se stalo. Použijte mého vozu. Benzi vaše hlášení bych chtěl mít hned zítra ráno, abych je mohl přiložit k svému."

Benz vstal a přikývl. Když odešli, zatelefonoval jsem na ošetřovnu pro sanitku. Posadil jsem se ke stolu a začal na stroji psát své hlášení.

Když sanitáci odnesli tělo, zapálil jsem si cigaretu, otevřel dokořán okno a pokračoval v psaní.

Později jsem zvedl telefon a zavolal do bytu obersturmführera Picka. Uslyšel jsem ženský hlas a představil jsem se:

"Tady je sturmbannführer Lang. Mohla byste mi zavolat manžela, paní Picková?"

Bylo slyšet, jak odkládá sluchátko na stůl, vzdalující se kroky, kdesi se zavřely dveře a později v tichu se těsně vedle mne ozval chladný a klidný hlas:

"Obersturmführer Pick." "Nevzbudil jsem vás, Picku?"

"Ne; pane sturmbannführere. Právě jsme se vrátili."

"Už víte, co se stalo?"

"Vím, pane sturmbannführere." Oznámil jsem mu:

"Picku, zítra ráno v sedm vás budu čekat ve své kanceláři."

, Přijdu, pane sturmbannführere." ,

Dodal jsem:

"Mám v úmyslu změnit vaše přidělení."

Na okamžik bylo ticho a potom mi Pick odpověděl: "Podle rozkazu, pane sturmbannführere."

Dvě veliká navlas stejná krematoria byla dokončena několik dní před stanoveným datem, 18. července 1942, a reichsführer přijel k zahájení provozu osobně.

Služební auta měla přijet do Birkenau ve dvě odpoledne. Bylo půl čtvrté a auta zde ještě nebyla. Toto zpoždění málem zapříčinilo vážný incident.

Pochopitelně jsem si přál, aby zvláštní akce proběhla za přítomnosti reichsführera bez závad. Proto jsem nechtěl použít jako pacientů táborové vězně práce neschopné. Jejich zpracování bylo zpravidla obtížnější než u lidí přicházejících zvenčí, protože zdejšími už bylo dobře známo, k čemu krematorium slouží. Proto jsem zařídil, aby z polského gheta přivezli transport dvou tisíc židů. Transport přijel krátce před polednem v poměrně vyhovujícím stavu a já jsem ho umístil pod dozorem SS a psů na velkém vnitřním dvoře krematoria číslo jedna. Deset minut před druhou se židům oznámilo, že se půjdou

258 59

osprchovat: ale reichsführer stále nikde; čekání se protahovalo a židé, unaveni nesmírným vedrem na dvoře, projevovali nervozitu a strach, chtěli jíst a pít a zanedlouho se jich dokonce zmocnil neklid; bylo slyšet i křik. Pick neztrácel rozvahu. Zatelefonoval mi a pak promluvil k shromážděným z okna krematoria a vysvětlil jim, že ohřivače sprch mají poruchu a ta se opravuje. Mezitím jsem přijel na místo a okamžitě jsem dal rozkaz, aby přinesli vědra s vodou, aby se židé mohli napít, a šel jsem jim, že po vysprchování dostanou chléb. Zatelefonoval jsem Hagemanovi, aby mi poslal vězeňskou kapelu. Byla zde za pár minut. Muzikanti se rozestavili do jednoho kouta nádvoří a začali hrát vídeňské a polské skladby. Nevím, zda je uklidnila hudba, nebo zda je skutečnost, že jim hrajeme, přestředčila o našich dobrých úmyslech, ale postupně se pobouření uklidňovalo, židé přestali projevovat neklid a mně bylo jasné, že až Himmler přijede, nebudou dělat žádné potíže při vstupu do šaten v podzemí.

S odchodem ze šaten do umývárny jsem si už nebyl tak jist. Když byla stavba krematorií dokončena, dal jsem několikrát provést zvláštní akci a třikrát čtyřikrát jsem viděl, že ve chvíli, kdy vstupují do "umývárny", prudce ustupují a že je nutné vracet je tam ranami pažeb a za pomoci vypuštěných psů. Zadní řady houfu se pak vrhaly dopředu, šlapaly po ženách a dětech a všechno to bylo provázáno řevem a bitím.

Bylo by jistě nepříjemné, kdyby podobný incident vnesl rušivý tón do reichsführerovy návštěvy. Zprvu jsem měl pocit, že jsem bezmocný něčemu takovému zabránit, protože jsem si nedovedl vysvětlit, co mohlo vyvolat toto couvání, ne-li nějaký nevysvětlitelný instinkt, vždyť v umýárně byly vybudovány - aby to vyvolalo zdání skutečnosti - silné potrubí, odtokové kanály a četné sprchy. Nebylo tam nic, co mohlo vyvolávat podezření.

Proto jsem nakonec nařídil, aby v den Himmlerovy návštěvy vstoupili do umývárny spolu se židy i scharführeri, kteří měli židům rozdat malé kousky mýdla. Zároveň jsem přikázal, aby v době, kdy se budou vězni svlékat, šířili tuto zprávu v šatnách i tlumočníci. Dobře jsem věděl, že pro vězně je i ten nejmenší kousek mýdla vzácným pokladem, a spoléhal jsem, že je na to nachytám.

Můj trik měl naprostý úspěch: když Himmler přijel, prošli scharführeri mezi davem s velkými lepenkovými krabicemi, tlumočníci oznámili zprávu tlapači, ozvaly se spokojené hlasy, svlékání proběhlo v rekordním čase a židé se s radostí tlačili do plynové komory.

Scharführeri vyšli ven jeden za druhým, odpočítali se a Pick zavřel za transportem silné dubové dveře. Zeptal jsem se reichsführera, nechce-li se podívat okénkem. Souhlasil, udělal jsem mu místo a právě v tomto okamžiku se ozval řev a tupé bušení do stěn. Himmler se podíval na hodinky, rukou si zastínil okýnko a dlouho se díval. Jeho tvář zůstala bez hnutí. Když skončil, dal znamení důstojníkům ze svého doprovodu, že se mohou podívat.

Potom jsem zavedl reichsführera na dvůr krematoria a ukázal mu betonové komíny, jimiž jsme před chvílí vhodili dovnitř krystaly. Himmlerův doprovod se k nám připojil a já jsem je všechny zavedl do kotelny a pokračoval jsem ve výkladu. Po čase bylo slyšet silné zvonění a já jsem řekl na vysvětlenou: "To je Pick, pane reichsführere, dává pokyn k spuštění ventilátorů. Zplynování je skončeno." Obsluha stiskla páku, vzduchem pronikl mohutný temný hukot a Himmler se znovu podíval na hodinky.

Vrátili jsme se k plynové komoře. Ukázal jsem všem sloupy z perforovaného plechu a nezapomněl jsem poznamenat, že je to Pickův nápad. Vězni ze sonderkomanda v gumových holínkách kropili propletence mrtvol silným proudem vody. Vysvětlil jsem Himmlerovi, proč se to dělá. Za mnou se nějaký důstojník z doprovodu šeptem pokusil o vtip: "Tak přece jen nakonec dostanou sprchu!" Dva nebo tři z nich se tlumeně zasmáli. Himmler se ani neohlédl a jeho tvář zůstala naprosto chladná.

2G0 (2G1

Vystoupili jsme do přízemí a přešli do sálu s pecemi. Právě v té chvíli vyjížděl výtah číslo dvě, mříž se samočinně otevřela a vězni ze sonderkommanda začali nakládat těla na vozíky. Ty pak přijely ke skupině, která stahovala prsteny, dál pokračovaly k holičům, ti stříhali vlasy, potom dojelely ke skupině dentistů, kteří vytrhávali zlaté zuby. čtvrté komando skládalo těla do .pece. Himmler beze slova sledoval celou operaci, jednu fázi za druhou. U dentistů se zdržel pohledem déle: jejich obratnost byla pozoruhodná.

Pak jsem reichsführera zavedl do pitevny a do výzkumného střediska v krematoriu číslo jedna. Věděl jsem, že reichsführer má veliké pochopení pro vědu, proto jsem těmto místům věnoval obzvláštní péči, a po pravdě řečeno, za komplex sálů a laboratoří by se nemusela stydět ani nejmodernější univerzita. Himmler si vše velice důkladně prohlížel, se zájmem vyslechl můj výklad, ale ani tehdy neudělal sebemenší poznámku a z jeho tváře se nedalo nic vyčíst.

Když jsme vyšli z krematoria, reichsführer zrychlil krok, takže jsem si domyslel, že o návštěvu tábora nemá zájem. Šel tak rychle, že jeho svita zůstávala pozadu, a já jsem měl co dělat, abych mu stačil.

Zastavil se až u svého auta, obrátil se čelem ke mně, jeho oči se upřely na jakýsi bod v prostoru nad mou hlavou a řekl pomalu a mechanicky:

„Je to obtížný úkol, ale musíme jej splnit.“ Postavil jsem se do pozoru a řekl: „Samozřejmě, pane reichsführere.“

Pozdravil jsem, Himmler mi odpověděl a nasedl do auta.

Dvanáctý den po jeho návštěvě, to je 30. července, jsem dostal z Berlína dopis následujícího znění:

Podle sdělení náčelníka Amtsguppe D povýšil reichsführer SS po své návštěvě K T v Osvětimi 18. července 1942 velitele tábora SS-sturmabführera Rudolfa Langa na SS-obersturmabführera s platností od 18. července.

Okamžitě jsem všechno připravil tak, abychom mohli zahájit práce na staveništích dalších dvou krematorií. Zkušenosti získané při stavbě předcházejících mi zaručovaly, že obě krematoria budou dokončena ještě před určenou lhůtou. Jejich potřeba se už začínala projevovat, protože okamžitě po Himmlerově návštěvě mi (RSHA*) začal posílat transporty v tak krátkých intervalech, že obě dvojité krematoria stačila jen tak tak plnit svůj úkol. Protože do plynu byli posíláni jen práce neschopní znamenali zbytek stále zvyšování už i tak značně vysokého počtu vězňů v táboře. Vězni se tísnili v příliš malých barácích, hygiena a strava den ze dne upadaly a epidemie - jmenovitě spála, záškrt, tyfus - se šířily jedna za druhou. Situace byla beznadějná, protože továrny, které začínaly vyrůstat v okolí jako houby po dešti - přilákány množstvím levných pracovních sil, které tvořili převážně vězni - zaměstnávaly zatím vzhledem k obrovskému počtu vězňů v táboře jen jeho nepatrnou část.

Proto jsem znovu, a několikrát po sobě, žádal RSHA, aby postlali mň transportů, ale všechna moje korespondence byla neúspěšná, až díky indiskrétnosti ječné z úřadoven jsem se dozvěděl, že podle výslovného nařízení reichsführera má být zastřelen každý velitel SS, který by, ať chtěně či nechtěně, sebenepatrněji zdržel plnění vyhlazovacího plánu.

Transportům s židy měla být dána v dopravě přednost dokonce i před transporty zbraní a vojsk na ruskou frontu.

Nebylo jiné možnosti než uposlechnout. S nechutí jsem si uvědomoval, že tábory které jsem na počátku tak vzorně zorganizoval, upadají týden od týdne do nepopsatelného chaosu. Vězni hynuli jako mouchy, epidemie kosily skoro tolik lidí jako plynové komory a hromady těl vyrůstaly před baráky tak rychle, že to způsobilo přetížení zvláštních oddílů, které dopravovaly těla ke krematoriím.

Šestnáctého dubna jsem dostal z Berlína telefonickou zprávu, že standartenführeru Kellnerovi byla po')

Reichssicherheitshauptamt, Hlavní úřad říšské bezpečnosti.

2G2 2G3

volena informační návštěva zařízení v K T Birkenau a nazítří brzy ráno Kellner také skutečně přijel. Provedl jsem ho celým táborem a Kellner projevil mimořádný zájem o zvláštní akci a o organizaci krematoria. V poledne jsem ho pozval domů na oběd.

Sedli jsme si do salónu a počkali, až nám služebná oznámí, že je pro nás prostřeno. Za chvíli přišla Elsa. Kellner rychle vstal, srazil podpatky, jako žonglér zachytil svůj monokl, zlomil se vedví a políbil Else ruku. Pak se posadil se stejnou rychlostí, s jakou vstal, obrátil tvář k oknu, takže bylo vidět jeho dokonalý profil, a řekl:

"Jak se vám líbí v Osvětimi, milostivá paní?" Elsa chtěla něco říct, ale on rychle pokračoval: "... ano, jistě. Je tu ten nepříjemný zápach... Nepatrně pohnul rukou:

"... a to vše ostatní. Ale u nás v Culmhofu máme tytéž drobné nepříjemnosti, ujišťuji vás..."

Nasadil si monokl a se zájmem a přívětivým výrazem se rozhlédl kolem sebe.

"Ale bydlíte hezky... Opravdu bydlíte znamenitě, milostivá paní."

Skleněnými dveřmi nahlédl do jídelny. "Vidím, že máte vyřezávaný příbormník..."

"Chcete se podívat, standartenführere?" zeptala se Elsa.

Vešli jsme do jídelny, Kellner si stoupl před příbormník a dlouho si prohlížel ruční řezbářskou práci. "Náboženský námět..." řekl a přimhouřil oči, "sa

má úzkost... židovsko-křesťanské pojetí smrti... Nepatrně pohnul rukou:

... a celá ta veteš... Samozřejmě, smrt je důležitá, jen tenkrát, když předpokládáme jako oni, že je ještě něco potom..."

Ale ta dokonalá práce, vážení! To provedení..."

Poznamenal jsem:

"To dělал jeden polský žid, pane standartenführere."

"Jistě. Musí však mít v žilách aspoň kapičku nordické krve. Jinak by nikdy nedokázal vytvořit takový

2G4

zázrak. Stoprocentní židé jsou absolutně neschopní tvořivé práce, to přece víme už dávno..." Lehounce a se zah'bením přešel pěstěnou rukou po vyřezaném reliéfu. "Ano!" pokračoval, "typická práce vězňů..."

Nevědí, zda své d'no přežijí byt' o jediný den... Pro ně má smrt přirozeně svůj význam... Mají v životě tu ubohou naději..." ; Zašklebil se a já jsem se zeptal: i

"Myslíte, pane standartenführere, že jsem tomu židovi měl zakázat, aby si vybral náboženský námět?" Obrátil se ke mně a rozesmál se: "No, no, Langu," zatvářil se šibalsky, "jistě vás ani nenapadlo, že váš příbormník je v takovém rozporu s naším učením..." Znovu se

zahleděl na krásný kus nábytku, naklonil hlavu a prohlásil: „Langu, máte štěstí s tím svým táborem. Mezi tak obrovským počtem se jistě najdou skuteční umělci." Posadili jsme se za stůl a Elsa řekla: "Vidíte, já jsem si myslela, že

jste také velitelem tábora, standartenführere." „To je něco jiného," odpověděl Kellner a uhlašoval ubrousek, "já na rozdíl od vašeho manžela nemám stále vězně. U mne jsou všichni..." Krátce se zasmál: .

přechodně." Elsa se na něj s údivem podívala a Kellner rychle dodal: "Snad se vám moc nestýská po rodné zemi, milostivá paní? Polsko je smutná země, že ano? Ale já myslím že už to nebude tak dlouho trvat.

Při rychlosti, s jakou naše vojska postupují, dosáhnou brzy Kavkaz a válka pak skončí." Řekl

jsem: "Tentokrát s tím skončíme ještě před zimou. Tady si to myslí všichni, pane standartenführere."

„Do dvou měsíců," poznamenal Kellner jasným; hlasem. "Budete si přát ještě kousek masa, standartenführere?" zeptala se Elsa. 2G5

"Ne, děkuji, milostivá paní. V mém věku . . ." Lehce se usmál:
 "Musím si dávat pozor na linii."
 "Neříkejte. Vždyť vy jste ještě úpiný mladík, standartenführere," řekla mile Elsa.
 Obrátil svůj dokonalý profil k oknu:
 No právě, řekl melancholicky, "jsem ještě mladík . . ."
 Po chvíli přerušil ticho:
 "Langu, co ty? Co budete dělat po válce? Tábory přece nezůstanou natrvalo, aspoň doufám."
 "Chci požádat říši o nějaký statek ve východním prostoru, pane standartenführere."
 "Můj muž měl pronajatý statek u plukovníka barona von Jeseritz v Pomořanech," trysvětlovala Elsa. "Měli jsme tam kus půdy a chov koní."
 "Ale! Skutečně!" řekl Kellner, jako žonglér zachytil monokl a s pochopením se na mě podíval. "Zemědělství! Chov koní! Vidím, že jste doma hned v několika řemeslech, Langu."
 Znovu se obrátil k oknu a jeho rysy mi pojednou připadaly vznešené a přísné.
 "To je naprosto správné," řekl vážně, "naprosto správné, Langu. Říše bude potřebovat přesídlenec, až Slované . . . itáličko se pousmál:
 . . zmizí. Budete . . . Jak to řekl reichsführer . . .? Příkladem německým průkopníkem v ostraumu." "Ostatně," dodal rychle, "myslím, že to říkal právě o vás."
 "Opravdu," zeptala se Elsa a oči se jí rozzářily, "to říkal o mém manželovi?"
 "Ovšem, milostivá paní," odpověděl jí Kellner zdvořile, jsem přesvědčen, že se to týkalo vašeho manžela. Ted', když si na to vzpomínám, jsem si tím dokonce jist. Reichsführer má výborný úsudek."
 "To jsem ráda," přiznala se Elsa, "už kvůli Rudolfovi. Má tolik práce! Všechno dělá tak svědomitě." Ozval jsem se:
 "Elsu, prosím tě!"
 2GG
 ' Standartenführer se rozesmál, díval se dojatě z jednoho na druhého a zvedl pěstěné ruce:
 "Je to pro mne radost, že jsem opět ve skutečné německé rodině, milostivá paní." "Jsem
 starý mládenec," v jeho hlase byla znát melancholie "neměl jsem zřejmě k manželství vlohy. Ale v Berlíně mám
 hodně milých ženatých přátel . . . Konec věty záměrně protahoval. Zvedli jsme se od i stolu a přešli do
 salónu na kávu. Byla z pravé kávy, Hageman ji dostal z Francie a dal Else jeden balíček. ! "Vynikající!"
 liboval si Kellner, "vy si žijete v Osvětimu jako v ráji. Život v táboře má i své lepší stránky . . . Jen
 kdyby nebylo . . . Znechuceně se usklíbl. . . vši té ošklivosti." Zamyšleně míchal
 lžičkou v šálku. i To je ta největší nevýhoda táborů: ošklivost! Napadlo mě to dnes ráno, Langu, když
 jste mi ukazoval zvláštní akci. Ti židé všichni . . . Rychle jsem ho přerušil: "Promiňte, pane
 standartenführere. Elso, bud tak laskava a přines likéry." Elsa se na mne udiveně podívala, vstala a šla
 do jídelny. Kellner měl hlavu skloněnou. Pořád ještě míchal lžičkou. Elsa nechala skleněné dveře do salónu
 napůl otevřené. "Jsou tak šerední!" pokračoval Kellner s očima upřenými na šálek. Dobře jsem si je
 prohlédl, když vcházel do plynové komory. To je ale podivná! A ta nahota! Především u žen . . . ;
 Hleděl jsem na něj zoufale, ale Kellner nezvedl zrak. "A ty děti . . . tak vyzábělé . . . obličej to má
 jako opice . . . velké jako pěst . . . To je nějaká anatomie! Na mou duši, byli oškliví . . . A když začalo plynová-
 ní..." i Upíral jsem na Kellnera oči a bezradně jsem se ohlédl ke dveřím. Pot se ze mě zrovna řinul,
 nebyl jsem schopen promluvit. "Ty hnusné pozice!" pokračoval a pomalu a bez- 2G7

myšlenkovitě míchal lžičkou, "jako z Breughelova obrazu, na mou duši! Jenom za to, že jsou tak oškliví, zasluhují smrt. A když si člověk uvědomí . . .

Pousmál se.

" . . . když si člověk uvědomí, že po smrti páchnou mnohem víc než zaživa!"

Udělal jsem nezvykle odvážné gesto: dotkl jsem se jeho kolena. Trhl sebou, já se k němu rychle naklátil, ukázal směrem na pootevřené dveře a řekl mu, jak nejrychleji jsem dokázal, jediným dechem: "Ona o ničem neví."

Otevřel ústa, na okamžik ohromením strnul, lžičku stále v ruce. Nastalo ticho, a právě to ticho bylo horší než všechno ostatní.

"Breughel," pokračoval nepřírozeným hlasem, "znáte Breughela, Langu? Ne starého . . . ani toho druhého . . . ale

Breughela Pekelného, jak ho pojmenovali . . . právě proto, že maloval peklo . . .!"

Hleděl jsem na svůj šálek, ozvaly se kroky, skleněné dveře se zavřely a já jsem se zoufale snažil nezvedat oči.

"Rád maloval peklo, dovedete si to představit?" pokračoval Kellner zbytečně hlasitě. "Měl zvláštní talent pro hrůzy...

Elsa postavila podnos s likéry na nízký stoleček a já jsem řekl až s přehnanou zdvořilostí:

, Děkuji, Elso."

Chvilí bylo ticho, Kellner se po mně podíval koutkem oka.

, Co to vidím " řekl nuceně veselým tónem, "ještě nějaké další dobroty. A dokonce francouzský koňak." Přinutil jsem se k odpovědi:

"To dostává hauptsturmführer Hageman, pane standartenführere. Má ve Francii dobré známé."

I když jsem se snažil sebevíc, zněl můj hlas přece jen trochu falešně. Přelétl jsem Elsu pohledem. Měla sklopené oči a z její tváře nebylo možné nic vyčíst. Rozhovor znovu uvázl. Kellner se podíval na Elsu a řekl:

"Francie je skvělá země, milostivá paní."

2G8

"Koňak, standartenführere?" zeptala se Elsa klidně. "Jen na dno, milostivá paní, koňak se musí vychutnávat . . ."

Zvedl ruku:

. po francouzském způsobu. Jenom nepatrný doušek a pomalu. Ti naši neotesanci ho tam zřejmě pijí z půllitru . . .

Trochu se usmál, mně se zdálo, že se musel nutit, potom se podíval na mne a já jsem pochopil, že by už rád odešel.

Elsa mu nalila a pak naplnila do polovice mou sklenku. Řekl jsem:

Děkuji Elso."

Nezvedla hlavu. Znovu zavládlo ticho.

"U Maxima " pokračoval Kellner, "pijí koňak z velkých kulatých sklenek, dole širších než nahoře . . . asi takhle . . .

Nakreslil oběma rukama ve vzduchu tvar sklenky. A znovu bylo ticho a Kellner s rozpaky dodal:

"Paříž je báječná, milostivá paní. Musím přiznat . . .

. Opět nepatrný úsměv.

" . . . že občas velice závidím našemu velvyslanci Abetzovi."

Chvilí ještě povídal o Maximu a o Paříži, pak se zvedl a rozloučil se. Neušlo mi, že svou sklenku nedopil. Elsa zůstala v salóne a já jsem standartenführera doprovodil před dům a usadil ho do vozu.

Auto se rozjelo a mne se zmocnila lítost, že jsem si nevzal z věšáku čepici: byl bych okamžitě odešel. Pomalu jsem vystoupil po vnějších schodech, od

strčil dveře a tiše prošel předsíní. S překvapením jsem zjistil, že čepice už není na věšáku.

Otevřel jsem dveře do své pracovny a zůstal jsem ohromen. Stála tam Elsa, vzpřímená a bledá, levou rukou se opírala o židli. Automaticky jsem za sebou zavřel a vyhnul se jejímu pohledu. Čepice ležela na stole.

Chvilí to trvalo, vzal jsem čepici a obrátil se k dveřím. Elsa řekla:

2G9

"Rudolfe." Ohlédl jsem se. Její pohled byl strašný. "Tak tohle ty teda děláš!" řekla.
Znovu jsem odvrátil hlavu. "Nevím, co myslíš."
Chtěl jsem se otočit, odejít a se vším tu skoncovat. Ale zůstával jsem stát jako přibitý, neschopný pohybu. Nedokázal jsem se na ni ani podívat.
"Ty je teda posíláš do plynu . . .!" řekla tiše. "A ten nesnesitelný zápach, to jsou oni!"
Otevřel jsem ústa, ale promluvit jsem nemohl.
"Ty komíny!" pokračovala, "ted' už tomu rozumím."
Hleděl jsem na zem a řekl:
"Pochopitelně, mrtvé pálíme. V Německu se těla pálila odjakživa, to přece víš. Je to otázka hygieny. Tomu se nedá nic vyčítat. A zvláště při epidemiích." Elsa vykřikla:
"Lžeš! Ty je posíláš do plynu!" Ohromen jsem zvedl hlavu:
"Já a lhát? Elso, jak se opovažuješ?" Pokračovala, jako by mě neslyšela:
"Muže, ženy, děti . . . všechny společně . . . nahé . . . a děti jsou podobné malým opicím . . ."
Vzpřímil jsem se.
"Nevím, o čem to mluvíš."
Jenom s velkým úsilím se mi podařilo se pohnout. Otočil jsem se a zamířil ke dveřím. Právě v tomto okamžiku mě s neuvěřitelnou rychlostí předběhla, vrhla se na dveře a opřela se o ně zády.
"Ty!" řekla, "ty!"
Chvěla se po celém těle. Její velikánské jiskřící oči mě upřeně pozorovaly.
Vykřikl jsem:
"A ty si myslíš, že mně se to líbí!"
A právě ted' mě zaplavila vlna hanby: zradil jsem reichsführera. Prozradil jsem manželce státní tajemství.
"Je to tedy pravda?" křičela Elsa, "zabíjíš je?" Znovu zazněl její výkřik:
a . . . i . . .
Zabíjíš je!" "
Bleskurychle jsem ji uchopil za rameno, položil jí ruku na ústa a řekl:
"Jenom ne tak hlasitě, Elso. Prosím, ne tak hlasitě." Zamžikala očima, vřskubla se mi, odtáhl jsem ruku od jejích úst. Elsa se zaposlouchala, chvíli jsme zůstali bez hnutí, tiší a jako spojenci jsme naslouchali zvukům v domě.
Řekla tichým normálním hlasem: "Paní Müllerová již zřejmě odešla." "A služka?"
"Pere v suterénu. A děti spí."
Ještě chvíli jsme tiše poslouchali. Potom se otočila p , odívala se na mne, a jako by si najednou uvědomila, kdo jsem její tvář se znovu změřila hrůzou a znova se přitiskla ke dveřím.
Stálo mě to hodně sil, abych jí mohl říct:
"Elso, poslouvej mě, musíš to chápat. To jsou jenom ti práce neschopní. Pro všechny není jídlo. Je to pro ně mnohem lepší . . ."
Její tvrdý, nemilosrdný pohled se nezměnil. Pokračoval jsem:
" . . . poslat je tam . . . , než je nechat umřít hladu." "Tak takhle sis to vymyslel!" řekla tiše.
"Já přece ne! Já za to ani nemohu! Je to rozkaz . . . ,"
Řekla s opovržením:
"Kdo by mohl vydat takový rozkaz?" "Reichsf.ührer."
Úzkostí se mi sevřelo hrdlo: znovu jsem ho zradil. "Reichsf.ührer?" opakovala Elsa.
Roztřásl se jí rty a řekla přidušeně:
"Ten . . . , co k němu přicházely děti s takovou důvěrou!"
řetpala: "Proč ale? Proč?" Pokrčil jsem rameny:
"Tomu nemůžeš rozumět. Takové věci ty prostě nechápeš. Našimi úhlavními nepřáteli jsou židé. To snad víš. To židé rozpoutali válku. Když je nezlikvidu

jeme teď, tak oni sami později vyhladí celý německý "Je to rozkaz." národ." Rozkaz," posmívala se Elsa. "To je přece nesmysl," ozvala se a s neslychanou A rychle skrýšila svou hlavu do dlaní. Po chvilce zatvrdlosti. "Jak by nás mohli vyhladit, když válku vy- ; jsem k ní přistoupil a chytil ji za ramena. Prudce se hrajeme my?" roztrásla, vši silou mě odstrčila a řekla prázdným hla- Díval jsem se na ni s ústy dokořán. O tom jsem ni- sem: kdy nepřemýšlel. Opravdu jsem nevěděl, co si myslet. Nedotýkej se mne!" Obrátil jsem hlavu a po chvíli jsem řekl: ; Začaly se mi chvět nohy a vykřikl jsem: "Je to rozkaz." "Nemáš právo se mnou takhle jednat. Všechno, co Mohl jsi přece požádat o jiný úkol." ! v táboře dělám, dělám na rozkaz! Nejsem za to odpo- Honem jsem řekl: vědný . "To jsem také udělal. Přihlásil jsem se dobrovolně ; „Ale děláš to ty!" na frontu, snad si na to vzpomínáš. Ale reichsführer , Hleděl jsem na ni zoufale: nechtěl." "Elso, ty to nechápeš. Jsem obyčejné kolečko, nic "Dobrá, v tom případě," odpověděla tiše, ale roz- y víc. Když dá v armádě velitel rozkaz, je odpovědný on hodně, "jsi měl odepřít poslušnost." a jenom on. A když je ten rozkaz špatný, je potrestán Málem jsem se rozkřičel: ; .. velitel a nikdy ne ten, kdo jeho rozkaz provedl." "Elso!" "Tak proto " řekla zdrcujícím hlasem, "proto jsi Chvilí jsem nedokázal najít slova. uposlechl: věděls, že kdyby se věci vyvinuly špatně, "Ale vždyt," řekl jsem se sevřeným hrdlem, "El- tebe by nepotrestali." so . . . ! To, co tady říkáš, to je přece . . . v rozporu se I ; Vykřikl jsem: etí!" "Nic podobného mě ani nenapadlo! Jednoduše ne- "f! to, co děláš?" mohu neuposlechnout rozkaz. Pochop to přece, to je "Voják a odepření poslušnosti! Stejně by se na tom pro mne fyzicky nemožné!" nic nezměnilo! Mě by degradovali, mučili, zastřeli- ; "Kdyby ti teda dali rozkaz," řekla s hrozivým kli- li . . . A ty, co by bylo s tebou? A s dětmi . . . ?" dem, "zastřelit malého Franze, tak bys to udělal!" "Cokoli," prohlásila Elsa, "cokoli! Cokoli . . ." Cívil jsem na ni jako omráčený. Přerušil jsem ji: ; „Tú `je přece nesmysl! Takový, rozkaz nikdy nedo- "A takjaktak by to nebylo k ničemu. Kdybych ode- st přel poslušnost, dělal by to místo mě někdo druhý!" "A pročpak ne?" řekla s divokým smíchem. "Vždyť ti rozkázali, abys zabíjel malé židovské děti? A proč " OAno! Ale ne.ty," řekla, "nedělal bys to ty!" ne tvoje děti? Proč ne Franze? Díval jsem se na ni překvapený a ohromený. V hla- Protože by mně reichsführer nikdy takový rozkaz vě jsem měl úplně prázdnou. nedal! Nikdy! Je to . . . "Ale Elso . . ." Chtěl jsem říct: nesmysl, ale slova mi nečekaně Nebyl jsem schopen myslet. Vypjal jsem se až jsem uvízla v hrdle. S hrůzou jsem si vzpomněl, že reichsführer dal rozkaz zastřelit svého vlastního synovce. viděl, aniž jsem vůbec něco viděl, prohlásil jsem s dů- Sklopil jse sice oči, ale pozdě. "Moc jistý si tím nejsi!" odsekla Elsa s hrozivým razem na každé slabice: 272 273

pohrdáním. "Kde je ta tvoje jistota? A kdyby ti reichsführer řekl, abys Franze zabil, tak bys ho zabil."

Trochu poodtktla bělostné zuby a zdálo se, jako by se stáhla sama do sebe, oči se jí leskly jako divokému zvířeti. Ta mírná, klidná Elsa . . . Díval jsem se na W , zdrcený, sražený k zemi takovou nenávistí.

, LTdělal bys to!" řekla vášnivě, "udělal bys to!" ,

Co se odehrálo potom, nevím. Mohu odpřisáhnout, že jsem chtěl říct: "Samozřejmě že ne", přísahám, že jsem k tomu byl pevně a jasně odhodlán, ale místo toho mi pojednou vyschla slova v hrdle a já odpověděl:

"Samozřejmě." Myslel jsem, že se na mne vrhne. Trřalo to nekonečně dlouho. Neměl jsem sílu promluvit. Zoufale jsem se snažil opravit se, vysvětlit . . . Jazyk mi zůstal přilepený na patro.

Odvrátila se, otevřela dveře, vyšla ven a já jsem slyšel, jak rychle vystupuje do schodů.

Za chvíli jsem si k sobě pomalu přitáhl telefon, vytočil číslo tábora, zavolał si pro vůz a vyšel z domu. Nohy jsem měl ochablé, zesláblé. Než mě dohonilo auto, ušel jsem několik stovek metrů.

Ve své kanceláři jsem mohl být nanejvýš pár minut, když zazvonil telefon. Zvedl jsem sluchátko.

"Pane obersturmbannführere," ozval se kdosi odměřeně.

,Ano." ,

"Tady Pick, krematorium číslo dvě. Služební hlášení. Pane obersturmbannführere, židi z transportu číslo dvacet šest se vzbouřili."

,co?" ,

"Židi z transportu číslo dvacet šest se vzbouřili. Přepadli scharführery, kteří měli dozor při svlékání, zmocnili se jejich zbraní a vyrvali elektrické vedení. Stráže venku na ně začaly střMet a židi odpověděli palbou . .

, , A co dál?"

"Nebude snadné je zkrotit. Jsou v šatně a jakmile zahlédnou něčí nohy, začnou střílet na schodiště, které vede k šatnám."

2 74

"Dobrá, Picku, hned tam budu."

Zavěsil jsem, yběhl z budovy a skočil do auta. "Krematorium dvě."

Naklonil jsem se k šoférovi: "Dietzi, rychleji."

Dietz přikjwl a auto vyrazilo vpřed. Byl jsem zdrcen: ještě nikdy jsem neměl žádnou vzpouru.

Na nádvoří před krematoriem zaskřípaly brzdy. Vyskočil jsem z auta. Pick čekal, přidal se ke mně, šel po mé levici, a zamířili jsme k šatnám.

"Kolik scharführerů odzbrojili?" ,Pět."

, "Jaké to byly zbraně?" "Automaty." , Střleli židé hodně?" ,

"Dost, ale musely jim ještě zůstat náboje. Podařilo se mi dát zavřít dveře do šaten."

Dodal: "Mám dva mrtvé a čtyři raněné. Těch pět scharführerů samozřejmě nepočítám. Ti jsou . . ."

Přerušil jsem ho: "Co navrhuje?"

Chvilí bylo ticho a Pick potom odpověděl: , Můžeme nechat židy vyhladovět."

Řekl jsem stroze:

Ani nápad. Nemůžeme vyřadit krematorium na tak dlouhou dobu. Musí zůstat v provozu."

Podíval jsem se na zesílený, kordon SS před šatnami.

"Psy?" "Zkoušel jsem to . . . Ale židi vyrvali dráty, v šatnách je naprostá tma a psům se nechce dovnitř." Zamyslii jsem se.

"Ať přinesou reflektor."

Pick rozkaz opakoval. Dva SS odběhli. Pokračoval jsem:

"K útoku bude třeba sedmičlenná skupina. Wa muži rtřchle otevřou dveře a přirazí je na sebe. Těm nebezpečí nehrozí.

Ve středu bude jeden muž s reflektorem. Po jeho pravici budou dva elitní střelci

2 75

a ti zneškodní ozbrojené židy. Po levici budou další dva, ti budou pálit z automatů bez míření. Důležité je zlikvidovat ozbrojené židy a ostatním znemožnit, aby sebrali jejich zbraně. Ale musíte hned připravit druhou skupinu, která by nastoupila na místo první."

Pick prohlásil do ticha ledovým hlasem:

"Nedal bych ani feník za kůži toho, kdo bude držet reflektor."

Nařídil jsem mu: "Vězte lidi."

Přiběhli SS s reflektorem. Pick ho sám zapojil na venkovní vedení a odvinul kabel.

Upozornil jsem ho:

"Kabel musí být hodně dlouhý. Jestliže se povede útok, musíme se dostat do šateri."

Pick přikývl. Dva muži už stáli za dveřmi. Zbývajících pět bylo seřazeno na prvním schodu. Muž uprostřed, scharfiihrer, držel reflektor na prsou. Všechny pět stálo nehybně, s napětím ve tvářích.

Pick vykřikl rozkaz muži začali sestupovat po schodech v sevřené řadě a za nimi se jako had vinul elektrický, kabel.

Zůstali stát necelé dva metry od dveří. Dalších pět SS se okamžitě postavilo na jejich místo na prvním schodu. Dvůr ovládlo ticho. Pick se naklonil nad schodištěm k scharfiihrerovi s reflektorem a zvedl ruku.

Zastavil jsem ho. „Moment, Picku."

Podíval se na mne a spustil paži. Vykročil jsem ke schodišti, druhá skupina SS mi udělala místo a já jsem sestoupil po schodech.

"Dejte mi to."

Scharfiihrer se na mě překvapeně podíval. Po tváři mu stékal pot. Rychle se vzpamatoval a řekl: "Prosím, pane obersturmbannführere."

Podal mi reflektor a já ho vyběhl: "Můžete jít."

Scharfiihrer se na mne podíval, srazil podpatky, udělal čelem vzad a vykročil na schodiště.

Počkal jsem, až dojde nahoru, a pak jsem si pro

hlédl příslušníky útočné skupiny jednoho . po druhém.

"Až řeknu 'Ted' otevřete dveře, my ostatní uděláme ještě dva kroky, vy padnete k zemi a začnete střílet. Elitní střelci vyčkají na vhodnou chvíli."

Pane obersturmbannführere!" ozvalo se shora. Otočil jsem se a zvedl hlavu. Shora na mne hleděl Pick. Tvářil se zmateně.

"Pane obersturmbannführere, to je přece . . . nemožné! To je . . .

Prísne jsem se na něj podíval a Pick zmlkl. Otočil jsem se pohlédl přímo před sebe a dal povel: "Ted!"

Obě křídla dveří se rozletěla. Přitiskl jsem reflektor na prsa, postoupil o dva kroky, SS se vrhli k zemi a kolem mne začaly létat kulky. K nohám mi spadly dva úlomky betonu a automaty vedle mne spustily palbu. Pomalu jsem sunul světelný kužel reflektoru odleva doprava, elitní střelci vedle mě už vystřelili dvakrát za sebou. Namířil jsem světlem trochu doleva, k-ulky kolem mě zlověstně hvízdaly a já jsem si opakoval: "Ted." Přejel jsem světlem doprava a uprostřed nepřetržitého štěkotu automatů jsem zaslechl dva krátké výstřely elitních střelců.

Střelba ustala. Vykřikl jsem: "Vpřed!" vnikli jsme do šatny a po několika krocích jsem nařídil zastavit palbu. Polonazi židé byli namačkáni v jednom koutu šatny, slepeni v obrovskou bez tvarovou hmotu. Reflektor jim svítil do zděšených očí.

Vedle mne se objevil Pick. Zničením jsem pocítil strašlivou únavu. Předal jsem reflektor jednomu z SS a obrátil jsem se k Pickovi:

"Převzmete velení."

"Rozkaz, pane obersturmbannführere!" Ještě se zeptal:

"Má se pokračovat v zplynování?"

"Mohly by nastat potíže. Nechte je vyjít, jednoho za druhým malými dvířky, odved'te je do pitevny a tam je postřílejte. Jednoho po druhém."

Pomalu jsem vystupoval po schodech vedoucích na

276 277

dW r. Když jsem vystoupil, zavládlo ticho a všichni SS strnuli v pozoru. Naznačil jsem jim, aby si dali pohov. Uvolnili se, ale zůstali dál mlčky stát a nespouštěli ze mne oči. Uvědomil jsem si, že se obdivují mému jednání. Nastoupil jsem do auta a vztekle jsem práskl dvířky. Pick měl pravdu: v žádném případě jsem neměl právo vystavovat se takovému nebezpečí. Čtyři krematoria byla dokončena, ale jejich plynulý chod závisel ještě nějaký čas na mé přítomnosti.

Dopustil jsem se přestupku proti služebním povinnostem.

Vrátil jsem se do kanceláře a snažil se pracovat. V hlavě jsem měl prázdno a nedokázal jsem se na nic soustředit. Kouřil jsem cigaretu za cigaretou. O půl osmé jsem se dal odvézt domů.

Elsa s paní Müllerovou dávaly dětem večeři. Pohřbil jsem děti a řekl:

"Dobrý večer, Elso."

Po chvíli odpověděla naprosto přirozeným hlasem:

"Dobrý večer, Rudolfe."

Chvilí jsem beze slova poslouchal štěbetání dětí, pak jsem se zvedl a odešel do své pracovny.

Později se ozvalo zaklepání a Elsa řekla: "Rudolfe, večeře."

Slyšel jsem, jak se její kroky vzdalují, opustil jsem pracovnu a šel do jídelny. Posadil jsem se ke stolu a také Elsa a paní Miillerová si sedly na svá místa. Měl jsem pocit strašlivé únavy. Jako vždy jsem naplnil sklenky a Elsa řekla:

"Děkuji, Rudolfe."

Paní Müllerová začala mluvit o dětech a Elsa s ní diskutovala o jejich zvláštních sklonech. Po chvíli Elsa poznamenala:

"Že je to tak, Rudolfe?"

Zvedl jsem hlavu. Neposlouchal jsem je, a tak jsem odpověděl naslepo:

"Ano, ano."

Podíval jsem se na Elsu. Z jejích očí se nedalo vůbec nic vyčíst.

Zcela normálně otočila hlavu.

"Když dovolíte, pane veliteli," začala paní Miillero- ' vá "Karl je také velice inteligentní. Jenže se zajímá velice o věci, ale ne o lidi!" Přikývl jsem a přestal poslouchat. j Po večeři jsem se

rozloučil s Elsou a paní Miillero- vou a zavřel se do své pracovny. Na pracovním stole ležela kniha o chovu koní.

Otevřel jsem ji na první I stránce, která mi padla do ruky, a dal se do čtení. Po čase jsem vrátil knihu zpátky do police, stáhl si holín- ky a začal přecházet po místnosti. V deset hodin jsem slyšel, že paní Miillerová

dává Else dobrou noc a odchází nahoru. Krátce nato jsem poznal Elsiny kroky, ozvalo se slabé cvaknutí vypína- če a všechno kolem se ponořilo do ticha. Zapálil jsem si cigaretu a otevřel dokořán okno. Měsíc

nebylo vidět, ale noc byla jasná. Zůstal jsem chvíli opřený lokty o okenní podezdívku a pak jsem se rozhodl, že půjdu za Elsou a promluví si s ní. Uhasil jsem cigaretu, vyšel do předsíně a tiše vystu- poval do schodů.

Vzal jsem za kliku, stiskl a lehce strčil do dveří. By- ; lo zamčeno. Tiše jsem zaklepal a po několika vteři- nách znovu dvěma silnějšími údery. Nikdo neodpoví- dal. Naklonil jsem se ke dveřím a přitiskl na ně ucho. V pokoji bylo ticho jako v pokoji mrtvé.

1945

Krematoria č. III a IV byla dokončena ke stanovenému datu a od ledna až do konce roku 1943 se provoz ve všech čtyřech rozběhl naplno.

V prosinci 1943 jsem byl jmenován inspektorem táborů odjel jsem z Osvětimi a rodinu jsem přestěhoval do Berlína. Do Osvětimi jsem se však ještě jednou vrátil a zůstal jsem tam část léta 1944, abych pomohl svému nástupci vyřešit problém, který vyvolalo zamýšlené speciální ošetření 400 000 maďarských židů.

2 7) 2 78

V březnu 1945 jsem vykonal poslední inspekční cestu: navštívil jsem Neuengamme, Bergen-Belsen, Buchenwald, Dachau a Flossenbürg a osobně jsem předal velitelům táborů reichsführerův rozkaz přestat se zabíjením židů a zároveň udělat možné i nemožné, aby se snížila jejich úmrtnost.

V hrozném stavu byl především Bergen-Belsen. Nebyla tam voda ani jídlo, latríny byly přeplněny a venku v táborových uličkách hnilo víc než 10 000 mrtvol. Kromě jiného nebylo možné dát vězňům najíst, protože obvodní zásobovací úřad odmítl jakoukoliv dodávku pro tábor. Prikázal jsem veliteli, aby vše uvedl do pořádku, ukázal mu, jak mrtvoly pálit v jamách, a za krátký čas se zdravotní podmínky zlepšily. Stále však nebylo jídlo a vězni umírali jako mouchy.

Koncem dubna dosáhla již situace takového stupně, že jsme dostali rozkaz přemístit amtsgruppe¹⁾, kam jsem byl nyní zařazen, do KT Ravensbrück. Auta s veliteli SS a s jejich rodinami stejně jako nákladní auta se spisy a materiály se vydala na cestu jako karavana. Silnice byly zaplněny civilisty utíkajícími před bombardováním. Z Ravensbrücku jsme odjeli do Reusburgu, kde jsem nenašel k přenocování nic než stáj. Následující noc už mohly ženy a děti přespat ve škole.

Hromadný útěk se od této chvíle stal opravdovým zlým snem. Z jedné strany postupovali Rusové, z druhé Američani s Angličany, a my jsme museli neustále prchat před postupem nepřátel. Ve Fleusburgu jsem si najednou vzpomněl, že naše bývalá učitelka v Osvětimi paní Miillerová byla z Apenrade. Ihned jsem tam Elsu s dětmi dopravil a paní Miillerová byla tak laskavá, a poskytla jim střechu nad hlavou.

Sám jsem jel s Dietzem až do Murwicu a tam jsme společně s ostatními veliteli z amtsgruppe uviděli Himmlera naposledy. Oznámil nám, že pro nás nemá žádné rozkazy.

Krátce nato jsem dostal námořnickou knížku na cizí jméno a někdo mi sehnal uniformu lodního ubytovatele. Podle rozkazu jsem si ji oblékl, ale uniformu

důstojníka SS jsem si na vlastní odpovědnost ponechal.

5. května jsem dostal rozkaz přijet do Rantumu. Dostal jsem se tam sedmého a několik hodin před svým příchodem jsem se dozvěděl, že maršál Keitel podepsal v Remeši bezpodmínečnou kapitulaci wehrmachtu.

Z Rantumu mě přemístili do Brunsbüttelu. Tam jsem pobyl několik týdnů, a protože jsem do dotazníku uvedl, že občanským povoláním jsem rolník, byl jsem 5. července demobilizován a poslán do Gotttrupelu na statek jakéhosi Georga Piitzlera.

Tam jsem pracoval osm měsíců. Bylo to celkem hezké hospodářství s několika koňmi v poměrně dobrém stavu, a když se Georg dozvěděl, že jsem byl kdysi zaměstnán v hřebčinci, dal mně koně do opatrování. Vykonával jsem tu práci s velkou radostí a Georg, u něhož jsem bydlel, se smíchem opakovával, že nespím ve stáji s koňmi jenom proto, abych ho neurazil.

Georg byl starší muž, menší, ale urostlý, samý sval, s vysunutou bradou a pronikavě modrýma očima. Brzy mi prozradil, že dřív měl dosti významnou funkci v SA. Řekl jsem mu, kdo jsem, od té doby se choval skutečně přátelsky, a když jeho žena nebyla doma, dlouze jsme si spolu povídali.

Jednou ráno jsem byl sám s koňmi na louce, když se zničehonic objevil vedle mne. Rozkročil se na svých křivých nohou, pohlédl na mě a zatvářil se důležitě:

"Zatkli Himmlera." Začal jsem koktat: "Dostali ho!"

"Ani nápad," vysvětloval Georg, "co tě to napadá, to on podfouk je! Právě když ho chtěli začít vyslýchat, spáchal sebevraždu."

Zděšeně jsem se na něho podíval.

Poslouchej," pokračoval, šklebil se a tleskal si do "

¹⁾ liidící skupina.

280 ř. 281

dlaní, "ten Himmler je ale chytrolín. V ústech měl ampulku cyankali, rozkousl ji a konec!"

"Ano!" vykřikl spokojeně, "vyzrál na ně!" Tak on tedy spáchal sebevraždu!"

"

„Prosím tě, co je s tebou?" divil se Georg, "ty se tváříš nějak divně. Vyzrál na ně a hotovo! Snad mi nechceš namluvit, že nejednal správně?"

Pozoroval jsem ho a neodpovídal jsem. Georg se hladil po bradě a nejistě si mě prohlížel.

"Já tě nechápu. Když padne vysoký velitel do zajetí a spáchá sebevraždu, tak je to správné. Aspoň tady to tak říkali všichni. Jenom si vzpomeň, copak se Paulusovi u Stalingradu nevyčítalo, že neudělal totéž?"

"No tak, co je s tebou," naléhal po chm'li. "Aspoň něco řekni. Připadáš mi, jako bys zkameněl. Nebo si snad myslíš, že nejednal správně?"

Oči mi zaslepily bolest a vztek. Cítil jsem, že mnou Georg prudce třese. >řekl jsem bezbarvým hlasem: "Zradil mě."

"Reichsführer!" ozval se Georg.

Spatřil jsem, jak mě upřeně pozorují jeho oči, oči plné výčitek, a vykřikl jsem:

"Tomu ty nerozumíš! Vydal hrozné rozkazy a teď nás nechává, abychom tu vinu nesli sami!" "Reichsführer!" křičel

Georg. "Takhle ty mluvíš o reichsführerovi!"

" . . Měl se postavit . . . měl říct . . . Jedině já jsem odpovědný. . . !" takhle je to jednoduché! Rozkousneš ampulku cyankáli a svoje lidi necháš v tom!"

Snad bys nechtěl tvrdit . . . " , . Rozesmál jsem se.

"Moje čest je věrnost. Ano, pro nás. Pro něj ne! Pro nás vězení, hanba, provaz . . ."

Oni tě pověsí?" ,

"A co si myslíš. Mně je to stejně jedno, rozumíš? Mně je to jedno. Pro mě smrt nic neznamená! Ale chytá mě fantaz při pomýšlení, že on . . ."

Chytil jsem Georga za ruku.

"Pořád to nechápeš. Vyvlékl se z toho . . . On, kterého jsem si vážil jako otce . . ."

282

"No dobrá," řekl Georg pochybovačně, "vyvlékl se . . . A co? I kdyby zůstal, život by ti to nezachránilo."

Zuřivě jsem jím začloulmal.

"Kdo tady mluví o životě? Mohou mě klidně pověsit, mně je to jedno. Ale zemřel bych společně s ním! Mohl by říct:

„To já jsem dal Langovi rozkaz, aby zpracovával židy." A nikdo by nemohl nic říct . . .

Nebyl jsem schopen slova. Bolest a hanba mne dusily. Ani porážka, ani útěk na mě takovým způsobem nezapůsobily.

V dalších dnech si začala Georg stěžovat, že jsem se stal "ještě zamlklejším než dřív". Opravdu byl jsem stále zamyšlený a záchvaty, které jsem mívával po otcově smrti, se nečekaně opět objevily, dostavovaly se v čím dál kratších intervalech, pokaždé byly silnější, a i když jsem se cítil normálně úplně zdravý, zrnocňovala se mne jakási nepojmenovatelná úzkost. Dokonce jsem si všiml, že ve chvílích mezi záchvaty často zaměňuji jedno slovo za druhé a někdy se mi ráhle celá věta zadrhne v hrdle. Tyto příznaky mi dělaly mnohem větší starosti než záchvaty, protože až doposud jsem nikdy nic takového nezakusil, aspoň ne v takovém rozsahu, a obával jsem se, že se to ještě zhorší a že si toho všimnou lidé kolem mě.

14. března jsem obědval s Georgem a jeho ženou, když jsme náhle zaslechli, že do dvora statku vjelo nějaké auto. Georg zvedl ústa od talíře a řekl:

"Jdi se podívat, kdo to je."

Vstal jsem, rychle jsem obešel budovy a málem jsem zakopl o dva americké vojáky: jeden byl světlolasý s brýlemi a druhý menší, černolasý.

Ten menší černý se zasmál a řekl německy: "Nač ten spěch, pane."

Lhostejně si pohrával s pistolí. Podíval jsem se na něj, pak na toho světlolasého, a podle nárameníků jsem poznal, že to jsou důstojníci.

Postavil jsem se do pozoru a zeptal se: "Co si přejete?"

Ten světlolasý v brýlích se ledabylo zhoupl na jed

283

,

nu nohu, wtáhl z kapsy fotografii, zběžně na ni pohlédl a podal ji tomu černému. Malý černovlasý si ji prohlédl, podíval se na blondýna a řekl: "Yes." Sevřel rty, zamával pistolí a řekl:

"Rudolf Lang?"

To byl konec. Přikývl jsem a prostoupil mnou jakýsi podivný pocit úlevy.

„Jste zatčen,“ oznámil mi malý černovlasý. Zavládlo ticho a já jsem je přerušil:

Mohu si jít pro své věci?"

Černovlasý se usmál. Vypadal jako Ital. "Jděte napřed."

Když jsme došli až na práh kuchyně, postrčil mě jeden z nich nečekaně kupředu, já se zapotácel a málem jsem upadl.

Nakonec jsem se zachytil stolu. Když jsem zvedl hlavu, uviděl jsem, že důstojník v brýlích stojí za Georgem s pistolí v ruce. Sám jsem ucítil mezi lopatkami ústí hlavně a domyslel jsem si, že ten černovlasý stojí za mnou.

Důstojník v brýlích řekl: Georg Piitzler?"

" "Ano," odpověděl Georg. "Pane, nechte ruce na stole."

Georg položil dlaně vzorně na stůl vedle talíře. A vy také, paní."

" Georgova žena se nejdřív podívala na mě, pak na Georga a nakonec uposlechla.

„Jděte napřed,“ nařídil mi malý černovlasý.

Vyšel jsem po schodech a vstoupil do světnice. Malý černovlasý se opřel o okno a začal si pískat. Oblékl jsem si uniformu SS.

Když jsem byl hotov, vzal jsem kufr, položil ho na postel a šel do skříně pro prádlo. Jakmile jsem otevřel skříň, černovlasý přestal hvízdát. Právě v tom okamžiku jsem pomyslel na pistolí. Ležela pod mým polštářem nanejvýš metr ode mne a byla odjištěná. Na okamžik jsem znehybněl a zmocnila se mě nepojmenovatelná únava.

Hotov?" ozval se za mnou malý černovlasý. Zaklapl jsem m'ko kufru a oběma rukama zavřel

284

zámků. Bylo slyšet dvojité krátké zacvaknutí. Působilo to v tom tichu zvláštním dojmem.

Sestoupili jsme po schodech dolů a já jsem zašel do kuchyně. Georgova žena se podívala na mou uniformu, přitiskla si ruce k ústům a zahleděla se na svého muže. Georg se ani nepohnul.

„Jdeme,“ řekl černovlasý a lehce mě strčil před sebe.

Přešel jsem místnost, obrátil jsem se ke Georgovi a jeho ženě a řekl:

Na shledanou." "

Georg mi tiše odpověděl, ale nepodíval se na mě: Na shledanou."

" Malý černovlasý důstojník se usmál a řekl posměšně:

To bych se divil." "

Georgova žena ani neotevřela ústa.

Američané mě odvezli do Bredstedtu. Zastavili jsme před bývalou nemocnicí a prošli nádvoří, kde bylo plno vojáků.

Kouřili a procházeli se v menších skupinách. Žádný z nich však nepozdravil důstojníky, kteří mě vedli.

Když jsme vystoupili do prv'n'ho patra, zavedli mě do malé místnůstky. Byla tam postel, dvě židle, stůl a uprostřed kamna a kbelík na uhlí. Malý černovlasý mi pokynul, abych si sedl.

Později vstoupil jakýsi voják. Měřil skoro dva metry a podle toho byl také široký v ramenou. Pozdravil oba důstojníky s neuvěřitelnou nedbalostí. Důstojníci mu říkali "Joe" a dlouho s ním hovořili anglicky. Potom zamířili ke dveřím. Vstal jsem, postavil se do pozoru, ale důstojníci odešli a mě si ani nevšimli.

Voják mi pokynul, abych zůstal sedět, a sám se uvelebil na posteli. Sedal si pomalu a ztěžka, postel zavržala, voják si natáhl nohy a opřel se o zed'. Potom, aniž mě přestal pozorovat, vytáhl z kapsy malou tabulku, rozbalil ji, strčil do úst a začal žvýkat.

Trvalo to hezky dlouho. Voják ze mě nespouštěl oči a já jsem začínal upadat pod jeho pohledem do rozpaků. Odvrátil jsem hlavu a upřel oči na okno. Ta

285

bulky byly z mléčného skla, takže jsem nic neviděl. Podíval jsem se na kamna. V místnosti bylo těleso ústředního topení, ale to zřejmě nefungovalo. V kamnech hořel oheň a bylo zde dost teplo.

Uplynula ještě hodina, potom se přihnul jako vítr malý mrštný důstojník s prudkými pohyby, posadil se za stůl a začal mě vyslýchat. lžekl jsem všechno, co jsem věděl.

Pak jsem se stěhoval z vězení do vězení. Dobře mě krmili a moje záchvaty úplně zmizely. Přesto však čas plynul příliš pomalu a já jsem spěchal, abych to už měl všechno za sebou. Ze začátku jsem měl také velkou starost o Elsu a o děti. Velice se mi ulevilo, když jsem se dozvěděl, že je Američani neposlali do koncentračního tábora, jak jsem se obával.

Místo toho jsem dostal od Elsy pár dopisů a mohl jsem ji odepisovat.

Občas jsem přemýšlel o svém dosavadním životě. Bylo to divné, ale skutečné se mi zdálo jenom mé dětství. Na všechno, co se stalo později, jsem si naprosto přesně pamatoval, ale byly to vlastně vzpomínky, jaké ve vás zůstanou po filmu, který na vás silně zapůsobil. Viděl jsem sebe sama, jak v takovém nějakém filmu jedním a mluvím, ale neměl jsem pocit, že se to všechno stalo mně.

Svou výpověď jsem musel zopakovat jako svědek žaloby při procesu v Norimberku a tam jsem na lavici obžalovaných uviděl některé vysoké stranické funkcionáře, které jsem až dosud znal jenom z novinových fotografií.

V Norimberku mě v cele přišla navštívit spousta lidí především jeden americký podplukovník. Byl velký, celý růžový, s porculánovými očima a bílými vlasy. Chtěl vědět, co si myslím o nějakém článku, který o mně vyšel v americkém tisku a on mi ho přeložil. Psalo se tam, že "jsem se narodil zároveň se stoletím a že jsem fakticky symbolem násilí a fanatismu, které vyprodukovaly německé dějiny uplynulého půl století."

Dodal jsem:

... a bídy, pane oberst." Prudce se ohradil:

, Neříkejte mi pane oberst!" ,

Chvilí mě důkladně pozoroval a pak pokračoval s důrazem na slově vy.

Zažil jste vy bídu?" "

Podíval jsem se na něho. Byl růžový a vymydlený jako dobře ošetřované mimino. Bylo mi jasné, že nemá ani ponětí o světě, v němž jsem žil.

Odpověděl jsem: "Jistě. A dost velkou." Pokračoval s vážnou tváří:

To není omluva." "

Nepotřebuji omluvy. Plnil jsem rozkazy." "

Zavrtěl hlavou a pronesl vážným hlasem plným starostí:

, Jak vysvětlíte, že jste došel až tak daleko?" Zamyslel jsem se a řekl:

, Byl jsem vybrán pro své organizační schopnosti." Upřeně se na mě podíval, měl oči modré jako oči panenky, zavrtěl hlavou a řekl:

Nepochopil jste mou otázku." "

A potom pokračoval:

"Jste ještě stále tak pevně přesvědčen, že bylo nutné vyhladit židy?"

, Ne. Už o tom nejsem přesvědčen." ,

Proč?" " Protože Himmler spáchal sebevraždu." "

Velice se podívil a já pokračoval:

To dokazuje, že nebyl opravdovým šéfem. A když nebyl skutečným šéfem, mohl mi velice snadno lhát, když mi vysvětloval, že vyhlazení židů je nezbytné." Odpověděl mi:

"Mám tomu rozumět tak, že kdyby se to znovu opakovalo, vy byste to už nedělal?"

Rychle jsem odpověděl:

"Dělal bych to, kdybych k tomu dostal rozkaz." Dlouho na mě hleděl, růžová plet mu náhle zrudla a pln pobouření se zeptal:

"Jednal byste proti svému svědomí!"

28G287

Postavil jsem se do pozoru a díval se přímo před sebe:

"Promiňte, zřejmě asi nechápete moje stanovisko. Nemám právo zabývat se tím, co si myslím. Mou povinností je poslouchat."

Vykřikl: "

Ale ne tak strašné rozkazy...! Jak jste mohl..! To je obłudné... Ty děti. Ty ženy... Je vůbec možné, že jste nic necítil?"

S únavou jsem odpověděl:

„Tuto otázku mi kladou neustále." ,

"No a co obvykle odpovídáte?"

"To se dá těžko vysvětlit. Zpočátku jsem měl nepříjemný pocit, ale ten se postupně docela ztratil. Myslím, že to bylo nutné. Jinak bych nemohl pokračovat. Pochopte mě, bral jsem židy jenom jako jednotky, ale nikdy ne jako lidské bytosti. Soustředil jsem se na technickou stránku svého úkolu."

A po chvíli jsem dodal: ,

Tak jako letec, který shazuje na město bomby." Prohlásil rozzlobeně:

„teden letec nikdy nevyhladil celý národ." Zamyslel jsem se krátce nad jeho poznámkou a odpověděl jsem:

"Udělal by to, kdyby to bylo proveditelné a kdyby k tomu odstal rozkaz."

Pokrčil rameny, jako by takovou možnost od sebe odstrkoval, a pokračoval:

Vy tedy nemáte žádné výčitky svědomí?" Řekl jsem jasně:

"Nemám důvod k výčtkám svědomí. Vyhlažování možná byl omyl, ale já jsem je nenařídil."

Zavrtěl hlavou:

"Tak jsem to nemyslel... Snad se vám od vašeho zatčení někdy stalo, že jste myslel na ty tisíce ubohých lidí, které jste poslal na smrt?"

"Ano. Někdy."

A co cítíte, když na to myslíte?" "

"Nic zvláštního."

Upřel na mě své modré oči s takovou úporností, že

to bylo až protivné, znovu zakroutil hlavou a řekl tiše se zvláštní směsí lítosti i hrůzy:

Ztratil jste i tu poslední špetku lidskosti." "

Potom se ke mně otočil zády a odešel. Ulevilo se mi, že odchází. Takové návštěvy a řeči mě velice unavovaly a považoval jsem je za zbytečné.

Po mé výpovědi v Norimberku mě Američané předali Polákům. Těm velice záleželo na tom, aby mě mohli soudit, protože Osvětim ležela na jejich území.

Můj proces byl zahájen 11. března 1947, takřka na den přesně rok po mém zatčení. Soud probíhal ve Varšavě ve velkém sále s bílými stěnami. Předě mnou byl mikrofon a pomocí sluchátek, které jsem měl na uších, jsem mohl slyšet okamžitě německý překlad všeho, co se o mně říkalo polsky.

Když dočetli obžalobu, požádal jsem o slovo, postavil se do pozoru a prohlásil:

"Já jediný nesu odpovědnost za všechno, co se stalo v Osvětimi. Moji podřízení jsou nevinní."

A ještě jsem dodal:

"Rád bych pouze upřesnil některé okolnosti, které jsou kladeny za vinu mně osobně."

Předsedající stroze odpověděl.

Budete mluvit za přítomnosti svědků." "

Dlouhé defilé svědků začalo. Byl jsem překvapen tím, že jich Poláci předvolali tolik a že jim stálo za to dopravit je až sem, jistě s velkými náklady, protože byli předvoláni z nejvzdálenějších koutů Evropy. Byli zde naprosto zbyteční, já jsem přece žádné skutečnosti nepopíral. Podle mne to byla jen a jen ztráta peněz a času, a když jsem uvážil jejich jednání, nedovedl jsem si prostě představit, že by se mezi Slovany mohla někdy zrodit vůdcovská rasa.

Někteří z předvolaných svědků vykládali takové nesmysly, že jsem se často zlostil jen taktak udržel. Tak třeba jeden z nich tvrdil, že mě viděl mlátit kápa. Snažil jsem se soudu vysvětlit, že i kdybych byl taková zrůda, jakou ze mne chtěli svědci udělat, nemohl bych se nikdy dopustit něčeho podobného: bylo to v rozporu s mou hodností důstojníka.

288 289

Jiný svědek tvrdil, že mě viděl, jak dobijím vězně, kteří byli střílení. Opět jsem vysvětloval, že je to naprosto vyloučeno. Dobíjení bylo věcí velitele popravčí čtyř SS a ne velitele tábora. Velitel tábora měl právo být přítomen u poprav, ale nesměl střílet. Předpisy to výslovně zakazovaly.

Bylo jasné, že soud nepřikládá mým poznámkám žádnou váhu, ale že se snaží to, co jsem říkal, použít proti mně. Během procesu vykřikl prokurátor: "Zabil jste tři a půl miliónu lidí!" Požádal jsem o slovo a opravil ho: "Promiňte, zabil jsem jich jenom dva a půl miliónu." V sále se okamžitě ozval hluk a prokurátor křičel, že bych se měl stydět za svůj cynismus. Ale já jsem neudělal nic jiného, než že jsem upřesnil nesprávné číslo.

Většina mých dialogů s prokurátorem dopadla stejně. Když přišla řeč na posílání nákladních aut do Dessau pro krabice s jedovatým plynem, zeptal se:

"Proč vám tak záleželo na odeslání nákladních aut do Dessau?"

"Když začínalo zásob plynu ubývat, musel jsem samozřejmě zajistit všechno, co bylo v mých silách, abych zásoby doplnil."

"Dá se tedy říct," pokračoval prokurátor, "že pro vás to bylo stejné jako zásoby chleba nebo mléka?" Trpělivě jsem odpovídal:

, Proto jsem tam byl."

"Byl jste tam tedy proto," vykřikl prokurátor vítězně, "aby bylo co nejvíc plynu na vyhlazení pokud možno největšího množství lidí."

, , Byl to rozkaz."

Nato se prokurátor obrátil k soudcům a poznamenal, že jsem se propůjčil nejen k likvidaci židů, ale že jsem usiloval o to, zlikvidovat jich co největší množství.

Znovu jsem požádal o slovo a upozornil prokurátora, že to, co tvrdí, není přesné. Nikdy jsem Himmlerovi neradil, aby zvyšoval počet židů, které mi posílal. Právě naopak jsem několikrát žádal RSHA, aby zpomalili tempo, s jakým transporty přicházely.

"Nemůžete však popřít," řekl prokurátor, "že jste při plnění svého vyhlazovacího úkolu prokazoval mimořádnou horlivost a iniciativu."

"Prokázal jsem horlivost a iniciativu při plnění rozkazů, ale neudělal jsem nic, abych takové rozkazy vyvolal."

"A udělal jste něco, abyste se zbavil té hrůzné funkce?"

"Dřív než mě reichsführer pověřil provedením likvidace židů, požádal jsem o přidělení na frontu." "A později?"

"Potom už to nepřípadalo v úvahu. Vypadal bych, jako bych se chtěl vyhnout úkolu."

, To tedy znamená, že se vám váš úkol líbil?" ,

Moje odpověď byla jasná:

Vůbec ne. Vůbec se mi nelíbil."

Prokurátor se odmlčel, podíval se mně do očí, rozpřáhl ruce a zeptal se:

"Můžete nám tedy říct, co jste si o tom myslel. Jak jste pohlížel na takový úkol?" .

Zavládlo ticho. Oči všech byly na mě upřeny, já jsem se na okamžik zamyslel a pak jsem odpovídal: "Byla to protivná práce."

Prokurátor spustil ruce a v sále to znovu zahučelo. Potom prokurátor řekl:

"třtu z vaší výpovědi: židovky často ukrývaly své děti pod hromadami šatů, místo aby je braly s sebou do plynové komory. Sonderkommando dostalo proto rozkaz prohledat vždy za dozoru SS šaty v šatně, a děti, které našlo, byly naházeny do plynové komory . . ." Zvedl hlavu:

"Řekl jste to tak, vidíte?" Ano."

, Dodal jsem:

Přesto bych chtěl něco upřesnit." "

Malinko pokynul rukou a já jsem pokračoval: "Neřekl jsem, že tam děti byly 'naházeny'. Řekl jsem, že byly posílány do plynové komory."

Prokurátor ztrácel trpělivost: ,Na slovíčku nezáleží."

290 tt; 291

A pokračoval:

"Copak vás nedojímalo jednání těch ubohých žen, které se smířily s vlastní smrtí, ale zoufale se snažily zachránit své děti, protože doufaly ve šlechetnost katů?"

Odpověděl jsem:

"Nemohl jsem si dovolit dojetí. Měl jsem své rozkazy. Děti byly považovány za práce neschopné. Proto jsem je musel poslat do plynu."

"Ani jednou vás nenapadlo, že byste je mohl ušetřit?"

"Nikdy mně nenapadlo, že bych mohl neuposlechnout rozkazu."

A ještě jsem doplnil:

"Konečně, co bych si počal v KT s dětmi? KT není místo pro výchovu malých dětí."

Prokurátor: „A vy sám jste otcem?“ ,

Ano. " "

"Máte rád své děti?" Samozřejmě. " "

Odmlčel se, pomalu se rozhlédl po sále a pak se ke mně obrátil:

"Jak dokážete smířit lásku k těm vlastním dětem se svým postojem k malým židovským dětem?"

Po chvilce přemýšlení jsem odpověděl:

"To spolu nijak nesouvisí. V táboře jsem jednal jako voják. Ovšem doma jsem se pochopitelně choval jinak."

„Chcete tím říct, že máte dvojí osobnost?“ Chvilí jsem váhal:

„Ano, myslím že tak nějak by se to dalo vyjádřit.“ Touto odpovědí jsem se však dopustil velké chyby, protože prokurátor jí ve své závěrečné řeči využil mluvil o mé "dvojakosti". V další části své řeči, kde připomínal, jak zlostně jsem vystupoval proti některým svědkům, řekl: "Tato dvojakost je patrná dokonce i ve změnách ve tváři obžalovaného. Jeví se nám hned jako klidný, puntičkářský úředníček, hned jako surovec, který se nezastaví před ničím."

Prohlásil také, že jsem se nespokojil s plněním rozkazů, které ze mne udělaly "největšího vraha moderních dějin", ale že jsem při plnění svých úkolů projevil navíc hrůznou dávku pokrytectví spojenou s cynismem a surovostí.

2. dubna vynesl předseda rozsudek. Vyslechl jsem ho v pozoru. Byl takový, jaký jsem očekával.

V rozsudku bylo kromě jiného určeno, že nebudu oběšen ve Varšavě, ale ve svém vlastním táboře v Osvětimi na jedné z šibenic, které jsem dal postavit pro vězně.

Po chvilce mě můj dozorce po pravici lehounce dloubl do ramena. Sundal jsem sluchátka, položil je na židli a obrátil se ke svému obhájci: "Děkuji vám, pane obhájče." Kývl, ruku mi však nepodal..

Vyšel jsem se strážci malými dvířky umístěnými vpravo od senátu. Procházel jsem dlouhou řadou chodeb, kudy jsem dřív nikdy nešel. Velkými okny sem vnikalo světlo a stěna proti nim jako by přímo zářila. Bylo chladno.

Potom se za mnou zavřely dveře mé cely. Sedl jsem si na postel a snažil se přemýšlet. LTplynulo několik minut. Necítil jsem nic. Měl jsem pocit, jako by se mě moje vlastní smrt netýkala.

Vstal jsem a začal přecházet po cele sem a tam. Po chvilí jsem se přistihl, že odpočítávám kroky.

292 ř 293

OBSAH

1913/7 191 GI4G 1918/79 1922/115 1929/148 1934/175 1945/279

295

v

Edice Panoráma

Svazek 79 / Řídí dr. Karel Houba

Z francouzského originálu *La mort est mon métier*, vydaného nakladatelstvím Gallimard, Paris 1968, přeložili Jarmila a Vlastimil Fialovi. Přebal a vazbu navrhla Magdaléna Martínková. Typograficky upravil Vladimír Híibl. Odpovědný redaktor Jiří Pavlis. Technický redaktor Michal Pelz. Vydal Melantrich, Praha 1990. Vytiskl Tisk, kniž. výr., s. p., Brno, závod 3, Český Těšín. Stran 29ť. AA 16,84; VA 17,52. Náklad 50 000 výtisků. Vydání třetí. (V Melantrichu a v tomto překladu vydání první).

13/34 32-006-90

váz. Kčs 23, brož. Kčs 18,

